

આ બનાવ પછી થોડા સંક્રાંતિ સુધી ‘આયલેડનો નાથ’ માત્ર નામનો જ નાથ રહ્યો. ત્યાં અંગ્રેજોને આયરીશ ઉમરાવો સતત લડાઈ કર્યા કરતા અને જાતિ વિરોધ અને સત્તા વિરોધથી દેશ અધઃપતન થતો જ કર્યો. છતાં આયરીશ સંસ્કૃતિને માનવતા સ્વતંત્રતા સાચવી રહી.

પણ અંગ્રેજો માત્ર વિજેતા નથી પણ સંસ્કારભક્ષી છે. પોતાની સંસ્કૃતિ સ્થાપી, ખીજની સંસ્કૃતિનો વિનાશ કરવો એ લયંકર કલા તેને સહેલાઈથી આવડે છે, અને તેથી સદીઓની પરંપરામાં પોતાની સંસ્કૃતિ આખી દુનિયાપર બેસાડવાના સતત પ્રયાસો તેણે આદર્યા છે. ઇ. સ. ૧૩૬૬ માં કીલકેનીના કાયદાથી અંગ્રેજો આયરીશ સંસ્કૃતિને વિષ દેવા માંડ્યું. એનાથી અંગ્રેજોને આયરીશ જોડે પરણવાની અને તેમની રહેણીકરણી સ્વીકારવાની મના કરવામાં આવી. પણ આ કાયદાની અસર થોડાક જ પ્રદેશમાં થઈ. તે પ્રદેશ શીવાય ખીજે બધે અંગ્રેજો અસર નામની જ હતી.

અંગ્રેજો રાજ્યોમાં સ્થાપવા માંગતા, અંગ્રેજોને આયરીશ ઉમરાવો સ્વતંત્ર રહી એક ખીજ સાથે લડતા; ને લાલ ધાય તેમ અંગ્રેજો રાજકીય ઉચ્ચપાયેલામાં ભાગ લેના; અને જરૂર પડે અંગ્રેજો રાજ્યદંડના ઉમેદવાર તરીકે કોઈ બનાવટી માણસ ઉમેર કરતા. પણ અંગ્રેજો ઉમરાવો માણસોમાંથી લેતા હતા છતાં આયરીશો તેનો લાલ ન લે એ ધ્યાન રાખતા. ધીમે ધીમે સ્કોટલેન્ડનું સ્વાતંત્ર્ય ગયું, ને વેલ્શનું ગયું, અને લગભગ ૧૫૪૫ માં દુબ્રી આદમએ ‘આયલેડના રાજા’ની પદવી લીધી. સ્વદેશ ભક્ત આયરીશ ઉમરાવો ને સદીઓ થયાં આવન્યાયુદ્ધ આદરી રહ્યા હતા તે હવે દુષ્ટ બડખોર થયા; તેમની સંસ્કૃતિ નિર્માસ્ય ને નકામી ગણાવા લાગી; અને ઈંગ્લાંડ પોતાના સ્વાયં સુઝાડેલાને પોતે નહીં કરેલા કાયદા ને વ્યવસ્થાથી આયલેડની માલીક થઈ બેઠું. પરિણામે એકીઝાબેશના સમયમાં આયરીશ સ્વાતંત્ર્યપ્રેમીના બળવાને નિર્દય આપખુદીથી કચરીનાંખી લેદાનાપર નિર્સીમ દેવ વર્તાવવાની શરૂઆત થઈ. ઇ. સ. ૧૫૮૦ માં ઓ’નીલ ને ડેરમંડના બળવા, ને ઇ. સ. ૧૫૬૮ માં ટાયરેનનો બળવો—એ હોળવાતી સ્વતંત્રતાના હેલા લડકા જેવા હતાં. તે લડકા હોળવાયા, અને અંગ્રેજો સત્તા, અંગ્રેજો દાર ને અંગ્રેજો રાજ્યનીતિ દેશમાં આપીને વસ્યા; અને આયરીશ સમૃદ્ધિને હુટવાની સુકિત થોળવા માંડી.

ઈ. સ. ૧૬૩૩ થી ઈ. સ. ૧૬૩૯ સુધી વેટવર્થે અંગ્રેજ રાજના તરફથી ત્યાં રાજ્ય કર્યું. તેણે શાંતિ ને વ્યવસ્થા આપ્યા, પણ લેકિની શાંતિ ને સ્વાતંત્ર્યને ભોગે. તેની સત્તા આપખુદી છતાં વ્યવસ્થિત હતી. લેકિ ને લેકિ વચ્ચે તે ન્યાય કરતો, લેકિ ને રાજ્ય વચ્ચે સવાલ ઉભો થતાં લેકિની તેને પરવા નહતી. અંગ્રેજ સત્તાનો લાભ પહેલાં—વ્યવસ્થા પછી—અને લેકિનું સુખ છેલ્લું, એ વેટવર્થની રાજ્યનીતિનું સૂત્ર કહી શકાય. એ સખ્ત નીતિને પરિણામે બંડ થયું અને બંડખોરોપર વેર લેવા ઇંગ્લાંડ તરસી રહ્યું.

૧૭ મા સૈકામાં અંગ્રેજ પ્રજાએ સ્વાતંત્ર્ય યસ કર્યો અને રાજ-ઓની સત્તા તોડી. ઈ. સ. ૧૬૪૯ માં અંગ્રેજોએ આપખુદી રાજ આદર્શ પહેલાંને ફ્રાંસી દર્ધ પ્રજાસત્તાક સ્થાપ્યું. આ સ્વાતંત્ર્યનો સાધક ઓલી-વર કોમવેલ હતો.

પણ અંગ્રેજ આચરણમાં તો બને ત્યાં સુધી પોતાની સ્વતંત્રતામાં જ માને છે. ઓલીવર કોમવેલ, અંગ્રેજ સ્વાતંત્ર્યનો અવતાર ને ચાર્લ્સને જીતી કૂત્યો માટે ફ્રાંસી દેનાર આયલેંડનો કદો ને દયાહીન દુશ્મન થઈ બેઠો. ૧૬૫૦ માં તેણે આયલેંડમાં ધુમી સ્વાતંત્ર્ય ને તોફાનનાં ખીજ કચરી નાંખ્યા; ને ભયકર સચોટતાથી અંગ્રેજ સત્તાને આચરીશ લોહીમાં રંગદોળી સર્વોપરી કરી બેસાડી. જે ઇંગ્લાંડમાં દેવ હતો તે આયલેંડમાં દૈત્ય થયો. તેણે પોતાના દેશની સત્તા સખળ કરવા પરાયા દેશના સ્વાતંત્ર્યની સમાધી કરી. હારેલાઓની માલમીલકત તેણે વિજેતા અમલદારોને આપી અને ઈ. સ. ૧૬૫૩ માં સ્વતંત્ર આચરીશ પાર્લામેન્ટ નાખી કરી માત્ર આ અમલદારોના પ્રતિનિધિને અંગ્રેજ પાર્લામેન્ટમાં સ્થાન આપ્યું. આયલેંડ જેવા નીરાળા રાષ્ટ્રને લશ્કર અને કાયદાના જોરથી ઇંગ્લાંડનું અંગ બનવાનો કામીયો તેણે આરબ્યો. આશાનુષ્ટ આયલેંડ મૃતઃપ્રાય થઈ રહ્યું.

જીલમથી આયલેંડનું લોહી વિષમય થઈ ગયું. ફ્રાંસની મદદથી અંગ્રેજોને લાંબી કાઢવાનાં સ્વભાવ રચાવા માંડ્યા. સ્વાતંત્ર્યહીણા ને ગૌરવ નષ્ટ થયેલા કેથોલીક આચરીશો દેશને સ્વતંત્ર કરવાની નિષ્ફળ યુક્તિઓ કરી રહ્યા, અને જ્યારે ઈ. સ. ૧૬૮૮ માં ઇંગ્લાંડમાં રાજ્યક્રાંતિ થઈ ત્યારે આચરી-શોએ ફ્રેંચની મદદથી ઇંગ્લાંડમાં પદમ્પટ થયેલા જેમ્સ રાજાનો પક્ષ લીધો. પણ આખરે ઇંગ્લાંડ જીત્યું, આયલેંડમાં પાર્લામેન્ટ સ્થપાઈ. પણ માન

અગ્રેનેની જ ગણ્યાગણ્યા પ્રોટેસ્ટ અગ્રેનેએ બની સત્તા હાથ ની,
 મદદની પણ નિર્મર્ષ કેદોની આયરીગો પોતાના દેશમાં હજી રીનાના ગ્લા,
 ઇન્સાનના લાભ ખાતર આધીન વેપાર ઉદ્યોગનો વિનાશ નામાં આ વા
 અને કેદોની ધર્મશોને મળતમા સખત કાયદાઓની બાધી લેનામાં
 આ ના અગ્રેજ સરનારે પ્રોટેસ્ટ ધર્મ આયરીગોની મદદથી કેદોલીક
 આયરીગોને ગુનામગીરીમાં રાખનાની ચોજના આરબી ગાંધીય છત્રન
 નામ કે નીલાન રહ્યું નહીં, અને પરાધીનતાની અવધી થઈ

આખરે આયર્લેન્ડની પ્રોટેસ્ટ પાર્લામેન્ટને પણ ઈંગ્લાન્ડની પરાધીનતા
 સાની અને ઇ સ ૧૭૮૭ માં એટલે નામના મદદાન આયરીગના નેતા
 પણા નીચે પાર્લામેન્ટ સ્થપત થઈ ઇ સ ૧૭૮૨ માં કેદનાક કેદોલીક
 આધીરોને માત્ર મત આપનાનો અધિકાર મળ્યો પ્રોટેસ્ટને વધારે
 સ્વાધીનતા જોઈતી હતી કેદોલીકને સતતતા જોઈતી હતી પરિણામે
 એન્ટિક આયરીગ-Union of Ireland નામની સંસ્થા સ્થપાઈ,
 અને ઇ સ ૧૭૮૮ માં ક્રાન્સની મદદ લઈ સ્વતંત્રતા માટે આયર્લેન્ડે
 બળવો શરૂ બળવો થતા અગ્રેનેએ હમેશની પદ્ધતિ સીકાગી, અને બચ્ચર
 સખ્તાઈની બળવો દમાની નાખ્યો

પણ આ બળવાથી ઈંગ્લાન્ડના રાજપુરોને લાન આ યુકે માત્ર નિર્ધર્મ
 નાનગ્ડા સન રહે દેશનું રાજ્ય અને એમ નહોતું દેશમાં હજી વીનાના
 કેદોલીકા તે પણ લાગે હતા, પણ કેદોલીકાને સ્વાતંત્ર્ય તે અપાય કમ
 આખરે ઇ સ ૧૮૦૦ માં લાની પાર્લામેન્ટને અગ્રેજ પાર્લામેન્ટ જોડે
 જોડી દેનામાં આવી પરિણામે કેદનાક કેદોલીકાને હમ્બની રોજા મળી
 ખરી પણ ઈંગ્લાન્ડ, સ્કોટલેન્ડ ને આયર્લેન્ડની સયુક્ત પાર્લામેન્ટમાં તેમના
 પ્રતિનિધિઓ ચોડા જ હોવાથી ખરું જોતા તે હવે તેવું ને તેવું જ રહ્યું
 ૧૮૦૩ માં નેપોલીઅનની મદદથી સ્વતંત્ર થતા આધીરોએ બળવો કર્યો,
 પણ તે નિષ્ફળ ગયો અને અસંતુષ્ટ આયર્લેન્ડ પરાધીન જ રહ્યું

ધીમે ધીમે આધીરોને ખાતરી થઈ જવા સુધી અગ્રેજ પાર્લા
 મેન્ટમાં ગળ્યાગાળ્યા આયરીગો રોજામાં અભિરુદ્ધિ થઈ કરો અને
 જ્યાં સુધી આયર્લેન્ડમાં સ્વતંત્ર પાર્લામેન્ટ સ્થપાશે નહીં ત્યાં સુધી સ્વતં
 ત્રતા મળનાની નથી અને ગાંધીય નિમત્ત સંધાવાનો નથી આ ખાતરીને

પરિણામે જે સપ્રદાય સ્થપાયાઃ એક પાર્લામેન્ટમાં ચળવળ કરી કાયદા ને વ્યવસ્થાથી સુધારા કરવા ઇચ્છનારાઓનો; અને બીજા દેશમાં જ અંગ્રેજો વિરુદ્ધ ચળવળ કરી પ્રજાસત્તાક સ્વાધીન રાજ્યનું સ્થાપવાની ઇચ્છા રાખનારાઓનો. પહેલા પક્ષને રમાડી, અને બીજા પક્ષને કચરી નાંખવાની રાજ્યનીતિ ઇંગ્લેંડે આપુ રાખી.

ઈ. સ. ૧૮૩૧ માં ઇંગ્લેંડે આયર્લેન્ડમાં “રાષ્ટ્રીય” ફળવણી દાખલ કરી. રાષ્ટ્રીય એટલે અંગ્રેજી; આયરીશ સાહિત્યને સંસ્કૃતિની ઉચ્છેદક વિરાષ્ટ્રીય ફળવણી. આથી ઉછરતી પ્રજાના મગજમાં અંગ્રેજી એટલે સરકારી ભાષા, અંગ્રેજી સાહિત્ય એટલે જીવનનો સાર, અને અંગ્રેજી સન્કાર એટલે ઉત્કૃષ્ટ જીવનની પરાકાષ્ઠા એ સિદ્ધાંતો સ્થાપવાની શરૂઆત થઈ. આવી ફલવણીથી આયરીશ સરકારો અધમ ને ત્યાજ્ય લેખાય, સ્થાનિક સંસ્કૃતિનો વિનાશ થાય અને રાષ્ટ્રીય શક્તિ તુટી જાય એવાં સ્વાભાવિક પરિણામો આવવા લાગ્યાં. આના પરિણામો છતાં આયરીશોએ રાષ્ટ્રીય અસ્મિતા નાણુદ થવા દીધી નહીં.

ડેનીયલ એકિનેલ ઘણા વર્ષ અંગ્રેજી પાર્લામેન્ટમાં આયરીશોનો નેતા રહ્યો. અદ્ભૂત બાહોશીથી તેણે આયરીશ પ્રતિનિધિઓને અંગ્રેજી રાજ્યનીતિમાં ભાગ લેતા કર્યાં. અને જો કે તેણે આયર્લેન્ડનું ભલું ખાસ કાંઈ ન કર્યું છતાં વિરોધી રાજપુરુષોને ખેલાવી અંગ્રેજી રાજ્યનીતિમાં અણુધારી ધુએ ઉભી કરી. એકિનેલની નીતિ તેના પછીના પાર્લામેન્ટના આયરીશ નેતાઓ જે ‘યુનીયનીટ’ના નામથી ઓળખાતા તેણે સ્વીકારી. અને ૧૮૭૭ પછી પાર્લેમન્ટ અને પછી રેડમંડે એ નીતિ અનુસાર પાર્લામેન્ટમાં અંગ્રેજોને તોખા પોકરાવવાનું જારી રાખ્યું. રેડમંડ ૧૯૧૮ માં ગુજરી ગયો; અને પાર્લામેન્ટનો આયરીશ સપ્રદાય અખત થઈ ગયો. ડીમેઅર ૧૯૧૮ ની ચુટણીમાં ૧૦૫ માંથી ૨૬ જણ આ સપ્રદાયના ચુટાયા; અને ગ્રીનપીનના અભિપ્રાયને આધીન થઈ આયરીશોએ અંગ્રેજી પાર્લામેન્ટમાં ખેમતું બંધ કર્યું અને સ્વતંત્ર આયર્લેન્ડનો વાવટો ઉઠો કર્યો.

સ્વાતંત્ર્ય પક્ષીઓને કાયદેસર રાજકીય પ્રવૃત્તિની નિષ્ફળતા સાધ્યાજ કરી. અને જેમ જેમ દારિદ્ર્ય અને પરાધીનતા વધતી ગઈ, અને અંગ્રેજોએ જુલમી સત્તા પ્રવર્તાવ્યા કરી તેમ તેમ નિરાધારી ને જુલમથી દુઃખી

આયરીશોના હૃદયમાં અગ્રેજો તરફ દ્વેષ વધતો ગયો. આવીરે ૧૮૬૦ માં ફ્રેન્ચીયન બ્રધરહુડ—*French Brotherhood*—નામના હુપા મળે રાજ્ય તથાને બ્રાન્નેરીથી ઉચ્ચતાવવાનો પ્રયોગ શરૂ કર્યો તેની વિરુદ્ધ અગ્રેજ સરકાર સખત પગલા લીધાં અને પરિણામે અસતેજો ઉંડુ થઈ ધાતું ગેડગટનને આપવીડોનો પ્રથમ ધણો ગભિર લાગ્યો, અને તેનો નીવેડો આપ્યો ૧૮૬૬ માં તે મુખ્ય પ્રધાન થયો ત્યારથી તેણે લાક્ષણિક આદર્શમાં અનેક પ્રયત્નો આદર્યા ૧૮૬૬ માં તેણે કૃષિાવીક ધર્મસંસ્થાઓ પાનેંધ લઈ લીધેલી મીન્કતનો મોટો ભાગ તેને પાછો આપ્યો, અને ૧૮૭૦ માં તેણે ખેડુતોને રાણેત મગે તેવો કાયદો પસાર કરાવ્યો. પણ જ્યાં પારકાન વાત હોય ત્યાં અગ્રેજ લોકોની સુધારા કરવાની ચમ્પિ ક્ષિણ ધર્મ જા છે ઇ સ ૧૮૭૦ માં ખેડુતોની અસાતી અને રાજકીય અગવજ દાર્જ દેવા માટે ‘સાન્નિ સાચવવાનો’ સખત કાયદો પસાર થયો ઇ સ ૧૮૭૦ માં આયરીશ યુનીવર્સિટી સ્થાપી પ્રોફેસરને ને ડેપુટીકને સરખો લાભ આપવાનો પ્રયત્ન નિષ્ફળ ગયો અને પરિણામે હોમરન લીગની સ્થાપના થઈ

પાનેંધના નેતૃત્વ નીચે હોમરુલ લીગે અગ્રેજ રાજ્યપ્રકરણમાં સખત ડખત નાખિવી શરૂ કરી ૧૮૮૧ માં પાર્લેમન અને બીજાઓને અગ્રેજ સત્તાધિકારીઓએ ડેદ કર્યા, પણ બીજે વર્ષે તેમને છોડવામાં આ પા તેજ વર્ષમાં ફ્રેન્ચ પાર્કમાં બે અગ્રેજ અમનદારોનું ખુન કરવામાં આન્યુ ઇ સ ૧૮૮૬ ને ૧૮૮૭ માં ગેડગટને આયરીશ હોમરુલ બીન પસાર કરાવાનો પ્રયત્ન કર્યા, પણ અગ્રેજ પાર્લિમેન્ટે તે સ્વીકાર્યો નહીં

ઈ. સ ૧૮૮૭ આયરીશ સસ્ટેનિ સતેજ કરવા હેતુથી આયર્લેન્ડમાં ‘ગેનીક’ લીગ સ્થપાઈ

૧૯ મી સદીના અંત સુધી આયર્લેન્ડના રાજકીય હનનની આ હુકી રૂપરેખા ઇ સ ૧૮૮૬ માં આર્થર ગ્રીશીએ ‘સીનશીનનો મન ઉચ્ચાપો ત્યારથી રા મગળદાસના આ પુસ્તકની શરૂઆત થાય છે.

એ સદીને અંતે આયર્લેન્ડની દશા દયાજનક હતી પરાધીનતા ને લુપ્ત, અન્યાય ને સખ્તાઈનો દોર, અગ્રેજ સ્વાર્થી રાજ્યનીતિ ને નિષ્ફળ આયરીશ રાજકીય પ્રવૃત્તિ, નામના સુધારા ને વધુ પડતું દમન, ખેડુત વર્ગની નાચારી અને દેશબંધનોનો આત્મ વાગ નસઠ્ઠિનો વિનાશ ને

પરસંસ્કૃતિનો વિજય—આ ૮૦૦ વર્ષનો ઇરણુ ઇતિહાસ અને આ નિરાશાજનક સમયમાં આશાનું એક જ કિરણુ તે આયરીશોની દેશભક્તિ ને વ્યવસ્થિત ઉત્સાહ

આ કિરણુ જે બળનું સ્વરૂપ લીધું તે “સીનફીન” તેણે જાહેર જીવનનાં દરેક અંગ સ્વીકાર્યા તેણે યુનીયનીસ્ટોને સ્વાતંત્ર્યવાદીઓને આકાર્યા શાત અવરોધથી માડીને બળભેરીના ત્રાસ મુખી રાજકીય વિગ્રહના દરેક સ્વરૂપ તેણે સ્વીકાર્યા અને સૈકાઓની લાખો નિરાશામાં સ્વાતંત્ર્યની અમર આશા મેવનાર આયર્લેન્ડ આ હેન્ડલા શસ્ત્રને પ્રતાપે બ્રીટીશ રાષ્ટ્ર સમક્ષ સ્વતંત્ર રાષ્ટ્ર બની રહ્યું મહાયુદ્ધ પછી અંગ્રેજોએ સ્વીકારેલી વિશાળહૃદયી મુત્સદ્દીપણાને પરિણામે તેણે રાષ્ટ્રીય સ્વાસ્થ્ય મેળવ્યું આઠસં વર્ષના પ્રયત્ન પછી રાષ્ટ્રીયતાનો વિજય થયો જેણે વિધાતાએ નીરાળુ રમ્યુ હતું તે નીરાળુ જ રહ્યું અને જે અંગ્રેજ સત્તા તેની સંસ્કૃતિનો વિનાશ સાધતી હતી તેને તેણે એડી બદલી નાંખી કે પણ ઇંગ્લાંડે ભિન્ન સંસ્કૃતિ-ઓના સ્વાસ્થ્યપર જ સામાન્ય રચનાની લાવના સ્વીકારી

સીનફીનની આ પ્રવૃત્તિની જીવનરેખા દોરવાનો પ્રયત્ન રા મગળદામે કર્યો છે જેમ અંગ્રેજ અમેરીકન ને ફ્રેંચ વિશ્લેષ, ઇટાલીની પુનર્ગઠના અને સંયુક્ત જર્મનીની સ્થાપનાના ઇતિહાસની જરૂર છે તેટલી જ આયરીશ સ્વાતંત્ર્ય યુદ્ધના ઇતિહાસની જરૂર છે આ પુસ્તક લખી શુનરાતી ઇતિહાસ સાહિત્યમાં રા મગળદામે આંદરણીય વધારો કર્યો છે.

પયગની
રૈગાખ સુદ પાચેમ ૧૯૮૧ }

કનૈયાલાલ મુનશી

“અમારું તે અમારા માટે”

અથવા

આયર્લેન્ડનું ‘સીનશીન’

આયર્લેન્ડનો મામલો થોડા સમયપર ધણો જ ગંભીર બની ગયો હતો. ત્રીંચી દરરોજ ખુનામરકીના તારો આવતા હતા. આયર્લેન્ડના લેકિના મોટા ભાગે તેમને મળેલા અનુભવથી તદ્દન નક્કી કર્યું હતું કે ઈંગ્લાંડ કોઈ દિવસ તેમને છૂટાપણું આપશે નહીં, અને જો કોઈ પણ મેળવવાનો રસ્તો હોય તો અંગ્રેજીમાં જોને ‘શુરીલા વોરફેર’ કહે છે તે જ છે. ‘શુરીલા વોરફેર’ એટલે નાસભાગ કરતા રહી છુપી રીતે અતારનવાર સામી બાજુના માથુસો પર હથ્થા કરવા તે. આ રસ્તો ધણી પ્રજાઓએ પોતાના દેશની રાજસત્તા સામે અમલમાં મૂક્યો છે. એ એક જાતનું બહારવટું છે. લેકિને એમ કરવાનું કારણ એટલું જ કે જ્યારે દેશના વહીવટ કરનારાના બળની સામે સીધેસીધું લડવાનું જોર ન હોય ત્યારે આવી મારામારી કરી તેને સતાવવા અને હેરાન કરવા અને તેમ કરી તેની પામેથી જો દાદ મેળવાય તે મેળવવી. આવી જાતની લડાઈ જો કે ધણી વાર આગળ થઈ છે, પણ આયર્લેન્ડની અંદર જેમ થોડા વર્ષપર ચાલ્યું હતું તેમ મોટા પાયાપર બીજો ચાલ્યું હોય અથવા લેકિના મોટા ભાગનો તેને આવો સળંગ ટેકો મળ્યો હોય એવું જાણવામાં આવ્યું નથી. આવી જાતની ‘શુરીલા વોરફેર’ કરનારી આયર્લેન્ડમાં એક ટોળી ઉભી થઈ હતી જોને ‘સીનશીન’ને નામે ઓળખવામાં આવતી હતી.

તે વેળા ‘સીનશીન’ બોલ રોજ વાંચવામાં આવતો, અને તેનો અર્થ શો છે તે અને તેને લગતી બીજી વિગતો જાણવાને લેકિ સામાન્ય રીતે ધણી ધ્રુષ્ટ દર્શાવતા. એ બાબત પર કઈ ધણું પુસ્તકો લખાયાં નથી અને એને માટે એક ચોપડી બહાર પડી છે, તે ધણી જાણવા જેવી વિગતો આપે છે. ‘સીનશીન’નો સાધારણ અર્થ તો એવો કે “અમારું તે

અમારે માટે." એને માટે એક ઘણી સારી વાર્તા કહેવામાં આવે છે સ્વ બળપર આધાર રાખવો તે જ સ્વતંત્રતા મેળવવાની કુચી છે અને એ મુદ્દાપર એક રાષ્ટ્રીય ચળવળનો પાયો રચવાના વિચારથી કેટલાએક એવા વિચારના લોકો એક આધરીય સાક્ષર પામે એક જુગતું નામ મોધી આપવા માટે મયા. તેણે તેમને એક વાર્તા કહી: "એક માણસે પોતાના નોકરને એક ઘોડો આપી તેને કાઢીએક મેળામાં વેચવા મોકલ્યો. નોકરે તે ઘોડો વેચ્યો, અને ત્યાર બાદ કેટલેક દિવસે શેડને ઘેર પાછો આવ્યો. પાછો ફર્યો ત્યારે તે ઘાફી ગયેલો હતો, પણ આનંદમાં દેખાતો હતો. ત્યારે એને પાડોસીઓએ પૂછવા માંજુ કે, ભાઈ, તું ક્યાં ગયો હતો ? ત્યારે કઈ પણ જવાબ આપવાને બદલે તે બોલ્યા કરતો હતો: 'સીનશીન,' 'સીનશીન.' આવા ચતુર જવાબનો તરલુમો કરવો અશક્ય છે. પણ જે લોકોએ એ જવાબ સાંભળ્યો તેઓ એમ સમજ્યા કે એ એક કુટુંબની બાબત તે કુટુંબે વિચારવાની છે આ વાતનો સાર એ કે, જેમ કુટુંબની બાબત કુટુંબે વિચારવાની છે અને નહીં કરવાની છે તે જ પ્રમાણે એક દેશની બાબત તે તે દેશના લોકોએ જ વિચારવાની છે અને નહીં કરવાની છે' આ વાત સાંભળીને નાયકો પાછા આવ્યા, અને પરાયા દેશના લોકો આપણું રાજ્ય બધારણુ નહીં કરે, આપણે ક્યાં ફાયદો છે અને ક્યાં નુકસાન છે તેનો નિર્ણય કરે અને આપણા દેશની અદરની બાબતમાં માથુ મારે એ તદ્દન બેઠકુ છે, એ વિચાર આ નવી ટોળાંએ લોકોમાં પ્રસરાવ્યો.

આ જ સૂત્ર ઉપર તે વેળાના ઉચ્ચાડના વડા પ્રધાન અને બીજા પડિતો વારંવાર જર્મની સાથના મુદ્દ પ્રસંગે લાંબા લાંબાં ભાષણો કરતા હતા અને બીજા દેશોના લોકોને પેતાના પક્ષમાં રહેવાને લજ્જાપૂર્ણતા હતા, પણ જ્યારે લડાઈ બધ થઈ ત્યારે એ સૂત્રને અભરાર્થ પર ચલાવ્યું અને એ ભાષણોથી અજાણ્ય અને બોળવાયથી પ્રજાને હસવા લાગ્યા. ઉપર બીનશીનનું સૂત્ર તદ્દન સાદી સમજપર રચાયેલું અને સહેલાઈથી સમજાય એવું છે. લોક-સમૂહ મોટા યા નાના ટોળાઓમાં વહેવારવો હોય છે. દરેક ટોળાને પોતાની ખાસ બાબતો અને ખાસ હિતોપર વિચાર કરવાનો હોય છે. દરેક ટોળા પોતાના લાભતા વળમતા સવાલોપર પોતે જ સૌથી સરસ વિચાર કરી શકે છે અને તેનો નિર્ણય પણ કરી શકે છે. તેઓનો નિર્ણય બધાને

સદ ન આવે એ બનવા જોગ છે બહારનાઓને એ બાબતો પર વિચાર ફાવવાનો હક છે, પણ આડે આવવાનો યા હરકત નાખવાનો કાર્ષ્ણ્ય પણ જાતનો હક નથી દરેક પ્રજાના આવા સ્વભાવસિદ્ધ હકમાં આવી જ જાનતો હક ભોગવતી ખીજી પ્રજાઓના હક્કને લીધે જે ઓછાપણું આવે તેટલું જ આવવું જોઈએ, એના કરતા વધારે નહીં.

‘સીનશીન’ના સ્થાપકોને દેશસ્થિતિ એવી માલમ પડી કે, તેને માટે તેમને જે ઉપાય સૂઝ્યો તે જ ઉપાય સૌથી કારગત છે એમ લાગ્યું અત્યાર સુધી રાજ્યદ્વારી છૂટાપણું મેળવવાને માટે જે મહેનતો આય રીશોએ કરી હતી તેમાં હાનિ અને નિષ્ફળતા જ મળી હતી. કળ બળથી છૂટાપણું મેળવવાના પ્રયત્નોમાં કઈ વજ્યુ નહોતું ૧૮૪૮ અને ૧૮૬૭ માં જે અનુભવો તેઓને મળ્યા હતા તેથી એ લોકોની ખાતરી અર્ધ હતી કે પશુબળથી છૂટાપણું મેળવવાની તજવીજ કરવી એ કેવળ અશક્ય અને મૂર્ખાઈ ભરેલું છે. ‘સીનશીન’ના એક મોટા ઉપાસકે લખ્યું છે કે, ‘અમે એમ માનીએ છીએ કે ખેતાણીસ લાખસે વગરના આખરીશો લકાઈના મેદાનમાં ખિરીશ રાજ્યની સામે ટકી શકીએ નહીં. જેવી મજબુતીથી અમે એમ માનીએ છીએ કે ૮૦ આખરીશો ખિરીશ આમની સાલામા ૬૦૦ ખિરીશોની સામે ટકી શકે એમ નથી તેટલી જ મજબુતીથી જે અમે ઉપલું માનતા ન હોઈએ તો અમારે માટે લાયક જગ્યા તો દીવાના-શાળા જ ગણાય.’

મહાત્મા ગાંધીજી પણ પશુબળની સામે છે તેમણે સાફ કહ્યું છે કે, હું એમાં ખીવકુલ માનતો નથી અને માનતો હોઉં તોપણ એનો હાલની સ્થિતિમાં અત્રે ઉપદેશ યા ઉપયોગ કરવો એ ચોખ્ખું દીવાનાપણું છે, હિંદુ-સ્તાનની નિ શસ્ત્ર પ્રજા ખિરીશ લશ્કરના પગતળે જરા વારમાં કચડાઈ જાય આખરીશ પ્રજાના નેતાઓને જેમ પશુબળ નકામું લાગ્યું તેમ કાયદાસરની ચળવળ પણ તેની જ યાગી પ્રજાને ન્યાય આપવો જોઈએ, પ્રજાને ફલાણી બાબત જરૂરની છે, પ્રજાને ફલાણી બાબતમાં ઉદારતા દેખાડવી જોઈએ, આવી આવી જાતની ધણી દલીલો ધણી વાર અધિકારીઓ તરફથી કરવામાં આવી છે અને જ’રી પાણીમાં ગઈ છે. આખરીશ સભાસદોએ દરેક સવા-સને દરેક બાલુએથી તપામી આમની સભામાં ન્યાય મેળવવાને અથવા

ઠાઈ વચ્ચે ભાગે કાઢવાને રણુ કર્યો હતો. પણ આસ્તે આસ્તે તેઓની એવી ખાત્રી થતી ગઈ કે, અંગ્રેજ પાર્લામેન્ટ પાસેથી કશુંએ મેળવવાની આશા રાખવી ફ્રાકટ છે. શું આવો વિચાર હિંદુસ્તાનમાં આસ્તે આસ્તે નથી પ્રસરતો દેખાતો ? આજે આપીસ, કાલે આપીસ, હોળીને દહાડે આપીસ, દીરાળીને દહાડે આપીસ, પણ સુદાની બાબતમાં તો બેઠકા ન્યાન ત્યાજ છે કેટલાએ વર્ષથી હિંદની પ્રજા કાયદેઅરના દરેક પગલા ભરી પોતાના ખરેખરી માગણીઓ માટે અરજ કરતી આવી છે. આમાં ધણે ભાગે નિષ્ફળતા અને નિરાશા મળી છે. કાયદેસર ચળવળમાં વળે નહિ, પણ બળમાં કંઈ વળે નહીં, ત્યારે કરવું શું ? એવી નિમાસણમાં આવી પડેલી પ્રજાની નિરાશામાં કંઈક આશા દેખાતી હોય તો તે કેટલકિંને મહાત્મા ગાંધીજીએ સચ્ચેલા અસહકારના માર્ગે ચાલવામાં અને કેટલકિંને લોક માન્ય તિલકના દર્શાવેલા આધાત-પ્રત્યાધાનાત્મક સહકારમાં દેખાય છે.

આધરીસ ભાષાની દશા પણ હિંદની ભાષાઓ જેવી જ થઈ હતી સને ૧૮૩૧ માં ઇંગ્લાંડે આયર્લેન્ડમાં 'રાષ્ટ્રીય' કેળવણીની પદ્ધતિ ચાલુ કરી આ પદ્ધતિએ ઓગણીસમી સદીને અત અવતાર પોતાનું કામ પાર પાલું તે પદ્ધતિને લીધે આયર્લેન્ડના લોકો પોતાની જુની કળા અને કેળવણી ભૂલી ગયા. આ પદ્ધતિ દાખલ કરનારાઓ બહા નિચારના અને અત કરણપૂર્વક તેમાં માનનારા હતા. તેઓ માનતા હતા કે આથી લેકિંન એક નબળાઈ દૂર થશે અને તેમને કાયદો થશે તેઓના હિસાબે અત નતા તે જગતીપણું અને શરમભરેલી ચીજ હતી, પણ આ અતનતા એટલે શું ? અંગ્રેજ વાચી લખી અને ભાષી ન શકે એટલે જ શું અતનતા ? આધરીસ લેકિંને હિન્દીઓની પેઠે જ્ઞાન મેળવવાનો ધણો જ શોખ છે, અને આ રીતે જ્યારે જ્ઞાન તેમના બારણે આરિને બેઠું ત્યારે પછી તો બેઠાએ જ શું ? અંગ્રેજ રાજ્યકર્તાઓએ અંગ્રેજ ભાષાના પ્રસાર માટે બધી સગવડ કરી આપી અંગ્રેજનું જ્ઞાન વધે માટે એવાં પગલા લઈ કે ઠાઈને પણ મનમાં કંઈ શક ન આવે કે ચોલીકિંના વડા પાદરીને કે ન વણીની પચમાં જગ્યા કરી આપી, કેચોલીક પાદરીઓને શાળાઓ ચલાવવામાં ભાગ આપ્યો. પણ આ બધી અંગ્રેજ કેળવણીને માટેની કાળજી રૂઠા એ આવ્યું કે આધરીસ ઓબરોજિયાથી રાષ્ટ્રીય ભાષણીઓ અને

ખાસીયતો નીકળી ગઈ. અંગ્રેજી ભાષા શાળાની ભાષા થઈ, દેશની ભાષા થઈ. આયલોડની ભાષા કુટુંબમાં અને સાધારણ વપરાસની ભાષા તરીકે રહી. આયલોડના લોકોનો ઇતિહાસ જૂલો જવાયો નિશાબોને માટે મુકરર થયેલી ચોપડીઓમાંથી રાષ્ટ્રીય અને સ્વદેશ લક્ષિત પોપનારા એકએક વાક્યને સભાળીને, સાચવીને કાઢી નાંખવામાં આવ્યું હતું, જ્યારે ‘બ્રિટીશ’ કહેવડવાના હક્કની મોટાઈનો પાઠ બરાબર મોઢવવામાં આવ્યો હતો. આ વાંત વાંચીને દુનીઆની ધણી પ્રજાઓ અનન્યથા યશે હિન્દુસ્તાનની પ્રજા તો ખીલકુલ અનન્યથા યશે નહીં, હિન્દુસ્તાનના લોકોને તો આપવીતીનું ચોખ્ખું દ્રશ્ય, પ્રતિબિંબ ઉપલા હેવાલમાં જણાશે.

જ્ઞાન આપવાની લાચ એ મોટામાં મોટી લાચ છે લોકોને તે વખતે આ લાચથી પોતાપણાનું કેવું સત્તાનાશ વળશે એની ખબર નહોતી અંગ્રેજીનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું કે સર્વ જ્ઞાનની દરેક કુચી હાથ લાગી એમ લાગ્યું, અને આ કહેવાતી ‘અભિતિ’ આપનારી ભાષાની વૃદ્ધિથી અસહની જાતીય ભાષાનો કચ્ચડધાણ નીકળી ગયો. આર્યખીશપ મેકહેલ જેવા થોડાક દુરદેશી આદમીઓએ ભાવિમાં રહેલો ભય જોયો અને તે ભયને દૂર રાખવાને કોશિશ કરી, પણ ફેક્ટ સામાન્ય પ્રજાને તો કંઈ ખબર જ પડી નહીં પોતાની માતૃભાષાના અલોપ થવા પછી જ લોકોને ખબર પડી કે તેમની માતૃભાષા ગઈ છે જતી તો દેખાઈ જ નહીં લોકોનું ધ્યાન તે વખતે ખીજ બાજતો પર ચોંગી રહ્યું હતું રાજદ્રારી છૂટાપણ, રાજદ્રારી સમાનતા અંગ્રેજો પાસેથી કેમ મેળવવી તેમાં તેમનું ધ્યાન લાગી રહ્યું હતું, અને જેને અંગ્રેજી આવડતું હોય તેઓ જ આ લડત ચલાવી શકતા, તેઓ જ લડનની અંગ્રેજી પાર્લામેન્ટમાં જઈ બેસી શકતા તેથી દેશના હક્કોને માટે જેને લડત ચલાવવી હોય તેણે અંગ્રેજી જાણવું જ જોઈએ એવી રિયલિટી ઉભી થઈ.

કેળવણી ખાતાંની ગોડપર ટીકાઓ થતી, પણ તે ટીકાઓ ચાલુ કેળવણીમાં ધર્મશિક્ષણનું તત્વ ઓછું છે તેને માટે જ હતી, અને નહીં કે તેમાં ખીજ ખોડો માટે અથવા તો રાષ્ટ્રીય લાગણીનું નિકદન કહાડનારી આ કેળવણી છે તેને માટે. ચાલુ કેળવણીમાં ધર્મશિક્ષણનું તત્વ ઓછું છે અને તેને વધારવું જોઈએ એ વાતને લઈને કેયોપીક્ષા કહેવા લાગ્યા કે,

અમારા ધર્મની પદ્ધતિનું શિક્ષણ આપવું જોઈએ. આમ કદાચ વધી, મારામારી વધી. લેકિએ નિસાણો બાળવા માંડી, રાયફલ કલગે ઉધારી, અને માર્યા ભાંગવાનાં પણ શરૂ થયાં. ખ્રીસ્તી મત માનનારી એક પ્રજા કેથોલીક અને પ્રોટેસ્ટન્ટ એવા બે ભાગમાં વહેંચાઈ ગઈ, અને દરેક ભાગ પોતપોતાના બાઈબલ માટે લગ્નો.

આયર્લેન્ડમાં રાજ્ય કરતી બ્રિટીશ સત્તાએ આ કદાચમાં કંઈ ભાગ લીધો નહીં, તટસ્થ રહી. હિન્દમાં જેમ હિન્દુ અને મુસલમાનો લડે છે તેમ તે બંનેને લગ્વા દીધા. બ્રિટીશોની એક રીત છે કે ધર્મની બાબતમાં માયુ મારવું નહીં આયર્લેન્ડની પ્રજા લડી મરી. અત્યાર લગી જે આયર્લેન્ડના લેકિમાં એકમ હતું તે જતું રહ્યું. આયર્લેન્ડવાસી દેશભક્તો દેશમાં એકમ થાય અને વધે તેને માટે મથન કરતા હતા તેમનું કામ ધુળ મળી ગયું.

અંગ્રેજી ભાષા આયર્લેન્ડની શાળાઓમાં હાથપલ થયા પછી બાસક વર્ષે એટલે સને ૧૮૬૩ માં 'ગેએલીક લીગ' નામનું એક મંડળ સ્થપાયું. 'ગેએલીક' એ આયર્લેન્ડની લોકભાષાનું નામ છે. આ મંડળ 'ગેએલીક' ભાષા મોતની અણીપર આવી હતી ત્યારે જ સ્થપાયું હતું. ડા. ડગલસ લાઇડના દેશભક્તિના ઉત્સાહનું આ પરિણામ હતું આ મંડળમાંથી રાજદ્રારી બાબતો દૂર રાખવામાં આવી હતી. આ મંડળમાં પક્ષાપક્ષી જેવું કંઈ હતું નહીં. આ મંડળનો ઉદ્દેશ આયર્લેન્ડની ભાષા, આયર્લેન્ડની સંગીત-કળા, અને આયર્લેન્ડના ટુગરને ઉગત દશા ઉપર લઈ જવાનો હતો. આ મંડળની અંતર સભામાં કેથોલીક પાદરીઓ અને પ્રોટેસ્ટન્ટો પણ હતા. આ મંડળે આયર્લેન્ડની ભાષાને પાછી સજીવન કરી એટલું જ નહીં, પણ એ પણ બતાવી આપ્યું કે દેશભક્તિને કારણે જૂદા જૂદા મતના અને અભિપ્રાયો ધરાવનારા આયર્લેન્ડવાસીઓ પોતાના વચ્ચેનો મતફેર જૂલી જઈ શકે અને દેશનું હિત વધારી શકે છે. આ મંડળ રાજદ્રારી બાબતથી તદ્દન અલગ રહ્યું. આ મંડળે આયર્લેન્ડના લોકજીવનમાં એવું ઉત્તમ કાર્ય કર્યું છે કે 'ગેએલીક લીગ,' ને મોટામાં મોટી ઉચલપાચલ કરાવનારી ચળવળ તરીકે ઇતિહાસકારો કબુલ કરશે. આ મંડળે આયર્લેન્ડના લેકિની નૈતિક, ધાર્મિક અને માનસિક સંક્રિતમાં મોટો વધારો કર્યો. આ 'ગેલીક લીગ'નો એક મુખ્ય મુદ્દો એ હતો કે, આયર્લેન્ડના લેકિએ સ્વભાષાપર ધ્યાન આપવું જોઈએ અને નહીં કે તેને જુલી જવી જોઈએ.

હિંદુસ્તાનમાં તો ખુલાઓ પોતાની 'માતૃભાષા ભૂલી ગયો છું' એમ મગરૂરીથી જાહેર કરે છે; પરંતુ વધાર અને સરનામાં અંગ્રેજીમાં કરે છે, અને પોતાના જાતભાઈ અને દેશભાઈઓને મોટાઈ જતાવવા અંગ્રેજીમાં જ વાત સંભળાવે છે. કેટલાક તો સામાન્ય વિચારો પણ અંગ્રેજી શબ્દોના પ્રયોગ વિના સમજાવી શકતા નથી. હિંદના લોકનાયકોમાંના ધણી હિંદની કોઈ પણ ભાષામાં હિંદના લોક આગળ ભાષણ કરી વા બોલી શકતા નથી. સામાન્ય રીતે હિંદના લોકનાયકો પરભાષામાં પારકા લોકના ચોરેલા વિચારો પોષ્ટજની માફક બોલી જાય છે, અને એ વિચારો જીજ્ઞાસાને જનસમાજ તો સમજી જ શકતો નથી. ભાષા પરાઈ એટલે વિચારો પણ પરાયા. પોતાને માટે વિચાર કરવાનું પણ તેથી ધૂંલું ઓછું થઈ ગયું છે. અને હિંદના લોકોને માટે શુ સારું છે, ફાયદાકારક છે તે પરદેશીઓ, જેમ નાનાં બચ્ચાંને દુધની શીશીથી દુધ પવાય છે તેમ લાજુાવે છે, તેમને ગળે લીતારે છે, અને જે દેશી જેમ વધારે જલદીથી તે ગળે ઉતારે છે તેની પરદેશીઓ વધારે જોરથી પીક ચાખડે છે અને મનમાં હસીને કહે છે કે 'તેનું સરસ આશાકિત બચ્ચું! એવાં મોટાં આશાકિત બચ્ચાંઓ અને નોકરો માટે પરદેશી વહીવટદારોએ ટાઇટલો અને ચાંદમાનની ઉપાધિઓ કાઢાડેલી છે! અંગ્રેજો હિન્દીઓને કહે કે તમે તમારું પોતાનું શુ છે તે હજી સમજતા નથી અને તેથી સ્વરાજ માટે લામક થયા નથી તેમાં કોઈ નવાઈ નથી.

સીનશીન એક રાજદ્વારી અંગ્રજી તરીકે અને ૧૯૦૫ ની સાલ પહેલાં હસ્તિમાં નહોતું, જે કે એના પ્રચારને માટે ધણી ચીજો એવી બની અને બનતી હતી કે તેને માટે રસ્તો સાદો અને સીધો બનતો જતો હતો. આ ચળવળની શરૂઆત સાહિત્યમંડળોની સ્થાપનાથી થઈ. એ મંડળોએ પોતાના પોષણને માટે 'લંગ આયર્લોડ'ના નામની ચળવળનાં તત્વોમાંથી કંઈક વિચારો લીધા હતા. એ મંડળોએ કંઈક વિચારો મીસ એલીસ મીલીમનના 'સાનવાન લોક'ના એક સાહિત્યવિષયક અને રાજદ્વારી ચોપાનિયામાંથી લીધા હતા. એ ચોપાનિયાનો ઉદ્દેશ આયર્લોડ આખરીય લોકોને માટે છે એનું ફેલાવો હતો. સીનશીન પછોનો દાવો એ છે કે આખરીય એક એક જ પ્રજા છે અને આયર્લોડ તે પ્રજાનો દેશ છે અને તે દેશ તે પ્રજાને માટે

હોવાં જોઈએ, એ પ્રજા અને દેશ સ્વતંત્ર હોવાં જોઈએ. આ જાનને દાવે
જો કે આગળ બીજી મંડળીઓએ અને આખરીશ નેનાઓએ ક્યોં હતો, પણ
આવે સચોટ, ચોખ્ખા શબ્દોમાં ક્યોં ન હોતો. સને ૧૮૪૮ અને ૧૮૬૭
ના અનુભવપરથી ઉપર લખ્યું છે તે પ્રમાણે સીનશીનના ચાલકોની ખાત્રી
થઈ હતી કે પશુબળમાં કઈ વળે એવું નથી, જો કે બાહ્યબળ વાપરવામાં
કંઈ ખોટું નથી, એવું તો તેઓ માનતા હતા અને માને છે. સને ૧૯૦૬માં
સીનશીનના એક મુખ્ય નેનાએ લખ્યું કે 'આયર્લેન્ડ આજે ઈંગ્લાંડને
લડાઈના મેદાનમાં હરાવવાને અસક્ષ્મ છે તેથી અમે સીનશીનની નીતિના
ઉપાસક છીએ.' જોન ડેવેચે ન્યુ યોર્કથી સને ૧૯૧૧ માં લખ્યું કે, 'હું
કોઈ રીતે પણ આયર્લેન્ડના લોકો જોઈને નિઃશસ્ત્ર અને તાલીમ વગરના
છે તેઓને ઈંગ્લાંડની સામે લડાઈમાં ઉતરવાની સલાહ આપીશ નહીં, કારણ
કે એ લડાઈમાં નિરાશા જ હોય, સીનશીનના નેતાઓ કઈ મહાત્મા ગાંધી-
જીની માફક પશુબળમાં નહિ માનનારા નહોતા. પણ સ્વરાજ કે સ્વતંત્રતા
મેળવવા માટે બાહ્યબળ વાપરવામાં અનીતિ કે ઈશ્વરના કાનુનની વિરુદ્ધ
કે અન્યાય છે એવું પણ તેઓ માનતા નહોતા. પશુબળમાં કઈ ફત્તેહ મળે
નહિ અને નાહકના લોકો માર્યા જાય અને છૂટાપછૂટો છોડો પણ પામે
નહિ માટે જ પશુબળ અજમાવવું નહિ એવી સલાહ તેઓ આપતા હતા.
મહાત્મા ગાંધીજીનો ઉદ્દેશ કેટલા ઉંચા પાયાપર રચાયો છે તેની આપરથી
હિંદના લોકોની અને હિંદના વહીવટદારોની ખાત્રી થશે.

સીનશીન મંડળી કઈ શરૂઆતથી જ પ્રજાસત્તાક તંત્રના મતની હતી
નહીં. શરૂઆતમાં તે તદ્દન કાયદેસરની અને રાજ્યબંધારણ પૂર્વકની અળવળમાં
માનનારી ટાળી હતી અને તેને લીધે કેટલાક કામદાર પક્ષના નેતાનથી
રોડોનો તેને ટકા ન હતો. ૧૮૬૯ ની સાલમાં 'યુનાઈટેડ આખરીશમેન'
નામનું જાણીતું મીંઠ આર્થર ગ્રીશીય નામના પુરુષે કાઢવું શરૂ કર્યું ૪ થી
માર્ચ ૧૮૯૯ થી તે ૧૪ મી એપ્રિલ ૧૯૦૬ સુધીની તેણે દેવાતી બોગવી. તે
એક સાપ્તાહિક જાણીતું હતું. તેની આ સાત વર્ષની જીંદગી દરમ્યાન તેના
૨૩ અંકો પોસ્ટ ઓફીસમાં પકડાયા અને જપ્ત થયા હતા અને સને ૧૯૦૦
માં એ પત્ર ત્રણ વખત સરકારે બંધ કર્યું હતું સને ૧૯૦૫ માં સરકારની
પોલીસે જાણનારને ધમકાવી આપી હતી કે, જો જાણ બંધ નહિ કર-

વામાં આવે તો એના પર કામ ચલાવવામાં આવશે, અને સને ૧૯૦૬ ની સાલમાં જાપનારને એટલું બધું કરજ થઈ ગયું કે જાણું સ્વયં બંધ પડ્યું. પણ તે બંધ પડે તે પહેલાં સીનરીન ચળવળની ફેરફારમંદીથી તેણે ચઠ્ઠાત કરાવી આપી હતી. સ્વતંત્રતા મેળવવાને તો રાજસત્તાનાં જુલ્મો વેઠવાને, તે જુલ્મોને સહન કરવાને સંવેગે આનંદથી તૈયાર થયું જોઈએ; મહાત્મા ગાંધીજીનો ઉપદેશ વાળખી છે કે હિન્દીઓએ અસહ દુઃખો ખમીને પણ દેશસેવા બળવથી જ જોઈએ, દુઃખો ખમ્યા વગર કંઈ દેશનાં દુઃખો આજાં ધામ નહિ. મજકુર જાપાએ 'ગેલીક લીગ'ના કામને મદદ કરી. સ્વદેશી ઉદ્યોગ, સંગીત અને રમતરમતને સળળ ટેકા આપ્યો. આયર્લેન્ડના ખનિજ લંડારની, તેની રેલ્વેની, જળમાર્ગે વ્યવહાર કેમ વધારાય વિગેરેની એ જાપાએ ખખર પૂરી પાડી; લોકોના દેશ છોડી જવાથી દેશને થતા નુકસાનોનું વર્ણન કર્યું. એ જાપાના અધિપતિ મી. ગ્રીફીથે લખ્યું હતું કે, એક જ રસ્તે ચાલવાથી કંઈ વળવાનું નથી, તેમ જ એક જ રસ્તે ચાલવું એ કંઈ જુદા જુદા વિચારો ધરાવતાં જુદા જુદા મંડળોથી બની શકે નહીં.

એક ટોળાં જે સ્વિટનની પાર્લામેન્ટમાં જઈ ત્યાં લડી આયર્લેન્ડને માટે સ્વરાજ મેળવવા માંગતી હતી, તેણે તે કામ ચાલુ રાખી પાર્લામેન્ટમાં એવી સ્થિતિ ઉભી કરવા માંડી કે સ્વરાજ મળે. બીજી ટોળાં જે રીતસર સત્યાગ્રહ કરી લોકમાં કપિદાને માટે તિરસ્કાર ઉપજાવે એવી લાગણી ઉભી કરવા મથતી હતી તેણે તે કામ ચાલુ રાખી સ્વિટનનું ઉપરીપણું નામનું જ રહે અને સ્વરાજ સ્વિટનની પાસેથી મળે તેવું કર્યું. 'યુનાઈટેડ આઈરીશમેન' જાપાની નીતિ આ બીજી જાતની ચળવળને ટેકા આપનારી હતી. ત્રીજી નીતિ એ હતી કે બ્યારે ઇંગ્લાંડ યુરોપ ખંડમાં બીજાં રાજ્યો સાથે લડાઈમાં ગુંધામ ભારે આયર્લેન્ડે તે વખતનો લાભ લેવો. હિન્દુસ્તાનમાં પેટેલી ટોળાંને મળતી ટોળાં હતી અને હજી છે. તેને સ્વિટીશ ઈન્ડિયામાં વિશ્વાસ છે, તેને સ્વિટનના નિઃસ્વાર્થપણામાં વિશ્વાસ છે, તેના પર નવી-આનવાળા બામની કલ્લથી કંઈ અસર થઈ નથી. ઉમરાવની સભામાં ધણેલી તકરારથી તેની કંઈ આંખ ઉઘડતી નથી. તેના આવા અગાધ વિશ્વાસથી અંગ્રેજોનો તેના પર સાચો વિશ્વાસ છે કે, એ ટોળાં જો હાથમાં રહી તો બાકીના હિન્દીઓ જખ મારે છે. અવારનવાર જો એ ટોળાંની

પીઠ થાબડી એ ટોળીની માંગણીમાંથી રૂપીએ એક પાઈ નવાજેસ રી? કે મધું. ઉપર જણાવેલી બીજી ટોળીના જેવી ટોળી હિંદમાં બીલકુલ નથી. 'યુનાઇટેડ આધરીશમેન'ની દેસલકિતનો મુદ્દાલેખ એવો હતો કે, 'આપણાં ધણું જીવો, (ખિટનનું) મહારાજ્ય જાહનમમાં જાવ.'

સને ૧૮૪૮માં ફ્રાંઝ ફીક નામના એક હંગરીવાસીએ હંગરીની રાજ્યને ઓસ્ટ્રીઆની રાજસભામાં (ડાયેટમાં) પોતાના પ્રતિનિધિ નહીં મોકલવાની જ સલાહ આપી હતી. આથી હંગરીને ધણો હાથદો થયો હતો અને ઓસ્ટ્રીઆના લોકપર ધણી અસર થઈ હતી. તે વખતથી એક તાબેદાર પ્રજા પોતાની ઉપરી પ્રજાની સભામાં જે પોતાના પ્રતિનિધિને ન મોકલવાનું ઠરાવે તો તેને 'હંગેરીઅન પોલીસી'ને નામે ઓળખવામાં આવે છે. સને ૧૯૦૨ માં આયર્લેન્ડમાં આવી જ અળવળ શરૂ થઈ હતી.

મીં. આર્થર ગ્રીશીથે 'યુનાઇટેડ આધરીશમેન'માં આ બાબતપર લખવા માંજું. આ લખાણોનો અને બીજાં લખાણોનો અને ચર્ચાનો સારાંશ એ હતો કે ખ્રિસ્તિય પાર્લામેન્ટમાં આયર્લેન્ડના પ્રતિનિધિઓ મોકલવાથી કંઈ વળવાનું નથી. ખાલી ચર્ચા થયાં કરશે; ત્યાં અંગ્રેજોની મોટી બહુમતી હોવાથી આયર્લેન્ડને લગતી દરેક બાબતમાં તે લેતા આધરીશોને ઠરાવશે; માટે આવી રીતે ખાલી મહેનત કરવા કરતાં પાર્લામેન્ટની બાહરજી કામ કરવું. મીં. ગ્રીશીથને, એક હાથપર પાર્લામેન્ટવાળી ટોળી જે એમ માનતી હતી કે, પાર્લામેન્ટમાં પ્રતિનિધિ નહિ મોકલીએ તો દેશનું બધું ઉધું વળી જશે તેની સાથે અને બીજા હાથપર મથુબળ વાપરવાની હિમાયત કરનારી ટોળી જે આવી 'હંગેરીઅન પોલીસી'ને નાના બધ્યાંની રીસાઈજવાના જેવી નાદાન અને નિર્માત્મ્ય માનતી હતી તેની સાથે લડવાનું હતું. પહેલાં તો આ વિચારોએ કંઈ લાભો પ્રચાર કર્યો નહીં, પણ ૧૯૧૬ની વરણીમાં આયર્લેન્ડે ૭૩ સલાસદો વરી કાઢ્યા. તે બધા જ સીન-શીનવાદી હતા. આમતો કોઈપણ લડનની પાર્લામેન્ટમાં બેઠો જ નહીં. કેટલાક તો ખેસે તેની સ્થિતિમાં જ નહોતા, કારણ કે તેઓ જેલમાં સહેલ કરતા હતા. તેઓએ પોતાની પાર્લામેન્ટ 'ડાલગેરીની' ઉભી કરી.

સને ૧૯૦૬ માં 'સીનશીન'ના નેતાઓ ખાલી વિચાર કરતા, ચર્ચા અટક્યા અને વ્યવહાર રીતે કામ કરવું શરૂ કર્યું. કાયદાની હદમાં

રહી એવું કામ કરવું કે જોથી સો વર્ષના જુના 'યુનીયન એક્ટ'ની રૂએ જે આયર્લેન્ડ હંમેશાં ઇંગ્લાંડ પર આધાર રાખનારું જ અને પરતંત્રતાની જુસ-રીમાં પણ રહે એવી સ્થિતિમાં હતું તેમાંથી તેને મોકળું કરી શકાય. એ લોકોએ એમ કહ્યું કે, આપણું પહેલું કામ તો એ છે કે આપણે દેશના વહીવટના એવા ખાતા હાથ ધરવાં જોઈએ કે જેનાથી આયર્લેન્ડના સિતને મોટામાં મોટું તુક-શાન થતું હોય તે અટકાવી શકાય. તેમની પેઢેલી નજર જ ફળવણી ખાતા પર પડી. આ ખાખત સમજવી સહેલ છે. જ્યારે અગ્રેજ પ્રજા કોઈ દેશને તાબે કરે છે ત્યારે પરાજિત લોકોના દેશમાં જાણે શુંએ મોટો સુધારો કરતા હોય, શુંએ જિતાયલી પ્રજા પર મહાભારત ઉપકાર કરતા હોય, શુંએ કબજે આવેલી પ્રજાને જળરજસત નવાજેસ કરતા હોય એમ અગ્રેજનું શિક્ષણ પહેલું લાખલ કરે છે. તાબે થયેલી પ્રજાને લખાણો લખી, લાપણો કરી ખુબ સમજાવવામાં આવે છે કે તમારી સામાજિક વ્યવસ્થા, તમારા ધર્માદિ, તમારી માતૃભાષા તદ્દન કાટ ખાઈ ગયેલાં છે, આગણીસમી અને વીસમી સદીમાં ચાલતા વિચારોને દર્શાવવાને તદ્દન નાલાયક છે, તમારી ભાષામાં, ધર્મમાં ખાલી વહેમની અને ગપગોળાની વાતો લખેલી છે; અગ્રેજ ભાષા લજુશો તો તમને બધી જાતના જ્ઞાનની કુચી હાથ લાગશે, તમારું છૂટાપણ પાછું ધીરે ધીરે ફ્રમ મેળવવું તે સમજવાને તમારો જુનો ઇતિહાસ બૂલી જઈ અમારો જુનો ઇતિહાસ વાંચવાની સરળતા થશે અને વેપારમાં પણ તમારો કાચો માલ અમને આપી અમારો પાકો માલ અરીદી વાપરવામાં પણ સરળતા થશે. આ સલાહમાં કંઈક સચ્ચાઈનો અંશ હશે ખરો, પણ આ સલાહ કઈ તાબે થયેલી પ્રજાના લલાને જ માટે અપાતી નથી; આ સલાહમાં રહસ્ય ધણું જોડું છે. અગ્રેજ ભાષાને માટે માન વધે એટલે અગ્રેજોની પ્રતિષ્ઠા વધે; પોતાની માતૃભાષાને માટે તિરસ્કાર આવે એટલે શરણે આવેલી પ્રજા પોતાને માટે હવડું માનવા મરિ, તેની સ્વમાનની લાગણી ધસાતી જાય, અને અગ્રેજ પ્રજા ઉંચીને પોતે નીચા એમ માનવા માડે. આવી સ્થિતિ થાય એટલે અગ્રેજોને રાજ્ય કરવું સહેલું થઈ પડે, રાજ્ય ચલાવવામાં પોતાને દેશથી પોતાના જાતલાઇ-ઓને સહેલથી લાવી શકાય અને હલકાં કામ માટે હિન્દી મેહેતા, મુતીમેા મુસદ્દીઓ વિગેરે જોઈએ તે સહેલાઈથી મળે, કારણ કે મોટા પગારની

દેખી જમ્યાએ તો અમેએને માટે ખાસ રાખી રાખી જ નોંધ્યો, નહિ તો બાપડી શરૂ થઈ આવી પ્રાણનું નષ્ટબોદનીકણી જલ્પ અને દબરો માટે દરબી આવે. દબરોના પત્રો દિના બૂબે મગી જલ્પ વગેરે પરભાષામાં નહીવત સામનો દોષાથી લેવાનો મોટો ભાગ રાખ્યો દરવારો મુસદ્દોએ શુ કરે છે તે લેકો જાણી ન શકે તેની પણ સરજના ધર્મ જલ્પ છે આવી જાતની મગજની ગિયતિ ઉમમ થાય ત્યારે તેને અમેએમાં 'રહેવ સાધકાભેદ' એટલે ગુનાઓના જેવી મનોવૃત્તિવાળી ગિયતિ એમ વર્ણવામાં આવે છે આવી સ્થિતિમાં જ્યારે પ્રજા આવી પડે છે ત્યારે તે પ્રજાને ઉમી દેશોએ લઈ જવાનું પણ મુશ્કેલ ધર્મ પડે છે આવો મનોઆપાર એવો જ ધર્મ જલ્પ છે કે જે પુરવો પ્રજાને છૂટાપાડું મળે અને તેની દેશ ઉન્નત થાય તેવા માટે, અમેએ શીખવામાં જીંદગીનો મોટો ભાગ વ્યર્થ ન ગુમાવના પોતાની માનુષાવામાં જાન મેળવી અપજોગુ અમેએ શીખવું એવી સમાદ આપવા માટે તેમને દેશના ખરા દિના દુરમન તરીકે ઓળખાવવામાં આવે છે દિનમાફગણી એટલે અમેએ ભાવાનું જાન એવો અર્થ ધર્મપત્રો છે અને તેને લીધે બાપડા વિવાદોએને મહા મુશીબતે બાગપણ અને યુવાવસ્થા ગુમારીને પરભાષા અમેએ શીખવા મહેનત કરવી પડે છે અને તેને લીધે પૂરેપૂરી માનુષામાં આવડતી નથી બહુને તો પરભાષા પર કાણ બીલકુન આવતો જ નથી અને ખરું જાન મેળવવું બહુ મુશ્કેલ ધર્મ પડે છે અને મગે છે તે બહુ જ કાચુ મગે છે દિનના મુવિખ્યાન કવિ ડા રીન્દનાથ ટાગોરે એમના એક લખાણમાં એમ રખે કહ્યું છે કે અમેએના પ્રમાર અને માનુષાવાના લગભગ બધાકારથી હિંદીઓની પોતાની ભાષામાં વિચાર કરવાની શક્તિ જતી રહી છે અને તેને લીધે કોઈ પણ મહાન વિચારો, કાવ્યો વિગેરેને નામે ચીકુ જ વળી મધુ છે તેથી હમણા જે શિક્ષણ પદ્ધતિ છે તેને તદ્દન ફેરવી નાખવી જોઈએ હાલ તો અમેએ ફરજયાત અને માનુષાવા મરજયાત છે તેને સ્થાને માનુષાવા ફરજયાત અને અમેએ ભાષા મરજયાત દોવી જોઈએ

જ્યારે 'સીનશીન વાળાઓએ જોયું કે અમેએનું શિક્ષણ દાખન કરવાથી કેટલું અને કેવું ગભીર નુકસાન આપ્યોએ મધુ છે ત્યારે તેમણે તે ખત સરથી પેટેલી હાથ ધરી એ લેકોએ એવી શિક્ષણપદ્ધતિ દાખલ

કરી કે જે આયર્લેન્ડની જરૂરીઆતો અને ખાસીયતોને અનુસરે અને જેથી રાષ્ટ્રીય મગરૂરી પેદા થાય અને લેક્ટા દેશના ખેતીવાડી, ઉદ્યોગ અને રાજ્ય કારોબારમાં બરોબર ભાગ લઈ શકે. પહીવટદારો શુ કરે છે તે લેક્ટા જાણી શકે.

ખીજી બાબત જે એમણે હાથ ધરી તે આયર્લેન્ડના વ્યાપાર અને ઉદ્યોગની હતી. આયર્લેન્ડની ખેત્રોમાં તો પાંચ કરોડ પૌંડ આયર્લેન્ડના લોકના જન્મે પડેલા હતા. આ દોલત આયર્લેન્ડની પ્રજાએ પોતે બચાવેલી હતી. આ દોલત અંગ્રેજી જમીનગીરીઓમાં શેકવામાં આવી હતી, એટલે આયર્લેન્ડની આવી મોટી દોલતનો ઉપયોગ ઈંગ્લેન્ડની પ્રજા કરતી .. આયર્લેન્ડની પ્રજાને તો વ્યાજ મેળવવાનો હક્ક નસીબમાં હતો. વી મોટી દોલતમાંથી ઉપજના મોટા નફા નસીબવંતા અંગ્રેજી વેપારો મેળોગવતા હતા. ખેત્રો જોઈ આયર્લેન્ડે તો દક્ષિણ આફ્રિકાની લડાઈ મ્યાન અંગ્રેજ સરકારને પૈસા વગર વ્યાજે ધીર્ધા હતા ! આટલું ચાદ બવાની જરૂર છે કે જ્યારે આયર્લેન્ડના લેક્ટા દક્ષિણ આફ્રિકાની લડાઈ સમિે હતા ત્યારે બેંક જોઈ આયર્લેન્ડ વગર વ્યાજે અંગ્રેજ સરકારને ભૂંડાં ધીરતી હતી. અંગ્રેજ સરકારને નાણાં વગર વ્યાજે મળે અને આયર્લેન્ડના ઉદ્યોગ નાણાં વગર વા ખાવ એવું પણ બન્યું હતું. આ બધું તથ્ય છે કે આયર્લેન્ડ સુધી જવું એ વ્યર્થ મહેનત કરવા બરોબર છે. તાપણા હિંદ દેશમાં જ ક્યાં એવું બન્યું નથી ? અહીંઆંની બેંકા હિંદીઓને નાણે અંગ્રેજ વેપારીઓને અને વેપારને અને અંગ્રેજી માલને ક્યાં મેલેજન આપતી નથી ? હિન્દનાં નાણાં લંડનના વેપારીઓને જોખા વ્યાજે ક્યાં મળતાં નથી અને હિન્દમાં નાણાં માટે ક્યાં જૂમ પડતી નથી ? અને ઈંગ્લેન્ડનો માલ હિન્દમાં સસ્તો વેચાય અને હિન્દી માલ સાથે દરીદ્રાર્થ કરે તેનાં માટે ક્યાં સવડો ચતી નથી ? અંગ્રેજ વ્યાપારીઓને હિંદી સરકાર ઉત્તેજન આપે, હિંદની રેલ્વેઓ સમવડ કરી આપે, અને હિન્દી બેંકા નાણાંની જોગવાઈ કરી આપે. હિંદના મોટા મોટા ઉદ્યોગો, વ્યાપારો અંગ્રેજો અને અંગ્રેજી દખ્ખનીઓના જ એકલાના હાથમાં છે, એવું ગદસ્ય ઉપદ્રું વર્તીને સદજ સમજશે. જનુટ(સણ)નો વ્યાપાર અંગ્રેજોને દસ્તક, ચાદનો વ્યાપાર અંગ્રેજોને દસ્તક, રેનો વ્યાપાર ધણે ભાગે અંગ્રેજ દખ્ખનીઓને દસ્તક; સોનાની ખાણોનો વ્યાપાર અંગ્રેજોને દસ્તક; ધાસ-

તેવના કૂવાઓ અગ્રેજીને દસ્તક, લોખંડની ખાજો તાતા કપનીના હાથમાં ખરી, પણ તાતા કપનીના મોટા અમલદારોમાં અગ્રેજી ! અને કારખાનામાં પણ અગ્રેજી ! અનાજની નિકાસનો વેપાર પણ અગ્રેજીને દસ્તક ! વીમા કપનીઓનો મોટો ભાગ પણ અગ્રેજી ! દરિયાપાર માલ લઈ જવાને અગ્રેજી આગમોટો અને દરિયાપારથી માલ લાવવાને અગ્રેજી આગમોટો ! અલગત ઉદ્યોગો અને વ્યાપારોને માટે જે મજુરો, કલાકરો વિગેરે લેઈએ તે હિંદી, કારણ કે તે વચર ચાપે નહીં પણ હિન્દુસ્તાનના લેડિના કરોડો રૂપિયા ઇંગ્લાંડની બેન્કોને ઓછે વ્યાજે ધીરવામાં આવે છે તે પણ ક્યા અણુ જળીતું છે ? પાર્લામેન્ટમાં તેના સચાલો થયા છે અને સ્ટેટ એક્ટરીએ તેના જવાબો આપેલા છે પાર્લામેન્ટમાં એમ ખુફેખુલ્લું કેદવામાં આવ્યું છે કે હિન્દને માટે જે માવની ખરીદી સરકાર દ્વારા થાય છે તેમાં ૯૫ ટકા અગ્રેજી માલની ખરીદી થાય છે મીં. એકવર્થના કમીસને ખતાનું છે કે અન્યન સરતો માલ મળતો હોય તો પણ અગ્રેજી માલ વધારે પૈસા આપીને ખરીદાય છે ખુદ ઇંગ્લાંડનું લડાઈ ખાતું હિન્દને બેવડા હાથે કુદની સામગ્રી પૂરી પાડી નહિ ખાવામાંથી રહી જતું નથી અગ્રેજી પાર્લામેન્ટમાં કોન્સર્વેટીવ ટોળાએ તો કહ્યું જ છે કે હિન્દનો કબજો ઇંગ્લાંડના નાણાવની, વાહાણવટી અને કારખાનાવાળાના લાભ માટે છે

અજબ જેવી એક વાત એવી છે કે આયર્લેન્ડના સ્ટોક એક્સચેન્જ એટલે શેર બજારપર પણ સરકારનો કાબુ હતો આયર્લેન્ડના કોર્પોરેશન જ્યાં કોઈ ઉદ્યોગ ઉભો થાય અને શેરો કાઢી કપની નીકળે તો તેના લાભ આ બજારમાં બોલાવાતું જુવી જવાતું, અને શેરો સહેલાઈથી મેળવી શકાય નહિ એટલે નાણું રોકનારા પોતાના દેશની કપનીના આવા શેરો ખરીદવા તરફ વળે નહીં, એટલે એ ઉદ્યોગ એની મેળે જ કરમાઈ જાય સીનપ્રીનવાળાઓએ આયર્લેન્ડની બેન્કોપર દબાણ ચલાવવા વિચાર કર્યો મોગી કપનીઓ અને વગવાળા આધરીસ નાયકોએ આયર્લેન્ડની બેન્કો પર દબાણ કરી તેમને એમ સમજાવ્યું કે તમે પૈસા દેશનું બહુ થાય તેમ રોકો, અને જો તમે નહિ સમજો તો તમારે ત્યાંના ખાતા બંધ કરવાને લેડિને સમજાવવું પડશે આ વાંચીને હિંદીઓને એક વિચાર ઉદ્ભવશે કે હિંદમાં અનેક પરદેશી બેન્કો છે કે જેમાં હિંદીઓના લાભો રૂપિયા

પડેલા છે તો તે બેન્કોને સમજાવવું કે એ રૂપિયાનો ઉપયોગ હિંદીઓના ઉદ્યોગોવેપાર વધે એમ વાપરવા. એ રૂપિયા કંઈ અંગ્રેજ વેપારીઓના બલા માટે યા સરકારને સગવડ કરી આપવા માટે જ નથી. હિંદુસ્થાનની સરકારે કલકત્તાની, મુબાઈની અને મદ્રાસની ત્રણ ઇલાકિદાર બેન્કોને બેગી કરી એક આખા હિન્દની શાહી બેન્ક કાઢી છે તેનો વહીવટ આયર્લેન્ડની બેન્કના જેવો ન થાય તેની કાંઈ ખાતરી નથી. કોને ખબર છે કે જેમ આયર્લેન્ડની બેન્કના કરોડો પૌંડો ઇંગ્લાંડને વગર બાંહે વાપરવાને મળ્યા હતા તેમ આ મોટી શાહી બેન્ક હિન્દના કરોડો રૂપિયા ધસડી જઈ ઇંગ્લાંડની સગવડ સાચવશે નહિ ?

ખીજી મુસીબત આયર્લેન્ડની રેલ્વેની હતી. સુ હિંદુસ્થાનમાં રેલ્વે હિંદીઓના ફાયદાને, લલાને માટે, તેમની ઉત્પત્તિને માટે દાખલ કરવામાં આવી હતી ? ખીલકુલ જ નહિ. હિન્દીઓના લાલ અને સગવડો તો ગૌણ સવાલ છે, ન છૂટકાના પ્રશ્નો છે. રેલ્વેથી એક પરત્વ પ્રભુપર રાજ્યનો કાણુ વધારે સારી રીતે સાચવી શકાય છે એ સ્ત્ર જઈ અંગ્રેજોને ખબર નહોતું એમ નથી તથા દેશ હાથ ક્યો, પછી તે હિંદુસ્થાન હોય કે એસોપોટેમીઆ હોય, મલેરિયાઈન હોય કે સુદાન હોય, ફળદ્રુપ હોય, કે ઉજ્જવેરાન હોય પણ પોતાની સત્તાને મજબુત કરવાને, નીલાવવાને તાર અને રેલ્વેની લાં પેલલી જરૂર છે. ખીજું, તે દેશનો કાચો માલ મોટા પાયાપર પોતાને દેશ સર્જી જવો હોય અને તેમાંથી પકા માલ બનાવી તે જ દેશને પાછો આપવો હોય તો પણ રેલ્વે ધણી જ અગત્યની છે. ત્યારે શું રેલ્વે દાખલ થયા પછી તેનો વહિવટ, તેનું નાણું પ્રકરણ વગેરે હિંદીઓના લાલ સાચવીને, તપાસીને, અથવા તો ખ્યાનમાં રાખીને ચલાવવામાં આવતું હતું યા છે ? ખીલકુલ નહિ. આ અભિપ્રાય કઈ ઉદામ પક્ષના બેન્કાટોલ પુરખના સરકારની સામે બખાળા કાઢવા માટે નથી, પણ અંગ્રેજ રાજ્યના એક મોટા રચન રૂપ અને મોડરેટોની ટોળીના એક અગત્યના નાયક હાલના સર દીનશ વાઘા સાહેબ ન્યારે લોકો તરફથી સિંહ ગર્જના કરતા હતા ત્યારે તેમણે રેલ્વેપર એક નિષ્ઠા લખ્યો હતો તેમાં આખો હતો. દાખલા શોધવા સારું જુ પડે તેમ નથી. વદાણુવટાના ઉદ્યોગને તોડી પાડવા માટે રેલ્વે કંપનીઓ જે ભાવ માલ લાવતેછળ કરવા માટે દરાવે છે તે જુઓ અને

જ્યાં વઢાણોની દરીદ્રાર્થિયાર્થિયકે તેન નથી લાંના નૂરના ભાવ જુઓ. અમદાવાદથી દીવાસગી આગ્રે કે દિલ્લી લેઈ જવાનો ભાવ અને મુખર્થિયજુઓ માઈલ વધારે દૂર હોવા છતાં મુખર્થિય પરદેશી માલ દિલ્લી કે આમા લેઈ જવાનો ભાવ જુઓ. કોના લાભ માટે રેલ્વે કંપનીઓ નૂરના ભાવ સરકારની ડાયા નીચે નક્કી કરે છે ? રેલ્વે કંપનીઓ ત્રીજા વર્ગના મુસાફરો પાસે ભાડા લે છે અને કમાણી કરે છે. ત્રીજા વર્ગના મુસાફરોને અને તેમને સમરૂડો ફેટલી આપે છે તે જુઓ, અને પહેલા અને બીજા વર્ગના મુસાફરો માટે જે કાગજ અને મુખસમરૂડો આપે છે તે જુઓ, મુસાફરો કે મુરજિયનો માટે ખાલી ડબ્બા દોડે, સારે દિલ્લીઓ બકરાં પેરે સિંચાર્થિય જાય તે જુઓ. રેલ્વેની મુસાફરીમાં દિલ્લીઓ સાથે મુસાફરો કેમ વર્તે છે તેનો દાખનો મી. હસન ધમામવાળો એક સ્થાલિપુલાક ન્યાયે વિચારવા જેવો છે. કોની રેલ્વે, અને હાડમારી અને અપમાન પરદેશીઓને હાથે કાણુ ભોગવે છે ?

આ બાબતોમાં હમેશની સ્થાયી દિલ્લી પ્રજાને કદીની વિચાર કરવામાં આવતો નથી જે લેકિ રેલ્વેની સર્વ બાબતોને માટે જોખમ દાર છે તેઓને મનથી દિલ્લીના લેકિ તો દિસાજમા જ નથી, વિચારમા લેના લાયક જ નથી અરે, એટલા બધા દિસાજમા નથી કે કોઈ એમ માને કે તેઓના મનથી દિલ્લીના લેકિ હસ્તીમાં જ નથી તેઓની હાજતો અને ઇચ્છાઓ તેમના સુખ અને સગવડ, તેમની ફરિયાદો અને દુઝો તેમની સૂચનાઓ અને માર્ગણીઓ કઈ વિચારવામાં આવતી જ નથી જ્યારે જ્યારે આ બાબતો પર તેમનું ધ્યાન ખેંચવામાં આવે છે સારે બેઠેરા જેટલું સાબળે તેટલું તેઓ સાબળે છે જલ્લે જ કોઈક બાબતમાં જ લેકિનું સંલગાય છે, અને સારે પણ ઉપરચોટયુ અને તે પણ વર્ગો સુધી ચાલુ ચળવળ કર્યા પછી જ જેમ કરે ભરનારાઓ લશ્કરનો ખર્ચ પુરો પાડવા માટે જ જીવે છે એમ મનાય. તેમ જ રેલ્વેની બાબતમાં ત્રીજા કરોડની મોગી પ્રજા કે જેના વગર ખુબ કમાતી અડધોએક 'ડઝન' રેલ્વેઓ ભાગ્યે એક ટકો પણ કમાઈ શકે તેને માટે પણ એમ જ મનાય છે. પણ 'ઈચ્છી' જાતના રેલ્વેના અમલદારોના લાભ માટે, લશ્કરની ખીલવણી માટે અને પરદેશી વેપારી મોના સુખ અને સગવડ અને તેમની જરૂરીયાત અને હાજતો પુરી પાડવા

માટે જ રેલ્વેઓ છે એમ મનાય છે. આ પરદેશી વેપારીઓનું ભલું થાય તે બાબત સંદેહી વધારે અગત્યની છે એમ હિન્દની રેલ્વેઓના ઇતિહાસ-પરથી સ્પષ્ટ દેખાય છે. તેમના વહીવટના વાર્ષિક રીપોર્ટપરથી એ ખૂબવાર યર્ષ શકે એમ છે. પરદેશી ફેર્ડ કંપનીની મોટરો લાહોર લઈ જવા માટે આખી માલગાડી મળી શકે, પણ હિન્દના વેપારીઓને માલગાડાં મળી ન શકે! પૂનાની ધોડરોડની સરતો માટે ઓછા દરની ગાડી પાસ બાંધીને દોડાવી શકાય, પણ લોકોને ઓછા દરની ગાડીઓ અને ડબ્બાઓ ન મળે। રાત્રીના કાઈ પણ બીજા ખાતાં કરતાં રેલ્વેમાં ગેરાઓના લાભ અતિશય મંભાળથી જળવાય છે અને ખુબ જોસથી વધારાય છે. વેપારધંધામાં પડેલા પુરોષોઓ ફક્ત પોતાની હાજતો જ પોતાની એમ્બરો અને છાપાઓદ્વારા ચલાવે છે અને પછી તેમને જે જોઈતું હોય તે આપંદે મળ્યા વગર રહેતું જ નથી.

આ રેલ્વેની બોલબાલાથી હિંદને ખુલ્લેખાંચરથી કાચો માલ ભેગો કરી યુરોપ સેતુલાઈથી અને સસ્તામાં લઈજઈ શકાય છે, અને ત્યાંથી તે જ માલનો બનાવેલો પકિત માલ પાછો લાવી હિંદમાં મોંઘે લાવે વેચી શકાય છે. હજારો ટન તેલનાં બીઆં હિંદથી જાય છે. હજારો ટન તેલ યુરોપથી હિંદ આવે છે. હજારો ટન હિંદી જનાવરોનાં ચામડાં અને હાડકાં જાય છે અને હાડકાં ચામડાંનો માલ લાખો રૂબીયાનો હિંદ આવે છે. આવી ટીપ ઘણી લાંબી યર્ષ શકે એમ છે. દુકામાં એટલું જ કહેવાનું કે જેમ અંગ્રેજ કેળવણી હિંદમાં હિંદીઓના ભવાને જ માટે દાખલ કરવામાં આવી નથી. તેમ જ રેલ્વે પણ હિન્દીઓનાં ભલાં માટે જ ખાસ દાખલ કરવામાં આવી નથી. હિંદીઓને તુકશાન ધણું થયું છે અને જો ફાપરો થયો હોય

તેમના મોટામાં મોટા દુસ્મન તરીકે સમજતા હતા. આયર્લેન્ડમાં કાયો માલ હોતો. આયર્લેન્ડમાં લોહું અને કેસમો હતાં. આયર્લેન્ડની પ્રજામાં અછલની કંઈ ખામી ન હતી. આયર્લેન્ડના લોકો ખ્રીસ્તી ધર્મ માનનારા છે, તેઓ ઈંગ્લાંડના લોકો જેવા ગોરા છે, તો પછી આમ તેમને પરંત્રનામાં દાખી રાખવાનું કારણ ન હતું. અંગ્રેજ પ્રજા એમ કહે છે કે અમારે મને તો પૂર્વની પ્રજાની ધૂસરી છે; અમારે નસીબે તેમનો ભાર વહેવાનું લખાયું છે, અને સાધારણ રીતે તેને White Man's Burden 'વ્હાઇટ મેન્સબર્ડન' એટલે ગોરા માણસની હેલપાટી તરીકે લખવામાં આવે છે. પૂર્વની પ્રજાઓ સમજે છે કે આ બોલે તે અમારી ઉચ્ચકાર્ષિ જતી દોલતનો છે, અને નહિ કે અમારા હિતનો. યૂરોપીઓ જે બોલે ઉપાડે છે તે અન્ય વર્ણની પ્રજાનાં હિતનો નથી, પણ તે પારકા પ્રજાની દોલત પોતાને ઘેર ઘસડી જવાનો અને જીનાયેલી પ્રજાને મુલામીની બેડીમાં રાખી મૂકવાનો. આયર્લેન્ડની ધૂસરી કંઈ ગોરા માણસની હેલપાટીમાં આવે નહિ. સારે પછી આયર્લેન્ડના લોકો પરંત્ર કેમ ? એનું કારણ ઈંગ્લાંડમાં આયર્લેન્ડ વિશે થયેલાં ભાષણો પરથી સ્પષ્ટ સમજાય તેમ છે કે, જે આયર્લેન્ડને સ્વતંત્ર બનાવવામાં આવે તો ઈંગ્લાંડની સ્વતંત્રતા ભયમાં આવી પડે, ઈંગ્લાંડનાં રક્ષણને માટે, ઈંગ્લાંડના સ્વાર્થ માટે, ઈંગ્લાંડની સ્વતંત્રતા સચવાવા માટે, આયર્લેન્ડે ઈંગ્લાંડને તાબે રહેવું જ જોઈએ. આવી વાતો જ્યારે ક્રાન્સે, અને ખાસ કરીને જર્મનીએ, જૂતકાળમાં તાજાના લોકો માટે કરેલી અને પડોસમાં આવેલા મુઠ્ઠાપર ઘાનત બગાડેલી અને બેજીયન, પોલ, બોલીમિયન, સ્લાવ, આફસાશિયન આદિ લોકોના મુઠ્ઠા પોતાને કબજે લેવાને મથન કરેલું ત્યારે ઈંગ્લાંડે હોહા કરી મૂકી તેમ કરતાં તેમને અટકાવ્યાં હતાં. પણ પોતાના પ્રસંગમાં અંગ્રેજ રાજનીતિજ્ઞો એ સર્વ જૂલી જવાને હાલદાર માને છે.

મી. બ્રીશીયને લાગ્યું કે, આયર્લેન્ડના ઉદ્યોગદુનરને અને ખેતીવાડીને ખીલવવાનાં સર્વે સાધનો મોજુદ છે, પણ એક મુખ્ય જરૂરી બાબતની જોડવજી ચવી જોઈએ, અને તે એ કે આયર્લેન્ડના ઉદ્યોગદુનરનું રક્ષણ કરનારી રાજનીતિ આયર્લેન્ડમાં હોવી જોઈએ. આ બાબત કંઈ ઈંગ્લાંડ સાંભળે નહિ, સારે કરવું શું ? સ્વદેશીને ઉત્તેજન આપવું એ જ. જાહેર ખાતાંઓએ આયર્લેન્ડમાં બનાવેલી ચીજો જ વાપરવી. બંદરપર અપાતો કર એવી રીતે

ગોઠવવો કે પરદેશમાં બનેલો માલ દેશમાં દાખલ થતો હોય તેના પર અંકુશ પડે. આયર્લેન્ડની મુંડી દેશના ઉદ્યોગદુર્રમમાં રોકવી. આમાં એક પણ બાબત નવી નથી. આ બધી બાબતો હિંદમાં ઘણી ચર્ચાઈ છે. ફક્ત પરતંત્ર પ્રજાએ આ બધું રાજ્ય કરનારી પ્રજાના મજબુત વાંધા અને અડચણો દૂર કરી કેમ કરવું એ જ ચાત્ર સલાહ છે જર્મન પ્રજા કે જાપાની પ્રજા પોતાનું કસામાં લઈને જોય કે તરત તે પ્રાપ્ત કરવાને યોગ્ય પગલાં ભરી શકે છે. પણ હિંદ જેવી યા આયર્લેન્ડના જેવી પરતંત્ર પ્રજાએ શું કરવું ? તેમ છતાં દરેક મુશ્કેલીઓમાંથી પસાર થતાં જે કંઈ બન્યું તે 'સીનશ્રીન'વાળાઓએ કહ્યું. પેટ્રેલાં તો એક પાર્લામેન્ટ અથવા લોકસભા જેવી મંડળીની ખામી લાગી. તેટલાં માટે ૩૦૦ માણસની આયર્લેન્ડની પાર્લામેન્ટ સ્થાપી. આ કાઉન્સિલનું કામ અમલમાં મુકી શકાય એવી લોકહિતની યોજનાઓ ઘડવાનું હતું. એવી યોજનાઓ ઘડાઈ કે, છત્સા, તાલુકા અને કસબાઓની પચો વિગેરેએ આયર્લેન્ડની લોકસભાએ રચેલી યોજનાઓનો તેમની ન્યાં મુધી કાયદાસર સત્તા પહોંચે લાં મુધી અમલ કરવો, અને જ્યારે એ સત્તા ન પહોંચે ત્યારે નૈતિક અને સામાજિક દબાણથી કામ લેવું. લેકિાએ આ ત્રણસો માણસની મંડળી જે સૂચવે તેને રાજ્યપુરથી માન આપવાનું જ અને તાબે થવાનું જ રહ્યું. ક્ષવાદ અદા-લતો સ્થાપવી અને દીવાની કજીયા અદાલતોમાં નહિં લઈ જવા અને બ્રાહ્મણને ઉત્તેજન આપવું. આ નવી નીતિની કુચી એ હતી કે આયર્લેન્ડની પ્રજાએ સ્વાયત્તી બનવું. પરદેશી રાજકર્તાઓ મદદ કરશે તેના પર ધ્યાન આપવા કરતાં લેકિા પોતે શું કરી શકશે, કેટલું કરી શકશે, કેમ કરી શકશે તેના પર ધ્યાન આપવું. આ જાતની સમજણ 'કસબો' (મંડળીઓ) સ્થાપી તેમની સાખાઓ વધારીને લેકિાને આપવાનું શરૂ કરવામાં આવ્યું. લાંની રાષ્ટ્રીય સભાએ એક એવો ઠરાવ પસાર કર્યો કે, આયર્લેન્ડની પ્રજાના વ્યવહાર માટે પરદેશીઓની કાયદા ધડનારી સભાને કાયદા ઘડવાનો દક્ક નથી, પર-દેશીના વહીવટને આયર્લેન્ડમાં સ્થાન નથી, અને બ્રિટીશ પાર્લામેન્ટના કામ-કાજમાં આયર્લેન્ડના પ્રતિનિધિઓએ ભાગ લેવામાં અડાપણું નથી.

૧૯૦૬ થી ૧૯૦૮ માં 'સીનશ્રીન'ના સિદ્ધાંતોનો પ્રચાર થયો. પુસ્ત-કાલસો ઉપલાં, ભાષણો થયાં અને ખીજ ઘણી રીતે ચર્ચા ચાલુ થઈ.

પણ આ વાત એક ધણીજ અગત્યની છે અને તે 'સીનશીન'ના ચાલ-કાના ધ્યાન બદલાર ગઈ નહોતી. તેઓએ આ ચળવળને એકપક્ષી યવ દીધી નહીં. તેનું રાષ્ટ્રીય સ્વરૂપ હમેશાં ધ્યાનમાં રાખના અને તેનો અમલ કરતા. એક પણ આયલોડવાસીપર પછી તે ગમે એ પક્ષનો દોષ તેના પર ઠંઈ આપતિ આવી પડે કે તગજ તે સલાહને આયલોડની પ્રગતિના ગણુવામાં આવતો. પોતાની પામે ડહાપણનો ઇન્કાર છે એમ માની કામ લેવામાં આવતું નહિ જે લેણા એવી રીતે કામ લે છે તે આયલે પોતાને અને દેશને હાનિ કરે છે. સીનશીન સર્વને માટે ખુલ્લી હતી

૧૯૦૮ ની સાલમાં મી. સી. જી. ડોલને પહેલીજ વાર 'સીનશીન' સલાસદ તરીકે પાલમિન્ટની ઉમેદવારી કરી. એણે હાર ખાધી અને 'સીનશીન'ને હાનિ થઈ આપરથી લાગ્યું કે ચળવળ વધારે જોસથી ચલાવવી જોઈએ 'સીનશીન' નામનું પત્ર જે અઠવાડિક હતું તેને દૈનિક બનાવ્યું તેના ચાર પાનાં હતાં તેનાં આઠ કાંધાં 'સીનશીન' કાઓપરેટીવ (સહાયકારી) બેન્ક કાઢી 'સીનશીન' ટાળીએ એક કાર્યક્રમ બહાર પાડ્યો અને પોતાનો દરેક સલાસદ જે ચુરી કલાવવા બહાર પડે તેની પાસે સહીઓ લેવી શરૂ કરી કાર્યક્રમ આ પ્રમાણે હતો (૧) દરેક ઉમેદવારે આયલોડને માટે સમૂહી સ્વરાજ્યની માગણીને ટૂંકા આપવો, (૨) આયલોડના ઉદ્યોગનો બચાવો કરવો, (૩) આયલોડને માટે એલચી મડળ ઉભું કરવું અને વેપારી વહાણો બાંધવાં, (૪) દેશની જમીનની આકાશી અને માપણી કરવી, (૫) દેશની ખનીજ વસ્તુઓની ખીલવણી કરવી, (૬) આયલોડની રાષ્ટ્રીય બેન્ક સ્થાપવી, (૭) આયલોડનો શેર બજાર સ્થાપવો, (૮) આયલોડની દીવાની સનદી નોકરી સ્થાપવી, (૯) રાષ્ટ્રીય લનાદીની કાટો સ્થાપવી, (૧૦) રાષ્ટ્રીય વીમા કંપનીઓ કાઢવી, (૧૧) માલ લાવલઇખાનનાં સાધનોનો અને મચ્છી પકડવાના વેપારનો કબજો રાષ્ટ્રીય હોયો જોઈએ, (૧૨) ફળવણી આપવાની રીતિમા સુધારો કરવો, (૧૩) નિર્ધનને માટે બાંધેલાં ઘરો કાઢી નાંખવા, (૧૪) જાહેર મડળોમાં આયલોડની બાપા મુખ્ય બાપા તરીકે ધીમેધીમે દાખલ કરવી. આ ઉપરાંત તેઓએ જિંદગી પાલમિન્ટનું ઉપરીપણું કબજા નહીં કરવાની કબજા-લાત આપવી, સિદીશ તીજેરીને જે ગીજેના વપરાસથી કર બરે ફાયદો

પતો હોય તે ગીજ્ઞેનો વપરાસ બંધ કરવો, અને આયર્લોન્ડના લેક્ટાએ બ્રિટીશ સૈન્યમાં જોડાવું નહીં.

આ કાર્યક્રમ બહુ મોટો ફાળો આપે છે. તે સેહેજે ગળે ઉતર્યો નહીં, તેને ટેકા મળ્યો નહીં; દૈનિક જાણુ મુર્ધ ગચું. લેક્ટાની લાગણીની તીવ્રતા આ બાબતસર ઓછી થઈ ગઈ. સને ૧૯૦૮ થી લગભગ બે વર્ષ 'સીનશીન'નાં નબળાં ગયાં. સને ૧૯૧૦ માં 'સીનશીન' નામના પેપરે જાહેર કર્યું કે મી. જોન રેડમંડ કે જેને આયર્લોન્ડને માટે બ્રિટીશ પાર્લામેન્ટ પાસેથી 'હોમરુલ' મેળવવાની ધણી આશા હતી તેને જે કરવું ઘટે તે કરવું. તેમના કાર્યમાં કોઈ જાતની અડચણ નાખવામાં નહીં આવે. ૧૯૧૩ ની સાલમાં મળેલી ચુંટણીમાં 'સીનશીન' મંડળીએ કંઈ ભાગ લીધો નહીં. તેથી કરીને જે જાતનું હોમરુલ ઇંગ્લાંડની લીબરલ ટોળા મી. રેડમંડની ટોળાને આપવા માગતી હતી તેને માટે પોતાના માથાપર કંઈ જોખમદારી રહે નહીં અને તેનાપર છૂટથી ટીકા થઈ શકે. આ વખતે ચુંટણીમાં તેણે કંઈ ભાગ નહીં લીધો તેમાં કંઈ સીનશીનરોએ ભોમ આપ્યો નહોતો. ભાગ લીધો હતો તો કંઈ વળતે નહીં. લેક્ટાની વૃત્તિ લીબરલોના હોમરુલ તરફ વધતી જતી હતી ત્યારે સીનશીનરો સ્વતંત્રતાની વાતો કરતા હતા. 'ગેલીક લીગ'ને એ લેક્ટાએ કહ્યું કે, કામ હવે આગળ ચલાવો. આયર્લોન્ડના લેક્ટાએ આયર્લોન્ડની લોકભાષા પાછી બોલતાં શીખવું જોઈએ. જે રાષ્ટ્રીય સ્વરાજ્ય જોઈતું હોય તો આમ કરવાની જરૂર છે. ઇંગ્લાંડ અને અમેરીકાની એ મોટી અગ્રેજ ભાષા બોલતી પ્રજાઓ વચ્ચે જે આયર્લોન્ડની ભાષાએ જીવવું હોય તો આયર્લોન્ડના લેક્ટાએ પાછી તેને રાષ્ટ્રીય ભાષા બનાવવી જોઈએ. એ લેક્ટાએ હોમરુલ માટે ચોખ્ખું કહી દીધું કે પરદેશી રાજસભા એટલે બ્રિટીશ પાર્લામેન્ટ જે કંઈ અમારે માટે રાજબંધારણ કરશે તે અમને મતોપ આપશે નહીં. પણ જે રાજબંધારણથી ચોડાક જેટલો પણ દેશના પહોવટ-પર અમારો કાજુ વધશે તે અમે લેશુ ખરા. આ મંડળીની ઉમેદ કંઈ એક નવી ટોળા ઉભી કરવાની નહતી. ટોળાઓ તો ધણી હતી, પણ બધી ટોળાઓના મુમરાણમાંથી એક જ અવાજ નીકળવો જોઈએ, એ તેનો હેતુ હતો, અને તે એ કે, આયર્લોન્ડ અને તેની પ્રજાને માટે સ્વતંત્રતા હોવી જોઈએ; આયર્લોન્ડ પ્રજાના કોઈ એક ભાગ થા ધર્મ માટે નહીં પણ સમસ્ત આયર્લો-

ડના લેકાને માટે છે, અને આ આયર્લોન્ડ કઈ ઈંગ્લાંડની બેડીથી જડાયેલું નહીં પણ સ્વતંત્ર અને પોતાનું લઘુ પોતાને હાથે કરવાની શક્તિ ધરાવતું હોયું બેઠ્યે. આ કામને માટે કોઈ પણ આયર્લોન્ડવાસીને વાધો હોઈ શકે જ નહીં, પણ તે કેથોલીક હોય કે પ્રોટેસ્ટન્ટ.

સને ૧૯૧૦ થી સને ૧૯૧૩ સુધી મીનશીન તદ્દન અશક્ત હાલતમાં પડી રહ્યું. આયર્લોન્ડની પ્રજાની નજર બ્રિટીશ આમતી સત્તાપર ચોંટી બેડી હતી તે લેકા આયર્લોન્ડને માટે લીબરલ પાર્ટી જે હોમરુલનો ખરડો લાવી હતી તેનો ગો ફેજ ચાલુ છે તે આતુરતાથી જોતાં હતા. મીં રેડમંડની ટોળા યુ કરે છે તે તેઓ તપાસના હતા. આ વખતે આયર્લોન્ડમાં ધણી ટોળીઓ હતી. આઈરીશ મજુર પક્ષનો ઇતિહાસ જરા જાણવા જેવો છે. પહેલા તો સને ૧૮૯૬ માં આઈરીશ મોસ્ટ્રીસ્ટ રીપબ્લીકન પક્ષ હતો. મીં જેમ્સ કોનોલીએ તે ડબ્લીનમાં ઉભો કર્યો હતો. આ માણસ ધણો જ હોશીઆર અને સાગે લખનારો હતો. ‘ધી વર્કસ રીપબ્લીક’ નામના છાપાનો તે અધિપતિ હતો. આ નવી ટોળી આયર્લોન્ડની રાજદ્વારી બાબતોમાં લાગ લેતી હતી ૧૭૯૮ માં આયર્લોન્ડમાં થયેલા બળવાની યાદ કાયમ રાખવાની અળવળમાં એણે લાગ લીધો હતો. દક્ષિણ આફ્રિકાની લડાઈમાં અંગ્રેજોની સામે લડવાને એક આઈરીશ ઓફિસર તેણે ઉભી કરી હતી સને ૧૯૧૦ ની સામાન્ય ચુટણી પછી તેણે આયર્લોન્ડની રાજદ્વારી બાબતોમાં એક જુદી ટોળી તરીકે લાગ લેવા માંડ્યો હતો. સને ૧૯૧૧ માં રાજદ્વારી અને ઔદ્યોગિક અળવળોને બેડી દેવાની તેની માગણી ગેરોવેની કોન્ગ્રેસમાં ૨૬ ગઈ સને ૧૯૧૨ માં આયર્લોન્ડનો મજુરપક્ષ ઉભો થયો હતો. એ દરેક પક્ષથી છૂટો હતો. એ સ્થાપવાનું કારણ એ કે, આયર્લોન્ડની પાર્લામેન્ટ જ્યારે સ્થપાય ત્યારે તેમાં એક ખાસ પક્ષ તરીકે તે દાખલ થઈ શકે. આમ થવાની જરૂર હતી અલસ્ટરની યુનીઅનીટ ટોળી એટલે કે સર એડવર્ડની કારસનની ટોળી તો મુડીવાળાઓની ટોળી હતી અને મજુર-પક્ષને તો કોઈ કાળે પણ તે અડકે નહીં. આયર્લોન્ડના લોકધર્મની ટોળીનું પણ તેમ જ હતું. તેને લઈને મીં રેડમંડની પાર્ટીની સ્થિતિ કદાચી થઈ હતી જે આયર્લોન્ડના મજુરપક્ષની સામે જાય તો ઈંગ્લાંડનો મજુરપક્ષ તેની સામે જાય, પણ તેની મજુરબાનીની જરૂર હતી જે આયર્લોન્ડના

મજુર પક્ષને ટેકા આપે તો આયર્લીન્ડના લોકધર્મવાળા ખીજવાય અને તેને ટેકા ન આપે તો છતાં મી. રેડમંડની ટોળીએ મજુર પક્ષને ટેકા આપ્યો હતો. 'સીનશીન' ટોળીના કાર્યક્રમમાં મજુર પક્ષને જગ્યા જ નહતી. ઇંગ્લાંડ સાથેના જોડાણથી હિસાબતાં દુઃખોનાં નિવારણ માટેની જ બધી સામગ્રી તૈયાર હતી, પણ મજુરોનાં દુઃખનિવારણની કંઈ વાત કરતા નહોતા. તેનાં મુખ્ય વાહનો હડતાળોની સામે હતાં, અને આયર્લીન્ડના મજુર પક્ષ ઇંગ્લાંડના મજુર પક્ષ સાથે સળધ રાખતો હતો તે માટે તેને ઘણું જ મંજુર વધો હતો. સને ૧૯૧૧ માં 'ધી આયરીશ વર્કર એન્ડ પીપલ્સ એસોસિએટ'ના પત્રના અધિપતિ મી. જેમ્સ લારકીને 'મીનશીન' ટોળીની સખ્ત ઝાટકણી કાઢી હતી.

સને ૧૯૧૦ માં 'આઈરીશ ફ્રીડમ' (એટલે આયર્લીન્ડનું છૂટાપણું) એ નામનું એક છાપુ નીકળ્યું. તે આડ પેશ હતું. અને દર પખવાડીએ નીકળતું હતું તેણે પોતાના મુદ્દા લેખ તરીકે પુલ્કર ટોનના લખાણમાંથી ઉતારો લીધો હતો. ધ્યાનથી સરકારની જુલ્મી રાજનીતિ ઉપર વાળની, ઇંગ્લાંડ સાથેનો સળધ છૂટો કરવો અને દેશને સ્વતંત્ર બનાવવો એ એના મુદ્દા હતા. આ રીપબ્લીકન ટોળીને નવેસરથી મુદ્દા જાણાવવાની ફરજ એમ પડી કે, એને લાગ્યું કે 'સીનશીન' ટોળી પાછી સને ૧૭૮૧ ની ચળવળ પર જબ છે. જ્યાં મુધી એ ટોળી ઇંગ્લાંડથી છૂટા થવું એ માંગતી હતી ત્યાં મુધી તો ઠીક હતું, પણ એ માંગણી કરનારાઓને જતા કરવાથી એ ટોળી નબળી પડી હતી. અસલ 'સીનશીન' ટોળી કંઈ ડગી નહીં પોતાનું કામ તેણે જારી રાખ્યું. એ ટોળીનાં પત્રો તો લોકો વાંચતા જ રહ્યા. પણ સને ૧૯૧૦ થી એ લોકોએ ૧૭૮૨ નું રાજબંધારણ છોડી દીધું અને આયર્લીન્ડનાં રીપબ્લીકન બંધારણ પકડ્યું. એટલે કે રીપબ્લીકન-અજાણતાક ટોળીએ જે એમ કહેલું કે આયર્લીન્ડમાં છૂટાપણું ફક્ત એક જ સ્વરૂપ ધારણ કરી શકે અને તે એ કે આઈરીશ રીપબ્લીકન છૂટાપણું તે આખરે 'સીનશીન' ટોળીને કબ્જા કરવું પણ.

'પુલ્કર ટોન કલબો' સ્થપાઈ અને નવી ચળવળ તે મારફતે પ્રસરી. આ કલબોના સભાસદોએ મોઘ લીધા હતા કે તેઓ કેયોલીક કે પ્રોટેસ્ટન્ટને નામે ન જોળખાતાં આયર્લીન્ડવાસીને નામે જ જોળખાશે. જે

અંગ્રેજ સૈન્યમાં નોકરી કરતો હોય તે આ ક્ષણોનો સત્તાસદ્ વર્ધ થી નહીં. 'સીનશીન' અસાર મુધી જે નહોતું ક્યું તે આ નવી મળવળે દેવે કરવા માંજું. મજુરોના સવાલો અને મજુર પક્ષની મળવળે હાથ ધરી જમીનને લગના કાયદાઓ, સદકાર, કેટલાક જુલ્યાઓ કે ન્યાં વસ્તી ધણી ગીચ થઈ ગઈ હોય તેને લગતા સવાલો વિગેરે, યુનીવર્સિટીમાં આપલોડના ઉદ્યોગના સવાલોની સાથે રીનસર સીખવવા જોઈએ અને ૧૯૧૧ માં ન્યારે બેલફોર્ટ, ફોર્ક, ડબ્લીન વિગેરે જગ્યાઓએ હડતાળ પડી હતી ત્યારે તેજે હડતાળીઓની તરફદારી કરી હતી.

આમ ક્યાંથી મજુર પક્ષનો જે રિશાબ 'મીનશીન' ની સામે હતો તે ધીમેધીમે ઓછો થવા લાગ્યો અને ૧૯૧૦ માં અસ્ટર દોમરલ બીલ સામે પોતાનો મજબુત વધો દર્શાવવો સરુ કર્યો. દોમરલ બીલ પાસાં-મેંટમાંથી પસાર પણ થાય અને રાજની બહાલી પણ મળે તોપણ કોઈની સંજોગોમાં તેને તાબે ન થયું એવો નિશ્ચય અસ્ટરવાસીઓએ કર્યો. પ્રજાસત્તા-કવાદની ટોળીએ તો જવાબમાં તરત જ કહ્યું કે, બરોબર છે; ઈંગ્લાંડમાં બનાવેલા કાયદા આપણને લાગુ પાડી શકાય જ નહીં, ઈંગ્લાંડના મન આપનારાઓને આપણું રાજતત્ત્વ કેવું હોયું જોઈએ તેનાપર મત આપવાનો હક્ક જ નથી. 'સીનશીન' ની આ નવી મળવળે ન્યારે આપલોડને માટે સંપૂર્ણ સ્વનંત સ્વરાજ અને દરેક ટોળીનું જોડાણ એવા બે સિદ્ધિતિ બહાર પાડ્યા ત્યારે મીં એચ પીચીનસન અને ટોમ્સ મેક્કાર્થ જેવા કવિઓ અને સાક્ષરોનો તેને ટેકો મળ્યો. ન્યારે લુની 'સીનશીન' ટોળીએ કહ્યું હતું કે પશુબળ વાપરવું એ બની શકે એવું છે, ત્યારે આ નવી ટોળીએ કહ્યું કે જો કે અમે સીધી રીતે એવી સલાહ નથી આપતા, તોપણ અમે માનીએ છીએ કે જો ઈંગ્લાંડ યુરોપી પ્રજાઓની લડાઈની અદર ગુચવાય તો પશુબળને ફત્તેહ મળવાનો કંઈક સંભવ છે. આ નવા વિચારોને લઈને આપલોડના કેટલાક બળવાખોરો જે કોઈ ટોળીમાં જોડાતા ન હતા તે આમાં જોડાયા. મજુર પક્ષે પણ પોતાનો મુદાવેજ શીનટન લેલોરના બોલોમાં જાહેર કર્યો: 'આપલોડની તમામ માલેફી, ઉપર સૂર્ય મુધી અને તળીએ પાતાળ મુધીની, આપલોડના લોહામાં રહેલી છે. એ લોહા પોતે પલું મુ છે તે સમજે છે. તેમના જૂદાપણાનો રહસ્યાર્થ આ પ્રમાણે છે:—

‘અમે આયર્લેન્ડમાં રહેતા આયર્લેન્ડવાસીઓ આ દેશ જેને અમે આયર્લેન્ડ કહીએ છીએ તેનો વહીવટ આયર્લેન્ડના લેફ્ટી હસ્તક આયર્લેન્ડના લેફ્ટીના લાલ માટે કરવાની છૂટ ધરાવીએ છીએ, અને બીજા કોઈ પણ લેફ્ટીને, પછી તે પોતાને અમે તે નામે ઓળખાવતા હોય અને ગમે ત્યાંથી આવતા રાય તેઓને આજથી અને ભવિષ્યમાં આ આયર્લેન્ડ દેશના સામાન્ય તોફ પોતાનું ભાગી સુધારવા જે પ્રયત્ન કરે તેની આડે આવવા કોઈ પણ ભત્તનો હક્ક યા હાલ નથી. અમે કોઈ પણ પ્રજાને, રાજાને, હકિ- માને યા બીજા પ્રજાના પ્રતિનિધિઓને તાબેદાર નથી.’

ગમે એટલા મહિમાહિ વધ્યા હોય, પણ યગ રીપબ્લીકન ટોળી, ઇનડીપેન્ડન્ટ લેબર ટોળી અને ‘સીનશીન’ ટોળી એ ત્રણ ટોળીઓ મીં રેડમંડની ટોળી જે પાર્લામેન્ટની ટોળી એટલે પાર્લામેન્ટમાં જવાથી બહુ થશે એમ માનનારી ટોળી હતી તેની તો સામે જ હતા આ ત્રણ ટોળીઓએ ચોખ્ખું બતાવી આપ્યું કે, મીં પારનેલની પોલીસી (જે એવી હતી કે પાર્લામેન્ટમાં અંગ્રેજોને જ્યાં લગી આયર્લેન્ડને સ્વરાજ ન આપે ત્યાંસુધી કાયદા અધિવામાં દરકત કરવી તે) ૨૧ વર્ષ લગી અજમાવી નેઈ છે અને તેમાંના દસ વર્ષ તો જે અંગ્રેજ ટોળી આયર્લેન્ડને માટે પોતાને લાગણી છે એમ કહેતી હતી તેને ટકાવી રાખવામાં કાઢ્યાં છે, તે છતાં હોમરુલની તો કોઈ ઝાંખી થઈ નથી અને તે ક્યા નિયમોપર આપણુ તે પણ નક્કી થયું નથી. સને ૧૯૧૨ માં ‘સીનશીન’ ની કમીટીએ પોતાનો એકમતે પસાર કરેલો ઠરાવ બહાર પાડ્યો, કે “અમે આરા રાખીએ છીએ કે જે હોમરુલની આરા આપવામાં આવી છે તેનો ખરડો આયર્લેન્ડના લેફ્ટીને સતોય આપનારો હશે અને તેનો સત્વર અમલ થશે. જે આયર્લેન્ડના લેફ્ટી તેને અસતોયકારક ગણશે અથવા જે સતોયકારક હશે અને જલદી પસાર નહિ થશે તો અમે દેશને સ્વરાજને માગે બીજા વધારે કારગત ઉપાયોથી લઈ જઈશું.” ‘સીનશીન’ જાપાએ ચોખ્ખું લખ્યું કે, ‘પાર્લામેન્ટવાદી ટોળીની આ છેલ્લી તક છે, તેમને દરેક સન્મેગ અનુકૂળ છે, પાર્લામેન્ટમાં ૧૦૦ની વધુમતી છે; ઉમરાવોની ના પાડવાની સક્તિ જતી રહી છે. જે લીબરલ ટોળી આ ખરડો ધો છે તેને તમે હથેલીમાં નચાવી શકો તેમ છે; જે લીબરલ ટોળી જે આયર્લેન્ડની દુસ્મન ન હોય તો હોમરુલનો એક સરસ ખરડો પસાર

અમેજી સેન્યમાં નોકરી કરતો હોય તે આ કલમોનો સલામત ધર્મ સંકેત નથી. 'સીનશીન' અસાર સુધી જે નહોતું હતું તે આ નવી ચળવળે દબે કરવા માંડ્યું. મજૂરોના સલામો અને મજૂર પક્ષની ચળવળો હાથ ધરી જમીનને લગતા કાયદાઓ, સરકાર, કેટલાક જીલ્લાઓ કે ત્યાં વસ્તી ધણી ગીચ ધર્મ મર્દિ હોય તેને લગતા સલામો વિગેરે, યુનીવર્સિટીમાં આયર્લેન્ડના ઉદ્યોગના સલામોની સાથે રીનસર શીખવવા લેખ્યો. સને ૧૯૧૧ માં ત્યારે બેલફાસ્ટ, કોર્ક, ડબ્લીન વિગેરે જગ્યાઓએ હડતાળ પડી હતી ત્યારે તેણે હડતાળીઓની તરફદારી કરી હતી.

આમ ક્યાંથી મજૂર પક્ષનો જે વિરોધ 'સીનશીન' ની સામે હતો તે ધીમેધીમે ઓછો થવા લાગ્યો. સને ૧૯૧૦ માં અસ્ટરે હોમરલ ખીલ સામે પોતાનો મજબુત વધો દર્શાવવા શરૂ કર્યો. હોમરલ ખીલ પાર્લામેન્ટમાંથી પસાર પણ થાય અને રાજની બહારી પણ મને તોપણ કોઈપણ સંજોગોમાં તેને તાબે ન થવું એવો નિશ્ચય અસ્ટરવાસીઓએ કર્યો. પ્રજાસત્તાકવાદની ટોળીએ તો જવાબમાં તરત જ કહ્યું કે, બરોબર છે; ઉગ્રતામાં બનાવેલા કાયદા આપણને લાગુ પાડી શકાય જ નહીં; ઉગ્રતાના મન આપનારાઓને આપણું રાજતંત્ર કેવું હોવું જોઈએ તેનાપર મન આપવાનો હક્ક જ નથી. 'સીનશીન' ની આ નવી ચળવળે ત્યારે આયર્લેન્ડને માટે સંપૂર્ણ સ્વતંત્ર સ્વરાજ અને દરેક ટોળીનું જોડાણ એવા બે સિદ્ધાંતો બહાર પાડ્યા ત્યારે મી. એચ. પીપ્પીનસન અને ટોમ્સ મેક્કાર્થ જેવા કવિઓ અને સાક્ષરોનો તેને ટેકો મળ્યો. ત્યારે જુની 'સીનશીન' ટોળીએ કહ્યું હતું કે પશુબળ વાપરવું એ બની શકે એવું છે, ત્યારે આ નવી ટોળીએ કહ્યું કે જો કે અમે સીધી રીતે એવી સલાહ નથી આપના, તોપણ અમે માનીએ છીએ કે જો ઉગ્રતા યુરોપી પ્રજાઓની લડાઈની અંદર ગુંચવાય તો પશુબળને ક્ષેત્ર મળવાનો કંઈક સંભવ છે. આ નવા વિચારોને લઈને આયર્લેન્ડના કેટલાક જળવાઓરો જે કોઈ ટોળીમાં જોડાતા ન હતા તે આમાં જોડાયા. મજૂર પક્ષે પણ પોતાનો મુદ્દાલેખ રીનટન લેસોરના બોક્ષમાં બહાર કર્યો: 'આયર્લેન્ડની તમામ માલેજી, ઉપર સૂર્ય સુધી અને તળીએ પાનાળ સુધીની, આયર્લેન્ડના લેડિમાં રહેલી છે. એ લેડિ પોતે ! શું છે તે સમજે છે. તેમના છૂટાપણનો રહસ્યાર્થ આ પ્રમાણે છે:—

અમે આયર્લેન્ડમાં રહેતા આયર્લેન્ડવાસીઓ આ દેશ જેને અમે આયર્લેન્ડ કહીએ છીએ તેનો વહીવટ આયર્લેન્ડના લેડિઝ હસ્તક આયર્લેન્ડના લેડિઝના લાભ માટે કરવાની છૂટ ધરાવીએ છીએ, અને બીજા કોઈ પણ લેડિઝને, પછી તે પોતાને ગમે તે નામે ઝાળખાવતા હોય અને ગમે ત્યાંથી આવતા હોય તેઓને આજથી અને ભવિષ્યમાં આ આયર્લેન્ડ દેશના સામાન્ય લોક પોતાનું ભાવી સુધારવા જે પ્રયત્ન કરે તેની આડે આવવા કોઈ પણ જાતનો હક્ક ના દાવો નથી. અમે કોઈ પણ પ્રત્યક્ષ, રાજ્યને, હકિ-
મેને ના બીજા પ્રત્યક્ષના પ્રતિનિધિઓને તાબેદાર નથી.’

ગમે એટલા મહિમામહિ વાંધા હોય, પણ યંગ રીપબ્લીકન ટોળી, ધનડીપેન્ડંટ લેબર ટોળી અને ‘સીનશીન’ ટોળી એ ત્રણ ટોળીઓ મી. રેડમંડની ટોળી જે પાર્લામેન્ટની ટોળી એટલે પાર્લામેન્ટમાં જવાથી બહુ થશે એમ માનનારી ટોળી હતી તેની તો સામે જ હતા. આ ત્રણ ટોળીઓએ યોજાતું બતાવી આપ્યું કે, મી. પારનેલની પોલીસી (જે એવી હતી કે પાર્લામેન્ટમાં અંગ્રેજોને જ્યાં લગી આયર્લેન્ડને સ્વરાજ ન આપે ત્યાં સુધી કાયદા બંધિવામાં દરકત કરવી તે) ૨૧ વર્ષ લગી અજમાવી જોઈ છે અને તેમાંના દશ વર્ષ તો જે અંગ્રેજ ટોળી આયર્લેન્ડને માટે પોતાને લાગણી છે એમ કહેતી હતી તેને ટકાવી રાખવામાં કારણ છે, તે છતાં હોમરુલની તો કોઈ ઝાંખી થઈ નથી અને તે કયા નિયમે પર આપવું તે પણ નક્કી થયું નથી. સને ૧૯૧૨ માં ‘સીનશીન’ ની કમીટીએ પોતાનો એકમતે પસાર કરેલો ઠરાવ બહાર પાડ્યો, કે “અમે આશા રાખીએ છીએ કે જે હોમરુલની આશા આપવામાં આવી છે તેનો ખરડો આયર્લેન્ડના લેડિઝને સંતોષ આપનારો હશે અને તેનો સત્વર અમલ થશે. જે આયર્લેન્ડના લેડિઝ તેને અસંતોષકારક ગણશે અથવા જે સંતોષકારક હશે અને જલદી પસાર નહિ થશે તો અમે દેશને સ્વરાજને માગે બીજા વધારે કારગળ ઉપાયોથી લઈ નહિયું.” ‘સીનશીન’ ઝાંખાએ યોજાતું લખ્યું કે, ‘પાર્લામેન્ટવાદી ટોળીની આ ઉછી નક છે, તેમને દરેક સજ્જેગ અતુલ છે, પાર્લામેન્ટમાં ૧૦૦ની વધુમતી છે; ઉમરાવોની ના પાડવાની શક્તિ જતી રહી છે. જે લીબરલ ટોળી આ ખરડો પડે છે તેને તમે હવેલીમાં નચાવી શકો તેમ છે; એ લીબરલ ટોળી જે આયર્લેન્ડની દુસ્મન ન હોય તો હોમરુલનો એક સરસ ખરડો પસાર

કરનાની આ મુદ્દર તક છે. માટે પાર્લામેન્ટવાદી ટોળાએ એટલે મી. રેડ-મડની ટોળાએ ક્યાં તો આવુ હોમરલ મેળવવુ યા તો હવે ખમી જવુ'

હોમરલનો ખરડો બાહાર પડ્યો. જેઓ હકૂતે હકૂતે પણ સ્વરાજ લેવા ખુલી હતા તેમને પણ તે પસંદ ન પડ્યો. નાણાંપ્રકરણ પર ખુબ સખત ટીકા થઈ, જે કે આયર્લેન્ડમાં એક સદીથી કરોડનો બોલો ભારે છે એવી છુમ હતી અને સને ૧૯૦૦ માં પાર્લામેન્ટની કમીટીએ એ વાત કથુબ રાખી હતી, તો પણ પાછુ નાણાંપ્રકરણ તો એવુ જ કઠાવ રહ્યું આયર્લેન્ડના રાજબધારણ માટે જેને મુશ્કેલી વિષયો હતા તે તે આયર્લેન્ડની પાર્લામેન્ટની સત્તાની બાહાર રાખનામા આવ્યા હતા.

આ બીલને લેકિંગ મસ્કરીમા 'ગેસ અને વોટર બીલ' એટલે ગેસ અને પાણીના ખરડા તરીકે ઓળખતા. આ ખરડો એટલો નિર્માય્ય હતો કે પાર્લામેન્ટવાદી ટોળાને ટેકા આપનારા પણ આ ખરડો લેકિંગે કથુબ કરવો, એમ કહેતા ખચાયા. 'ધી વર્કર રીપબ્લીક' જાપાએ તો ખુબ સખત લખ્યું કે, આ ખરડો તો લીબરલ ટોળા પામેથી રડી કઢી અને માફ માગીને મેળવેલો છે. યુનાઇટેડ આઈરીશ લીગ જે ગ્રેટ બ્રીટનમાં હતી તેને એક ખુશ્બો કાગળ લખનામાં આવ્યો હતો. તેમાં લખ્યું હતું કે, તેમને (ઈંગ્લાન્ડમાં) એમ કહેવામાં આવે છે કે, આયર્લેન્ડના લેકિંગ આ ખરડાને અમારા આયર્લેન્ડ વાસી તરીકેના તમામ હકોને સંપૂર્ણ રીતે કથુબ રાખનાર ખરડો છે એમ માને છે, પણ તે સદતર જુડુ છે એક બીખારીને ટુકડા મળે પણ અમને આઈરીશ મજુરોને તો એકદેશ જોઈએ છીએ 'આઈરીશ ફ્રીડમ પત્રે તો લખ્યું કે, 'Damn your concessions, we want our country' 'જહાન્નમમાં નાખો તમારી ફૂટજાટને, અમને તો અમારો દેશ જોઈએ છીએ' આમની સભામાં આયર્લેન્ડના સલાહસહોનો અગત વિચાર ગમે તે હોય, પણ એક ટોળા તરીકે તો એ ખરડાને વળગી રહેવા બધાઈ હતી આયર્લેન્ડમાં કોઈને હજી ખબર નહોતી કે, મી. રેડમડને આટલું પણ મેળવતાં કેની મુતીખનો વેડવી પડી હતી લેકિંગ તો ફક્ત એટલું જ જાણતા હતા કે મી. રેડમડને એ ખરડો કથુબ હતો અને તે ખરડો તદ્દન સતોપકારક હતો. પાર્લામેન્ટવાદીઓએ આયર્લેન્ડવાસીઓનો ટેકો માગ્યો, લેકિંગે તે આપ્યો નહીં નેશનાલીસ્ટોએ સાફ કહ્યું કે, આયર્લેન્ડના

પ્રતિનિધિઓને એક પણ રાષ્ટ્રીય માગણી ઊઠી દેવાની સત્તા નહોતી. આપણાંડને ઇંગ્લાંડના હાથ નીચેના એક દેશ કરતાં કંઈ વધારે નેમનુ નથી. આ ઇંગ્લેન્ડ નથી એવું સ્વીકારી, હાથેશને માટે સ્વતંત્રતાનો દાવો, ઊઠી હાથને પાર્લામેન્ટવાદીઓએ રાષ્ટ્રીય માગણીને દાની પહોંચાડી હતી. અને દેશની આખરને કલકિત કરી હતી.

પણ પાર્લામેન્ટવાદીઓને આ ટીકાના વાળખીપણાનો ખ્યાલ આવ્યો નહીં. દેશમાં કેટલા નેશનીયલિસ્ટ લાગણી ફેલાઈ છે તેનો ખીવકુલ ખ્યાલ આવ્યો નહીં તેઓ તો એમ જ સમજ્યા કે અલસ્ટરવાદી ટોળા એટલે સર એડવર્ડ કારસનની ટોળા આટલા નેશનીયલિસ્ટ સામે થાય છે એટલે આટલું પણ મેળવવાને માટે લોકો ટેકા આપશે, અને આખરે ટેકા નહીં આપશે તોએ શું? તેમનું શું વળવાનું છે? તેઓ શું કરી શકશે? 'સીનશીન' ટોળાએ તો એવું કહ્યું હતું કે તેઓ પશુખળની સામે છે ને પશુખળ વાપરવું નહીં અને ખીજ કાઈ રીતે ઇંગ્લાંડના લોકોપર દબાવું થઈ શકે નહીં તો કરવું શું? ને વાતો કરીને જ હોમરલ મેળવવું હોય તો વાતો કરવાની સૌથી સરસ જગ્યા બ્રિટીશ પાર્લામેન્ટ છે. આ વાતની સત્યતા માટે હિન્દીઓ પણ પોતાનો અનુભવ દર્શાવી શકે એમ છે. હિન્દના ભલા માટે, હિન્દીઓના ધણા જ સાદામાં સાદા હક્કના રક્ષણ માટે, લાંબા લાંબા અને ધણી જ હંચી ભાષામાં અને ગભીર વિચારોથી ભરપૂર ભાષણો ગળના ગળ ભરીને ત્યારે જરૂર પડે છે ત્યારે થાય છે, પણ ત્યારે કંઈ ખરેખર લાભ કરવાની બાબત આવે છે ત્યારે તમ્મ ફાડવા પહેલાં વર્ષો વખતે નીકળી જાય છે.

ભાગ ૨ ને

આપણાંડને હોમરલ મળે તેની સામે ને કાઈ પુષ્કળ મજબુતીથી થયું હોય, બોલ્યું હોય, લખ્યું હોય તો તે આપણાંડમાં જ આવેલા અલસ્ટર પ્રાંતમાં રહેનારા લોકો દ્વારા તેઓનો મોટો ભાગ પ્રોટેસ્ટન્ટ ધર્મ માનનારા છે તેઓ કંઈ ખીજ પ્રતિના લેકા જેવા કંઈ વિચાર કરી ખેતી રહેનારા ન હતા કામ કરવામાં માનનારા હતા આપણાંડમાં સત્તરમા સદામાં અલસ્ટર પ્રાંત અંગ્રેજોને પણ છેલ્લો તામે થયેલો. એ તામે થયેલો.

એટલે આખું આયર્લેન્ડ કબજે આવ્યું એમ ગણાયું. અલસ્ટરના પ્રોટેસ્ટન્ટોમાં મોટા ભાગ જે અંગ્રેજો ત્યાં જઈ વસ્યા હતા તેમનો છે. ધણે ભાગે તેઓ મોટા વેપારી છે; પૈમે ટકે મુખી છે, સાહસિક છે, હિમ્મતવાળા છે. એ પ્રોટેસ્ટન્ટોને રોમન કથોલીકોની ધણી ખાસ્તી છે. એઓ બસ એમ જ માને છે કે જે આયર્લેન્ડને હોમરુલ મળ્યું, સ્વતંત્ર થયું તો તેમના ભોગ લાગ્યા; તેમનાથી પોતાનો ધર્મ છૂટથી પાળી શકાશે નહીં, રોમન કથોલીકો તેઓ પર જીલમ ગુજાર્યા વિના રહેશે નહિ. આમ ખાસ્તી રાખવાનું તેઓને એક કારણ છે. પ્રોટેસ્ટન્ટોએ રોમન કથોલીકોને જીના જમાનામાં કનડવાને કંઈ ખાટી રાખ્યું નથી. સારી જગ્યાઓપર તેમને આવવા દીધા નથી. એમને તો એમજ લાગે કે રોમન કથોલીકોના હાથમાં વહીવટ આવ્યો એટલે પાઠરીઓ રાજદ્વારી બાબતોમાં માથું મારશે (Priest in Politics) અને ધાર્મિક નજરે જ વહીવટ ચાલશે, અને હોમરુલ મળે તો રોમન કથોલીકો જેમની બહુમતી છે તેમનું રાજ થવાનું માટે હોમરુલની તો સામે જ થવું. રોમન કથોલીકોથી તો છૂટા જ રહેવું.

એમને ધણું સમજાવવામાં આવતું કે તેમને ખાસ્તીનું કંઈ કારણ નથી આયર્લેન્ડને હોમરુલ મળશે અને ફાયદો થશે તો તેમને પણ થશે, પણ સર્વે ફેાકટ આયર્લેન્ડના નેશનલીસ્ટોએ અને 'રીનરીન'વાળાઓએ એમને ધણા સમજાવ્યા, વીન્યા, છૂટ આપવાનું કશુંમ્મું, પ્રોટેસ્ટન્ટોની અદ્ય સંખ્યા છતાં વધુ સંખ્યાની બરાબર હક્ક આપવા કશુંમ્મું, પણ કંઈ અસર થઈ નહીં. અંગ્રેજો જેમ આધરીશ લોકોની લાંબણી સમજ્યા જ નહીં અને ધાર્યું કે એ લેકો ખાલી વાતો કરે છે, કંઈ દમ નથી, તેમ આ અલસ્ટરવાસીઓને માટે પણ સમજ્યા. તેઓએ ધાર્યું કે અલસ્ટર-ખાદના આયર્લેન્ડ સાથે સમજુતી થતાં અલસ્ટરવાસીઓ આખરે માની જશે, સમજશે, હદ નહીં કુદાવી જાય. આ બાબતમાં આધરીશ નેશનાલીસ્ટોએ અંગ્રેજોનું ધ્યાન ખેંચ્યું કે એમની સમજ ફેર થાય છે, ધારણા ખોટી છે; કેમકે જ્યારે જ્યારે આયર્લેન્ડને કંઈ આપવાની વાત આવે છે ત્યારે એ લેકો ખુબ જોસથી સામે થયા છે. તેઓએ યાદ આપી કે જ્યારે આયર્લેન્ડમાં રાષ્ટ્રીય કેળવણી ખાતું સ્થપાયું ત્યારે તેઓએ તેના જવાબ-તંતરીકે 'ગન કલબો' (જનક મંડળો) સ્થાપી હતી, અને આયર્લેન્ડના દેવ-

જાને માટે જ્યારે કાયદો પસાર થયો ત્યારે એ લોકોએ રાણીનું તાજ લાગ્યું. મારીને બોધન નદીમાં ગળાવી દેવાની ધમકી આપી હતી. આ જાતના લોકો કંઈ આપણીને હોમરુલ મળે તે વખતે મુંઝા બેસશે, ચલાવી લેશે, તોફાન નહીં કરશે, એવી આશા રાખવી ફાકટ હતી. અલસ્ટરવાસીઓ તો જેમ જેમ હોમરુલ ખીલ પસાર થવાનો દહાડો પાસે આવતો ગયો, તેમતેમ તે પસાર થશે એમ તેમની ખાતરી થતી ગઈ અને તેમતેમ વધારે સામે ધટા ગયા.

એ લોકોએ તકરાર કરવી મૂકી બંદુક, પશુબળ વિગેરેની વાતો શરૂ કરી. જ્યારે એ લોકો હોમરુલ ખીલની સામે થવાનાં કારણમાં રાજ્ય પ્રત્યેની વફાદારી, પાક્ષાંત્રની સર્વોપરી સત્તા વિગેરે આગળ કરતા ત્યારે તે જ પાક્ષાંત્રે પસાર કરેલો કાયદો, તે જ રાજ્યએ આપેલી કાયદાને બાહાલી વિગેરેને કાઢીની કીમ્મતની ગણી તેની જ સામે થવાનું તેઓએ કહ્યું અને તેમ કરવાને તૈયારી પણ કરી. આ વફાદાર (!) અલસ્ટરવાસીઓએ અલસ્ટરના સ્વયમેવકાની ફાજ ઉભી કરી. એ ફાજને લગાધના મેદાનમાં જે જે સામગ્રી વિગેરે જોઈએ તે તૈયાર કર્યો. નિશાન માંડનારા, નિશાન કરનારા, સંદેશ લાયક લઈ જનારા, ધાયલોને માટે ગાડીઓ, નસો વિગેરે તૈયાર કર્યાં લગાઈ થશે, સૈનિકો ધવાશે માટે દારૂપીટાલો જોઈશે તો તે પણ તૈયાર કરી. જે દહાડે ખરડો પસાર થાય અને કાયદાનું રૂપ ધારણ કરે તે જ દહાડે તે લોકોએ પોતાને માટે અલસ્ટરની કામચલાઉ સરકાર પણ ઉભી કરવાની તૈયારી કરી. અલસ્ટરવાસીઓની આ સરકાર હોમરુલ ખીલ પસાર થાય તે જ દહાડે ઈંગ્લાંડના રાજ્યની સરકારને બદલે અલસ્ટરમાં વહીવટ ચલાવે તેની તૈયારી કરી આ વફાદાર (!) અલસ્ટરવાસીઓ પણ કંઈ બહારની મદદ મેળવવાની કોશેશ કર્યાં વખરે રક્ષા ન હોતા. તેમણે જર્મનીનો રાજા, જે એક મોટો પ્રોટેસ્ટન્ટ હતો, તે પોતાની મદદે આવશે એવી આશા રાખી હતી અને તેની ખબર ફેલાવી હતી. બંદુકો હેમખર્ચથી આપાત કરવામાં આવી હતી અને તે અલસ્ટરના કીનારે ઉતારવામાં આવી હતી, અને જેવી ઉતરી તેની ૨૪ કલાકમાં તો આખાં અલસ્ટરના લોકોમાં પેટુમી દેવામાં આવી હતી.

આ વફાદાર (!) અલસ્ટરવાસીઓનાં પરાક્રમ જોઈને આખું આપ-લોડ ચકિત થઈ ગયું, અને જોવા લાગ્યું કે હવે શું થાય છે. થયું કંઈ જ

નહી. ઈર્લાંડમાં લીબરલ ટોળી જે મીઠા ઝેરકવીચના નાવકપણા દેહન પહોંચત હતી હતી તેને આ બધામાં કંઈ વાંધા જેવું દેખાયું નહી. આમાં કંઈ ગેરકાયદેસર નહતું એમ માની એ ટોળીના કામદારાસીઓએ સલાહ આપી કે કાયદાનો ભંગ થયો નથી માટે કામના પર પણ કામ ચલાવી શકાય નહી. આ વદાદાર (!) અલસ્ટરવાસીઓએ જે કંઈ તેને મોત્રે સામ પછુ જો કાઈ દિ-દીઓએ ક્યો દોષ તો હિન્દની સરકાર શું ન કરતે તે વિચાર કરતાં જ મજનને ચક્કર આવી જાય છે. કંઈક જાણીઆનવાળા બાગ થતે અને કમમે કમ દશ વર્ષ લગણુ આખા હિન્દમાં સરકરી કાયદાની જય બોલાતે.

લીબરલ પક્ષની ઉપર જણાવેલી નમુંસકતાથી આયર્લેન્ડનાં નેશન-લીસ્ટો ઉપર કેવી અસર થઈ? તેઓ સમજ્યા કે, અમે જો અલસ્ટરવાસીઓએ કંઈ છે તેવું કંઈ હતે તો 'Crimes Act' ફાળદારી યુન્દાનો કાયદો તરત જ અમલમાં આવી જતે; સરકારની જેલો આયર્લેન્ડવાસીઓથી ભરપૂર થઈ જતે. તેઓની ખાત્રી થઈ કે લીબરલ પાર્ટી દોષ કે કઝરવેટીવ પાર્ટી દોષ, આયર્લેન્ડની બાબતમાં તેઓ એક સરખા જ હિદાર દીક્ષના હતા. તેઓએ મીઠા રેડમંડને ગાળો આપી કે તમે કંઈ કરતા નથી. પણ એ બીચારો કરે પણ શું? જ્યારે પાછળથી એક દુકમ બહાર પાડ્યો કે આયર્લેન્ડમાં દથીઆર દાખલ થઈ શકે નહીં સારે તેનો અર્થ લેઢિાએ એવો ક્યો કે અલસ્ટરવાસીઓને જેટલા જોઈએ તેટલા દથીઆર મળી રહ્યાં છે અને બીજા આધરીશમેનોને તે મેળવવાની બધી છે.

આ વખતે સ્થિતિ વિચિત્ર થઈ પડી હતી. અલસ્ટરવાસીઓ જેઓ એ વર્ષ થયાં વફાદારીના યુનળાં ચનાતા હતા અને જેઓ આયર્લેન્ડવાસીઓ જ્યારે જ્યારે ફરિયાદ કરતા, કંઈ માંગતા સારે સર્વ દુઃખ નિવારણનો એક ઉપાય બતાવતા તે એ કે, “કાયદાનો અમલ મજબુતીથી અને એક સરખો કરવો.” જેઓએ રાષ્ટ્રવાદી આયર્લેન્ડની રાષ્ટ્રીય ઉમેદોને દાખી દેવાને માગણી કરેલી, તેઓ જ આ વખતે કાયદાનો ખુલ્લેખુલ્લી રીતે તિરસ્કાર કરતા, તેઓ જ બાંજ ચારી સરકારની સામે ચવાનું કહેતા, અને જરા જેટલો શક પડ્યો કે ‘ડેપીનેટ’ (પ્રધાનમંડળ) આયર્લેન્ડવાસીઓના લાભ માટે કંઈ કરે છે, એવી શુભરાણુ કરી ચુકતા.

આવી સ્થિતિનો અંગલો ઇન્ડિયનો તરફનો અનુભવ હિન્દીઓને પાકા અને લાગે છે. સાધારણ સમયમાં હિન્દમાં વસ્તા અંગ્રેજોને હાથે ચાલતાં ડાખાંઓ પોતે સરકારને અત્યંત વફાદાર છે એમ મનાવે છે, કહે છે અને ડાખે છે અને જરા જરામાં હિન્દના લોકનાયકો ખીનવફાદાર છે, ખીનલ કોડની ૧૨૪ મી એ અને ૧૫૩ મી એ વિગેરે કલમોનો લંઘ કરે છે, એવું જણાવે છે. એઓ હિન્દમાં રહી સાધારણ રીતે લોકનાયકો અને રાષ્ટ્રીય ડાખાંઓ સંબંધે છુપી પોલીસ અને ચાડીઆઓનું કામ કરે છે, અને તેથી જ હિન્દીઓ તેમનાથી અસંતુષ્ટ છે. સરકાર તેમના પ્રતિ ઘણી મીઠી દષ્ટિ રાખે છે, તેમને પેટુલી ખબરો પૂરી પાડે છે અને પુષ્કળ નફાકારક જાહેરખબરોથી નવાજે છે. પણ આખરે તેઓ પોતાના સ્વભાવપર બાધ છે. જો કોઈ વખતે સારો વાઇસરોય હિન્દમાં આવે અને હિન્દીઓને બે મીઠા બોલ કહે, લાગણી ખતાવે, કંઇક છુટાપણાના રોટલાના કટકને માટે હિન્દીઓ લાયક થયા છે એમ કહે, યા તો કોઈ 'સેક્રેટરી ઓફ સ્ટેટ' હિન્દના લાલમાં કંઇક નાની રાઈ જોટલું પણ કરવા તૈયાર થાય તો પછી ઉપર જણાવેલા હિન્દી અંગ્રેજો અને ડાખાંઓનો રમ જોવા જોવા થાય છે. બાપડા વાઇસરોયને ગાળો લાડો, 'સેક્રેટરી ઓફ સ્ટેટ'ની જાતભાત ખોળી કાઢી પેટ ભરીને નીચ ગાળો દે, અને છેવટે 'જો કંઈ હિન્દીઓને આપશો તો અમે છેવટે સુધી સામે ચંપચું,' કંદ કરીશું, નોકરી છોડી દઇશું એવી ધમકી આપે છે. મી૦ મોરટેગુને 'ભટકતો પાહુદી' એમ કહીને ગાળો આપી હતી. લોર્ડ રીપન, લોર્ડ હાર્ડિંગ વિગેરેને એ જ અંગલો ઇન્ડિયનોએ અને તેમના ડાખાંઓએ તિરસ્કાર કરેલો હતો. એ જ મોટે ચડાવેલી અને પુરા લાડ લડાવેલી 'સીરીસ સર્વિસ' મી૦ મોરટેગુએ ત્યારે હિન્દીઓને કંઇક છુટાપણું આપવા પ્રયત્ન આદર્યો ત્યારે તેને હંફાઓ હતો અને હજાળ પાડવાની ધમકી આપી હતી. એઓએ જ હિન્દીઓનું લુણ ખાઈ હિન્દીઓના લાલની આડે આવવાની કૃષ્ણા ખતાવી છે. ત્યારે પગખતા અત્યાચારો અને ખીલાફત બાબત હિન્દીઓને ન્યાય ન મળ્યો અને લોકોને નવા સુધારાથી સંતોષ ન અપાયો ત્યારે મહાત્મા ગાંધીજીએ હિન્દીઓને સરકાર સાથે અસહકાર કરવાની, એટલે હડતાળ પાડવાની સલાહ આપી હતી. લોકોએ અસહકાર કરવાનું અને સનદી નોકરીના અમલદારોએ હડતાળ પાડવાનું સચચું હતું એ બન્ને એક જ

કારણથી ઉભા થયા હતા, અને તે એકે સરકારના કામથી અસતોષ, પણ અસતોષના કારણે આ બન્ને પાર્ટીઓને માટે એકમેકથી તદ્દન વિરુદ્ધ હતા. એકને સુધારાથી મળતું છુટાપણું અને રાજતત્ત્વમાં લોકની સત્તા ધણી ઓછી લાગી તેથી, ત્યારે બીજાને તે બહુ વધારે લાગી તેથી અને તે એટલી બધી કે પોતાની સત્તા અલોપ થઈ જવાની બીક લાગી. સનદી નોકરીના અમલદારોની હડતાળની ધમકી વખતે હિંદી સરકારે અને 'સેક્ટરી ઓફ રેટે' શું કર્યું? તેમની પાછલી કારકીર્દિના વખાણ કર્યા, તેમની દીર્ઘદષ્ટિ અને સાદી સમજમાં પોતાને વિશ્વાસ છે અને તેઓ કંઈ ઉછા-છણ પગલું નહિ ભરે એવી આશા રાખી, અને તેઓને ખાતરી આપી કે તેમને કંઈ નુકસાન થશે નહિ. હિંદી દીવાની નોકરોની ફરિયાદમાં કંઈ વલ્લુદ હતું નહિ છતાં તેમના પગાર અને પેન્શનમાં ઠીક જેવો વધારો થયો અને સનદી નોકરીવાળા શાંત થયા. હિંદીઓને પણ હિંદી સરકાર સમજાવે છે કે નવા સુધારાઓએ તમારું કેટલું બહું કર્યું છે તે તમે સમજતા નથી, અને તમે નકામા કેટલાકના બોળવ્યાથી ખોટું રસ્તે દોરવાઈ જાઓ છો, પણ અમને તમારા હડાપણ અને દૂરઅંદેશીમાં વિશ્વાસ અને તમે યોગ્ય વખતમાં ઠેકાણે આવી જશો એવી આશા છે, અને નહિતર સરકારની પામે તમને ઠેકાણે રાખવાને પુરતાં સાધનો છે સનદી નોકરોને હડતાલની ધમકીના બદલામાં પગારોના વધારા અને બીજા લાભો મળે છે; હિંદીઓને સરકાર સામે હડતાળ પાડવાની બાબતમાં, ધારાસભાનું તંત્ર અટકાવવાની બાબતમાં સરકાર કાયદાનો દમ ભરાવે છે હિંદીઓને હિંદી સરકારની સખાદ ગળે ઉતરતી લાગતી નથી, કારણ કે તેમની ફરિયાદમાં ધણું ન્યાય અને વલ્લુદ રહેલાં છે અને ખાલી વાતોએ તેઓ સતોષ પકડે એમ લાગતું નથી સનદી નોકરીના અમલદારોને જેમ વધારાના પગાર અને પેન્શનથી નવાજી સતોષ પમાડો તેવી માલદાર વાત હિંદી સરકાર હિંદીઓ સામે કંઈ રણ કરતી નથી.

હિન્દની આ તુલનાત્મક કથા બાબુએ મૂકીશું અને આપણે આય-લોડ તરફ પાછી નજર દોડાવીશું; હાં ઉપર પ્રમાણેની ન્યારે સ્થિતિ ઉભી થઈ ત્યારે આયર્લેન્ડ નેશનાલીસ્ટોએ કે જેઓને હમ્બેશાં કાયદો અને શાંતિના દુસ્મન ગણવામાં આવતા હતાં તેઓએ બ્રિટીશ કાયદાનું આપું હડહડતું

અપમાન થાય છે તે જોઈને પોતાનો એક દર્શાવો અને પાલમિટમાં ખીરાજતા પોતાના પ્રતિનિધિઓને કાયદાને માન મળે એવું દબક કરવા સૂચવ્યું તેઓએ સરકારને પણ આ બાબતસર અરજ કરી પણ સરકાર બાપડી શું કરે? જ્યાં કોન્ઝર્વેટીવોના જ લડાવેલા અને મોંઢે મદદ-ડાવેલાઓ આમ સામે થાય, જ્યાં ઈંગ્લાડમાં પણ તેઓને ટેકા હોય હારે એમની સામે કાયદાનો અમલ કરતા સરકાર સ્વાભાવિક ડરી જાય, અને હીબરલ સરકાર ડરી થઈ હિન્દની અદર અંગ્રેજોને હસ્તે ચાવતાં છાપાંઓ અને અંગ્રેજ ખીરાનરીઓના લાપણોથી કબક વાર હિન્દીઓના દીત સખ્ત રીતે દુ ખાય અને તેમની લાગણીઓ ઉચ્છેરાય એવું છાપે છે અને જોસે છે, અને જ્યારે હિન્દી છાપાંઓ અને લોકનાયકો એ જ પીનલક્ષીડની, એ જ ફાજદારી કાયદાની એ જ કલમોનો ઉપયોગ એઓની સામે કરવાને સરકારને વિનવે છે ત્યારે કેવું પરિણામ આવે છે? આવા અનેક દાખલાઓપરથી હિન્દીઓની માન્યતા વધવી જાય છે કે કાયદાકાનુને હિન્દીઓ માટે જ છે, ઉપર જણાવેલા અંગ્રેજોના છાપાંઓ અને વક્તાઓને માટે નથી તેમના ફૂટાપણાપર તો તેમને અક્કલ અને સારી સમજ જે આજે દોરે તેજ

આયલોડના નેશનાલીસ્ટોની ખાત્રી થઈ કે અસ્પદરવાસીઓ જેઓ પોતાને વફાદારીના નમુના તરીકે ઓળખાવતા હતા તેઓ કંઈ આયલોડના અન્ય વતનીઓના કરતા વધારે વફાદાર ન હતા તેઓ વફાદાર રહેતા હતા, કારણ કે તેઓની જાહોજલાલી એ મનાતી વફાદારીથી જળવાઈ રહી છે એમ તેઓ માનતા હતા, પણ જ્યારે તેમની રાજદરબારી જાહે જલાલી લયમાં આવી પડી છે એવું તેમને લાગ્યું ત્યારે પહેલે જ તડાકે તેઓએ એ વફાદારીના વાવગના ચીરા કરવાની તૈયારી કરવા માંડી મી. પી. એચ. પી.એસે ૧૯૧૩ માં ‘આઈરીશ ફ્રીડમ’ નામના છાપામાં એક લેખ લખ્યો તેમાં તેણે લખ્યું હતું કે, “અત્યાર સુધી આયલોડનો રાષ્ટ્રવાદી એમ જ માનતા આવ્યો છે કે હૃદયીઆર રાખવી અથવા કેમ વાપરવાં તે જાણવું એ તદ્દન બ્યર્થ છે પોતાની ખાસે એક બદ્ધક રાખવી એ બાબત નાકને ટેરવે એક ફાલ્લી હોવા જેવી હાસ્યાસ્પદ છે બદ્ધક વાપરતાં આવશ્ય એ માથા પર ઊભા રહેતા આવશ્ય જેવું નકાનું છે.

આવી માન્યતા જે નેશનાલીઝમ હાલમાં દેવાત છે તેમાં અથવા દેવાતીમાં કોઈ પણ વખતે આશ્ચર્ય હોય તેમાં સાંભળવામાં આવી નથી. આવી માન્યતા આયર્લેન્ડના રાષ્ટ્રવાદની અત્યાર લગણુ ન હોતી. મીચલ અને બીન્નઓ આવી માન્યતાને હરી કાઢેને. હાલના આયર્લેન્ડના નેશનાલીસ્ટો કેટલાક લખખોપતીઓની માફક માનતા લાગે છે કે ‘સર્વત્ર શાંતિ-અહીં આ અને હમણાં.’ અલસ્ટરવાસીઓ જે એમ માનતા હોય કે હોમરલથી તેમની અગત સ્વતંત્રતા લયમાં આવી પડે તો તેમની જૂલ છે; પણ સમજે કે તેઓ એમ માનતા હોય તો પછી એ સ્વતંત્રતાને માટે દથીઆરથી સજ્જ થયું એ સાદી સમજ છે એટલું જ નહીં પણ એવી ફરજ છે. મને તો એ દથીઆરથી સજ્જ થએલું અલસ્ટર હાત્યાસ્પદ લાગે છે. હું કંઈ અલસ્ટરવાસીઓનો બચાવ નથી કરતો, પણ તેમની તરફ નેશનાલીસ્ટો નાપસંદગી બનાવે છે તે કેટલી ગેરવાજબી છે તે બતાવું છું. માટે અલસ્ટરવાસીઓ સાથે આપણે આમ વાતચીત કરી શકીએ એમ છે. તેમને આપણે કહેવું કે, તમે તમારા પ્રાંતને માટે કામચલાઉ રાજતંત્ર ઉભું કરો છો તેમ આયર્લેન્ડને માટે કામચલાઉ રાજતંત્ર ઉભું કરો, અને અમે તેને કબ્જલ કરીશું અને તાણે થઈશું. ઓક્ષનેલ એમ કહેતો કે તેના પર ‘યુટીઅન પાક્ષમિંટ’ રાજ્ય કરે તેના કરતાં પ્રોટેસ્ટંટોની બહુમતીવાળી એક આયર્લેન્ડની પાક્ષમિંટ રાજ્ય કરે તો તે વધારે પસંદ કરશે. કોઈ પણ જ આધરીશવાસીઓની બનેલી આયર્લેન્ડની સરકાર અંગ્રેજી પ્રધાનમંડળ કરતાં વધારે સારું રાજ્ય કરશે. આયર્લેન્ડનો જે કસ કાઢવો હોય તો વેસ્ટમીનસ્ટર (ઇંગ્લેન્ડ) કરતાં બેલફાસ્ટને એટલે આયર્લેન્ડના એક લામ અલસ્ટરને માટે કાઢવો એ વધારે સારો ગણાશે. અલસ્ટરવાસીઓ અને નેશનાલીસ્ટોની વચ્ચે સમજુતી કરાવવી જરા મુશ્કેલ છે, કારણ કે પહેલાંને છૂટછાટ મુકી કામ કરવાની અછલ નથી અને બીજા પાસે બંદુક નથી. પણ વાતચીત દરમ્યાન એ અછલ ખીલવી શકાય છે અને બંદુક ખરીદી શકાય છે. માટે આ બે ટાળાઓએ શા માટે ન બેઝનું? બન્નેની મુસીબતોનું કારણ અંગ્રેજો છે. આયર્લેન્ડમાં તે લેકેઝનું હાજર હોવું એ જ ખરી મુશ્કેલી છે.”

આવી જાતનાં લખાણો લખી મી. પી. અર્સેનેના ખરો મુદ્દો તો અત્યાર સુધી આ મળવળમાં દથીઆરને સ્થાન નહોતું તે આપવાનો હતો. આવાં

આણીની જે અસર થઈ તેના પરિણામ રૂપે આયર્લેન્ડવાસી વોલન્ટી-
યર્સો (સ્વેચ્છા સૈનિકો)ની ફોજ હસ્તીમાં આવી. પણ આ વોલન્ટીયર્સોની
હિલ્લી ફોજ કાણે ઉભી કરી? શું આયર્લેન્ડના નેશનાલીસ્ટોએ? ના. ત્યારે
શું સીનશીનવાળાઓએ? ના. આ પહેલ તો ઇંગ્લાંડને વફાદાર અલસ્ટરવાસી-
ઓએ જ કરી હતી, અને તે પણ ક્યારે? જ્યારે મી. એસ્કવીથનાં પ્રધાન-
મંડળે આયર્લેન્ડને માટે હોમરુલ બીલ તૈયાર કરી પાર્લામેન્ટમાં આણ્યું
ત્યારે, આયર્લેન્ડની મોડરેટ પાર્ટીએ આ બીલને વધાવી લીધું ત્યારે;
નેશનાલીસ્ટોને આ બીલ પસંદ નહોતું, પણ તુર્ત વેળા વધારે મળે એવું
લાગતું નહતું, માટે જે મળ્યું તે લેવું, અને તેનો દેશના કેટલાક ધણા
અગત્યના સવાલોનો કંઈક સંતોષકારક નિર્ણય લાવવામાં ઉપયોગ કરવો,
એવો તેમનો તેમાં હેતુ હતો ત્યારે. એ લોકોનો વિચાર આટલાથી હંમેશને
માટે સંતોષ પડવાનો હતો જ નહીં. આ ખરડાની રૂએ આયર્લેન્ડને
આપવા ધારેલી ફૂટ થા સ્વતંત્રતાથી કંઈ આયર્લેન્ડના સવાલનો હંમેશાને
માટે ફડકો થઈ શકે એમ હતું જ નહીં. સીનશીનવાળાઓ તો તટસ્થ
રહેવા માંગતા હતા એટલે કંઈ બોલ્યા નહીં. આ ત્રણ ટોળીઓની આવી
વલણુને લઈને આ બીલ પસાર થશે અને આયર્લેન્ડમાં કંઈક શાંતિ
પથરાશે એવી આશા વધતી જતી હતી. પણ ત્યારે જ ‘અલસ્ટરવાસી
વોલન્ટીયર્સ’ ફોજ ઉભી થતાં જ આ આશા નષ્ટ થઈ. આયર્લેન્ડના
હોમરુલરો અને નેશનાલીસ્ટોને અલસ્ટરવાસીઓની આવી ચાલ ન માફ
થઈ શકે એવી દુઘાબાજ અને વિશ્વાસનો ભગ કરનારી લાગી. જે વફાદાર
અલસ્ટરવાસીઓ એક સદીથી આયર્લેન્ડના નેશનાલીસ્ટોને બ્રિટીશ પાર્લા-
મેન્ટનું સર્વોપરીપણું કબુલ રાખી, તેમને મળવી અશક્ય એવી માંગણીઓ
છાડી ઇંગ્લાંડ જે આપે તે સ્વીકારવાની સવારસાંજ, દહાડો અને રાત
વાત જ કરતા હતા, તેઓ જ જ્યારે વખત આવે એ જ અંગ્રેજી પાર્લા-
મેન્ટનું કંઈ નાકબુલ કરવા બંદુકથી સામે થવા તૈયાર થયા ત્યારે આય-
ર્લેન્ડના નેશનાલીસ્ટો આંખ યોળીયોળીને જોવા લાગ્યા અને અજબ થયા.

આમ થયા છતાં પણ વફાદાર અલસ્ટરવાસીઓ ભલે આમ કરે,
પણ હજી હોમરુલરોનો વિશ્વાસ બ્રિટનની પાર્લામેન્ટની એ મુખ્ય ટોળી-
ઓમાંથી કમી થયો નહોતો. પણ ટોરી પાર્ટી(એટલે પાછળ હાડનારી

રાજ્યનીતિની હમ્મેશની ઉપાસક અગ્રેજી ટોળી)એ તો સાફ કહી દીધું કે, વફાદાર અવસ્થરવાસીઓ પાલમિન્ટનું કશું ન કરવાનું નક્કી કરશે તો તેઓ જે કંઈ પણ લાશે તેને તેઓ ટેકા આપશે આવું જ્યાં ટોરી પાર્ટીએ જાહેર કર્યું કે, 'લીબરલ પાર્ટી' (એટલે છુગાપણાની રાજ્યનીતિની સાધારણ રીતે ઉપાસક અગ્રેજી ટોળી) પણ ખીધી પાલમિન્ટમાંની આપ લોડવાસીની ટોળાને 'સૌ સારુ થશે' એ વાક્યો-ચાર સાંભળવા સિવાય કંઈ બીજો સતોપ મળ્યો નહીં આ વસ્તુસ્થિતિ જોઈ આયર્લેન્ડના નેશનાલીસ્ટો અન્યથા થયા, શકમદ થયા અને છેવટે ગુસ્સે થયા આયર્લેન્ડને હોમરન આપવાનો ખરડો એક બાલુએ અવસ્થરવાસીઓને અને બીજા બાલુએ સીનફીનવાળાઓને કશું ન હોતો પણ તેનાં કારણો જુદા હતાં અવસ્થરવાસીઓને ખરડાથી આયર્લેન્ડને આપવા ધારેલી સ્વતંત્રતા ધણી વધારે લાગી સીનફીનવાળાઓને પ્રજાતત્વવાળા આયર્લેન્ડ માટે ધણી ઓછી લાગી અને તેથી બન્ને ટોળી એકમત થઈ કે, હોમરન બીલ પસાર ન જ થયું જોઈએ

આ પ્રમાણે બે દુસ્મન ટોળીઓ એક બાબતપર તદ્દન એકમેકથી વિરુદ્ધ કારણે એકમત થઈ સીનફીન પક્ષવાળાની બહુમતી ન હતી તેઓ સમજતા હતા કે હોમરન બીલ પસાર થશે તો તેમના માર્કેટને ધોત્કા પહોંચશે તેઓ જાણતા હતા કે, લેક્ટોને કેટનેરાક લાગ એવો હોય છે કે જેને જરાક જેટલો પણ દુકડો રાટનો મળે અને તરત વેળાની જુખ થોડી પણ મટે તો તે દુકડો મળ્યા પછી બીજા વાર પાછી ટકડીને જુખ લાગે ત્યાં મુધી સતોષ પકડી બેસી રહે પણ સીનફીન મનવાદીની જુખ તો ધણી જ સખ્ત હતી એમને તો સ્વતંત્રતાનો આખો રાટનો એકી વખતે જોઈતા હતા દુકડેદુકડે રાટલે એમની જુખ મટે એમ નહોતું આયર્લેન્ડનો મજુર પક્ષ પણ આયર્લેન્ડમાં પાલમિન્ટ સ્થપાય તો તેમાં પોતાના પ્રતિનિધિ મોકલવા તૈયારી કરી રહ્યો હતો

લાગ ૩ બે

જ્યારે વફાદાર અવસ્થરવાસીઓએ સિટનની પાર્લામેન્ટની સત્તાની જામે થવાનું અને હથીઆરથી સર્જી થવાનું નક્કી કર્યું અને કહ્યું કે, હલ

કામાં હલકો અંગ્રેજ શસ્ત્ર ધારણ કરી શકે અને ગમે તેવો આપણોવાસી શસ્ત્ર ન ધારણ કરી શકે એ કાયદો તેઓ લોકો અને ઈંગ્લાંડની પાર્લામેન્ટ ને તેઓને માટે કાયદા કરવાની સત્તા દબાવી બેઠી છે તેની સામે ધરો, ત્યારે તેઓએ સીનશીનવાળાઓને ઉત્સાહભર્યું ઉત્તેજન આપ્યું. અલ્સ્ટર-વાસીઓએ કહ્યું કે, અમારે શુ કરવું અને ક્યાં રહેવું તે નક્કી કરવાનો હક્ક અમારો છે, ઈંગ્લાંડની પાર્લામેન્ટમાંથી કાઢાડવાનો હક્ક ઈંગ્લાંડને નથી. મેં અમારે આપણોડની પાર્લામેન્ટમાં ભાગીદાર થવું તે કેહેવાનો પણ હક્ક મને નથી. આ સિદ્ધાંત પ્રકટ થયા પછી સીનશીનવાળાઓએ વફાદાર અલ્સ્ટરવાસીઓને વચન આપ્યું કે તમે ઈંગ્લાંડની પાર્લામેન્ટની સામે ને લડત ચલાવવા ધારી ■ તેમાં અમારો દાવોળનીભરો ટેકો છે. આપણોડની પ્રજાસત્તાવાદી ટોળીએ પણ તેનાં ખુલ્લા હૃદયે વખાણ કર્યા. ‘આઈરીશ ફ્રીડમ’ (આપણોડનું છુટાપણું) નામના જાપામાં લખાયું કે ‘અલ્સ્ટરવાસીઓએ એક કામ એવું કર્યું છે, કે આપણોડના નેશનાલીસ્ટોના માન અને વખાણને તેઓ લાયક થયા છે. એ કામ તે એ કે તેઓ પોતાને ને ખુલ્લાગે છે તેના બચાવને માટે લડવાને તૈયાર થયા છે અને અંગ્રેજોની ધમકીથી યા અંગ્રેજોની બહુકથી બીહીતા નથી. આ બાબતમાં તેઓની વલણ ઓતીસ અને ઓડોનલોને મળતી આવે છે. આનું કામ ખરા આપણોડવાસી સિવાય બીજા કોઈ કરી શકે નહીં અને આનું કામ કરવાની ધણી જ અગત્યતા હતી કે જેથી કરીને આપણોડના લોકોને ને ભાગ સરકારી માનઅકરામ અને નોકરીથી લલચાતો હતો તેની આખ ઉધડે અને ખરી વસ્તુપર બ્યાન આપે હાલના સન્નેગોમાં ને કોઈ નેશનાલીસ્ટ સ્વપ્ને પણ આ ખરડાની બાબતમાં અલ્સ્ટરના સ્વયમેવકાપર ગોળી છોડશે અથવા તેમની સામે તરવાર ખેંચશે તો તેનો જીવ નરકે જશે. આનું કામ ક્ષિતનના કાયદાને આપણોડના ને લોકો નાકશુલ રાખતા હતા તેમનાપર અમલ કરવા બરોબર થશે અને અલ્સ્ટર સાથે લડવા યા તેની સાથે સલાહ કરવા ખુરી છીએ, પણ સ્વતંત્રતાના આવા એક ક્યાલ દુકડા માટે યા તો તેઓ ઈંગ્લાંડને જઘાનમમાં જવા કહે છે ત્યારે તેમની સાથે લડીશું નહીં. ત્યારે આ જમાનામાં પણ આપણોડમાં, ‘ઓ તમે હોમ-રુન બીધને લખમાં લારી નાંખો છો,’ ‘ઓ તમે રાજદ્વારી બાબતમાં

અધ્યા વગરની વાતો કરે છે અને અશ્રમ્ય યોજનાઓ આગળ લાવે છે. જ્યારે આવી જુઓ પડી રહે છે ત્યારે આયર્લીંડે અવસ્થરવાસીઓએ પાડેલી હાકનો ધલો સરસ જવાબ વાળ્યો છે.

પણ પાર્લિમેન્ટના એકાદ કાયદાને માન ન આપવું માને તાબે ન થવું યા તેની સામે થવું એ એક જાણત છે, અને પાર્લિમેન્ટની સત્તાની સામે થવું એ બીજી જાણત છે. અવસ્થરવાસીઓ તો કુમ્મ હોમરુથ બીલની જ સામે થવા માગતા હતા અને થતા હતા તેઓ કંઈ પાર્લિમેન્ટની હિંમેશની સાધારણ સત્તાની સામે થવા માગતા ન હતા યા થતા ન હતા. અવસ્થરવાસીઓ તો પાર્લિમેન્ટની સર્વોપરી સત્તા હિંમેશાં આપવામાં રહે તેને માટે ખુદી હતા આતુર હતા, પણ તે એક સરતે અને તે એ કે આ લોડમા પ્રોટેસ્ટન્ટ ધર્મવાળાઓનું ઉપરીપણું ચાલુ રહે તેને માટે તેઓ જીદગીનો ભોગ આપવાને તૈયાર હતા. જ્યાંસુધી આયર્લીંડ 'યુનાઈટેડ કીંગડમ એટને ઇંગ્લાંડ સ્કોટલાંડ અને આયર્લીંડની સયુક્ત પાર્લિમેન્ટની સત્તાનો એમ ભાગ રહે જ્યાં સુધી કેથોલીકોની પાર્લિમેન્ટમા બહુમતી ન હોય ત્યાંસુધી એ લોકોને એમ લાગતું કે પ્રોટેસ્ટન્ટોના હક્ક અને લાભ જળવાશે અવસ્થરવાસીઓ તો એમ જ માનવા લાગ્યા હતા કે પ્રોટેસ્ટન્ટ પથી ઇંગ્લાંડે પ્રોટેસ્ટન્ટપથી અવસ્થર સાથે એ જાણતનો કરાર કર્યો છે અને કરારનો અમલ જે જરૂર પડે તો હથીઆરથી પણ કરાવવા તેઓ તૈયાર હતા આ બધાપરથી સીનશીન વાળાઓએ અને આયર્લીંડના રીપબ્લીકનો (મિલમતાવાદીઓ)એ જોઈ લીધું કે જ્યારે તેઓ સર્વે આયર્લીંડના લોકોના એકત્રિત માટે મથન કરતા હતા ત્યારે અવસ્થરવાસીઓ તો પોતાના જ મનને માટે લડતા હતા તેઓ તો પોતાના જ પક્ષને માટે લડતા હતા નહીં આખા આયર્લીંડને માટે અને તેઓનું ટોચી પક્ષ સાથેનું જોડાણ તો ઇંગ્લાંડના લાભ માટે અને આયર્લીંડના નુકસાન માટે હતું. અવસ્થરવાળાઓ ભલે પોતાના પક્ષ માટે અને પોતાના લાભ માટે લડતા હોય પણ તેમના અમેજ દોસ્તો તો આ જોડાણમાંથી ઇંગ્લાંડને જે લાભ થતો હોય તેના પર જ દષ્ટિ રાખતા હતા આપરથી 'સીનશીન વાળા અને બીજા નેચના લીસ્ટો સમન્ધા કે, આ બધાનો સારાંચ માત્ર એટલો જ હતો કે અવસ્થરવાળાઓ આયર્લીંડના રહેવાસી હોવાથી તેમની ગમે તેવી ચાલચલણ છતાં

તેમની લાગણીને અને એટલું માન આપવું, તેમની જે કંઈ પોતાના રક્ષણ માટે બ્યાજખી બીક હોય તે મટાડવી, તેમના ઈશ્વર સામેના શુરસાને કિતેજન આપી તેમના કામને વખાણવું, પણ આના કરતાં કંઈ વિશેષ કરવું અશક્ય હતું. અલસ્ટરવાળાઓનું ઉપરીપણું તો એક પડી પણ કશું કરી શકાય જ નહીં. તેમનું અનુકરણ કરી જે સ્વતંત્રતા ભયમાં આવી પડી હતી તેના રક્ષણ માટે હથીઆરથી સજ્જ થવું એમ તેમને દીક લાગ્યું.

આ બાબતમાં આયલેન્ડના લોકોનો જે ભાગ પાર્લામેન્ટમાં જવાથી કંઈક વળશે એવા વિચારનો હતો, અને જે પાર્લામેન્ટની પાટાંતિ નામે ઓળખાતો હતો તેણે જુદીજ વલણ લીધી હતી. તેમણે કહ્યું કે, પાર્લામેન્ટની સત્તાની બાબતનો સવાલ પાર્લામેન્ટ નક્કી કરશે એમાં આપણે માથું ન મારવું. ખીજા કેટલાક આયલેન્ડવાસી લોકો એમ માનતા હતા, કે આ તો અલસ્ટરવાસીઓનો સુઝો દમજ હતો. અલસ્ટરવાસીઓ જલે હાથ ઉગામે, પણ મારે એવા નહતા. કેટલાકો એમ માનતા હતા કે, જે અલસ્ટરવાસીઓ દમ મારતા હોય તો આપણે સામે દમ મારવો જ જોઈએ, અને એ લોકો જે પગલાં ભરે તેનું અનુકરણ કરવું જ જોઈએ.

‘સીનશીન’વાળાઓ તો પોતાના મતને વળગી રહ્યા. એમનો મત એવો હતો કે, આપણે પણ અલસ્ટરવાળાઓની માફક આખરીશ સ્વયં-સેવકાની ફાજ ઉભી કરવી. એ લોકોનો એવો વિચાર હતો કે, અલસ્ટરવાળાઓની સાથે બાકીના આયલેન્ડને અથડામણ ન થાય તો સારું. પણ આ સાથે એ લોકોનો એવો પણ વિચાર હતો કે, અલસ્ટરવાસીઓને આ બાબત તો સ્પષ્ટ સમજાવવી જ જોઈએ કે અલસ્ટરવાળાઓમાં જ પોતાના મતને માટે લડવાની હિંમત અને બળ છે અને ખીજાઓમાં નથી, એવું નથી. તેથી ‘સીનશીન’વાળાઓએ તા. ૨૬ મી નવેમ્બર ૧૯૧૩ ના રોજે મુખ્ય નગર ડબ્લીનમાં એક સભા ભરી અને જાહેર રીતે આ ચળવળની શરૂઆત કરી. આપરથી ખુશી રીતે સમજ પડશે કે ‘સીનશીન’વાળાઓએ પણ ઈંગ્લાંડની સામાં સ્વયંસેવકાની ફાજ ઉભી કરી, હથીઆરથી લડવાનો વિચાર કર્યો, એ બધું વફાદાર અલસ્ટરવાસીઓના અનુકરણ રૂપે જ હતું. એવો વફાદાર અલસ્ટરવાસીઓએ દાખલો બેસાડ્યો તેવા આ ‘સીનશીન’વાળાઓએ અનુકરણ કર્યો.

ચર્યાનમાં જે કમીટીએ આ ચળવળનો કબજો લીધો હતો તેમાં કેટલાક 'સીનરીન'વાળાઓ હતા, કેટલાક રીપબ્લીકનો હતા; એક તૃતીયાંશ કરતાં વધારે પાલમિન્ટરી ટોળીવાળાઓ હતા, અને કેટલાક તો કાર્થ પથુ રાજદ્વારી ટોળીમાં ન હતા એવા હતા. તેમણે પોતાનો મત દર્શાવનારો એક જાહેર દરેરો બાહાર પાડ્યો. તેમાં લખ્યું હતું કે, 'આપણોડના સ્વયંસેવકોનો હેતુ આપણોડના સર્વ લોકોના હક્ક અને આપણોડ માટે સ્વતંત્રતા મેળવવાનો અને જાળવવાનો હતો. તેમની ફરજો આ હેતુનો વિચાર કરવાવાળી રહેશે અને કાંઈના પર હુમલો કરનારી ના તેના પર સત્તા મેળવવાની ન રહેશે. તેમાં આપણોડનો કાર્થ પથુ સચકત રહેવાસી, પછી તે ગમે તે ધર્મ પાળનારો, રાજદ્વારી બાબતમાં ગમે તે વિચાર ધરાવનારો, ના સમાજમાં ગમે તે દરજ્જાનો હશે તો પથુ કાબલ યઈ શકશે અમે અમારા દેશભાષીઓને રાષ્ટ્રીય એકમ, રાષ્ટ્રીય સ્વમાન, રાષ્ટ્રીય અને અગત છૂટાપછૂટા, હિંમતભર્યા શોહુરીપણાને નામે અરજ ચૂનરીએ છીએ કે કંઈ પથુ અંદેશા વગર આધરીશ સ્વયંસેવક થવાની તકનો તેઓએ લાભ લેવો અને આ ચળવલે જે ઐતિહાસિક નામ ધારણ કર્યું છે તેની ગોલા વધારવી.' આ સ્વયંસેવકોની પાસે એમ જાહેર કરાવવામાં આવતુ કે, 'અમે આપણોડના સ્વયંસેવકોની જે ફોજ ન્યાત-જાતના કાર્થ પથુ તકાવત વગર આપણોડના સર્વ લોકોને માટે હક્કો અને સ્વતંત્રતા મેળવવા અને જાળવવા ઉભી થાય છે તેમાં જોડાવા ઇચ્છીએ છીએ.' આમ જાહેર કરાવવાનું કારણ એ કે, ઇંગ્લાંડમાં અંગ્રેજી ભાષા-ઓમાં એવું ઉપાત્ત હતું કે, આ નવી ચળવળમાં કેસોલીક મતના સ્વયંસેવકોની ફોજ પ્રોટેસ્ટન્ટ મતવાળાઓ સાથે અદાવત હોવાથી ઉભી થઈ છે, અને અલ્ટરવાળાઓના વાજબી હક્કો હુરી લેવા ધરાહો રાખે છે.

આ જાતનું જુઠાણું અને એકબીજાને લડાવી મારવાની તદબીરથી કંઈ હિંદના અંગ્રેજો-ડીઅન પત્રો અણખણ્યા નથી હિન્દુ-મુસલમાનો વચ્ચે લાઘ્યારો થતો અટકાવવા એ પત્રો કેવું કેવું લખતા અને કેવી તદબીરો લગાવતા તેનાથી હવે બન્ને કામ કંઈ અણખણી નથી. હિન્દને માટે ઇંગ્લાંડમાં એવા જ અર્થાં ફેલાવવામાં આવે છે, અને તેથી ઉપલી દર્શકત વાંચી દિન્દીઓ અજાણ થશે નહીં યાતો કંઈનવું છે એમ માનશે નહીં.

આયર્લેન્ડના સ્વયંસેવકોના પ્રમુખ ઓફિસર ઇમોહન મેકનીલે શરૂઆતની સલામો પોતાના સાપણમાં જાહેર કર્યું કે,

“અલસ્ટરમાં જે સ્વયંસેવકોની ચળવળ ચાલુ થઈ છે, તેની સામે અમે કંઈ અદાવત ધરાવતા નથી. અલસ્ટરના સ્વયંસેવકોના વડાઓ હમણેના સ્વતંત્રતા મેળવવા યા તેનો બચાવ કરનારા તરીકે આયર્લેન્ડમાં મશહુર થયેલા છે. અલસ્ટરમાં જેમ જેમ સ્વયંસેવકો બનવાની ચળવળ વધશે તેમ તેમ તેથી વધારે ને વધારે એવો સિદ્ધાન્ત સાબીત થતો જશે કે, આયર્લેન્ડના લોકોને પોતાની રાષ્ટ્રીય બાબતો નક્કી કરવાનો અને પોતાને ત્યાં અમલ કરવાનો હક્ક છે. અલસ્ટરના સ્વયંસેવકોથી આપણે કંઈ ડરવાનું નથી, અને આપણાથી તેઓને કંઈ ડરવાનું નથી. આપણે ખુશીથી સર્વને ભણીતું સલ કશુય રાખીએ છીએ કે, રાષ્ટ્રીય સ્વયંસેવકોની ચળવળને રસ્તો અલસ્ટરના લોકોએ ખુલ્લો કર્યો છે, અને અમને આશા છે કે આયર્લેન્ડની પ્રજાની એ લોકો એક દિવસ એવી સેવા બજાવશે કે જેવી તેઓના વડાઓએ અગાઉ બજાવી હતી”

આવા વચનો કેટલા ઉમદા અને ઉદાર છે તેનો ખ્યાલ તો, બપોરે આપણે એટલું યાદ રાખીએ કે આ વખતે અલસ્ટર તો ‘આપણા આપ-દાદેથી ઉતરી આવેલા દુશ્મનો છે,’ ‘જે માણસોને આપણે ધિક્કારીએ છીએ છે,’ આવા વાક્યોથી ગાશ રહ્યું હતું સારું જ આવશે. આથી કરીને ધીમે ધીમે આયર્લેન્ડના બીજા પ્રાંતોના લોકોની લાગણી બદલાતી ગઈ. તેઓએ આને માટે ઇંગ્લાન્ડની ટોરી મંડળીનો વાંક કાઢ્યો. ઓફિસર મેકનીલે જણાવ્યું કે ‘આથી આયર્લેન્ડના દરેક આદમીની ફરજ વધતી જાય છે કે તેણે દેશની સ્વતંત્રતાને માટે મજબુત બચાવ કરવો. ઇંગ્લાન્ડની ટોરી મંડળીના નાયકો, ઝાપાઓ, જાહેર વક્તાઓ વિગેરે આયર્લેન્ડમાં બળજબરી વાપરવાની ધમકી આપે છે અને લીજરલ ટોળીને ખસેડવા પ્રયત્ન કરે છે. તેમને કેટલીક વરણીઓમાં ફતેહ મળી છે અને તેઓ એવી આશા રાખે છે કે તેઓને ફતેહ મળશે અને તેઓ આ દેશને એટલે આયર્લેન્ડને રાષ્ટ્રીય સ્વારાજનો ધણો જ નાનો ટુકડો આપશે. આ એક પ્રજા તરીકેના આપણા હક્કોની નાકશુની છે. બિટનના પ્રતિનિધિઓની એક બહુમતી કે જે પોતાની સત્તા અને સ્થિતિ બળજબરીથી સાચવે છે તેને

આપણે કારભાર કરવા દઇએ, તો તેથી એ ખુલ્લું છે કે આપણને જે મન આપવાનો હક્ક છે એ આપણી મક્કરી સમાન છે અને યુરોપમાં આપણે અધમમાં અધમ પ્રજા ગણાઇશું. આવી ધમકી આપીને જ રાષ્ટ્રીય છૂટા-પણાના આપદાદેના દુશ્મનો સંતોષ પકડીને બેસી રહ્યા નથી. તેઓએ હમ-ણાંજ ઘોડાક દિવસો પર એક જાહેર ઢંઢેરો બાહાર પાડ્યો છે, તેના પર ફેસ્ટલરીંગ અને બરેસફર્ડ જેવાઓએ સહી કરી છે. તેઓએ ક્ષિતનના સ્વયં-સેવકાને હથીઆરથી સજ્જ કરી આપણોડ મોકલવાને પૈસાની મદદ માંગી છે કે જેઓ આપણોડની પ્રજા પર ફતેહ મેળવે અને તેમને શુદ્ધામીપણામાં સંપૂર્ણ તાબે રાખે.’

ઉપરની વાત કઈ સંપૂર્ણ રીતે સાચી નહોતી. એ વાત ખરી છે કે ટોરી પક્ષ પશુબળ વાપરવાની ધમકી આપતો હતો. પણ ફેટલીક વખતે તો એવું પણ બનતું કે અલસ્ટર પ્રાંતના મુખ્ય શહેર બેન્ક્રાસ્ટમાં અલસ્ટરના સ્વયંસેવકો અને આયરીશ સ્વયંસેવકો એક જ જગ્યાએ ડ્રીલ (કવાયત) કરતા અને જો કે અલસ્ટરના સ્વયંસેવકોની ફોજ અલસ્ટરના હક્કના રક્ષણ અર્થે ઉભી કરવામાં આવી હતી, તોપણ તેને ઉત્કેરી મુકનારાં ખુબ ઝડપની ભાષણો તો અલસ્ટરનાએ નહીં અને ફેટલીક વખતે તો આપણોડનાએ નહીં એવાં માણ્યો કરતાં. આથી આપણોડના સ્વયંસેવકોને ધણું ખમતું પણ હતું તેમ છતાં પણ તેઓ અલસ્ટરના સ્વયંસેવકો તરફ જરા પણ ઓછા માનથી જોતા નહતા. જ્યારે અલસ્ટરના લોકો બહુકાને એક મોટો જથ્થો હેમબર્ગથી (જર્મનીથી) આપણોડમાં લાવ્યા ત્યારે તેમને દીસોજની-જરી મુખારકળાદી આપણોડના સ્વયંસેવકોએ આપી હતી. અલસ્ટરવાસીઓ ખીજ પ્રતિમાં વસના પોતાના જાતભાઈઓ તરફ જે વલણ અને ચાલ અખ્યાર કરતા હતા તેને માટે તેઓ ખેદ જાહેર કરતા હતા, પણ ઈંગ્લાંડની શ્રુસરીમાંથી આપણોડની સ્વતંત્રતા કેમ બચાવવી તેને એક માર્ગ દેખાડનાર તરીકે તેઓ તેમને વખાણતા હતા. જ્યારે ઈંગ્લાંડમાં અલસ્ટરના સ્વયંસેવકોને લશ્કરી બળથી દાબી દેવાની ધમકીઓ અપાતી હતી, ત્યારે ટેલના આપણોડના સ્વયંસેવકોના એક સરદારે લખ્યું કે ‘સ્વય-સેવકોએ જો બને તો અંગ્રેજ સીપાહીઓને અલસ્ટરના બળવાખોરો પર હુમલો કરતા અટકાવવા. આપણે અંગ્રેજ સીપાહીઓને અને અંગ્રેજ

રાજ્યને કહેવું કે આ અમારી જૂમિ છે, અને અલસ્ટરના બળવાળોર અમારા દેશલાઇઓ છે, તેમનાપર જોળીજાર કરવો એ અમારાપર ક્યા ખરોખર છે. અલસ્ટરવાળા કઈ અમારા ખરેખરા દુસ્મન નથી, જો કે તેઓ એમ માને છે કે અમે તેમના દુસ્મન છીએ વખત આવે પૂરવાર થશે કે અલસ્ટરના દુસ્મનો કોણ છે અને મિત્રો કોણ છે.’

આયર્લેન્ડના સ્વયમેવકાંતો પ્રતિહાસ ‘સીનશીન’ સમજવાને જરૂરનો છે. જો કે કેટલાક સીનશીનરો આ ચળવળમાં લાગ લેતા હતા અને તેમાં રાષ્ટ્રીય ઐશ્યનું તત્વ લાગ્યા હતા, છતાં ‘સીનશીન’ એક ટોળી તરીકે આ ચળવળથી એકાદેદી જ હતી, અને વખત આવે આ નવી ચળવળના વખાણ કરતી, ચેતવણી આપતી, ટીકા કરતી હતી તેણે તરત જ બતાવ્યું કે, સ્વયમેવકાંતો એકઠા થયું અને ક્વાયત કરવી એટલું જ બસ નહોતું તેઓને બહુ જોઇએ અને બહુ ફોડતાં શીખનવાની જગ્યાઓ પણ જોઇએ, અને આ ખામી જલ્દીથી પૂર્ણ કરવા તેમને સચવ્યું પણ જો કે તેણે આમ હથીઆરથી સજ્જ થવા કહ્યું તે છતાં આયર્લેન્ડને છૂટાપછું મેળવવાના કામમાં હથીઆરથી સજ્જ થયેલા આયર્લેન્ડવાસીઓનું કઈ વળગે નહીં એમ તેઓ માનતા હતા. ‘સીનશીન’ પર એક વાર એવું લખ્યું હતું કે, ‘આયર્લેન્ડના સ્વયમેવકાંતો મદદ કરવી એ રાષ્ટ્રીય દુરજ છે તેઓ ઇંગ્લાન્ડને હરાવી નહીં શકે, પણ આયર્લેન્ડને સ્વાથથી થાને મદદ કરશે’ એ જાપાએ એમ પણ લખ્યું કે, ‘આ નવી ચળવળને કોઈ પક્ષની ન બનાવવી અને જે મુખ્ય મુદ્દાપર તે સ્પર્ધા છે તેને સાંકડો ન કરવો. રાષ્ટ્રીય સ્વયમેવકાંતી ચળવળની શરૂઆતમાં સાફ સાફ બોલવું એ સારું છે જો તે ચળવળ એકપક્ષી થવાની હોય તો અમારે તેને માટે એક દરજ્જો પણ લખવો નથી તે અતે દરેકમદ નહીં થશે આ વાત ખરી છે કે, આયર્લેન્ડના સત્તેજો તપામનાં આપણે જાહેર પ્રાંતો મત ફળવી તેની મારફત કામ લેવું જોઇએ, અને નહીં કે પરબળથી પણ જો કોઈ એમ ધારતો હોય કે હથીઆરની તાલીમમાં જે બરોમો, જે શાનિ, જે કોલપલ્લું, જે ખરખોટ તપાસવાની શક્તિ, જે મક્કમપલ્લું આવે છે તેવા મુજો જે પ્રાંતમતમાં ન હોય તેવા પ્રાંતમતથી કટાકતીને વખતે કામ લઈ શકાય તો તે જૂલ કરે છે એ પ્રમાણે માનવું જોઇએ.’ સીનશીનવાળાઓને સ્વયમેવકાંતી ચળવળનો ફક્ત એક જ

સાબ દેખાતો હતો, અને તે એ કે, આપણી પ્રજામાં એક ગુણ ખુબ સચોટ રીતે દાખલ થાય અને તે ગુણ તે એ કે, તેઓ સ્વામી થાય અને તેમનું નીતિવિષયક બળ વધે

અલસ્ટરનો દાખલો લઈ ઉપર લખ્યા પ્રમાણે જેમ સીનડીનવાળા પક્ષ હયાઆરથી સફળ થવાની તૈયારી કરવા લાગ્યા તેમ આપણીને મજુર પક્ષ પણ કંઈ ઉંચતો નહોતો. તેમના સરદાર જીમ લારડીને આપણી મજુરોનું 'સહેરીઓનું ઘસકર' (Citizens Army) એ નામે એક ફોજ ઉભી કરવાનું નક્કી કર્યું. તેણે પોતાના એક ભાષણમાં કહ્યું કે, 'આપણી હિમ્મત અને એકમથી આપણું બળ વધારવાની જરૂર છે, અને તે કેમ વધારી શકાય ?' સર એડવર્ડ કારસન(અલસ્ટરવાસીઓના સરદાર)ને પગને ચાલીને જો કારસનને આપણી લેડીની આરાઓ અને ઉમેદો સામે લડવાને માણસોને તાલીમ આપવાની છૂટ છે તો મજુર પક્ષને પણ પોતાનો હક્ક સાચવવાને અને જો હુમલો થાય તો બચાવવાને માણસોને ફળવવાની અને તાલીમ આપવાની તેવી જ છૂટ છે' પણ આ સૈન્ય કંઈ બહુ વાર ટક્યું નહીં. તેના સૈનિકો આપણી સ્વયમેવકામાં મળી ગયા, પણ કેપ્ટન વાહીટ નામના એક માણસ જેણે પેહલી ફોજને તાલીમ આપી હતી તેણે સને ૧૯૧૪ માં વળી નવેસરથી આવી જ ફોજ ઉભી કરવાનું માથે લીધું અને ઉભી પણ કરી આપણી સ્વયમેવકા અને આ ફોજ વચ્ચે ઘણી વાર મતભેદ પડ્યા કરતો, વાંધા પડતા, એકબીજાને શકની નજરથી જોતા, પણ છેવટે ઈંગ્લાંડ તરફથી સામાન્ય દુ જો પડવાથી એકમત થયા.

આ વખતે 'સીનડીન'ની સ્થિતિ કેવી હતી ? તે એક નિર્માત્મ ટોળા હતી, તેમાં આપણી લેડીને વિશ્વાસ નહોતો. તેના કાર્યક્રમ અસકપ લાગતો હતો. તે એક નાનું સામાજિક ચલાવતી હતી તેના ધરાક પણ નહોતા. તેઓને પાર્લામેન્ટરી ટોળીની સાથે જનનું નહીં, મજુર પક્ષની સાથે હમ્મેશાનાં ઝઘડો તો હતો જ. આપણી સ્વયમેવકાની ફોજનો આખો કાર્યક્રમ તેમને કષ્ટ નહોતો. ચુટણીમાં એક જ વખત તેઓએ ભાગ લીધો હતો, અને તેમાં ખુબ સખ્ત હાર ખાધી હતી. જ્યારે નેશનલીસ્ટો હોમરુલની આતુરતાથી રાહ જોતા હતા ત્યારે તેઓની ચુટણીમાં જ તે ન હોતા. પાર્લામેન્ટરી પક્ષને જ્યારે આપણી બહુ ઈર્ગાંડને હાથે ઘસો એવો

વિશ્વાસ હતો ત્યારે આ લોકોને જરા પણ ન હતો. જ્યારે આ ટોળા પોતે શું કર્યું છે અને કરવાની છે તેની વાતો કરતી ત્યારે આ લોકો કહેતા કે તમે તો ઇંગ્લાંડની સાથે સંબંધ રાખવાના મતના ઉપાસકો છો. જ્યારે લીબરલ પક્ષ ટોરી પક્ષની સાથે આયલોંડના દિલ બાળત સખ્ત લડતો હતો ત્યારે તેઓ કહેતા હતા કે, 'તમારી ઘાનત માટે અમને શક છે. તમે અમને તમારા ટોરી લાઇઓ કરતાં વધારે ચાહો એ બનવું અશક્ય છે.' હમ્મેશાં તેઓ અંગ્રેજ પક્ષોના અને અંગ્રેજ પ્રજાના અવિશ્વાસનો પાક ખોલતા હતા અને શીખવતા હતા. આ જાતની તેમની વર્તણૂક આયલોંડના મજૂર પક્ષને સમજ્યા વગરનું ઝડપનું જેવું લાગ્યું હતું. આયલોંડની પ્રજાને પણ અજાણ્યો લાગી કે આ લોકો કેવી રીતે લીબરલ પક્ષને પોતાના દુશ્મન અને અલસ્ટરના સ્વયંસેવકોને પોતાના દોસ્ત માની શકે છે.

સીનશીનનું લવિધ્ય જ્યારે નબળામાં નબળું લાગતું હતું ત્યારે સંજોગો એવા બનતા હતા કે આખું આયલોંડ સીનશીન બને. સને ૧૯૧૪ની શરૂઆતમાં પાર્લામેન્ટ ઉઘાડતી વેળાનું શરૂઆતનું લાષણ શ્રીમાન સમ્રાટે કર્યું. તેમાં આ લોકોને કષ્ટ તદખીર લાગી. બીજો મહીને વડા પ્રધાને મુનીઅનીસ્ટ એટલે અલસ્ટરવાસીઓ અને નેશનાલીસ્ટો વચ્ચે આયલોંડને વેદ્યો આપવાની દરખાસ્ત કરી, અને તે આયલોંડના પક્ષે કમળ રાખી. આ દરખાસ્તથી જેટલું નુકશાન હોમરુલ બીલને થયું એટલું બીજા કશાથી થયું નહીં. આ દરખાસ્તનું નામ પડતાં જ પાર્લામેન્ટની ટોળીની સામે તો આયલોંડમાં હોહાકાર ઘડીરહો અને તેનો લાગીનેશ્વરો ઘર્ષ જવાનો વખત આવ્યો. 'સીનશીન'વાળાઓનું ચઢી વાગ્યું. આ વખતે તેમણે જે લખ્યું તેની અસર ઘણી ઊંડી ઘર્ષ. 'સીનશીન'છાપાએ લખ્યું કે, 'અલસ્ટર મા તેના એકે લાગને મૂકીને હોમરુલની વાત કરવી એ દેશદોષ કરવા સમાન છે. જ્યારે પરમેશ્વરે આ દેશ બનાવ્યો ત્યારે તેની ચતુરસીમા ફેરવવાનું યાવ-અંદ્રદીવાકરો સુધી માણસની સત્તાની બહાર રાખ્યું છે. જ્યાં સુધી ઇંગ્લાંડ બળવાન છે અને આયલોંડ નબળું છે ત્યાં સુધી ઇંગ્લાંડ આ દેશ પર તુલમ કરશે, પણ તેના કકડાણુલા તો નહીં જ કરી શકે.' 'આધરીશ ક્રીડમ' નામના છાપામાં લખાયું કે, 'જો આ આયલોંડની પ્રજાને મરવાનું જ હોય તો લલે બહાદુરીથી લડતા મરે, પણ મોતાનામાંથી એક કટકો કાપી

ઈર્વાડને આપવા નેટલી નીચતા તો ન જ કરે. અલસ્ટર તો આવવીડનું છે જ અને રહેશે જ. જો કે આવવીડની પ્રજાની રાજદ્વારી અને સામાજિક બાબતો અલસ્ટરના રહેવાસીઓને કડવી ઝેર જેવી લાગે છે તોપણ તેમને તે ગળવી પડશે. જો તેમને લડાઈ જોઈતી હશે તો અમે તેમની સાથે લડશું, પણ તેમને અમારાથી છૂટા પડવા દઈશું જ નહીં અને નહીં 'મજૂર પદના વિચારો આ બાબત કંઈ જોરદાર નહોતા. 'આખરી સ્ત્રીડમ' નામના છાપામાં જેમ્સ કાનોલીએ લખ્યું કે, 'મજૂર પક્ષે તેની મજબૂત સામે થવું. અલસ્ટરના મજૂરોએ મારે ત્યાં સુધી સામે થવું' તેમણે તો આ તક લઈ લેવાને તેમની ફાજમાં જોડાવાની સલાહ આપી

સીનશીનવાળાઓએ જોયું કે, હરહમેશ અલસ્ટરવાળાની પ્રશામત કરી, બાઈ, તમને શું જોઈએ છીએ, તમને શું મળે તો રાજ થશો એમ પૂછમાં કરવામા સાર નહોતો તેમને જે જોઈતું હતું તે એ હતું કે આવવીડની પાલિમેન્ટમાં પ્રોટેસ્ટોની હમેશા બહુમતી રહે અને તેવું જ હોમરુલ ઈર્વાડિ આવવીડને આપવું આ વાત કોઈ પણ રીતે કશું કરી શકાય એવી હતી જ નહીં આ વાત તો મૂળ મુદ્દાથી તદ્દન વિરુદ્ધ હતી તે છતાં તેમની દરેક બીજાને મટાડવાને જે કંઈ બ્યાન્ગબી બનવું કરવું જોઈએ તે કરવાને તેઓ રાજી હતા તેથી સને ૧૯૧૪ ના એપ્રિલ મહીનામાં ડબ્લીનમાં મળેલી સીનશીન સભામાં તેઓએ કેટલાક રસ્તાઓ સૂચવ્યા એ સૂચનાઓ ધણી જ ઉદાર અને કોઈ પણ સમજી આદમી કશું કરે એવી હતી પણ અલસ્ટરના બેન્જામિન નાઈકોને તો એ તરફ જોવાનું પણ ઠીક લાગ્યું નહીં. તેઓને વિચાર તો લડાઈની ધામધુમથી અને ટોરી પદની મદદથી હમેશાને માટે આવવીડને હોમરુલ આપવાની વાત સુવચાવી દેવાનો હતો તેઓએ ઈર્વાડના લશ્કરને ફોડવાનું છયોક શરુ કર્યું કેટલાક દારૂગ થયેલા પ્રોટેસ્ટન્ટ પણ અમેજ અમલદારોએ અલસ્ટરના સ્વયંસેવકોને ડેળવવાનું માથે લીધું જે અમેજને લશ્કરમાં હતા તેઓએ બહોર કર્યું કે, 'જો તેઓને અલસ્ટરમાં સુતેલ જળવવાનું કહેવામાં આવશે તો તેઓ તેમ નહીં કરશે' તેઓ તે વખતે જાણતા હતા કે કેટલાક અલસ્ટરવાસીઓ લશ્કરી અસાધ્યતા બહારી લુટવાની તૈયારી કરતા હતા. અલસ્ટરના મુખ્ય સહેર બેન્જામિનમાં ઇડેઓક એમ બોલાયું હતું કે, બંદુક ભરીને જે વડાજી દેમ-

બુર્જીયા (જર્મનીયા) આવતું હતું તેને બાદશાહી નીકાખાતાંના એક વહાણે
 જોયું તો પણ તેને આયર્લાંડ આવતું અટકાવ્યું નહીં અને જવા દીધું.
 અલસ્ટરવામીઓનો વિચાર તો એવો હતો કે, જે ઘરમાં આગ લાગી
 હોય તેને તોડી પાડવું જો ટ્રોટેસ્ટેશનો લાભ કચડાઈ જવાનો હોય
 તો પછી બિટનનું બધારણ કે જોણે તેને ઉઠેલું હતું તેને પણ કચડી
 નાખવું અલસ્ટરમાંના સૈન્યના અમલદારોની આવી વર્તણૂકથી ખીજ
 ઘણા ખુશ થયા જે અમલદાર એમ કહી શકે કે, ફલાણે હુકમ હું માનીશ
 અને ફલાણાને હું તાબે થઈશ નહીં, તો પછી તેવો જ હક્ક શા માટે એક
 સામાન્ય સિપાઈને ન હોય? જે સૈનિક અમલદારો અલસ્ટરની સામે કામ
 કરવા ના પાડે, તો પછી શા માટે સામાન્ય સિપાઈએ એક હડતાળી-
 આપર જોલી છોડવી? ઈંગ્લાંડના મોટા માણસોએ આપા કટોકટીના
 વખતમાં શું કર્યું? તેમણે કયા સખ્ત પગલા ભર્યા? તેમણે સૈન્યના કેટલા
 અમલદારોને બરતરફ કર્યાં? યા લશ્કરી અદાલત મારફતે તપાસાવ્યા? તેઓએ
 તો છૂટછાટની નીતિ પસંદ કરી વહાદાર અલસ્ટરવાસીઓની જરા ગેરસમજૂતી
 થઈ હતી જેને માટે બન્ને પક્ષ જેખમદાર હતા રાજદ્વારી વાધાઓમાં
 પશુબળ વાપરવાનો ધ્વજો તેઓનો હતો જ નહીં, માટે પાલામેન્ટમાં તેની
 તકરાર ઉભી કરવાની જરૂર ન હતી અંગ્રેજ લડાઈખાતાના પ્રધાનને કાર્ધ
 કારણે ખસેડવામાં આવ્યો, વડા પ્રધાને લડાઈ ખાતાના વડાનું કામ કરવું
 શકે કર્યું અને આમલીડના લોકો સિવાય સર્વે સતોષ પામ્યા આ વાતના
 બાજુ એમ જ લાગે છે કે હિન્દમાં ૧૯૧૬ માં બનેલા બનાવો, આગળ
 આયર્લાંડ બની ગયેલા બનાવોની ફરી ખીજ આટલિ હતી જનરલ ડાયરે
 હિન્દના સેંકડો આદમીઓને જાળીબારથી મારી નાખ્યા, પગબર્માં શરમાવે
 એવા ખીજ ઘણા બનાવો બન્યા, તપાસની માગણી થઈ, તપાસના
 પરિણામે એ લોકોએ ખોટું કીધું છે એમ કહ્યું, ગેરસમજૂતીથી કર્યું હતું
 એવું સરકારે જાહેર કર્યું, પણ હિન્દની લાગણીને ઈ તે અમલદારોને લખી
 મોકલ્યું કે તમે ખોટું કર્યું છે, અને જનરલ ડાયરને પેનશનપર મોકલ્યા
 ઈંગ્લાંડમાં તેથી સર્વે સતોષ પામ્યા હિન્દના લોકો તો હિન્દીઓના લોકો
 રેડનારને ઈંગ્લાંડે આવેલા ન્યાય આપેલો જોઈ અજબ થયા, દીલગીર થયા,
 અને ઉચ્ચે તેમનો બિટીય ન્યાયપરથી વિશ્વાસ લીધો ગયો.

મીં રેડમડને આ વખતે લાગ્યું કે, આખરીશ સ્વયમેવકાની ફાજનાં વધારે થતો જ જતો હતો અને તેમનાં મુદ્દાઓ અને હોમરુલ ખીનનાં મુદ્દાઓનો મેં જ ખાઈ ચક્રતો ન હતો તેથી તેણે તેને પોતાની ટાળીનાં આસરે તળે લાવવાનું શરૂ કર્યું એ ફાજને દાખી દેવાનું જની શકે એમ નહીં હોવાથી એની કમીગીપર પચ્ચીસ આદમી પોતાના રાખનાની માગણી કરી તે માગણી કશુંય થઈ આથી પહેલાં તો એમ લાગ્યું કે લડાઈનો ભય ઓછો થયો છે ખરી વાત તો એ હતી કે એથી ઉલટો ભય વધ્યો 'સીગીઝન આર્મી', (ચહેરીઓનું લશ્કર)ના નેતાઓએ આ નવી કમીગીપર તરત જ ટીક કરવી શરૂ કરી તેઓએ લખ્યું કે, હમણાની નવી કમીગીમાં (સર રોજર) કેસ મેંટ સિવાય કોઈ વિશ્વાસવાયક આદમી નથી ફાજનાં આદમીઓ સારા છે, તેમને તો સર્વને માટે સ્વતંત્રતા જોઈએ છીએ ત્યારે શા માટે આવી નમાનાઓની કમીગીના હાથે કામ લેવું શરૂ કર્યું છે? તેઓએ કહ્યું કે કમીગીન આદમીઓ તો સરકારી નોકરી અને પદવીની પાછળ દોડનારા છે અને રાજ દારી ઠગો છે અને તેમની સાથનો સનધ તોડવો જોઈએ સીનરીનવાળા પણ કઈ કમ લખતા નહોતા તેઓએ લખ્યું કે, રેડમડ તો મીં એરકવીય અને મીં બીરલના હાથમાં હથિયારરૂપ છે કે જેઓનો વિચાર આખરીશ સ્વયમેવકાની ફાજનો નાશ કરવાનો ■ ત્યારે મીં રેડમડે અમેરીકાને પૈસા માટે અરજ કરી ત્યારે તેઓએ કહ્યું કે, પૈસા શું માંગો છો, હથિયાર માગો અને હથિયારબધીનો કાયદો રદ કરાવો અમારો મુદ્દો તો આવહાંડને માટે છૂટા-પછું મેંજવવાનો છે જેઓ આ બાબતમાં કઈ કરવા મામતા હોય તેમણે પોતાની કમીગી કરવી અને રેડમડની કુખનીથી દૂર રહેવું 'આખરીશ ક્રીએ તો લખ્યું કે આવહાંડને જો ઈલાહ કરતા કોઈથી વધારે મોક્ષવુ પણ હોય તો તે મીં રેડમડની પાલમિન્ટ પક્ષની ટાળીથી છે એ કમીગીના એક સભાસદે પાછળથી લખ્યું છે કે, નવા જોડાયેલા સભાસદોએ તેમને કાંઈ જ મદદ નહોતી કરી જુના સભાસદો પોતાની જ જોખમદારીથી હથિયાર મગાવ્યા જતા હતા અલસ્ટરવાળાઓની માફક તેમણે હથિયાર ભરેલું એક વહાણ આવવીડ મગાવ્યું પણ આ કઈ અલસ્ટરવાસીઓનું વહાણ ન હતું એટલે સરકારે તે પકડ્યું સ્વયમેવકા લાગ્યા અને બંદુકો લઈ નાશી ગયા નામીપાસ થયેલા સૈનિકો પાછા ફર્યા અને ડબ્લીનના રસ્તાઓમાં ગોળાબાર ક્યો આ વખતે બેસજીઅમમાં તોપોનો માર શરૂ થયો હતો

લઘુ ૪ થો

જેન મીચલે કહ્યું હતું કે, 'જે યુરોપમાં લઘુ સળગે તો તે તક એક મજબૂત રાષ્ટ્રીય ટોળા ઝડપી શકશે.' મીં સોરીને (જે પાછળથી પેટરની-જનરલ થયો હતો તેણે) કહ્યું હતું કે, "ઈંગ્લાંડ અને આયર્લેન્ડનું નેગાણ કાયદાથી કબુલ કરાવી શકાશે, પણ અંતઃકરણથી નહીં. ઈંગ્લાંડ ત્યાં સુધી બળવાન છે ત્યાં સુધી એના કાયદાને તાજે થઈ શકે, પણ તેની સામે થવાની એક દુરજ તો અમારે માટે હમ્મેશની રહેશે અને ડાહ્યાપણુ ખતાવશે કે અમારે ઈંગ્લાંડની સામા ક્યારે ચલું?" ઈંગ્લાંડ અને જર્મની વચ્ચે કચવાટ ચાલ્યા કરતો હતો તે કંઈ આયર્લેન્ડના દીર્ઘદષ્ટિવાળાઓની નજર બાહાર નહોતો. સને ૧૯૦૦ માં 'યુનાઈટેડ આઈરીશમેન' નામના છાપાએ આયર્લેન્ડવાસી અને જર્મન લોકો વચ્ચે અમેરીકામાં એકમ છે તે બાબત સતોષ જાહેર કર્યો હતો. જ્યારે લઘુ પહેલાં બે વર્ષપર મીં ચર્ચિલે 'વફાદાર આયર્લેન્ડ' બાબત ઇસારો કર્યો હતો ત્યારે "સીનડ્રીન" છાપાએ લખ્યું હતું કે, "જર્મની બાબત અમારે કંઈ ગેર-સમજૂતી નથી. જે જર્મની વિત્તી અમારા દેશમાં આવશે તો આટલાંદિક મદદાસાગરપર અમારા દેશના જાનારાપરથી રાજ્ય કરશે, અને અમને ઈંગ્લાંડ કરતાં વધારે સારી શરતો આપશે. તે અમને જર્મનીનાં રાજ્યોમાં જે જાતનું હોમરુલ છે તે આપશે. આયર્લેન્ડ જર્મનીની સત્તા હેઠળ, ઈંગ્લાંડની સત્તા હેઠળ આબાદ થયું તે કરતાં વધારે આબાદ થશે, એમાં શક નથી. પણ તે કારણે અમારે કંઈ સેક બદલવો નથી. પણ આ તો અમે મીં ચર્ચિલ જે અમને બનાવવી હોમરુલ આપવા માંગે છે તેને જણાવવા માટે જ હીએ છીએ કે, આયર્લેન્ડના લોક ઈંગ્લાંડને મદદ ન કરે તો જર્મની પાસેથી ને વધારે સારી શરતો મળી શકે એમ છે." આ નિચારો જે આઈરીશ ટોળા પશુબળની સામે હતો તેના છે.

સને ૧૯૧૧ માં જેન ડેવાયે એક કાગળ અમેરીકાથી 'આઈરીશ ફ્રીડમ'માં લખ્યો કે, જલ્દીથી ઈંગ્લાંડ અને જર્મની વચ્ચે લઘુ યુદ્ધે તે વખતે ઈંગ્લાંડ દરેક આદર્શને સૈન્યમાં જોડાવાની દુરજ પાડવાનો કાયદો પસાર કરશે અને તે વખતે આયર્લેન્ડ ત્યાં તો ઈંગ્લાંડની બાબુપર થા તો સામે લડતું પડશે.' એક મહીનો રહીને તે જ વેપરમાં વળી એક અમ લેખ છપાયો

તેમાં આ પ્રમાણે હતું: 'વુલ્ફ ટોને જો કે ક્રાંસની મદદ માંગી હતી, પણ તેથી તેણે આયલ્લોડની પ્રજાને હાથ જોડીને આજમુ ખની બેસી રહેવા કહ્યું નહોતું. અને જે કારણોએ ટોને ક્રાંસને આયલ્લોડમાં પ્રજાસત્તાક સ્થાપવા કહ્યું હતું તે જ કારણો આજે જર્મનીને લાગુ પાડવામાં આવે છે.' દુકમાં આ લેડિસનો વિચાર વુલ્ફ ટોનેનો જે વિચાર ૧૭૯૮ માં હતો તે જ હતો. તે એ કે લડાઈમાં ક્રાંસ યા જર્મનીને ઈંગ્લાંડની સામે મદદ કરવી, કે જેથી તે ફતેહમદ થાય અને તેમને ઈંગ્લાંડની ખુસરીમાંથી છોડવે અને તેઓની સંપૂર્ણ સ્વતંત્રતા બદલેર કરે. અમને આ બાબતસર જર્મનીની દાનતપર બીલકુલ શક હતો જ નહીં તેમને એમ નહોતું લાગતું કે, જર્મની દુનિયામાં સર્વોપરી થવા માગે છે તેમને તો એમ જ લાગતું હતું કે, ઈંગ્લાંડની રાજનીતિ-માંથી અને કાવાદાવાની બળમાંથી તે છૂટવા માગે છે. સીનરીનો પોતાની આર્થિક નીતિ, ઉપર જણાવી ગયા છીએ તે પ્રમાણે, ફ્રેડરિક લીસ્ટ નામના જર્મન પાસેથી શીખ્યા હતા, અને સીનરીનવાળા માનતા હતા કે જેમ જર્મનીનો ઉદ્યોગ એ નીતિથી ચલે છે તેમ તેમનો પણ થશે. તેમને જર્મની જ એમણુ આખા યુરોપમાં એટલું બળવાળું દેખાયું કે જે ઈંગ્લાંડની સત્તા સામે માથું ઉઠાવી શકે. આયલ્લોડ આટલાંટિક મહાસાગરની કુચીરૂપ છે તે કુચી ઈંગ્લાંડના કબજામાં છે. પણ એ કુચીરૂપ આયલ્લોડ સ્વતંત્ર થાય અને ઈંગ્લાંડના હાથમાંથી બચે તો ઈંગ્લાંડ નરમ પડે અને આયલ્લોડ પોતાને ગમે અને ફાપદો થાય તેની સાથે ચેત્રી કરી શકે. આયલ્લોડની પ્રજાનો વિચાર કંઈ શેઠ બદલવાનો હતો જ નહીં. તેમનો વિચાર તો શેઠને જ હાંધી કાઢાડવાનો હતો. ઈંગ્લાંડની ખુસરી-માંથી નીકળી જર્મનીની ખુસરીમાં પેસવાનો હતો જ નહીં, પણ જુના શેઠની તાબેદારીમાંથી નીકળી સ્વતંત્રતા પ્રાપ્ત કરવાનો હતો.

આ બધું જતાં જે સન્નેગોમાં લડાઈની શરૂઆત થઈ તે વખતે જર્મનીની બાજુમાં જવા તેઓ તૈયાર ન હતા. એ ખરી વાત છે કે, એ શેઠોને ઈંગ્લાંડે જણાવેલાં લડાઈનાં કારણોપર અથવા તો બેલજીઅમ પર થયેલા જર્મનીના અવિચારી હુમલા અને ત્યાં મુજરતા અસાધારોના હેવાલોપર જરા પણ વિશ્વાસ નહોતો. લડાઈ શરુ થઈ ત્યારે દોમરુલ બીલ પસાર થયું નહોતું. એ કે ઈંગ્લાંડમાં બે મોટી ટોળીઓએ પોતાની મહિ-

માંહેની લડાઈ તરત વેળા મોકુફ કરી હતી, પણ તેવું કંઈ આયલાઈમાંની ટાળીઓ કરે? શું આયલાઈ ઈલાઈને ટેકા આપશે? મીં રેડમંડે આ વખતે શું કરવું? આ અમૂલ્ય તકનો લાભ લેવો એ રસ્તો ડાહ્યાપણ મુલ્યવતું હતું અને આયલાઈનો ટેકા હોમરુલના બદલામાં આપવાની માગણી કરવી, અને જો તે માગણી નાકસુલ થાય તો તેની બદનામી અલસ્ટરવાળાને માથે રહે. તેમ જીન હાથપર ખીનશરતે આયલાઈનો ટેકા આપવાની માગણી કરવી અને આયલાઈના હક્કોને માટે અંગ્રેજ રાજદ્વારી પુરુષોના અંતઃકરણપર આધાર રાખવો એ જીજ્ઞે રસ્તો હતો. મીં રેડમંડે જો શરત કરી ટેકા આપવાનું કહ્યું હતે તો આખું નેશનલીસ્ટ આયલાઈ તેને ટેકા આપતે; પણ તેણે તો ખીનશરતે ઈલાઈને ટેકા આપવાનું જાહેર કયું. ઈલાઈને તેને જણાવ્યું કે તમારો એકેએક સીપાહી આયલાઈમાંથી ખેંચી લ્યો અને આયલાઈના લેકા આયલાઈનો બચાવ કરશે. આ માગણીથી આમની સલાખર, ઈલાઈપર અને આખા રાજ્યપર મોટી અસર થઈ. હોમરુલ ખીલ પસાર થયું અને રાજની સહી પણ થઈ, પણ સાથે સાથે તેને લડાઈ પૂરી થાય ત્યાં મુઘી મુલતવી રાખનારો કાયદો પણ પસાર થયો. હોમરુલના દુસ્મનોને એટલે કે અલસ્ટરવાસીઓને વડા પ્રધાને વર્ચન આપ્યું કે, એનો અમલ ચતાં પેહેલાં તમને ખુચતી કલમે સુધારવામાં આવશે. મીં રેડમંડ આવા સંજોગોમાં આયલાઈમાં ઈલાઈને માટે મદદ લેવા આવ્યા.

હિન્દુસ્તાનમાં તો વસ્તુસ્થિતિ સહેજ ફેર હતી. હિન્દની સરકાર તો અંગ્રેજ છે. તેણે હિન્દનો સર્વ ખમનો, દરેક સીપાહી અને સર્વે તોપ લડાઈમાં મદદ કરવા આપવાની માગણી કરી અને એ માગણી કસુલ થઈ; પછી તે હિન્દીઓની આવજ રજુ થઈ. હિન્દીઓએ તે માગણી અને કસુલાત એકે અવાજે વધાવી લીધી. કાષ્ટએ કંઈ વધી કાઠ્યો નહીં. શરત કરવાનું મુજબ પણ નહીં; સ્વપ્ને પણ એ વાત યાદ આવી નહીં. પાણીની માફક હિન્દે પૈસા આપ્યા. હિન્દે પોતાના શુસ્વીર યુનોના લોહીની ઈલાઈને માટે નદી વેહેવડાવી. શું હિન્દને હિન્દની નોકરસાહીએ બદલો નથી વાળ્યો? વાળ્યો છે: શું રાકેટ કાષ્ટદાની બેડીથી હિન્દને વધારે જકડ્યું નથી? શું પોલાદી ચોકાંવાળા સનદી નોકરીથી હિન્દને જકડી રાખવાનો તેનો

નિશ્ચય નથી? શું ઈંગ્લાંડ હિન્દને ભુલી ગયું છે? ના; હિન્દી શાસનતંત્રને સુધારાનું બીજ પસાર કર્યું છે અને તેથી હિન્દની સ્વતંત્રતાને માટેની લુખને દુકડે દુકડે મટાડવાની પોતાની નેમ જાહેર કરી છે. આમ કરવામાં પણ ઈંગ્લાંડે પોતાનું બીનસ્વાર્થીપણું જાહેર કર્યું છે. ઈંગ્લાંડના વિચારે જો દુકાળીઆ હિન્દને આખો રોટલે એક્કી વખતે ખાવા આપે તો હિન્દને અપયોગ્ય ઇન્કાબે મરી જાય માટે આમ જ કરવું ઠીક છે.

આયર્લેન્ડ પણ ઈંગ્લાંડના રાજદ્વારી પુરુષોની આગવી ચાલચવળ ભુલી ગયું ૪૦,૦૦૦ થી ૫૦,૦૦૦ આયર્લેન્ડના નેશનાલીસ્ટો લશ્કરમાં જોડાયા આયર્લેન્ડમાંના અલ્ટરરવાસીઓએ અને નેશનાલીસ્ટોએ એકસરખી સંખ્યામાં આદમીઓ સૈન્યમાં મોકલ્યા. સીનશીનવાળાઓએ જુદી જ વલણ પકડી તેમના એક પત્રે લખ્યું, ‘આયર્લેન્ડ કાર્થ જર્મની સામે લડાઈમાં નથી ઉતર્યું, તેને યુરોપની કાર્થ પણ પ્રજા સાથે લડાઈ નથી યુરોપની બે પ્રજાઓ આયર્લેન્ડ પર જે પ્રજા ડબ્લીનના કિના (કાર્ટલ)માંથી રાજ્ય કરે છે તેની સાથે લડાઈમાં ઉતરી છે આયર્લેન્ડની આજરુ લેનારા આજે આયર્લેન્ડના વખાણુ કરે છે અને તેની પ્રજાને લાડ કરે છે. ઈંગ્લાંડને મદદ જોઈએ છે અને મી. રેડમંડ પોતાના જાતિસ્વભાવ પર જઈ મદદ આપવાને ધસ્યા પણ છે, અને તે પણ કશા બહવા વગર. જો ઈંગ્લાંડ લડાઈમાં જીતશે તો સને ૧૮૬૪ થી કાર્થ પણ વાર કરતા વધુ ને વધુ બળવાન થશે, અને સારે તે જે આયર્લેન્ડને આજે પ્રેમ કરે છે તેને જ લાત મારશે, અને આયર્લેન્ડ તેને લાયક પણ ગણાશે. જો ઈંગ્લાંડ લડાઈમાં હારી જશે તો ઈંગ્લાંડની તરફદારી કરવા માટે તેને સગ્ન પણ ભોગવવી પડશે અને આયર્લેન્ડવાસીઓ નેશનાલીસ્ટો છીએ, અને અમારી ફરજ આયર્લેન્ડના ફાવડ તરફ જ નજર રાખવાની છે, અને ઈંગ્લાંડ, જર્મની અથવા બીજી કાર્થ પણ બહારની પ્રજાનું હિત તપાસવાનું કામ અમારું નથી સરકારને ગમે તો હાલનું હોમરુલ બીજા ખેંચી લઈ બીજું વધારે સારું પસાર કરે, અને સારે જ આયર્લેન્ડના લોકોને પોતાના રાજબહારણને માટે લડવાનો ઉત્સાહ આવશે. હમણાં તો કંઈ જ નથી જોઈએ તો ડબ્લીનમાં એક કામચલાઉ સરકાર મી. રેડમંડ અને સર એડવર્ડ કારસન ઉભી કરે, અને અમે તેને તાબે થઈશું. પણ અમારામાં વિશ્વાસ રાખો અને અમે તમારું બધું કરીશું અને

અમે જ તમારા માટે ઈશ્વરના નીમેલા દુસ્તીઓ છીએ એ જાતની વાત વણી વાર આગળ થઈ છે અને અમને તેમાં વિશ્વાસ નથી. જે આયર્લેન્ડના સ્વયંમેવકાએ આયર્લેન્ડનો બચાવ કરવાનો હોય તો તે આયર્લેન્ડના વાવટા હોળ અને આયર્લેન્ડવાસી અમલદારોના હાથ તળે લડે સારે જ. જે બીજી રીતે લડશે તો પોતાના દેશની શુભામીરી કાયમ કરશે. જર્મનીને અમારે કરો સંબંધ નથી, તેમ તે અમારું દુસ્ત્રમ પણ નથી. અમારી ખાનાખરાબીને માટે તે જોખમદાર નથી. ઇંગ્લાંડના ઉભા કરેલા દુસ્ત્રમનોયી જર્મની ઘેરાએલું છે, અને તેની વચ્ચે જે બહાદુરીથી એકલે હાથે તે લડે છે તેને માટે કાણુ વખાણુ કયાં વગર રહેશે ?

ન્યારે હોમરુસ બીલ પસાર થયું અને તેનો અમલ કરવાનું બુલતવી રખાયું સારે સીનફ્રીનવાળાઓએ લખ્યું કે, ‘હજો થયો છે’ અને ગ્રેટનના બોલોમાં લખ્યું કે, ‘જે મહારાજ્ય અને આયર્લેન્ડના હીન સામસામા થાય તો ‘આયર્લેન્ડ છોડો અને મહારાજ્ય મરો.’ ‘આઈરીશ ફ્રીડમ’ના ડાપાંએ મોટા કાળા અક્ષરે છાપવા માથું, ‘આયર્લેન્ડ પહેલાં, હેલ્સાં અને સર્વ વખતે,’ ‘જર્મની આયર્લેન્ડનું દુસ્ત્રમ નથી,’ ‘જે ઇંગ્લાંડ આયર્લેન્ડમાંથી પોતાનું લશ્કર ખેંચી લે તો આયર્લેન્ડના સ્વયંમેવકા આયર્લેન્ડનો જર્મની તો શું પણ અન્ય કોઈ પણ રાજ્યની સામે બચાવ કરશે,’ ‘અમારે સ્વતંત્રતા સ્વમાન લેવાને નથી મેળવવી.’ આયર્લેન્ડનો મલુરપક્ષ પણ એવી જ વાતો કરતો હતો. તેણે મીં રેડમડની વગર શરતે અને વગર બદલે મદદ આપવાની વાતને મરકરી કરી હતી કાઢી. નેશનાલીસ્ટો જોએ આયર્લેન્ડના અને અલ-સ્ટરના સ્વયંમેવકા સાથે જોડાઈ કામ લેવાની વાતો કરતા હતા તેઓએ તેની ઠેકડી કરી. ‘જે ઇંગ્લાંડને મહારાજ્ય જોઇવું હોય તો તેણે તેનો બચાવ કરવો જોઈએ. કોઈ પણ આયર્લેન્ડવાસીઓએ પોતાનો દેશ છોડવો નહીં. તમારી બંદુક તમારા ખરા દુસ્ત્રમોને માટે રાખો.’ આવાં લખાણો લાંબો પપ્પન ચાલ્યા નહીં. લડાઈની શરુઆત પછી ત્રણ મહીનામાં સીનફ્રીન, રીપબ્લીકન અને મલુર પક્ષના સર્વ ડાપાં પોલીસે બંધ કર્યાં.

ઇંગ્લાંડને લડાઈને માટે સૈન્યમાં માણસની ભરતી તો જોઈતી હતી. નેશનાલીસ્ટો અને અલસ્ટરવાસીઓ સૈન્યમાં જોડાતા હતા. પણ તે ખેતી સાથે જુદી જુદી રીતે વર્તવામાં આવતું હતું, અને તે એવી રીતે કે તરત જ

સમજાઈ જાય કે લડાઈ ખાતું એમ ચોખ્ખું દેખાડવા માંગે છે કે, તે એકનું કામ પસંદ કરે છે અને બીજાને શકની નજરે જોય છે. અલસ્ટરવાળાઓને તેમના જ અમલદારો રાખવાની છૂટ આપીને અલસ્ટરવાસીઓએ પૂરે કામ ચલાવી સરકારના રક્ષણને માટે જે રીજમીટો ઉભી કરી હતી તે તેમની તેમ જ લડાઈ ખાતાએ લઈ લીધી. તેઓની જોડે જે ફાઈ કેથોલીક અથવા નેશનાલીસ્ટ જોડાવા માંગે તો તેમને ના પાડવામાં આવતી હતી. તેઓ કુચ કરતી વખતે પોતાના જ ગીતો ગાતા હતા, અને તે પશુ જ્યારે નેશનાલીસ્ટ કે કેથોલીક ગામડાઓમાંથી પસાર થાય ત્યારે.

સને ૧૯૧૪ માં એક જાહેરખબર 'ઇર્વનીંગ મેસ' પત્રમાં બાહાર પડી કે રોયલ આર્મીય ફ્યુઝીલીઅર્સની એક નવી રીજમીટ ઉભી થાય છે, પણ તેમાં અલસ્ટરવાસી સિવાય કોઈથી જોડાઈ શકાશે નહીં અલસ્ટરના સૈન્યને તેની જ છાવણીઓમાં તાલીમ મળતી ત્યારે નેશનાલીસ્ટોને ઈંગ્લાંડ વહાણમાં ભરી મોકલવામાં આવતા હતા. અલસ્ટરવાળાઓને તેમના જ વાવટા હેઠળ લડવાનું હતું, પણ નેશનાલીસ્ટોને જે મુનીયન જેક વાવટાને તેઓ પોતાની પરતગતની બેડીના ચિન્હરૂપ સમજતા હતા તેની હેઠળ લડવાનું કહેવામાં આવ્યું આ બધાની વચ્ચે એક જ ચર્ચ શકે, આનો નતીજો એ જ આવી શકે જે લેકિંગ આવી વર્તણૂકને માટે જોખમદાર હતા તેઓ જાણતા જ હોવા જોઈએ કે, આનું પરિણામ કેવું આવશે? આમ કરીને તેઓએ નેશનાલીસ્ટોનો સૈન્યમાં જોડાવાનો ઉત્સાહ નરમ કરી નાંખ્યો, અને પછી જાહેર કર્યું કે નેશનાલીસ્ટોના પર મોટી ફાજ ઉભી કરવાની આશા બાધી હતી તે ફિઝિયુલ થતી નથી, અને છેવટે કહ્યું કે તેઓને તો શક જ હતો કે તેઓ લડવાને દેખાતા હતા તેના કરતા ઓછા આનુર છે આયર્લેન્ડના સીપાહીઓના બે લાગ ચર્ચ થયા એક લાગને સત્તાવાળાઓ માનની નજરથી જોતા હતા અને બીજાને તો તેઓ શુ કામ આપે છે તેની નજરથી જોતા હતા લડાઈમાં તો બન્ને પક્ષ એકસરખી બાદફરીથી લશ્ચા અને ઈર્લાંડને માટે લોહી રેશુ હિન્દુસ્તાનમાં પણ સૈન્યની ભરતીને માટે જ્યારે છાપાદારા અને લાખો મારફતે લેકિંગે સરકારે વ્યરજ કરવા માંડી ત્યારે નેશનાલીસ્ટોએ કઈ બદલામાં હોમરલ માન્ય ન હતું, પણ એટલું જ માન્યું કે અમને સૈન્યમાં સીપાહીઓ દાખલ જ જોડાવાનું લેકિંગે

ફેલું વાજખી લાગતું નથી. જે એક અંગ્રેજ હિન્દમાંથી સૈન્યમાં જોડાય તેને જેટલા હક્ક મળે તેટલા જ તમે એક હિન્દીને આપવા તૈયાર હો તો હજારોની સંખ્યામાં હિન્દીઓ સૈન્યમાં જોડાશે. અંગ્રેજ અને હિન્દી બન્ને એકસરખી રીતે પોતાનું લોહી રેડવા તૈયાર છે તો પછી એકને વધારે અને બીજાને ઓછા હક્ક શા માટે આપવા જોઈએ? આ વાત અંગ્રેજ સરકારને ગળે ન ઉતરી તેમને તો હિન્દીઓ ખાલી સામાન્ય સીપાહીઓ તરીકે જ જોઈતા હતા અને તેમને કંઈ ખાસ હક્ક આપવા નહીં એવો નિશ્ચય કર્યો હતો. આ નીતિ હિન્દીઓ તરફ શકની નજરથી જોવાતું પરિણામ હતું. લે. તિલકે કહ્યું હતું કે એ ઓછામાં ઓછા ૫,૦૦૦ માણસ સૈન્યને માટે મેળવી આપવાનું તે માથે લેશે, પણ તેમને અંગ્રેજ સીપાહીઓ જેવા જ હક્ક મળવા જોઈશે આ માંગણીને અસ્વીકાર થયો, અને જ્યારે પરિણામે ધણા જ ઓછા આદમીઓ લશ્કરમાં જોડાયા ત્યારે અંગ્રેજોની ધાપાઓમાં લખાણ કે હિન્દીઓને સૈન્યમાં જોડાવાની ઇચ્છા જ ન હતી, એઓ તો ફક્ત નહીં જોડાવાને માટે બાહાના શોધતા હતા. મહાત્મા ગાંધીજીએ વગર શરતે અંગ્રેજ વહીવટદારોની ઉદારતા પર વિશ્વાસ અને આધાર રાખી બીનશરતે લેકિને સૈન્યમાં જોડાવાની અરજ કરી હતી, પણ લેકિ તરફથી જ્યારે તેમની વિનંતિ ન સંભળાઈ ત્યારે ખેડા જિલ્લામાં ખજે ખુખ રખાયા, મરડાથી પીડાયા અને પરિણામે કેટલાક આદમીઓ મેળવી શક્યા. મહાત્મા ગાંધીજી અને બીજાઓએ કરેલી મહેનત અને મદદને શુ હિન્દના વહિવટદારો ભુલી ગયા? ખીલકુલ નહીં. લડાઈ બંધ થતાં તેમણે રાઉવાટ એક્ટ લેકિના એકમતી વિરોધ છતાં પસાર કરી હિન્દ પર એક મોટો ઉપકાર કર્યો એ ઉપકારનું હિન્દીઓ રહસ્ય ન સમજ્યા અને ઘોંઘાટ કરવા લાગ્યા અને સલાઓ ભરી લાપણો કર્યો ત્યારે જાતીઆનવાળા બાગને ઝોડવાયર-ડાયરે ચિરસ્મરણીય બનાવ્યો. મહાત્મા ગાંધીજી અને એવા જ બીજાઓ જેઓને બ્રિટીશ અદલ ધનસાફ ને ઉદારતા પર અચળ વિશ્વાસ હતો તેને અસહકારીઓ બનાવ્યા, અને કુલકરણની નિંદામાં ઉઘતી હિન્દને લાત મારી આંખ ચોળતી ઉભી કરી.

લડાઈની શરૂઆત પછી થોડાક વખતમાં એક બીજો વાંધો ઉભો થયો. મી. રેડમોડે એમ જાહેર કર્યું હતું કે આયર્લેન્ડના લેકિ આયર્લેન્ડને

ખચાવ કરશે અને એકેએક અંગ્રેજ સિપાહી અને તોપ આયર્લેન્ડમાંથી ખેંચી લેવી. પણ આયર્લેન્ડમાં લશ્કર ઉઠું કરવા માંજું. આયર્લેન્ડના લોકોના નેતાઓએ કહ્યું, ભલે લશ્કર ઉઠું કરો, પણ તેને આયર્લેન્ડની ખાદ્ય નદી લઈ જવું; તેનો ઉપયોગ આયર્લેન્ડમાં જ કરવો; યુરોપમાં યા ખીન્ને કોઈ પણ ઠેકાણે ન કરવો. શ્રી ૦ રેડમંડને આ શરત પણ ન મળી એમણે તો સપ્ટેમ્બર ૧૯૧૪ માં સ્વયંભેરફાને ભાષણ કરતાં દરિયા-પારના દેશમાં પણ જવા કહ્યું. આ વાત કંઈ સીનશીનવાળાઓને, રીપબ્લીકનેનો અને નેશનાલીસ્ટોને પસંદ ન આવી. તેમણે વાંધો ઉઠાવ્યો કે ત્યાં સુધી આયર્લેન્ડમાં આયર્લેન્ડવાસીઓનું રાજ્ય ન સ્થપાય અને તે નવા રાજ્ય તરફથી દુકમ ન મળે ત્યાં સુધી કોઈને પણ આયર્લેન્ડવાસી એક પણ પુરુષનું લોકી દરિયાપાર રેડવાની યા એકપણ સ્ત્રીની નોકરી આપવાની માંગણી કરવાની સત્તા નથી. આ બાબત પણ હિન્દીઓએ ધણી ધ્યાનમાં રાખવાની છે. હિન્દમાં અને ઇંગ્લાંડમાં તે વેળા ધણાં ભાષણો થયાં હતાં અને લેખો લખાયા હતા જેની અંદર એમ બનાવવામાં આવ્યું હતું કે હિન્દી સીપાહીઓને હિન્દના રક્ષણને માટે જ હિન્દની સરહદ પર જ કામમાં લેવા અને દૂરના પ્રદેશોમાં તેમને ઇંગ્લાંડની લડાઈઓ લડવા મોકલવા નહીં. હિન્દમાં હિન્દીઓની સરકાર હોય અને તે એમ હિન્દી લશ્કરને મોકલે તે વાત એક છે, અને હિન્દની અંગ્રેજ સરકાર ઇંગ્લાંડની પરહેસ ખાતાની રાજનીતિને લઈને ખીજ દેશોમાં ઇંગ્લાંડના કાયદાને માટે લડાઈ લડાતી હોય તેમાં હિન્દી સિપાહીને લડવા મોકલે એ એક ખીજ બાબત છે. આ બાબત ધણી ચર્ચવા જેવી છે, અને અંગ્રેજ સરકાર પાસેથી એને માટે કમ્પ્રાઇઝ મેળવવાની ધણી જરૂર છે.

સને ૧૯૧૪ ની પાનખર ઋતુમાં ઇંગ્લાંડ સાથે કોઈ પણ જાતનો સંબંધ હોવો ન જોઈએ એ જાતના રાજબંધારણની હિમાયત કરનારું એક સામાનિક ણાયું આયર્લેન્ડમાં નીકળ્યું. તેનું નામ 'આઈર-આયર્લેન્ડ' હતું. તેના ખીજ જ અંકથી તે દૈનિક જન્યું. આ એક નોંધવા જેવી બાબત છે કે અગાઉ આવી નીતિનું હિમાયતી ણાયું સામાનિક પણ ચલાવી શકાતું નહોતું ત્યારે આ ણાયું તો ખીજ અંકથી દૈનિક જન્યું. આયર્લેન્ડવાસી સ્વયંભેરફા અને સીનશીન વચ્ચે કંઈ બહુ પ્રેમ રુઆતમાં ઉભરાઈ જતો

હોતો. સીનશીનવાળાઓ તેમની ધણી ભૂલો ઉધાડી પાડી વારંવાર ટીકા કરતા હતા. આ છાપું આધરીશ સ્વયંસેવકાના વાહન તરીકે બહાર પડ્યું હતું છતાં તેનો અધિપતિ મીં આર્થર ગ્રીશીય હતો જે સીનશીન મળવળનો સ્થાપક હતો. આ જ બતાવે છે કે આયર્લેન્ડમાં જે જુદી જુદી ટોળાઓ હતી તે હવે આસ્તે આસ્તે એકત્ર થતી જતી હતી. એના પહેલા જ અંકમાં લડાઈ માટે એના શા વિચારો હતા તેનાપર એક લેખ આવ્યો અને તેમાં તેણે લખ્યું હતું કે, ‘આયર્લેન્ડને જર્મનીના લોકો સાથે કંઈ લડાઈ નથી. આયર્લેન્ડે બ્રિટીશ વહિવટદારોને હાથે જેટલાં જાણીનેધને દેવાયલાં દુઃખો ખમ્યાં છે તેટલાં કાઈ પણ સુધરેલી પ્રજાએ ખમ્યા હશે નહીં.’ ક્રિસમાં જઈને સ્વયંસેવકાએ લડ્યું એવી મીં રેડમંડની સલાહને તેણે વખોડી કઢાડી હતી. આ પત્રમાં એક કાલમ લડાઈની રોજની તપાસ માટે રાખ્યો હતો. ત્યારે આયર્લેન્ડના ખીજ પત્રો અંગ્રેજી પત્રોમાંથી ઉતારા કરતા હતા, ત્યારે મીં ગ્રીશીયે એ છાપાંઓ એકતરશી જ વાતો છાપે છે એમ માની લઈને પોતાની જ ટીકાઓ અને વિવેચન છાપવા માંડ્યાં, અને તેમાં અંગ્રેજો અને તેમના લાઘવોની સ્થિતિ ખીજ છાપાંઓ કરતાં દૃઢલી નબળી છે તે બતાવવા માંડ્યું. જર્મનો જુલમ કરે છે તેવી વાતોનું પૃથક્કરણ કરી તે હસવા સરખી છે એમ બતાવવા માંડ્યું. લડાઈમાં મોકલેલી આયર્લેન્ડવાસીઓની રીજમીટોની ખબરો છાપવા માંડી. અંગ્રેજી રીજમીટો પાછળ રાખી આયર્લેન્ડવાસીની રીજમીટોને આગળ દાવવામાં આવે છે એવું તેણે ઉધાડું પાડ્યું. અંગ્રેજી સરકારની મુલતી દીપપર આધાર ન રાખતાં જાણે પોતાને વધારે ખરી ખબરો મેળવવાના ખાસ સાધનો હોય તેમ ખીજ વધારે સંપૂર્ણ દીપો તેણે છાપવા માંડી. જર્મનીના પ્રોફેસરોએ અંગ્રેજો અને તેમના લાઘવો જર્મનો માટે જુદું છાપે છે એવું બતાવનારો એક લેખ બાહાર પાડ્યો એટલે આ છાપાંએ તે આવો છાપ્યો અને તેનાપર દીક્ષમેજી લરી ટીકા કરી. રોજર કેસમેટને જર્મનીના પરદેશખાતાના વડાએ જે વચન આપ્યું હતું તે જાણે મોટા મદદરતનું ખન દોષ તેમ તેણે છાપ્યું. “એવટ એકટ” પાસ થયો એમ માની લઈ તેની સામે થવા અને સન્માન કરવાનું પહેલાં જ અંકથી લેખિતે સચવવામાં આવ્યું.

આ જાતના ડાપના એક જ ફેજ થાય. છ આવાડીઆમાં તે મરણ-
શરણ થયું. તેનો છેલ્લો અંક ૪ થી ડીસેમ્બર ૧૯૧૪ ને દિને નીકળે.
હતો અને તે એક જ પાનું હતું. તેમાં તેણે જાણ્યું હતું કે ડાપનારના
ધરમાં લરકર દાખલ થયું હતું અને તેણે તેની મીલકત (ડાપાખાનું) કબજે
કરી હતી, અને તેનાથી હવે જાણું ડાપવાનું ચાલુ રાખી શકાય તેમ
ન હતું આ ડાપાની એક અસર થઈ. લોકોને અગ્રેજ સરકારના
પસાર કરેલા અને જપાવેલા હેવાલોપરથી નિશાસ ઉડી ગયો. તેઓ
માનવા લાગ્યા કે આયર્લેન્ડવાસીઓની રીજમીટોને ઘણું નીકળી જાય
છે અને અગ્રેજ રીજમીટોને જમાવી મેરામાં આવે છે. ત્યારે અગ્રેજ
ડાપાઓમાં આવતું કે આયર્લેન્ડની રીજમીટો બહાદુરીથી લડે છે અને લડ-
વૈયાઓ સિંહની માફક લડે છે ત્યારે તેઓ સવાલ પૂછવા લાગ્યા કે, જો
તેઓ આવી રીતે બેજીયમ અને બીજા નાના રાજ્યોના છૂટાપણને માટે
લડી શકે તો તેઓ પોતે છૂટાપણું ભોગવવાને લાયક છે એવું અગ્રેજોને
શા માટે સમજાવી શકતા નથી ?

અગ્રેજો આવા સવાલોને અને આવી ઉવગી અસરને લીધે આયર્લેન્ડના
લોકોને જર્મને તરફ પ્રેમ છે અને પોતાને માટે દુરમતી છે એમ માનવા
લાગ્યા. દોમરૂલ ખીલ પસાર કર્યાથી નેશનાલીસ્ટો એમ માનવા લાગ્યા
હતા કે જે સ્વતંત્રતા તેમને આપવામાં આવી છે તે તદ્દન ઓછી છે.
પણ અયરલેન્ડવાસીઓને તો તેટલું પણ પસંદ નહોતું નેશનાલીસ્ટો એમ
માનતા હતા કે જેમ માણુઓની સૈન્યમાં વધારે ભરતી થશે તેમ આપણી
સ્વતંત્રતા માટેનો હક્ક વધશે અયરલેન્ડવાસીઓ એમ સમજતા હતા કે
અમે આટલા બધા વફાદાર રહ્યા છીએ અને આટલા બધા માણુઓ
લડાઈમાં મોકલીએ છીએ તેથી આપણે પૂછ્યા વગર અને આપણી
સમતિ લીધા વગર કંઈ આયર્લેન્ડમાં નવી પાર્લામેન્ટ સ્થાપવાની નથી.
પણ આવી જાતના લખાણો અને લાપણો થવા લાગ્યા ત્યારે નેશના-
લીસ્ટોની નજર ઉઘડી કે, શું આપણે સ્વતંત્રતાને માટે જંગલ કરવાની
છે, કે આપણો હક્ક છે અને આપણે તેને માટે લાયક છીએ તેથી
આપણને તે મળવાની છે ? શું બેજીયમની સ્વતંત્રતા જર્મની કબજે અને
સયવાય તોજ ઉર્લેન્ડ આપણને સ્વતંત્ર બનાવે ? આ તે કયી જાતની

ખમ્મજી જે આયર્લેન્ડ પેહેલાં તે પોતાના પુત્રોને લડાઈ દેવીના ભોગ તરીકે મોકલી આપવા અને ખીજ બાજુએ ઈંગ્લાંડ લવિષ્યને માટે પણ દંઈ ચોક્કસ વચન આપે નહીં? શું ઈંગ્લાંડના પેટમાં પાપ તો નથીને? લડાઈની શરૂઆતમાં સૈન્યમાં ભરતી ઠીક થઈ હતી, પણ પછી આવી જતની શકાઓ અને ચર્ચાઓને લીધે તે કમી થતી ગઈ. વફાદાર અલસ્ટરવાસીઓના સરદાર સર એડવર્ડ કાર્સને નેશનાલીસ્ટોના વડા મી. રેડમઝ સાથે એક જ સભામાં હાજર થઈ સૈન્યમાં ભરતીને માટે ભાષણ કરવાની ના પાડી. ઈંગ્લાંડના લોર્ડ ચાન્સલરે હોમરુલવાળાઓની સભામાં સૈન્યની ભરતી કરવા માટે સીવરપુલમાં ભાષણ કર્યું એટલે આ દુમાખીખોર અલસ્ટરવાસીઓનો મીજબાજ ગયો. આ રીતે લડાઈની શરૂઆત પછી થોડાક વખતમાં જલ્દી ગયું હતું કે આયર્લેન્ડમાં બે પક્ષોની મારામારી બધ થવાની નથી અને લડાઈ પુરી થતાં તે પાછી ખુબ જોસથી ચાલશે.

આ જતની નેશનાલીસ્ટ અને અલસ્ટરવાસીઓ વચ્ચેની મારામારીને હાલ ‘સીનશીન’વાળાઓએ લીધો. તેઓ વર્ષોથી લેડિને કહેતા હતા કે, અગ્રેજ વહિવટદારો અને અગ્રેજ ગ્રામ કંઈ આયર્લેન્ડની રાષ્ટ્રીય ભાવનાઓના પ્રેમી ન હતા; તેઓ કંઈ આયર્લેન્ડની હક્કદાર માંગણીઓ કશુંય રાખવાના નથી; મી. રેડમઝની ટાળી તો ઈંગ્લાંડની બે મોટી ટાળીઓનું રમવાનું એક મોઢું છે; બ્યારે એનો ઉપયોગ થઈ રહેશે એટલે એને ફેંકી દેશે; અગ્રેજ રાજદ્વારી પુરુષોના વચનપર વિશ્વાસ રાખવો નહિ. અને તેમનાથી કંઈ ફાયદો થવાનો નથી. સ્વયંજ, જાગૃતિ અને ઈંગ્લાંડનેદ અણુવિશ્વાસ એ આયર્લેન્ડની રાજ્યદ્વારી બાબતમાં અમત્યની ચીજ છે. જે લેડિએ બતાવી આપ્યું કે ૨,૦૦,૦૦૦ (બે લાખ) અલસ્ટરવાળાઓ ૧૨૬૨માં જોડાયા હતા એટલે કે દર પાંચ માણસે ચાર માણસ તો હજી પેરજ હતા, અને એનું કારણ એ હતું કે તેમને કંઈ દરીઆપારજઈ ઈંગ્લાંડને માટે લડી આયર્લેન્ડમાં પોતાની સત્તા ખોવી નહતી. અગ્રેજોનો વિચાર તો

અને અંગ્રેજી દુનિવિદ્યોગને માટે અંગ્રેજોને ગ્રહેવા દેવા, કારણ કે જર્મનીનું લડાયક બળ તોડવાની જરૂર ■ તેટલીજ તેના વેપારને તોડવાની છે. એટલે કે આયરીંગ અને જર્મનો લડી મરે અને એકમેકની ઠાપાઠાપી કરે, અને અંગ્રેજોને જર્મનીનો વેપાર હાથ કરે. આવા લખાણોથી આપણોડની પ્રજાની જે આંખ ઉગરી દોષ તો તેમાં કંઈ નવાઈ જેવું નથી.

સને ૧૯૧૪ની આખેરીએ મીનશીન પક્ષનાં સર્વ જાપાંઓ સરકારે બધ ક્યો અને 'ગેથીક અમેરીકન' અને 'આયરીશ વર્કર્સ' આપણોડમાં આવતા બધ ક્યો આવા સંજોગમાં 'સીનશીન' જાપાના અધિપતિને એક નવી તદખીર સુઝી 'સીનર અને પેરટ' નામનું નવું જાણું અદવાડિયામાં બે વાર કાઢવા માંજી આ જાપાનું નામ વિચિત્ર છે. 'સીનર' એટલે કાનર અને 'પેરટ' એટલે ચોટાડવાનું (પંજી તે ગુંદર, લાહી, સરસ જે દોષ તે) એટલે કે આ જાપાનો અધિપતિ કાનર અને ગુંદરનો ઉપયોગ પોતાનું જાણું અલાવવામાં કરશે કાનરથી બીજા જાપામાં જે આવે તે કાનરશે અને ગુંદરે યા લાહીએથી તે પોતાના જાપામાં ચોટાડશે। પોતે નવું કંઈ નહિ લખશે. અર્થાત્ બીજા પત્રોમાંથી કે માસિકોમાંથી જાણવાજોવી વસ્તુઓના ઉતારા અવસ્થિત રીતિએ કચ્ચા અને તે લેકિાને જણાવવા માટે જ આ પત્ર હતું. પટેલાજ અકમાં ખાલી એક અમ્ર લેખ 'અમે પોતે' કરીને લખ્યો, એમાં લખ્યું કે 'એક આયર્લોડવાસી જે તરવારથી બેવજીઅમ, સર્ખિયા હગેરીના જેટલી રાજદ્રોહી સ્વતંત્રતા માગે તો તેને માટે તે મોટામાં મોટા રાજદ્રોહ ગણાય છે પણ જે પોતાના જાપાના જાપનારની કલમથી મગિે તો તે જાપનારની મીલકતનું સત્તાનાશ વળી બધ છે, માટે બ્યારે ઈંગ્લાંડ નાની નાની પ્રજાઓના છુટાપણા માટે લડી રહ્યું છે ત્યારે આયર્લોડના લેકિાને માટે કાનર અને ગુંદરજ રહ્યા ■।' હજી સુધી તો બ્રિટીશ સરકારે તેણે વેચાણ અને ઉપયોગ આયર્લોડમાં બધ નથી ક્યો.' એ જાપાએ તો 'ધી ટાઇમ્સ,' 'ધી ડેલી ગેઝ,' 'ધી ગ્રોન્ગિ પોસ્ટ'માંથી જર્મનોએ તારના દોરડાં વગર મોકલેલા લડાઈના સમાચારો જાપવા માંજા. 'ધી ન્યુયોર્ક ટાઇમ્સ'માંથી જેમ્સ મોડોનલ બેનેટ જર્મનો અલાચાર કરે છે એ એક જુઠાણુ છે તે મુદાપર લખેલા લખાણો જાપવા માંજા અને જુની કવિતાઓ વિગેરે જાપવા માંજા. 'ધી ડેલી મેલ' પત્રે સને ૧૮૬૬મા રૂઝ લેકિાને માટે લખ્યું હતું કે,

‘જો તેઓ આપણું અપમાન કરતાં નહિ અટકે તો આપણે તેમના મંત્રાને લઈ લઈશું, વેહચી લઈશું, જમની અને ઇટાલીને વહેલી આપીશું, આપણને કાંઈ જોઈતું નથી. ક્રાંસના ડાપાઓ જેઓ રોજ ‘લોડી અને કાદવ’ની વાતો કરે છે તેના પુત્રોને આપણે તમાં રમટાલીશું,’ તે વાત આ ડાપાને ફરીથી ડાપી. આ ડાપું એક મહિનાનું યઈ મરી ગયું. આના મોનની થોડાક દિવસ અગાઉ ‘ધી આઈરીશ વર્કર’ નામનું મજૂર પરનું એક બીનું ડાપું નીકળવા માંડ્યું. પાંચ મહીના રહીને વળી મીંડ આઈરે મીડિયને નું ડાપું કાઢવાનો શોખ થયો. હવે ડબ્લીનમાં તો દોઢ ડાપાખાનારાઓ તેનું પત્ર ડાપેજ શાનો? દરેકને મીલકત જમ યઈ જવાની બીક લાગે. દિનમાં પણ ડાપાખાનું જમ કરવાની કલમે ત્રાસ વતવિતો તે જાણીતું છે. પણ બેલફાસ્ટમાં એક જણુ હિંમતવાન નિકળ્યો. તેણે ડાપવાનું માથું ધીપું. આ ડાપાનું નામ ‘નેશનલીટી’ હતું. તે તેના આગલા ડાપાઓ જેનું જ હતું.

‘સીનશીન’વાળાઓ આ વખતે પોતાની આગલી નીતિ છુટી મપા; પશુબળમાં માનવા લાગ્યા. યુરોપની મોટી લડાઈએ તેમના વિચાર ફેરવ્યા. પશુબળ વગર છુટાપણું મેળવી નહી શકાશે એમ તેમને લાગ્યું. ‘સીનશીન’વાળાઓ શરઆતથી જ કંઈ જાહેર સભાઓ લરવામાં, શાળાઓ ખોલવામાં અને ડાપું કાઢવામાં જ સતોષ માની બેઠા ન હતા તેઓ ચોપાનીઆં પણ અવારનવાર કાઢતા હતા. તેમના નામપરથી અંદર રું દરો તેનો ખ્યાલ આવી શકે એમ છે. ‘રેલ્વેની ખરીદી,’ ‘ઇંગ્લાંડે આયર્લેન્ડમાં કરેલી મોટી ભુટ;’ ‘આયર્લેન્ડ અને બ્રિટીશ સેન્ય,’ ‘રાજ્ય બધારણ અને સીનશીન,’ ‘આયર્લેન્ડમાં કર કેટલો છે,’ (યુરોપના કોઈ પણ રાજ્ય કરતાં વધારે) વિગેરે. જ્યારે લોકોને ખબરો તો જોઈએ અને ડાપાં તો બંધ થયાં, સારે શુ કરવું? સારે આવાં ચોપાનીઆંઓ અવારનવાર કાઢવાં માંડ્યાં. આ ચોપાનીઆંઓનો ફેલાવો બોહળો હતો. તે ધણાં હોશથી વંચાતાં અને તેની અસર જીવાન નેશનલીસ્ટોપર ધણી થતી. મીંડ રેડમંડની ટોળા અને નેશનલીસ્ટોની પણ વલણ તેણે બદલાવી. ‘આઈરીશ વોલંટીઅરસ’ની કમીટીનો કબજો મીંડ રેડમંડે મેળવ્યો હતો, એમ ઉપર જણાવ્યું છે. અને રેડમંડનું કામ નેશનલીસ્ટોને નાપસંદ હતું એટલે સ્વયંસેવકોની એક નવી ફોજ ઉભી થઈ. તેનું નામ ‘નેશનલ વોલન્ટીઅરસ’ એટલે રાષ્ટ્રીય સેવક.

મેવકે. સુની સંસ્થામાં લાગ્યે ૧૦,૦૦૦ થી ૧૨,૦૦૦ સ્વયંસેવકો રહ્યા હશે. પૈસા પણ નવી સંસ્થાને મળ્યા અને અમેરિકામાં વસતા આયર્લેન્ડના વતનીઓએ પણ મદદ મોકલી. લગભગ તેની ૨૦૦ ફુટડીઓ હતી અને દિનપરદિન તેનો ફેલાવો વધતો જ જતો હતો. પણ આ ફોજે તો નક્કી વિચાર કર્યો હતો કે આપણે તો આયર્લેન્ડની સ્વતંત્રતાને માટે જ લડીએ.

લાગ પ મો

આ ઠેકાણે હવે ક્યા કારણને લઈને આયર્લેન્ડના લોકોએ અને ખાસ કરી સીનશીનવાળાઓએ બળવો કર્યો એ જાણવાની અને સમજવાની જરૂર છે. આયર્લેન્ડના લોકોનો એક નાદનો લાગ તો હંમેશાં ધણું ચુસ્ત રીતે એમ માનતો હતો કે જે પ્રજા સ્વતંત્રતા માટે ચઢતી હોય તેને માટે તો એક જ યોદ્ધા અને મરદાનગીભર્યો રસ્તો છે, અને તે એ કે બળવો કરવો. બાહુ-બળની આ વાતમાં જોઓ બહુ માનતા હતા તેઓ સાધારણ રીતે 'શીની-અન્સ' તરીકે આયર્લેન્ડમાં ઓળખાતા હતા. છેલ્લાં ૧૦ વર્ષ દરમિયાન આ લોકો જાહેર રીતે આવી વાત કરી શક્યા નહોતા. નેશનલીસ્ટોને આ વાત કબૂલ જ નહોતી, અને તેઓ આ વાતને ચાલુ જમાનાના સુધારા અને પ્રગતિની સાથે મળતી આવતી નથી એમ કહેતા હતા. કોઈક વાર કોઈ રજાખજો 'શીનીઅન્સ' મળી આવતો, જે હંમેશ નવા માણસો અને નવી રીતોને પિછારતો, પણ નવી પ્રજા તેનું કહેલું સાંભળવા પુરી ન હતી. કેટલોક વખત એમ લાગ્યું કે હોમરુલ બીલ પસાર કર્યાથી પશુબળ વાપરવાની હિમાયત કરનારને સ્થાન જ નહીં રહે, પણ ન્યારે અલસ્ટર-વાસીઓએ એ ખરડાની સામે હથીઆર પકડ્યાં લારે પચાસ વર્ષ થયાં જે બળવા માટે અને પશુબળ માટે વાતો નહોતી ચલી. તે એ વર્ષમાં ખુશી રીતે થવા અને ચર્ચાવા માંડી. નેશનલીસ્ટો હોમરુલ મેળવવા હથીઆરનો ઉપયોગ કરવા ખુશી ન હતા, પણ ન્યારે આલસ્ટરવાસીઓએ હોમરુલ મેળવ્યો પછી હથીઆર ઉપયોગવાની ધમકા આપી લારે તેઓ પોતાને મજેલું સાચવવા હથીઆરનો ઉપયોગ કરવા નાખુશ નહોતા. પણ હથીઆર નહીં વાપરવા, પશુબળનો ઉપયોગ નહીં કરવો, એ બાબતો લડાઈ પહેલાં લોકોને યોગ્ય લાગતી હતી. ગોટી લડાઈમાં લોકોની નહીં જોઈ અને તોપોના

ધડાકા સાંભળી ઉપલા વિચારોમાંથી લેકિનો વિશ્વાસ ચળવા લાગ્યો. મોટી લડાઈનો ઉપયોગ પોતાની તરફેણમાં ન કરવો અને હાથપમ જેડી ખેસી રહેવું અને આપણું દોઝગરૂઠ પાછું ખેંચી લેવાની તળખીજ થાય સારે ખ્યાલ કરવા નીકળવાની બાહુ રમવી, એ એક ગુન્હાલરી ગફલતી લાગી. અમેરીકામાં વસ્તા આછરીશોએ આ વિચારને ટેકા આપ્યો.

જેમ્સ કે, જેઝીરે અમેરીકામાં એ ચોપડીઓ છપાવી. એકનું નામ 'જર્મની આયર્લેન્ડને માટે શુ કરી શકે?' અને બીજાનું નામ 'રાજા ક્યસર અને આયર્લેન્ડનું છુટાપણું.' આ ચોપડીઓની ધણી નકલો સને ૧૯૧૫-૧૬ માં આયર્લેન્ડમાં ખપી.

આ ચોપડીઓનો લખનાર જર્મનીની નીશાળમાં ભણેલો હતો એટલે તેમાં જર્મનીના ધણા વખાણુ હતા. આયર્લેન્ડના લોકો એ ચોપડીઓ દોંશે દોંશે વાંચતા, પણ એમનો વિચાર કઈ ઇંગ્લાડની જુસરીમાંથી નીકળી જર્મનીની જુસરીમાં પડવાનો ન હતો, એમને તો જર્મની ખાલી મદદગાર તરીકે જ લેખતુ હતુ જે કોઈએ આના કરતા વધારે જર્મનીને માટે દાવો કર્યો હોત તો તરતજ લેકિ નાકજીવ કરતે અને સામે થતે. આ વખતે જર્મની તરફની આવી લાગણીનો લાભ લઈ જર્મનીની પરદેશખાતાની જોશીએ એક લેફ્ટી બહાર પાડ્યો. એમાં લાખી લાખી વાતો હતી અને વચનો અને આશાઓ આપવામાં આવ્યાં હતાં. સાધારણ રીતે અનુભવી આદમીએ આવી જાતનાં લખાણોથી છેતરાય નહી, પણ આ તો ડુંગર દૂરથી રણિયામણા લાગતા હતા અને લેકિ તેથી લોભાયા. પણ જર્મની મદદ તો મોકલે, પણ આયર્લેન્ડમાં તેને મદદ કરવાને કોઈ તરત વેળા તો તૈયાર દેખાતુ ન હતુ. આયર્લેન્ડના નેશનલીસ્ટો અને મજુર પક્ષ અને આયર્લેન્ડના રીપબ્લીકનો વચ્ચે એકતા ન હતી. દરેકના વિચારો જુદા હતા. પણ સામાન્ય મુસીબતોએ અને ભયોએ એ બધાનું જોડાણ બનાવી આપ્યું. મજુર પક્ષનો નાયક જેમ્સ કેનોલી હતો. તેની 'Labour in Irish History' (આયર્લેન્ડના ઇતિહાસમાં મજુરોનું સ્થાન) એ નામની ચોપડી જે સને ૧૯૧૦ માં બહાર પડી હતી તે ધણી ઉત્તમ ગણાય છે. એ અલ્ટરવાજાઓનો દુસ્મન હતો. તેમને તે જુસ્મગરો અને હકીકા દબાવી રાખનારી ટોળી જે સરકાર સાથે સ્વાર્થ માટે સંજાહ કરનારી છે, એવી

તરીકે ઓળખાવતો હતો તેને 'આય નીડ', 'સ્વતંત્રતા' એવા ખાલી બોનોને શોખ ન હતો. એ આયલીડની રાષ્ટ્રીયતામા માનતો, પણ તે રાષ્ટ્રીયતા એવી હોવી જોઈએ કે જેમા આયલીડના સાધારણ સ્ત્રી પુરોના હાથમા પોતાના દેશનુ ભવિષ્ય બાંધવાનું કામ હોય, ખાની રાષ્ટ્રીય વાવટો ઉરાડવામા, રાષ્ટ્રીય શિક્ષણમા એને વિશ્વાસ ન હતો. એને છુ ફટોને વર્ણવેના 'આનરુદાર અને સખ્યામા વિશેષ ઈર્ષ મિત્ર'કત વિનાના આદર્શોના ટોળાની યોજનામા વિશ્વાસ હતો. જેમ્સ કોનોલી જે કે મજુર પક્ષનો હતો અને મીનીઝન આર્મી (નાગરિક સૈન્ય)નો નાયક હતો, તોપણ તેને આયલીડના સ્વયંસેવકો જોડે સખ્ત અદાવત નહોતી અને ધીમેધીમે એની રાહબરી તરે એ બને ફાળોની નેમો એકસરખી થઈ ગઈ.

આયલીડના સ્વયંસેવકોનો રાહબર આ વખતે મીં પી એચ પીવર્ત કરીને હતો. તે માણસ ધણો કુલીયાર અને કુદરતી બક્ષિમોવાળો હતો. એ માનતો હતો કે કુદરતે એને રોયર્ટ એમેટ અને છુ ફટોન(આય નીડમા આગળ થઈ ગયેના એ મોટા સ્વદેશાભિમાનીઓ)ને પગને ચાલવાને જ સરળતા છે અને આય નીડને માટે એણે પોતાનો લોભ આપવાનો છે એમ માનીને જ તે ચાલતો. એણે છુ ફટોનને એક આદર્શ આયલીડવાસી તરીકે માન્યો હતો. સને ૧૮૧૭મા છુ ફટોનની કબરપર આય નીડના સ્વયંસેવકો અને 'મીનીઝન આર્મી' (નાગરિક સૈન્ય)ની ફાળો યાત્રાએ ગઈ હતી ત્યાં એણે એક ધણુંજ છટાદાર અને યાદગાર ભાષણ કર્યું અને તેમાં એણે જાહેર કર્યું કે સર્વ આય નીડવાસી ઓમા છુ ફટોન સૌથી મોટો માણસ થઈ ગયો છે એણે મારુ માનવું છે છુ ફટોને મધું ૮૫ કે આય નીડના સંઘના લોખને એમ જ કરી છું નાં સાધનો સળધે તોડી નાંખેલા તેની યાદ પીયસે આપી. એણે ત્યાં હાજર રહેલાઓને સોમદ આપ્યા અને મધુ કે, 'આપણે ટોનને પગલે ચાલવાના સોમદ લઈએ છીએ એણે ચરુ કરેલું કામ બધા સુધી પાર પડે નહિ ત્યાં સુધી રાત અને દિવસ એકસરખી રીતે તે કામ પાછળ મળ્યા રહીશુ આપણે તેને માટે નિરાસ થઈને નહી, પણ પુર ઉત્નાસથી લડીશુ અને આજી રાખીશુ કે આપણા મરતા પહેલાં કાલદમદ થઈશુ. પણ ફરેલ નજદીકમાં હોય મા દૂર હોય તોપણ આપણી લગત ચાલુ રહેશે આપણે આપણો આદેશ નીચો નહીંજ કરીએ. આપણા જન્મસિદ્ધ હક્કોનો એક તરુ પણ મા રાઈ જોડવા પણ ભાગ્યુ સાદું

કરીશું નહીં. આપણે ટોનની યાદગારી અને પ્રેરણાને વફાદાર રહીશું. જે નાપાક ચીજની સામે એણે પોતાના લોહીથી સાક્ષી પૂરી તેનાથી જ્યાં સુધી આપણે સહન કરીએ છીએ ત્યાં સુધી આપણે પોતાને હલકા માનીશું.

મી૦ પીયર્સે થોડા મહીના પુલ્ક ટોનના આશયો, મુદ્દાઓ અને સારા-સારા વચનો સમજાવવા ચોપાનિયાં લખ્યાં. એકતું નામ 'Uthosts' (પ્રેતો) હતું. એની અંદર પાંચ ગત થયેલા સ્વદેશાભિમાનીઓના રાષ્ટ્રીય શિક્ષણોની ચર્ચા હતી. એ સ્વદેશાભિમાનીઓના નામો આ મુજબ છે: (૧) પુલ્ક ટોન, (૨) ટોમસ ડેવીસ, (૩) જેમ્સ શીનટર લાલોર, (૪) જોન મીચલ અને (૫) ચાર્લ્સ સ્ટુઅર્ટ પારનેલ. એ પાંચે જણાએ એમ જણાવ્યું હતું કે આય-લોડની માગણી સ્વતંત્રતાની અને ઇંગ્લેન્ડથી છૂટા પડવાની છે. હજી તેમને આત્મા આયલોડપર લમતો ફરે છે અને તેમનું શિક્ષણ ભુલી જવાયું છે તેને માટે ખિન્ન રહે છે, અને જ્યાં સુધી લોકો પાછા તે તરફ ન વળશે ત્યાં સુધી તેઓને શાંતિ વળશે નહિ. એ ચોપાનિયાના કેટલાક વાક્યોના નીચેના તરજુમા પરથી એમાં કેવું લખાણ હશે તે સમજવું સહેલ થઈ પડશે:-

'આયલોડના ઇતિહાસમાં ગયા જમાનાના લોકોની હારના કરતાં વધારે ભયંકર કષ્ટિબંધનું નથી. બીજા જમાનાના લોકો હાયાંબી હોય તો તેઓ મર-દાનગીથી હાયાં છે, અને હારની નામોશી તેમના કામથી ધોવાઈ ગઈ હશે. પણ ગયા જમાનાની હાર તો શરમ ભરેલી અને હલકી છે, અને કાંઈએ એવું કહ્યું નથી કે તેના કામથી એ હારની નામોશી કમી થાય. એ આખો બનાવ જ ગદો છે... ... જરાક જો આપણે વિચાર કરીશું તો જણાશે કે હારનું કારણ એ છે કે એમણે પોતાનો પાયો અસત્યપર રચ્યો. જ્યારે રાષ્ટ્રીયતા એક દેવી ચીજ છે ત્યારે તેમણે તેને બળ્લરી માની. તેથી તેમને એક પ્રજા એ પવિત્ર, ન અડધી સકાય યા ન કટકાણુકલા કરી સકાય, યા તો તેને તે કાંઈરીતે વેચી યા અપમાન કરી શકે એવી ચીજ ન લાગી; તેમને તો પ્રજા જાણે એક કર ઉધરાવવાના કાયદા જેવી, છૂટછાટ મૂકી સકાય એવી ચીજ લાગી. હું તો એમ જ કહું છું કે, આયલોડના લોકોની માગણી તદ્દન ચોક્કસ છે, તે અમને અમારા બાપદાદા પાસેથી વિશ્વાસે મળી છે. અમને તે બંધનકર્તા છે. અમને તેમાં ફેરવવાનો યા તો ઝાણી કરવાનો કંઈ જ હક્ક નથી. અને જો કાંઈ આદમી આયલોડના નામે જમાનાની માગણીઓ

કરતાં ઓછું લેવા કબુલશે તો તે રદનાતલ છે. આયર્લેન્ડના નામે કોઈ આદમી ઇંગ્લેન્ડથી સંપૂર્ણ છૂટાપણાથી એક રતીભાર પણ ઓછું લેવા કબુલ કરશે તો તે નવી પ્રજાને સંતર નાકબુલ છે. જો કોઈ આદમી ઇંગ્લેન્ડથી છૂટાપણું તો રહ્યું, પણ એવું એક રાજબંધારણ કે જે ઇંગ્લેન્ડથી છૂટા પડવાની ના પાડે અને જોડાણ હાથેથી બનાવે તે વાત કબુલ રાખશે અને તેને માટે ૫૦,૦૦૦ આધરીશોનો મહા ભોગ અપાશે તો તે એવો મોટો વિશ્વાસ-ધાતી, આયર્લેન્ડની પ્રજાનો એવો મોટો યુદ્ધેગાર ગણાશે કે તેને માટે એટલું જ કહેવું બસ યશે કે તે ન જન્મ્યો હતો તો ઠીક થતો.”

મી. પીયર્સે બીજું ચોપાનિયું લખ્યું તેનું નામ ‘The Separation Ideas’ (ઇંગ્લેન્ડથી છૂટા પડવાનો વિચાર) હતું. તેમાં વુડ્ ટોનના ચિંતણું લખાણ ચર્ચા હતી. ટોને સને ૧૭૬૦ માં એટલે લગભગ સવાસો વર્ષ પૂર્ણ લખ્યું હતું કે ‘મેં ઝડપથી એક મોટી શોધ કરી, અને તે એ હતી કે આપણે રાજ્યતંત્રનો મોટામાં મોટો દોષ એ હતો કે તેના પર ઇંગ્લેન્ડનો વગ ચાલતો હતો, અને તેથી કરીને ન્યાયી આયર્લેન્ડને છૂટાપણું મળે નહિ ત્યાં સુધી સ્વતંત્ર, ધનવાન અને સુખી ધરો નહીં, અને સ્વતંત્રતા જ્યાં સુધી ઇંગ્લેન્ડ સાથેના સબધ છે ત્યાં સુધી મળશે નહીં.’

એક ત્રીજા ચોપાનિયામાં તેણે લખ્યું કે આયર્લેન્ડના કેથોલિક્સ અંધોત્ક્રાંતિએ એકત્રિત થવું જોઈએ. એ ચોપાનિયાનું નામ ‘An Argument on behalf of the Catholics of Ireland’ (આયર્લેન્ડના કેથોલિક્સ તરફથી એક દક્ષિણ) હતું. તેમણે પોતાના વાંધાઓ વિગેરે છુલી જઈ દેશનું હિતકારણ પોતાનું બળ એકત્ર કરવું જોઈએ. વુડ્ ટોન પહેલાં તો રીપબ્લિકન નહોતો, પણ પાછળથી એના વિચાર ફેરવાયા હતા. તેથી એ કહેતો હતો કે ‘દેશનું હિત કઈ એક પક્ષથી સંધારે નહીં, પણ તેનો આધાર સર્વ પક્ષો પર છે જે મિલકતવાળાઓ ટેકો ન આપે તો તેઓની પડતી આવશે. આપણે તે જે મિલકત વગરનો બહોળો અને આબરુદાર વર્ગ તેની મદદથી ચલાવીશું.

મી. પીયર્સના ચોથા ચોપાનિયાનું નામ ‘The Spiritual Nation’ હતું. તેમાં ચોમ્સ ડેવીસની રાષ્ટ્રીય ભાવનાઓની તપાસ અને વર્ણન હતું. તેમાંના એક ફકરા પરથી ડેવીસના કેવા વિચારો હતા તેનો ખ્યાલ આવી શકશે ‘હવે અમેજો, તમે સાંભળો. જો તમે અમને દુનીઆમાં સૌથી સારામાં

સારી જમીનના પટા આપો, તમે પ્રેસબીટરિયન, કેથોલિક અને એપીસ્કોપે-
લીઅનોને સરખા હક્ક આપો, એટલે તમે ધર્મ સંબંધી સર્વે છૂટ આપો; જે
તમે અમને તમારી સલામમાં બોહાળામાં બોહળી સંખ્યામાં પ્રતિનિધિ મોકલવાને
હક્ક આપો, જે તમે અમારા કેદ પકડાયેલાઓને છોડો, તમારું અમારા પરનું
બેહુલું ચાક કરો, અને અમારી નાણાં પ્રકરણી તમામ ફરિયાદો દૂર કરો,
અને આ બધા ઉપરાંત જે તમે કુનીઆની તમામ તીબેરીઓ છૂટી
અમારા પગ આગળ તેના સોનાનો ઢગલો કરો અને તમારાથી બને તેટલું
અમને માન આપો યા પુત્રે, તોપણ અમે અમારા દેશ અને છૂટપણના
નામથી સોગંદ લઈ કહીએ છીએ કે, અમે ઉત્સાહી અંતઃકરણો, વિચારવંત
મગજો અને બહાદુર પુરુષોના સોગંદ લઈ કહીએ છીએ કે, અમે ભૂત,
ભવિષ્ય અને વર્તમાન એમ સર્વે કાળના સોગંદ લઈ કહીએ છીએ કે, જે
એ બક્ષિસોની સાથે તમે એવી એક શરત કરશો કે આપણે તમારા એક
પ્રાંત તરીકે રહે તો અમે તેને ઠોકરે મારીશું.

એના છેલ્લા ચોપાનિયાનું નામ 'The Sovereign People' હતું.
એની પ્રસ્તાવના ૩૧ મી માર્ચ ૧૯૧૬ માં લખાઈ હતી. તેમાં તેણે વધુ
સખ્ત કામ માથે ઉઠાવ્યું હતું, તેમાં એણે સ્વતંત્રતાનો ખરો અર્થ એની
સમજ પ્રમાણે શો હતો તે સમજાવવાનું કામ માથે લીધું હતું. આમાં તેણે
પોતાના મક્કમ વિચારો સ્પષ્ટપણે સમજાવ્યા હતા. એના વિચારો જેમ્સ
કેનેડીની મળતા જ હતા. આને લીધે કેનેડીની મળુર પક્ષ અને મીઝ
પીપર્સના રાષ્ટ્રિય પક્ષનું આખરે જોડાણ થયું. કુંડાણમાં તે એવા હતા કે,
દેશમાંની સર્વે માલમિલકત દેશના સર્વે લોકોની છે; કોઈ એક આદમી યા
પક્ષ યા કોઈ ખીછ પ્રજાની માલિકીની નથી. પ્રજાને તેની વ્યવસ્થા
કરવાની મર્ચ સત્તા છે. દેશની જમીનની માલિકી પ્રજાની છે, અને તે
કોઈની મીલકત હોઈ શકે નહીં. દેશના સર્વે સ્ત્રીપુરુષોને મત આપવાનો
હક્ક હોવો. જેમણે 'ઇંગ્લાંડથી છૂટા થયા પછી કોણ દેશનો માલિક અથવા
રામ જનશે એ મવાલના જવાબમાં એણે લખ્યું કે, આપણીડના લોકોને
આ લખાણમાં ક્ષેત્રી વાતો વાંચવામાં ઘણી ઉમદા લાગે છે, પણ વ્યવ-
હારમાં જે તદ્દન અચક્ક્ય ન હોય તોપણ અસંભવિત વો જરૂર લાગે છે,
સને ૧૯૧૬ ની શરૂઆતમાં આપણીડના મળુર પક્ષનું અને આપણીડના

રાષ્ટ્રિય પક્ષનું જોડાણ થઈ જ પ્યાન ખેંચે એવી રીતે થયું. 'પામ સન' એટલે ૧૯૧૬ માં ૧૬ મી એપ્રિલને દહાડે સર્જના જેમ્સ કોનોલીએ 'લીબર્ટી' હોલ (સ્વતંત્રતા મંદિર) પર આયર્લેન્ડના ત્રણ રંગી વાવટો ઉડતો કર્યો. આ વાવટાના રંગો સને ૧૮૪૮ માં 'યંગ આયર્લેન્ડર્સ' (એટલે આયર્લેન્ડના જુવાનિયાઓ)ની ટેકાઓ માન્યા હતા. તે વાવટામાં ત્રણ રંગો: (૧) નારંગીઓ, (૨) સફેદ અને (૩) લીલો એમ હતા. નારંગીઓ અમર-વાળાઓનો હતો; લીલો રાષ્ટ્રિય પક્ષનો હતો અને વચ્ચે સફેદ આ બે પક્ષને જોડનારો હતો. એટલે આ વાવટો આયર્લેન્ડની રાષ્ટ્રિય એકતાના ચિહ્નરૂપ હતો. 'ઇસ્ટર મન્ડે'ને દહાડે ડબ્લિન શહેરમાં આયર્લેન્ડમાં રીપબ્લીક (પ્રજાસત્તાક) સ્થપાયું છે એમ જાહેર થયું.

તા. ૨૪ મી એપ્રિલ ૧૯૧૬ થી આયર્લેન્ડના લોકોએ વર્ષ ગણવા શરૂ કર્યા છે. થોડાક વખત પર મી. મેકસ્વાઇની કરીને એક પ્રખ્યાત સીનશીનરે ઇંગ્લાંડમાં દેહખાનામાં ૭૪ અપવાસ કરી પોતાના દેહનો અંત આપ્યો. ત્યારે સીનશીનરોએ તેની લાશ લઈ જવાની પેટી પરના કાપડના ઢાંકણ પર મોટે અક્ષરે લખ્યું હતું કે મી. મેકસ્વાઇનીનો દેહ આયર્લેન્ડના પ્રજાસત્તાક રાજ્યના ચોથા વર્ષમાં પડ્યો છે. એટલે કે સાધારણ ખ્રિસ્તી વર્ષ અને તારીખ આપવાને બદલે આયર્લેન્ડનું પ્રજાસત્તાક જાણે સ્થપાયું હોય તેમ તેની સ્થાપનાની તારીખથી વખત ગણ્યો છે. એ લોકોનું કહેવું એવું છે કે જામે ઇંગ્લાંડ અમારું પ્રજાસત્તાક કબૂલ ન કરે, પણ અમે તો સ્થાપ્યું છે અને તે અમને કબૂલ છે. સને ૧૯૧૬ ના ઇસ્ટરમાં જે બળવો થયો તે કંઈ સીનશીનવાળાઓનું કામ ન હતું, પણ તે કામ તો પ્રજાસત્તા વાદના નાયકો જેઓ આયર્લેન્ડના સ્વયં-મેવકા અને 'શહેરીઓનું લસ્કર'ની ફાજમાં હતા તેઓનું હતું.

જે લોકોએ આયર્લેન્ડમાં પ્રજાસત્તાક સ્થપાયું એવો જાહેર કરનારો ટટેરો બહાર પાડી તેના પર સહી કરી હતી તેમાં ફક્ત એક જ સીનશીનવાદી હતો. પણ સામાન્ય પ્રજાએ તો સીનશીનવાદીઓનો બળવો છે એમ માની લીધું, અને હવેથી જાણે આયર્લેન્ડવાસીને બદલે સીનશીન ચપ્પ વાપરીશું તો ચાલશે એમ માનતા હોય એમ લાગ્યું. અને આ પણ વાત પ્યાનમાં રાખવા જેવી છે કે જે સીનશીનવાળાઓની ઈચ્છા પણ હતે કે આ બળવો સાથે તેમને કંઈ લેવાદેવા નથી એમ જણાવવું તો તે લોકોને મનાવવું જરા

કહ્યું થઈ પડતે એ લોકો તો પેહેલેથી આયર્લૅન્ડ તદ્દન સ્વતંત્ર છે એમ જાહેર કરતા હતા, પણ એ લોકો જે સ્વતંત્રતાની વાતો કરતા હતા તે કંઈ આયર્લૅન્ડનું પ્રગતિસત્તાક સ્થાપીને નહીં, પણ એક એવું રાષ્ટ્રીય બંધારણ ઉભું કરીને કે જેમા આયર્લૅન્ડ ઈંગ્લાંડની પાલમિન્ટને જરા પણ તાબે છે એવી ગંધ પણ ન હોય. જો કે એ લોકોએ ‘રિવોલ્યુશન’ (રાજ્યક્રાંતી) ન કરવો એ વાત સ્વીકારી નહતી, પણ હથીઆરથી લડવા બાબત તેઓનો વિચાર નહોતો, કારણ કે એ લોકોની ખાતરી હતી કે તેમા કદી ક્ષતેહ મળશે નહીં તે છતાં તેઓ કશું કરતા કે પ્રસન્ન એવો પણ આવે કે હથીઆરના બળથી સ્વતંત્રતા સાચવવી પડે.

આ બળવા સબધી સીનફીનવાળાઓને કંઈ પણ કહેવાની તક મળી જ નહીં, કારણ કે બળવો પડી લાગ્યા પડી જે જાપ્તાનાં પગલાઓ લેવાયાં તેની રુએ તેના નાયકોને પકડીને દેશપાર કરવામા આવ્યા હતા. બળવા વખતે આખું આયર્લૅન્ડ સીનફીન પણ નહોતું અને રીપબ્લીકન (પ્રગતિસત્તાવાદી) પણ ન હોતું પણ એ વાત ખરી છે કે મીં રેડમડની ટોળીની આખરુ ધણી ધગી ગઈ હતી તેમની તરફથી જે કંઈ આશાઓ હતી તે નિરાશાઓમા ફેરવાઈ ગઈ હતી. આયર્લૅન્ડના જે લોકો સૈન્યમાં જોડાયા હતા તેમને માટે મીં રેડમડ, જેટલું સર એડવર્ડ કારસન અલસ્ટરનાળાઓને માટે કરી શક્યો તેટલું ન કરી શક્યો. મીં રેડમડને કેબીનેટ (પ્રધાનમંડળ)માં જગ્યા કરી આપવાની માગણી થઈ હતી તે તેણે સ્વીકારી નહીં આથી લોકોને એમ લાગ્યું કે બીનશરતે મીં રેડમડે સરકાર સાથે સહકાર સ્વીકારી મદદ કરવાનું વચન આપ્યું છે અને જ્યારે કેબીનેટ (પ્રધાનમંડળ)માં જઈ કંઈ મેળવવાની તક મળી તે ગુમારી લારે તેના તરફથી કંઈ પણ ફાયદાની આશા રાખી એ વ્યર્થ છે. મીં રેડમડને તો આ ના પાડવાનું જુદું જ કારણ હતું. રાષ્ટ્રીય પક્ષનું એક એવું સૂત્ર હતું કે કોઈએ પણ જ્યાં સુધી આયર્લૅન્ડની માગણીઓ કશુંક થઈ નથી ત્યાં સુધી સરકારી ઓફિસ લેવો નહીં. આ સૂત્રની રુએ મીં રેડમડે કેબીનેટમા દાખલ થવાની ના પાડી. સરકાર સાથે એ અસહકાર નહિં તો શું? ઈંગ્લાંડમા જેને માટે મોટું માન હતું અને જેના પર ધણી વિશ્વાસ હતો એવા મીં રેડમડે પણ પોતાના દેશની માગણીઓ ન કશુંક થાય ત્યાં સુધી અસહકાર કર્યો હતો, તો શું

દિંદના લોકો સરકાર સાથે થોડે અગે પણ પોતાના દેશની લાજણીઓ દુ ખાઈ છે તેટલું જાહેર કરવા પુગતા પણ અસહકારની આદા રાખે તો નવાઈ જેવું છે? મીં રેડમંડને પ્રધાનમંડળમાં દાખલ થવાની ના પાડવાનું એક બીજું પણ કારણ હતું મીં રેડમંડને એમ લાગતું હતું કે આપણીના પ્રતિનિધિ તરીકે પ્રધાનમંડળમાં જઈને બેસવું એ અયોગ્ય હતું, કારણ કે તે જાણતો હતો કે આમાં આપણીના એ પ્રતિનિધિ હતો જ નહીં. મીં રેડમંડ હાઈ પોતાને લોકોએ ચુટેલો અને પ્રતિનિધિ તરીકે કહ્યુંનેના ગણ્યાની પ્રધાનમંડળમાં બેસી મોટાઈ લેવા માગતો જ નહતો.

પ્રધાનમંડળમાં જવું થા ધારાસભાઓમાં બેસવું એ કઈ માન મેળવવા માટે જ નથી, પણ પોતાના દેશ તરફની પોતાની ફરજ બજાવવાની જગ્યાઓ છે, અને પોતાને જે એમ લાગે કે તેઓને લોકોએ ચુગી દાડવા નથી અથવા લોકોને તેઓ પસંદ નથી તો તેમને માટે એજ મેલારૂપ છે કે લોકસભાઓને માન આપી પોતાની જગ્યાનું રાજીનામું આપવું અને જગ્યા મળે તો તે સ્વીકારવાની ના પાડવી મીં રેડમંડના આવા હુલાવથી આપણીના દુરમનોને કામ કરવાનું થતું સરળ થઈ પણ જ્યારથી લડાઈ શરૂ થઈ સારથી ઈંગ્લેન્ડમાં એક જ સરખી વાતો ચર્ચાતી હતી કે જે મોગી બે રાજદ્વારી ટોળાઓ લીજરલ અને ક્રાન્ડવેલીય છે તેમણે તેમની માહોમહિની લડાઈઓ કમી કરવી, બને તો નજ લડવું અને એક સપીથી કામ લેવું. જે આમ થાય, તો આપણીની બાબતપર બીલકુલ એકમતી થઈ શકે એવું હતું જ નહિ, એટલે એ બાબતમાં કઈ થઈ શકે જ નહિ, એટલે આપણીનું ભાગ્ય કહી ઉઘડે જ નહિ. આવી એકસપી કઈ લડાઈ દરમ્યાન જ નહોતી રાખવાની, પણ સુલેહ થાય પછી પણ તે માપુજ રાખવાની વાત હતી, એટલે આપણીના હિતની બાબત તો હંમેશાને માટે જ બાલુએ ચૂકી ઈંગ્લેન્ડની પડે આપણીમાં જેઓ વલીનટ કરતા હતા તેઓ તો રાષ્ટ્રીય માગણીઓની સામે હતા અને તેમને ટેરી ટોળાનો ટેકો હતો. એટલે આપણીનું ભાગીમાં પણ ભણું થાય એવાં કાઈ ચિહ્ન દેખાતાં નહોતાં.

આ અરસામાં એક બળવો થયો. એ બળવો સાંજની વખતે વીજળીના એક અમકારાની પેઠે સમાઈ ગયો. જે થોડા માણસો આધરીસ સ્વયં સેવકોની અંદરની ખાનગી બાબતો જાણતા હતા તેઓને અજર હતી કે કઈ

ગમ્ય ચાલે છે. વહીવટદારોને કંઈ ચોક્કસ ખબર નહોતી. ન્યારે ખબર આવી કે ડબ્લીનનો કબજો લેવાયો છે, આપણીડું પ્રગતિવાદી સ્થપાવાનો દંદેરો બહાર પડ્યો છે, અને ઈંગ્લાંડથી લશ્કર આવે છે ત્યારે લોકો પહેલાં તો હતાશ ચર્ચ થયા. યુનિયનીસ્ટ છાપાઓ (એટલે હિંદુસ્તાનના એંગ્લો-ઈન્ડિયન છાપાઓની અસલ અંગ્રેજી આવૃત્તિ) પણ એક વખત ખૂબ વિસ્મય પામ્યા અને મુગા રહ્યા, પણ ન્યારે વિગતો બહાર આવવા માંડી ત્યારે યુનિયનીસ્ટો અને નેશનલીસ્ટો બધાએ જ એ બળવાની સામે ઉદ્દગારો કાઢ્યા. નેશનલીસ્ટોને ધારતી પડી કે હોમરુલ તો મરીજ નવાનું! યુનિયનીસ્ટોને એમ આશા આવી કે હોમરુલ હવે તો જરૂર મરી જશે. બધાએ સમી ગયા પછી અને તેના ચાલકો શરણે આવ્યા ત્યારે પ્રગતિવાદી ટાળીની આંટ આપણીડમાં છેક આવી રહ્યા જેવી હતી. તેઓની ગણતરી ઉધી પડી હતી. તેઓની સલાહ એકમેકથી ઉલટી અને ગોટાળાભરી હતી. જર્મનોએ જે મદદ તેમને કરી હતી તે નિરાશાજનક હતી. દેશમાંથી કંઈ મોટો ટેકો મળ્યો હતો નહિ. તેઓના નાણકો કેદ પડ્યા હતા, તેઓ કંઈ લડાઈના કેદી હતા નહિ કે લડાઈ પૂરી થયે છૂટકા પામવાની આશા પણ રખાય. જે કોઈ લેક્ટીવર જરા પણ આશા બાંધી શકાય તેવા ક્યાં તો મરી ગયા હતા યા કેદખાનામાં સળગતા હતા. આપણીડના કોઈ પણ પ્રતિભા એક દરમિયાન એવો નહોતો કે જેણે જર્મનોના સામે લડવાને માથુસો મોકલ્યા ન હોય. તેઓ આ બળવાની હર પળે જર્મનોની સામે લડનાં પોતાને છવ જોખમમાં નાંખતા હતા. તેઓના દોસ્તો અને સહાઓ તો બળવાની સામે જ હોય એમાં નવાઈ નથી. પ્રગતિવાદીઓની સાથે સીનફીન-વાળાઓની આંટ પણ તદ્દન થટી મર્ધ હતી. આવા સંનેગોમાં બિટીશ વહીવટદારો જે કંઈ જરા નરમ સગ કરતે તો ચાલતે, પણ તેમને તેમ દરબું ફીક ન લાગ્યું. શરણે ચલા પછી ચોચે દિવસે મીં પીપસ અને બીજા એ આદમીઓને એક આનગી તપાસ કરી ગોળીથી મારી નાંખવામાં આવ્યા. રોજ રોજ આ પ્રમાણે તપાસ કરી કામ લેવામાં આવતું. વચ્ચે ત્રણ દિવસનો ખાંચો પડ્યો. પછી પાણું ચાલુ થયું અને આ પ્રમાણે બધા મળી તેર જળાઓ મરણુચરણ થયા. ત્યાર પછી એવી મનલબનો એક દંદેરો વડા સરકારી અમલદારો બાહાર પાડ્યો કે ઉપર જલુઆના પ્રમાણે શિક્ષા કરવી

જરૂરની હતી અને આ શિક્ષાથી લેકા લલિપ્યમાં સાચવીને ચાલશે એવી આશા બતાવી.

આ દરેરા પછી બે આદમીઓને ફાંસી દેવાઈ તેમાં એક જેમ્સ ક્રોનોલી હતો. આખા દેશમાં ધરપકડ ચાલી. ત્રણ હજાર કેદ થયા. દોઢ પશુ વખતે આયર્લેન્ડના સ્વયમેવકાની ફાજમાં નામ દાખલ થયું હોયતો તે તેને કેદ કરવાને માટે પુરતું કારણ ગણાતું જ્યારે આવાજ કારણે સરકાર ગમેતેમ લેકાને કેદ કરવા મડિ ત્યારે તેમાં ગુન્હેગારો બેગા નિર્દોષ પણ સપડાય તો નવાઈ નથી. જે અહવાડિયામાં ફાંસીની સજાઓ ચાલી તે અહવાડિયા દરમ્યાન આયર્લેન્ડમાં સદતર ચુપકી રતી. આયર્લેન્ડની અતિ સમીપમાં આવેલા ઇંગ્લેન્ડે લશ્કરી સત્તાધીશોના હાથમાં યેથેચ્છ વર્તવાની લગામ મોંપી દીધી, અને અગ્રેજ પત્રોએ તો નિયમાનુસાર લશ્કરી સત્તાધીશોને ટેકા આપ્યો. જે કબૂક ખોલું ધાય છે એવો સહુસણાટ થવા માંજો હોય તો તે પહેલવહેલો અમેરિકાથી આવ્યો. જેઓને ડબ્લીનમાં ફાંસી દેવામાં આવ્યા હતા તેમને માટે ન્યુયોર્કમાં (અમેરિકામાં) જાહેર રીતે દફનાવવાની ક્રિયા થઈ. તેઓની લાશ વગરની ખાલી પેટીઓને ગાડીમાં મૂકી ત્યાંના મોટોલાઓમાં ફેરવવામાં આવી, અને તેમની તરફ માન બનાવવાને લેકા ઉધાડે માથે રસ્તામાં ઠક કરી ઉભા રહ્યા. લડાઈને લીધે અમેરિકનોની લાગણી સાચવવાની જરૂર હોવાથી અગ્રેજ આડતિયાઓના તાર લંડન પોહોડ્યા કે અમેરિકાની આવી લોક-લાગણીને લઈને કંઈ કરવું જોઈએ. આથી પણ પ્રધાને, જોકે ફાંસીની સજાઓ તો બધ થઈ હતી તોપણ આયર્લેન્ડ જવું દુરસ્ત ધાર્યું. એ જ્યારે આયર્લેન્ડ પહોંચ્યો ત્યારે ત્યાંની લોકલાગણી તદ્દન સામે ફેરવાઈ ગઈ હતી. જે લેકા બળવાની નિષ્ફળતાથી હતાશ થઈ ગયા હતા તે આગતે આસ્તે ખરી વસ્તુસ્થિતિ સમજવા લાગ્યા.

બળવો તો જેટલો અપાટામાં થયો તેટલો જ જરૂરીથી સમી ગયો હતો. તેના નાપકો પકડાયા હતાં પણ શરણે આવ્યા હતા, અને મિત્રીશ સરકાર તેમની સામે જે ચાહે તે કરી શકે એમ હતું. પશુબળમાં કંઈ ન વળે, એથી તો તુરંદાન જ થાય એ વાત તદ્દન સિદ્ધ થઈ હતી. આયર્લેન્ડને ઇંગ્લેન્ડ પોતાની હથેલીમાં નચાની શકે એમ હતું. ચાર દિવસ શાંતિથી વિચાર કર્યા બાદ બળવાના નાપકોને ફાંસી દેવાનું નક્કી કરવામાં આવ્યું હતું. તેઓની રાજદ્રોહ

યા બીજા કેઈ ગુનદા માટે ઉધાડી તપાસ થઈ નહતી. જે લોકોએ તેમની સગ્ન અમલમાં મૂકી તેઓ જ ન્યાય છલુનારા અને હુકમ કરનારા હતા, અને તેઓએ જ જે કંઈ સાક્ષી પૂરાવા હશે તે સાંભળ્યા યા તપાસ્યા હશે. તેઓએ નાનીનાની સંખ્યામાં દિવસો સુધી ફાંસી દીધી અને ધીમેધીમે આપ-લોડના લોકોને પાઠ શીખવ્યો કે આવા તોફાની લોકોને ઉધાડી તપાસ માંગવાનો યા સાક્ષી પૂરાવા લાવવાનો હક્ક નથી, અને તેઓ કંઈ લક્ષ-ધર્માં પકડાયેલા જેદી પણ નથી. તેમની સ્વતંત્રતા માટેની મેહેનત તે કંઈ ચાલુ સ્થાપિત રાજસત્તા સામેની લડાઈ ન હતી. એ મહેનતનું નામ બળવો હતું. આ સઘળા પરથી રાષ્ટ્રીય પક્ષવાળાઓએ એક જ અનુમાન દોર્યું, અને તે એ કે, જો તેઓ અગ્રેજો હોતો તેઓની ઇંગ્લેન્ડની ન્યાયની અદાલતોમાં તપાસ થતે અને તેમના દેશભાઈઓ સાક્ષી, ગુનાહ આદિ તપાસી શિક્ષા કરતે; જો તેઓ જર્મન યા તુર્ક હોતો તેઓને લડાઈના જેદી ગણવામાં આવતે; પણ તેઓ તો ખાલી ગુલામીમાં સપડાયેલા આપલોડવાસીઓ હતા એટલે કે તેઓ પરતગ્ર પ્રજાના માણસો હતા અને તેઓને તો લશ્કરી અદા-લતોનો જ ન્યાય મળી શકે. પરાજિત પ્રજાને સ્વતંત્રતા મેળવવા માટે મથન કરવાનો હક્ક નથી, અને જો મેહેનત કરે તો વિજેતા પ્રજાને મેહેનત કરનારને ફાંસી દેવાનો હક્ક છે. સહિતો પરાપૂર્વથી આશ્વો આવતો આ ન્યાય છે!

જ્યારે વડા પ્રધાને લડનમાં આમની સલામા બળવાની વિગતો આપતાં કેટલાને ફાંસી દેવાઈ એની વિગતો આપી સારે તેને તાળીઓથી વધાવી લેવામાં આવ્યો હતો! આથી આપલોડના લોકો સમભ્યા કે આપલોડમાં જે રીતે કામ લેવાયું છે તે અગ્રેજ પ્રજાને પસંદ છે. આથી આપલોડના લોકોમાં ધણો ગેર અને ગુસ્સો પેદા થયો. બળવા પછી એક મહીનાની અંદર ઇંગ્લેન્ડનો વડો પ્રધાન આપલોડ ગયો, લાં એક અઠવાડીયું રહ્યો, તપાસ કરી. તે તપાસનું પરિણામ તેણે જણાવ્યું. તે બે નિર્ણયપર આવ્યો હતો: પહેલો તો એ કે, આપલોડમાં જે વડીવટનું યત્ર ચાલતું હતું તે તદ્દન નકામું થઈ ગયું હતું; બીજું એ કે, માંડવાળને માટે જ ઘણી જ ઉમદા તક હાથ લાગી હતી.

વડા પ્રધાન મીં એસ્કીથે માંડવાળના સંદેશ ચલાવવાનું કામ પાછ-ળથી વડો પ્રધાન ચનાર મીં લોઈડ જ્યોર્જને સોંપ્યું હતું. તેની કામ કરવાની પદ્ધતિ જ એર તરેહની હતી. તેણે તો જે વાન આધરીસ લોકોએ ચર્ચાને

કુચો કરી નાંખી હતી અને છેવટે સમુજગી કબૂલ જ નહોતી કરતા તેને સૌથી પહેલી દાય પરી એ વાત એ હતી કે આપણોડના ભાગલા કરવા અને એક ભાગ જે અલસ્ટરનો હતો તેને આપણોડની પાર્લામેન્ટની સત્તા બહાર રાખવું અર્થાત્ એરીને આપણોડમાં ઈંગ્લાંડને ઉભા રહેવાનું સદાનું સ્થાન રહે માં લોઇડ ન્યોર્ઝ એવી સગસ કુનેદ અને આલાઇથી કામ કર્યું કે, આપણોડના રાષ્ટ્રિય પક્ષનાળા સમજ્યા કે એણે જે ભાગલા પાડવાનું કર્યું તે કામચલાઉ હતું અને અલસ્ટરવાળા સમજ્યા કે તે દમ્ભેશને માટે હતું આપણોડમાં ઘુસરા માટે ઈંગ્લાંડને તો એક બાર ઉપાકુ રાખવું જ હતું દરેક પક્ષે એમ કર્યું કે અમે જે દલીલો છીએ તેમ માં લોઇડ ન્યોર્ઝ ચોખ્ખા ચમોટમાં કર્યું છે, અને આ ગોટાગાનો ન્યારે નીકાલ ન થયો ત્યારે માંડવાળની વાત ભાગી પડી તેને માટે એણે જે ઉપાય ચોટ્યા તે તો આના કરતાં પણ વધારે આશ્ચર્ય ઉપજાવે તેના હતા આગલા વાઇસરોયને પાછો નીચો અને આપણોડના મુખ્ય મેંકેટરી તરીકે લીમરલ હતો તેને ખમેડી યુનિયનીસ્ટને મૂક્યો.

આમ કરી ઈંગ્લાંડના ઠારસ્થાનીઓ ખુશી રીતે એમ પૂરવાર કરવા માગતા હતા કે આપણોડનું રાજતત્ત્વ ત્યાના લેકિને પસંદ આવે યા ન આવે તેની માં લોઇડ ન્યોર્ઝને પરવા ન હતી, પણ યુનિયનીસ્ટને જેમ બને તેમતે એાજા વાધાવાળુ બનાવવાનું હતું માં રેડમડે આવીનીતિથી શુ પરિણામ આવશે તેને માટે ચેતવણી આપી, પણ અંગ્રેજ સરકાર કંઈડગી નહિ તેણે શકપર પકડાએલા આસામીઓને છોડવાની ના પાડી તેમજ તેઓને રાજદ્વારી ગુન્હેગારો તરીકે ગણવાની ના પાડી તેણે લસ્ટરી કાયદાની સખ્તી એાજી કરવાની ના પાડી અને ખ્દાના તરીકે કર્યું કે હજુ દેશની િચિતિ ધણી ચિંતા ઉપજાવે એી છે.

ન્યારે ઈંગ્લાંડની ઝગ્ગ અને તેના નાયકો તરફથી એવો જ જવાબ મળ્યો અને ન્યાય કે દયાની આસા નહ યર્ષ ત્યારે આપણોડના લેકિએ પોતેજ તપાસ કરવી શરુ કરી, કારણે સોધવા માંજા, શુ કરીએ તો આપણી ઉત્તતી થાય તેનો વિચાર કરવા માંજો જેઓએ આગળ રીનરીનનું નામ પણ નહોતું સંભળ્યું તેઓનું ખ્યાન તે બાલુએ ખેંચાયુ તે શુ કહે છે તે તેઓ સંભળવા લાગ્યા માં પીયર્સ અને માં કેનોની ન્યારે જીવતા હતા ત્યારે જેઓ તેમને એાજખતા ન હતા તેઓ તેમના મરણ બાદ તેમનાં

સિદ્ધિ અને લખાણો સમજવા અને વાંચવા મળ્યા. સીનફીનના ચોપા-
નીઆઓની મંત્રણી એકદમ વધી ગઈ. બળવા પછી એક મહીનાના અરસામાં
તો તેની એક નકલ પણ શોધી મળવી મુશ્કેલ હતી. તેમની ફાટીતુટી નકલો
પણ વાંચીવાંચી એક હાથથી ખીજે હાથે પસાર થતી હતી. સીનફીનનાં
સિદ્ધિ આખા આયર્લેન્ડમાં ચર્ચાવા લાગ્યા હતા. બળવાખોરોની ખરી નેમ
શુ હતી તે લેકિંગ સમજ્યા, અને સાચેસાચે એમ પણ સમજ્યા કે, બળવાથી
કઈ ફાયદો થયો નહિ અને ભવિષ્યમાંય શે પણ નહિ. પણ તેમજતાં ઇંગ્લેન્ડ પરથી
મિત્રિ અને વિશ્વાસ ઘટયાં અને સીનફીનના સિદ્ધિમાં માનનારા વધ્યા.
સીનફીનવાળા સ્વામયી થવાનું શીખવતા હતા. ખીજ લેકિંગ આપણુ ભહું
કરશે અને તેમની ભલી ઇચ્છાઓ પર આશા બાંધી બેસી રહેવાથી કઈ વળશે
નહી એવી લેકિંગની ખાત્રી વધતી જતી હતી.

આવી સ્થિતિમાં મીં એસ્કપીયની કારકીર્દિનો છેડો આંચો. ડિમે-
અર ૧૯૧૬માં તેને બદલે મીં લોઇડ જ્યોર્જ વડે પ્રધાન બન્યો. નવા
વડા પ્રધાને થોડાક વખતમાં આયર્લેન્ડના સવાલનો ફરમાવ કરવાનું વચન
આપ્યું હતું. ૨૪ મી ડિમેઅર ૧૯૧૬ ને દિને જેઓને નજરકેદ રાખ્યા હતા
તેમને છોડ્યા અને આયર્લેન્ડ પાછા મોકલ્યા. તેમને ત્યાં જે ભારી માન મળ્યું
તેથી એમ જ લાગે કે માંડવાળની યા સવાલનો ફરમાવ થવાની આશા વ્યર્થ
હતી. ફેબ્રુઆરી ૧૯૧૭ માં સીનફીનના નાવકો પાછા પોતાને કામે લાગ્યા.
'નેશનલીટી' નામનું એક સાપ્તાહિક છાપુ કાઢવાનું ફરીથી શરુ કર્યું. આ
આ વખતે કઈ થોડા આદમીઓમાં જ તે કઈ દોંભે વચાતુ નહતુ. હવે તો
લેકિંગનો મોટો ભાગ તે વાંચવા લાગ્યો. બળવા પૂરે તો સીનફીનરોની વાતો
અણમ્મ લાગતી, સીનફીનરો જે કહેતા તે કરવું બદ્દ મુશ્કેલ લાગતુ. જે
પાર્લામેન્ટના સભ્યોની વરણીઓમાં ભાગ લઈ, મત આપી, લડન પ્રતિનિધિ
મોકલી ધાર્યું બની શકે એમ હોય, તો પછી સામાટે સીનફીનરોની સલાહ
માની, જીવ પર જીવન કરી, તાલીમ લેવી અને સ્વજન પર આધાર રાખતાં
શીખતુ? પણ હવે લેકિંગની ખાત્રી થઈ હતી કે, પાર્લામેન્ટવાદી ટોળાનું કઈ
ઈર્વાડમાં ઉપજતું નહોતું, મીં રેડમનું ઈર્લાન્ડમાં કોઈ સાંભળતું નહોતું
અને તેથી દેશમાંથી તેને કાઢને ટેકા નરોતો.

દિંદના મોડરેટોના જેવી સ્થિતિ આપણ મીં રેડમની થઈ પડી હતી.
સરકાર કઈ સાંભળે નહિ અને લેકિંગનો વિશ્વાસ અને નદી. હવે તો જે

લેક્ટા પોતાના સિદ્ધિથી ચોક્કસ રીતે દર્શાવતા અને તેને વળગી કામ કરતા તેઓનું જ લેક્ટા માનના. મીનફીનવાળા તો પહેલેથી જ કહેતા હતા કે ઈંગ્લાંડની ફલાણી ટોળી આપણું ભણું કરશે, ફલાણો આદમી આપણું સારું કરશે, એવી વાતો માનવી એ ખાલી બ્રમજ હોતો. ઈંગ્લાંડના ચોડાક સારા નેમવાળા માણુઓ સ્વાર્થપરાયણ ઠગોને સમજાવી શકે તેમ નથી. એ લેક્ટા જે રસ્તો બનાવતા હતા તે લાંબો અને મુશ્કેલીઓથી ભરપૂર હતો, પણ તેઓ કહેતા હતા કે જો દુકા સત્તામત રક્ષા લેવા જશો તો બુલા પડશે અને આપણા ટાપુની બાહાર કંઈ મદદને માટે આશા રાખશો તો ગોઠું ખાશે. એટલે કે આપણા દેશની બાહારથી કંઈ મદદ મળશે અને આપણું ભણું મશે એ વાત તો બૂલી જ જવી જોઈએ.

મીનફીનરો જે વાન આગળ કરતા હતા તે જ તેઓએ ફરીથી કરી; પણ આગળ લેક્ટાને તેઓની વાનમાં વિશ્વાસ આવતો નહોતો તે હવે આવવા માંજો. 'નેશનાલીટી'ના અંકમાં જુની જ વાતો પાછી ડાખવા માંડી. એક અંકમાં દેશમાંથી અનાજની નિકાસ બંધ કરવા બાબત લખ્યું હતું, કારણ કે જ્યારે 'ધરનાં છોકરાં ધરી માટે સારે ઉપાખાવને અટિ' એવી નીતિ દેશના લેક્ટાને હાનિકારક હતી. ધનના લોભે પેટ બાળવાની તેમણે ના પાડી. એ જાપાએ સલાહ આપી કે દરેક બંદરપર એક તપાસ કરનારી કમીટી નીમો. તેણે પહેલા જ અંકમાં એમ લખ્યું કે, 'આપણો દાવો લડાઈ પડી મળનારી સુલેહની સલામાં રહી કરવો.' આ વખતે 'આધરીશ નેશનલ લીગ' નામની સરચાની જાહેરખબર બહાર પડી. મીનફીનની કેવી અસર થઈ હતી. તે તે પરથી જણાય છે. તેમાં લખ્યું હતું કે, 'આધરીશ નેશનલ લીગ આય-લોડને માટે એક સ્વતંત્ર રાજ્ય છે એવો દાવો કબૂલ કરાવવા માંગે છે. દેશ-પરદેશની સુલેહની સલામાં પ્રતિનિધિ મોકલવાનો હક્ક માંગે છે. લશ્કરમાં જોડાવાના અગ્રેજ કાયદાની તે સામે છે. આયલોડના લેક્ટાએ સ્વાગતી થવું. જે લેક્ટાને લીગના આચાર હેઠળ પાલનિન્ટને માટે સુટવામાં આવશે તેઓ તેની વડી કાઉન્સિલના કલા પ્રમાણે આવશે. પાલનિન્ટરી ટોળીના હાથમાં કંઈ પણ સત્તા રાખવી નહીં, કારણ કે મલેલી તક આપણે ફરીથી ખોઈએ નહીં.' માર્ચ ૧૯૧૭ માં 'નેશનાલીટી' જાપાએ જાહેર કર્યું કે, આયલોડની 'નેશનલ કાઉન્સિલ, સ્થપાઈ છે. તે આયલોડની પ્રમુખ સુલેહની

સભામાં બેસવાના દાવાને ટેકા આપશે અને આપલોડના સામાન્ય હકો સાચવશે.

આ વખતે બ્રિટીશ આમની સભામાં આપલોડના ભાગલા અને આપલોડવાસીઓને લક્ષકરમાં ફરજિયાત ધસડવાનો કાયદોએ બે વાતો ચર્ચાતી હતી. આ બન્ને બાબતોમાં આપલોડનો મોટો ભાગ તફાવત સામે હતો. સીનફીનવાળાઓ સુમેહની સભામાં જવાની વાતો કરતા હતા અને દાવો પણ કરતા હતા, પણ તેમનું ધ્યાન તો મુખ્ય કરીને આ બે બાબતો પર જ વાગ્યું હતું અને તેથી કરીને દેશમાં પ્રગળેલો મત આ બાબત પર ફેળવી રહેલો આ કાયદાઓની સામે થવા તૈયાર કરવામાં લાગ્યું હતું. સીનફીનવાળાઓની મહેનત નિષ્ફળ નહોતી જતી, એ સને ૧૯૧૭ના ઉનાળામાં દેખાઈ આવ્યું. તે વખતે એક ડઝન જાપાની એવા પ્રગટ થતા હતા કે જેઓ સીનફીનવાળાના મતના જ હોય ૧૯૧૭ના ફેબ્રુઆરીમાં 'નોર્થ રાસ્ટ્રામન' પરગણાની વરણી થઈ તેમાં સીનફીન ઉમેદવાર બહુ મોટી બહુમતીએ વરાયો. ત્યાર પછી બીજી વરણી મે મહીનામાં થઈ, તે વરણીમાં પાક્ષમિન્ડવાદી ટોળી અને સીનફીનવાળાઓએ ભાગ લીધો. બન્ને ટોળીઓએ મત મેળવવાને ખૂબ મહેનત કરી અને આ વરણીને પોતાના જોરની અજમાયસ તરીકે ગણી. સીનફીનવાળાની ફતેહ થઈ. આથી તેમને ઉત્તેજન મળ્યું. ઇંગ્લાંડની સરકાર ખીજવાઈ ઉઠી. જે કેટલાક કેદીઓને છોડી મૂક્યા હતા તેમને પાછા પકડી દેશપાર કીધા. આપલોડના વડા સેક્રેટરીએ કહ્યું કે, તેઓપર જોકે કોઈ આરોપ મૂકાયો નથી અને તપાસ પણ થઈ નથી, તોપણ તેમને આપલોડની બાહાર રાખવા એ કાયદાકારક છે. કેને કાયદાકારક છે જેટલું મુશ્કેલ રાખ્યું હતું. હિન્દમાં પણ કાયદાકારક છે એવું કહીને પણ કરવામાં આવે છે તે બાણીતું છે. લોકો બલે છે કે વહીવટદારોને કે રાજકર્તાને કાયદાકારક છે, માટે તેમ કરવામાં આવે છે.

મી. રેડમંડની ટોળી સરકારનાં આવા ખબલાંથી દીવગીર થઈ સરકારને સમજાવવા લાગી, પણ સરકાર તો એમ જ માનવા લાગી હતી કે હવે બળ વાપર્યા વગર ખીજે રસ્તો જ ન હતો. સીનફીનવાળાઓએ તરત જ કહ્યું કે, આપલોડના લેકિની સામે બળ જ વાપરવું એ તો ઇંગ્લાંડની અસહની ભૂતી રીત છે અને તેમાં અત્યવજ થવા જેવું જરા પણ નથી મી. રેડમંડની ટોળીનું કાષ્ટ એ સાંભળ્યું નહિ. ટોરી ટોળી તો એના ભૂના દિસાબ

- સુકવતી હોય તેમ આ લેહિની સામે ઘર્ષ લીબરલ ટોળીએ પણ નેશ-
નાલીસ્ટોની ટોળીનો સૂર્ય અસ્ત પામતો જોઈ મદદ કરવાના અખાડા કર્યા.

આ વખતે સીનફીનવાળાઓએ અને મીં ૨૩મંડની ટોળીએ અમેજ
પ્રધાનમંડળ અને પાર્લામેન્ટને અરજ ન કરતાં અમેરિકા અને બીજા સ્વતં-
ત્રતા ભોગવતાં રાજ્યોને અરજ કરી. આયર્લેન્ડ સ્વતંત્ર છે અને તેને સુલે-
હની સહાઈ અતિનિધિ મોકલવાનો હક્ક છે એ બાબતો નક્કી કરવાને
સીનફીનવાળાઓએ ડબ્લીનમાં એક કોન્ફરન્સ બોલાવી. ઉપલી અરજીની
અસર એ ઘર્ષ કે મીં લોપડ જ્યોજે પોતે આયર્લેન્ડના સવાસનો ફડ્યો
કેમ કરવા મંગે છે તેના મુદ્દા બહાર પાડ્યા. પહેલો તો એક અસરદરના
છ કરખાઓ આયર્લેન્ડની પાર્લામેન્ટની સત્તાની બહાર તત્કાલમાં રાખવા;
પણ આ બાબતપર ફરીથી પાંચ વર્ષ રહીને વિચાર કરવો; આયર્લેન્ડને
માટે કાયદા બાંધનારી એક કાઉન્સિલ ઘુરત જ સ્થાપવી અને નાંધુાં પ્રક-
રણ ફરીથી તપાસવું; જો આ વાતથી ફડ્યો ન થાય તો આયર્લેન્ડના
અતિનિધિઓની એક સભા બોલાવી પૂછવું કે તમારા દેશમાં સર્વથી સારી
રીતે ગાંજ્ય કેમ ચાલી શકે તેને માટે તમે સૂચનાઓ કરો.

બધી ટોળીઓએ વડા પ્રધાનના ઉપલા મુદ્દાઓ એકદમ નાકબુલ
કર્યા અને હસી ઠાક્યા, પણ એની અતિનિધિઓને બોલાવવાની સૂચનાપર
લેહિ વિચાર કરવા લાગ્યા. અસરદરવાળાઓએ તો સરખાતમાં જ કહી
દીધું કે જો એ 'કનવેન્શન' તેમને પસંદ ન આવે એવી જોડવણી કરશે તો
તેઓ તે કબુલ કરવાના નથી અને તેને તાબે થવાના નથી. સીનફીનવાળા-
ઓએ ઘુરત જ એમાં લાગ લેવાની ના પાડી પ્રત્યાધાત કર્યો. એ લેહિને
તેમાં પાંચ અતિનિધિ નીમવાનો હક્ક મળ્યો હતો, પણ તેઓ જાણતા હતા
કે આપણે વધારેને માટે હક્કદાર અને લાયક છીએ. પાંચ જણ એ 'કન-
વેન્શન'માં જેની આયર્લેન્ડનું કંઈ બહુ કરી શકશે નહિ, એવું તેઓએ જણાવ્યું.
વળા 'કનવેન્શન'ને જે સત્તા આપવામાં આવી હતી તેની રુએ તેમનાથી
આયર્લેન્ડને સ્વતંત્ર બનાવવું એવું ફક્તવાવ એવું હતું જ નહિ, અને સીન-
ફીનવાળાઓને તો તે જ જોઈતું હતું એટલે કાંઈ જાતનો મેળ ખાય એવું
હતું જ નહિ. 'નેશનાલીસ્ટ' જાપામાં લખાણું કે આ 'કનવેન્શન' સ્થાપવાનો
હેતુ તો આયર્લેન્ડને આપણા મુખ્ય મુદ્દાથી ખસેડવાનો છે, આપણા વિચા-

રોને ગ્રંથવાડામાં નાંખવાનો છે, અને ઇંગ્લાંડનો હેતુ આયર્લેન્ડની માંગણી-
ઓને ખીજ સ્વરૂપમાં યુરોપની ખીજ પ્રજાઓ આગળ મૂકવાનો છે, માટે
તેનાથી તો આપણે આધાજ રહેવું. સીનશીનવાળાઓએ આયર્લેન્ડના લેહાને
અરજ કરી કે, તમે તમારું તમામ ધ્યાન યુરોપની સુલહની મંડળી પર
રહો, અને તે પંચમાં જર્મી, અમેરિકા અને રુશિયાએ અને ઇંગ્લાંડના ખીજ
મિત્ર રાજ્યોએ જે જે વચનો આપ્યાં છે તે ટાંકી ખતાવો, અને એ સલાને
આ દેશ અને તેના જુલમચારો વચ્ચે ન્યાય કરવાનું કહો, અને એમ મંજોરો કે
જેમ તમે પોલાંડની સ્વતંત્રતા કબૂલ કરો છો તેમ આયર્લેન્ડની પણ કબૂલ કરો.

સીનશીનની કાર્યવાહક કમીટીએ એકમતે જાહેર કર્યું કે જ્યાં સુધી
(૧) આયર્લેન્ડને સ્વતંત્રતા અપાય એવી સૂચના કરવાની આ કનવેન્શનને
સત્તા ન હોય, (૨) કનવેન્શન બહુમતીથી જે પસાર કરે તે ઇંગ્લાંડ કબુલ
કરશે એવી અમેરિકા અને યુરોપનાં ખીજાં રાજ્યોને તે ખાતરી ન આપે,
(૩) એ કનવેન્શનમાં ફક્ત દરેક ઉમ્મરે પુરેલા માણસના મતથી ચુંટાએલો
આયર્લેન્ડવાસી પ્રતિનિધિ જ બેસી શકે એવું જાહેર ન થાય અને (૪)
ઇંગ્લાંડના કેદખાનામાં સખડતા આયર્લેન્ડવાસીઓ લગાઇમાં પકડાયેલા
કેદીઓ જેવા ન ગણવામાં આવે ત્યાં સુધી એ કનવેન્શનમાં ભાગ ન લેવો.
પહેલી માંગણી સરકારને કબુલ નહતી, ખીજી માંગણી અલસ્ટરવાળાઓને
કબુલ નહતી, ત્રીજી માંગણી મીંડેડમની ટોળીને કબુલ ન હતી, પણ
ચોથી માંગણીમાં સરકારે સુધારો કરી રાજદ્વારી કેદીઓને ખીનશરતે છોડી
મૂક્યા હતા. કનવેન્શન પોતાનું કામ કરવાની તૈયારી કરતું હતું તેટલામાં એ
વરણીઓ થઈ; એક ‘ધસ્ટ કેલર’ના પરગણા માટે હતી; ત્યાં મીંડેડમ
નામનો પુરુષ જે ફક્ત એક મહીના પર જ જેલમાંથી છૂટ્યો હતો તેને
લોકોએ ચુરી કાઢ્યો; ખીજી વરણી કીલકેની નામના શહેર માટે થઈ ત્યાં
પણ સીનશીનવાળાઓની ફતેહ થઈ.

વરણીઓ દરમ્યાન સામાન્ય રીતે લાયજો, છાપામાં લખાણો વિગેરે
થાય છે અને મતદારો ઉમેદવારોના મત વિષે જાણીતા થાય છે. આ
વરણીઓ દરમ્યાન સીનશીનવાળાઓ મનદારોને જે અરજો કરતા હતા
તે જાણી તેમના વિચારોનો સંદેહો ખ્યાલ આવી શકે: ‘આયર્લેન્ડને બહુ
મોટું અને બહુ મજબુત થવું અટકાવવાનો એક જ ઉપાય છે, અને તે એ

કે ઇંગ્લાન્ડ સાથે તેને બાધેલું રાખવું ' 'આયર્લેન્ડના લોકોને એક મો પ્રતિનિધિઓ, આમની સભામાં જ્યાં ૧૫૦ સભાસદો છે ત્યાં મોકલવાનો હક્ક આપ્યાથી તેઓનું તે સભામાં કઈ ચાલવાનું નથી, પણ ઇર્લેન્ડની સત્તા આયર્લેન્ડના લોકોને કશું ન છે એમ બતાવી શકાશે ' 'ઇંગ્લાન્ડનો વેપાર સને ૧૬૧૪માં જોડેલો અમેરિકા સાથે હતો તેટલો જ આયર્લેન્ડ સાથે હતો અને ક્રાંસ કરતા બેવડો અને જર્મનીની સાથે કરતાં લગભગ બેરડો હતો. આપરથી જોઈ શકાશે કે ઇર્લેન્ડનું અમેરિકા બાદ કરતાં મોટામાં મોટું ધરાક આયર્લેન્ડ છે આયર્લેન્ડનો વેપાર આજે જમાનાઓથી ઇર્લેન્ડને એક હાથે છે ' સીનશીનનાળા એમ કહે છે કે તે સ્થિતિ ચાલવા દેવી નહીં 'આયર્લેન્ડનો તમામ વેપાર ૧૫ કરોડ પાઉન્ડો છે અને તેમાંથી સાડાતેર કરોડનો ઇંગ્લાન્ડ સાથે છે જોડેલો વેપાર ઇર્લેન્ડ સાથે છે તેટલો જો બીજા દેશ સાથે કરીએ તો તેઓ આપણને પોતાની બજારમાં ધણી સગવડો કરી આપે અને જે કામગીરી દરિયાઈથી આપવી પડે તે આપનાની દરજ્જા પાડી શકીશું જ્યાં સુધી આપણે બ્રિટીશ આમની સભામાં પ્રતિનિધિઓ મોકલીશું ત્યાં સુધી તેઓ આયર્લેન્ડની આવક છુટકે અને વેપાર પોતાના એકલાના હાથમાં રાખશે '.

સીનશીનની જેમ ખ્યાતી વધતી જતી હતી તેમ આયર્લેન્ડવાસી સ્વયં સેવકોની ચળવળ પાછી બચન થવા માંડી હતી તેઓએ ક્યાપત કરવી શરૂ કરી, અને જોકે સરકારે તેને કોઈ પણ રીતે દાબી દેવાનો પોતાનો વિચાર બહુર ક્યો હતો તોપણ તે લોકોમાં વધારે પત્તહગી પામતી જતી હતી જોકે સીનશીનવાળાઓ સ્વયંસેવકોથી પોતાને અજમા જ રાખતા હતા તોપણ આડકતરી મદદ તો આપ્યા જ જતા હતા આ વખતે રાષ્ટ્રીય સ્વયંસેવકો અને આયર્લેન્ડવાસી સ્વયંસેવકોનું જોડાણ થયું એટલે સરકારે બધા સ્વયંસેવકો પાસેથી હથિયાર લઈ લેવાનું શરૂ કર્યું આની બદનામી સીનશીનવાળાઓને માથે આવી અલસ્ટરના સ્વયંસેવકોને તો સરકાર છેડી શકે એમ હતું જ નહિ અને તેમની પાસેથી હથિયાર લઈ લેવાનું તેમણે કઈ કંઈ નહિ, કારણ કે તેઓ તો ઇંગ્લાન્ડના લોકોને મતે વફાદાર હતા સરકારે આમ હથિયારો લઈ લેવા માંજા એટલે છુપકાથી હથિયાર છુટી લેવાનું, ચોરી જપ્તાનું શરૂ થયું અને તેને માટે દરોડાઓ પાડવા માંજા તેમાં કંઈક નિર્દોષોના જાન મવા.

આ વખતે પાદરીઓએ રાજસત્તાને માન આપવાને ખુદાનો અને મનુષ્યનો કાયદો ન તોડવાને અરજ બાહાર પાડી. સીનશીનવાળા હજુ લગી કદી પણ ખુનામરકીને પસંદ કરતા નહિ, પણ રાજ્યના કાયદાને માન આપવાની સલાહની તેઓ સામે હતા અને તેથી પાદરીઓને ચોખ્ખું કહી દીધું કે રાજદ્વારી બાબતમાં તમારું કામ નથી. પાદરીઓ જે આપ-હાંડવાસી તરીકે લોકો સાથે મળી કામ કરવા ખુશી હોય તો તે વાત તેમને કબૂલ હતી, પણ રાજદ્વારી બાબતમાં તેઓને લગામ આપવાને ખુશી ન હતી. જ્યારે સરકારે નીમેલું કનવેન્શન બંધબારણે કામ ચલાવતું હતું ત્યારે સીનશીનવાળાએ પોતાનું કનવેન્શન બોલાવવાનું નક્કી કર્યું. તે કનવેન્શન તા. ૧ જી નવેમ્બર ૧૯૧૭ માં મળ્યું. તેનો પ્રમુખ મી. ૦ ડી. વેલેરા હતો. મી. ૦ ડી. વેલેરાને બીશપોએ ચેતવણી આપી હતી કે વળી ખીલે બળવો થવાનો છે તેજે તેનો નકારમાં જવાબ વાળ્યો, અને એમ પણ કહ્યું કે અમે કંઈ જર્મનીની સાથે કામ કરવા માગતા નથી. જે બંધારણ આ કનવેન્શને કબૂલ કર્યું તે મીનશીનવાળાઓની નીતિ અને મુદ્દાઓપર જ રચાયેલું હતું. મીનશીનવાળાઓનો મુદ્દો એ હતો કે આયર્લેન્ડને એક સ્વતંત્ર આયર્લેન્ડના પ્રજાસત્તાક રાજ્ય તરીકે પરદેશના રાજ્યો કબૂલ કરે પણ આયર્લેન્ડની પ્રજાને એક અરજ કરવી કે દેશમાં રાજકાજ ક્યા ધોરણે કરવું છે તે નક્કી કરવું; આયર્લેન્ડની પ્રજાને નામે જાહેર કરવું કે બ્રિટીશ પાર્લામેન્ટ યા ઈંગ્લાંડના રાજ્યને યા તો કોઈપણ પરદેશી સરકારને આયર્લેન્ડને માટે કાયદા ધડવાની સત્તા નથી અને હરકોઈ પ્રકારે ઈંગ્લાંડને આયર્લેન્ડપર લશ્કરી બળ યા બીજા કોઈ પણ પ્રકારના બળથી સત્તા બોગવતું અટકાવવું.

મીનશીનવાળાઓની નવી રીતી અને તેમની જુની રીતીમાં ફરક છે. તને ૧૯૦૩-૧૯૧૦ સુધી તેઓ તો હુમ્મેશાં સ્વાયત્તી થવાનું જ કહેતા હતા, અને ખીલને ફરીઆફ કંપી અને મદદ ન લેવી એવું જ કહેતા હતા. નવી રીતિ પ્રમાણે તો આયર્લેન્ડનો સ્વાયત્ત પૂરોપૂરો સુવેદની અબામાં લઈ જવાનું હું હતું. આ દેશપરદેશના રાજ્યોને અરજ કરવાની હતી. જુના સીનશીન મત પ્રમાણે તો પોતાનામાં સુધારો કરી લોકોમાં બળ આણવું અને તેમ કરવામાં જ જે ભોગ આપવો પડે તે આપવો; આનું નવામાં

નહોતું. આ ફેરફારો દુનીયાની સ્થિતિ ફેરવાઈ હતી એટલે તેને લઈને કંઈ હતા. પહેલી રીતે દુનીયામાં શાંતી હોય ત્યારે કામમાં આવે એવી હતી; બીજીને ઉપયોગ લડાઈ દરમ્યાન થઈ શકે એમ હતું. જોકે સુલેહની સલાને અરજ કરવાનું સીનશીનવાળાઓએ કબુલ્યું હતું અને તેટલા સામે પોતાના નિયમથી ખસ્યા હતા, પણ બીજી બાજુનામાં તેઓ તેમને વળગી રહ્યા હતા. સુલેહની સલામાં જવાની ચાલુ વાતોથી અને ચર્ચાથી આય-લોડના લોકોને પોતાના દેશ માટેનો વિચાર પણ ફેરવાયો હતો. હવે તેઓને કંઈ ઇચ્છાંથી છુટવાનો અને સ્વતંત્ર થવાનો જ મનોરથ નહતો. પણ એક સ્વતંત્ર પ્રજા તરીકે અન્ય પ્રજાઓ સાથે એસવાની અને બીજા રાજ્યોના જેવા સધળા હક્ક મેળવવાની તેઓની ઇચ્છા થઈ હતી.

સીનશીનવાળાઓએ સ્વાયત્તી થવાનું છોડી દીધું નહોતું તે પૂરવાર કરવાને તેમને એક તક સને ૧૯૧૭ ની આખેરીએ અને સને ૧૯૧૮ ની શરૂઆતમાં શીઆળામાં પડેલા દુકાળ વખતે મળી. આ વખતે યુરોપમાં સર્વત્ર દુકાળ હતો. યુરોપની બધી પ્રજાઓ પોતાના ખોરાકની બહુ સંભાળ રાખી જાળવણી કરતી હતી. આયર્લેન્ડમાંથી ખોરાક બેધડક બહાર ઉપડી જતો હતો. ઠોર, અણા અને માખણ મોટા જથ્થામાં ઇંગ્લેન્ડ જતા હતાં. આ વખતે તેઓને ખબર હતી કે ખોરાકી જેમ તેમ ઉનાળાની અધવચ સુધી પહોંચશે. આયર્લેન્ડની આધખોરાકીપર કાણુ રાખવાને એક અંગ્રેજ કમીટી નીમાઈ હતી. તેમાં કેટલાક સ્વતંત્ર અને કેટલાક મજૂર પક્ષના પણ સભાસદ હતા. તેઓએ વાંધો ઉઠાવ્યો, પણ તેઓની સલાહકારક મંડળી હતી એટલે તેની સલાહ આધખોરાકી કાણુમાં રાખનાર ઇંગ્લેન્ડનો અમલદાર ગંભીરતો નહિ. સ્વતંત્ર સભાસદોએ કટાણીને રાજીનામું આપ્યું અને અમલદારોના હાથમાં કામ રહ્યું. સીનશીનવાળાઓએ આયર્લેન્ડમાં કેટલો ખોરાક છે તેના બીનસરકારી આંકડા ભેગા કર્યા. સીનશીન કલઓને તેમને જે ખોરાકી સંગ્રાહી માહિતી વા ખબર હોય તે મુખ્ય મંડળને આપવા સૂચનું. ખેડૂતો અને વેપારીઓને ઉદ્દેશીને એક વિનિતિ બહાર પાડી કે આયર્લેન્ડના લોકોને ખૂબમર્યાદાથી બચાવવાને માટે મદદ કરો અને આય-લોડના લોકોના ઉપયોગને માટે જ ખોરાક વેચો. રેલ્વે અને બંદરોપર કામ કરનારાઓને અને મજૂરોને પણ કન્ટ્રી કે તમારે ખોરાકના નિકારાના

કામમાં મદદ ન કરવી અને જે કરે તેને દેશનો દુશ્મન ગણવું. પાદરી-ઓને પણ અરજ કરી કે દેશના ખોરાકને બચાવવામાં અને વહેંચણી કરવામાં મદદ કરે. પણ આ કામ કંઈ મેહેનું નહોતું. ખેડૂત અને વેપારી પોતાનો નફો મુકી દે એ કંઈ સહેલાઈથી બને નહિ. અંગ્રેજ વેપારીઓ આવલોડના માલને માટે મોટી કીમ્મત આપવા ખુશી હતા અને ખેડૂત અને વેપારી તે વેપારીઓને માલ વેચ્યા જ જાતે અને છેવટે દેશમાં આવવાને બેન્ક નોટો જ, કાગળિયાં રહેતે. મળુરપક્ષે બેનું કે સીન-શીનવાળાઓથી એકમે હાથે કંઈ ખોરાકનો નિકાસ અટકી શકશે નહિ અને તેથી સરકારને વચ્ચે પડવાની અરજ કરી, પણ તેમાં કંઈ વળ્યું નહિ અને જરાપણ ફેર પડ્યો નહિ. ખોરાકની વહેંચણી બાબત સીનશીનવાળાઓ કંઈક કરી શક્યા. જે પરગણાઓમાં લાવ જરા સરતા હતા ત્યાંથી માલ લઈ જ્યાં બહુજ મેંધો હતો ત્યાં તેઓએ મોકલવાનું શરૂ કર્યું. દાખલા તરીકે, ઇનીસમાં સીનશીન કલબે એક સીનશીન બગ્ગર ખોડ્યો. ત્યાં ખેડૂતો બટાટા લાવતા હતા. કલબ તે ચાતુ લાવે ખરીદી અને દોહસો ગરીબ કુટુંબોને પડત લાવે આપતા. દરેક કુટુંબને એક કાંડ આપવામાં આવ્યો હતો અને તેનાપર તેને કેટલા બટાટાની જરૂર છે તે નક્કી લખી આપવામાં આવ્યું હતું, અને તે કાંડ બતાવતાં તેને તેટલા બટાટા મળતા. આ યોજના ઇનીસના કેટલાક પૈસાવાળાએ બેધતી મુડી રોકી મદદ કરવાથી ચાલી હતી. આ અને આવી બીજી યોજનાઓએ ઠીક કામ કર્યું. આથી સીનશીનવાળાઓની ખ્યાતી વધી અને લોકોમાં તેમનો ભાગવમ પણ વધ્યો. તેટલા જ પ્રમાણમાં વિદેશી સરકારની બેદરકારી બેઈ લોકોમાં તેની આબરુ ધટી.

આજ વખતે જભે સરકાર સીનશીનની ચળવળને મદદ કરવા મંજૂરી હોય તેમ તેની પોલીએ કામ લીધું. લોકો ધીરજથી ‘કનવેન્શન’ના કામમાં મદદ કરે યા તે કામ જુએ એટલા માટે જ્યારે સરકાર કેટલાકને કેદ-ખાનામાંથી છોડતી હતી ત્યારે પોલીસ બીજાઓને પકડતી હતી. આથી લોકોમાં હેલવાવા માંજું કે સરકાર કંઈ સારી નિયમોથી કેદ પકડાયેલાઓને છોડતી નહતી, પણ યુરોપના બીજા રાજ્યોમાં પોતાનું સારું કેહેવાય તેટલા માટે તેમ કરતી હતી. સરકારનાં કેટલાંક સારાં કામો પોલીસ પોતાની

કમઅક્ષયથી કોઈ વખતે દેમ બગાડી નાખે છે તેનો આ એક દાખરો છે. લેડિસ એમ પણ સમત્યાકે ત્યાં સુધી કનવેન્શનનું કામ ચાલે છે ત્યાં લગણ સીનશીનવાળાઓની વાતો લેડિસમાં પ્રસરતી અટકાવવી એવો સરકારનો આમ કગ્યામાં મુદ્દો છે. આથી પણ મીનશીનવાળાની ખ્યાતી જરા વધી

સને ૧૯૧૮ ની શરઆતમાં સાઉથ આરમાવમાં વરણી થઈ. આ વખત કનવેન્શનનું કામ ચાલી રહ્યું હતું. લેડિસને તેનાપર આદા હતી કે તે કઈ રસ્તો દેખાડશે અને આયર્લીડના સવાલનો ફડચો જાલદીથી થશે. એ આશામાં રહી તેઓએ મત સીનશીનવાળાઓની સામે આપ્યો અને સીનશીન ઉમેદવાર નિષ્ફળ ગયો. આ કારણે સેન્ટ પેટ્રીકને દહાડે સીન-શીનવાળાઓ દેશમાં ઠેરઠેર મોટી જગી સભાઓ ભોલાવવાનું નક્કી કર્યું. ડબ્લીન, બેલફાસ્ટ અને ક્લેર શહેરો સિવાય બલુખરે દેકાણે સભાઓ મળી સભાઓમાં એક દરખાસ્ત પસાર કરી જાહેર કરાણ કે આયર્લીડના લેડિસ એક પ્રજા છે અને સ્વતંત્ર થવાનો તે હક્ક ધરાવે છે; તે હક્ક તેઓનો જમાનાઓથી છે અને કદી તેને તેઓએ છોડ્યો નથી; ઇંગ્લેન્ડ પોતાના મદારાત્યને ખાતર આયર્લીડને ખાંધી રાખે છે અને તેમાં આયર્લીડના લેડિસની સમજિ નથી તે દરખાસ્તમાં તે વખતે પ્રધાનોએ કરેલાં લાપણોમાં એવું કહ્યું હતું કે ‘આયર્લીડને તદ્દન સ્વતંત્ર બનાવવાનો કોઈ પણ સભેગોમાં વિચાર કરી સકાય એમ નથી’ તે અને એવા જ બીજા ઉદ્દેશો ઇંગ્લેન્ડના આયર્લીડ માટે ખરા વિચારો કવા છે તે ત્યાં ટાંકી ખતાવાયા.

સને ૧૯૧૮ ની ૬ ફી માર્ચે મીં જોન રેડમ્પ્ટ મરી ગયો. તેની ખાલી પડેલી જગ્યાને માટે વરણીમાં તેનો છોકરો ઉમેદવાર તરીકે બહાર પડ્યો હતો. તેની સામે એક મીનશીન ઉમેદવાર બહાર પડ્યો. આ કામ થાણુ અયોગ્ય હતું. મીં રેડમ્પ્ટની મેવાઓ જોતાં આમ કગ્યું બાજબી નહતું. મીનશીન ઉમેદવાર નિષ્ફળ ગયો.

સને ૧૯૧૮ ના એપ્રિલ મહીનામાં ‘કનવેન્શન’નો રીપોર્ટ બહાર પડ્યો, પણ તે રીપોર્ટને અબ્યાસ કરી તેનો સાર ખેંચી લેણું થયું હતું તે નક્કી કરવું એ મુશ્કેલ હતું. આ રીપોર્ટ જે વખતે બહાર પડ્યો તે વખતે યુરો-પની મોટી લડાઈ એવે તબક્કે આવી હતી કે લેડિસના જીવ ઉચા હતા; શ થશે એ ખબર નહોતી, તેવને માટે માણુઓ લાવવાની જૂમ પડી રહી

હતી; ઈંગ્લાંડમાં ફરજિયાત લશ્કરી કાયદો પસાર થયો હતો; ખીજા દેશોમાં પણ સૈન્યમાં ભરતી કરવાની મોટી તૈયારીઓ ચાલતી હતી; આયર્લેન્ડને માટે હજુ લગણુ લશ્કરમાં ફરજિયાત જોડાવાનો કાયદો પસાર થયો નહોતો; તેમ કરવાનું પણ ઈંગ્લાંડને આજ વખતે સુઝ્યું ‘કનવેન્શન’ના રીપોર્ટમાં એકમતે થું કરવું તે કંઈ કહેવામાં આવ્યું નહોતું અને હવે પછી સરકાર એ જાળતપર વિચાર કરશે એમ કહી આયર્લેન્ડને હોમરુલ આપવાની જાળ ને તત્કાલમાં તો અભરાર્થ પર ચઢાવી. લડાઈમાં માણુમો જોઈએ માટે તેનો વિચાર પહેલાં કરવો જોઈએ. સૈન્યમાં માણુસો જોઈએ અને તે આયર્લેન્ડમાં હતાં, તો આ માટે તેઓને સૈન્યમાં ન લેવામાં? સને ૧૯૧૪ માં હોમરુલ ખીલ પસાર કર્યું હતું અને પાર્લામેન્ટરી ટોળીને તે કબુલ હતું. તેની રજૂઆત આયર્લેન્ડને માટે કાયદો પસાર કરવાની સત્તા બ્રિટીશ પાર્લામેન્ટને હતી. પણ આ કાયદાનો અમલ તો પાર્લામેન્ટે એક કાયદો પસાર કરી મુક્તવી રાખ્યો હતો. એટલે એ મુક્તવી રહેલા કાયદાનો એક જ ભાગ જે વડા પ્રધાનને જોઈતો હતો તેનો ઉપયોગ કરવાનું તેણે નહીં કર્યું.

આયર્લેન્ડને માટે હોમરુલ ખીલ મુક્તવી રતું અને ફરજિયાત લશ્કરમાં જવાનું આવ્યું! ફરજિયાત લશ્કરમાં દાખલ કરવાનો કાયદો મુક્તિ પતે પસાર થયો હતો. પહેલાં તો લેડિઝ ધણી સામે હતા. પછી જેમ જેમ લડાઈ લગતી ગઈ, જેમ જેમ માણુમોની સૈન્યમાં વધારે ને વધારે જરૂર પડતી ગઈ, તેમ તેમ લેડિઝનો વિચાર ફેરવાતો ગયો અને તેઓ આવા કાયદાની જરૂરીયાત સમજવા લાગ્યા અને તે પસાર કરવાને સંમતિ આપી. લેડિઝની સંમતિ વગર ઈંગ્લાંડમાં પણ આવો કાયદો પસાર થઈ શકતો નહિ. મી. એરકલીથ જે એક વખતે વડો પ્રધાન હતો અને એક સારો ધારાસભી છે તેણે જણાવ્યું હતું કે ફરજિયાત લશ્કરમાં દાખલ કરવાનું કોઈ કાયદાની સત્તા આ રાજ્ય તરફની પોતાની ફરજની રુએ ખની રોકે નહીં, પણ લેડિઝ સંમતિ આપે તો એવો કાયદો પસાર થઈ શકે. ઓસ્ટ્રેલીઆમાં આવા કાયદાને માટે ભારી ચર્ચા થઈ હતી અને આખરે તેમાં કંઈવળ્યું નહોતું. આવો કાયદો સાંની સરકાર પસાર કરાવી સારી નહતી. ઓસ્ટ્રેલીઆના લેડિઝ પર આવા કાયદો માટે દબાવુ કરવાનો આ તેમને આવો કાયદો પસાર કરનાં અટકાવવાનો ઓસ્ટ્રેલિયાવાસીને દબ્બ નથી એમ કોઈએ

પણ હતું ન હતું એરેલીઆના લેખિની માફ-આયર્સના પેપરને આ બાબતમાં ઈપસદ કરવાની તક અપાઈ નહોતી

તે પ્રધાનમંડળે આવેલા દરાર ક્યો તેમાં એમ પણ આયર્સનો સમાવેશ નહોતો. આયર્સના પેપરની મરજી વિરુદ્ધ આ કાયદાનો અમલ કરવાનો હતો. જ્યારે આયર્સવાસીઓને એમ કહેવામાં આવ્યું કે તમને પસંદ હોય ન હોય પણ અમેજી પાનમિન્ડને કાયદો પસાર કર્યો છે માટે તમારે તેને માન આપવું જ જોઈએ, ત્યારે આયર્સના લેખિકાએ જવાબ આપ્યો કે જ્યારે અન્ય દવાળા પાનમિન્ડના કાયદાને તાતે ચનાની ના પાડતા હતા ત્યારે તમે આ સુત્ર પ્રમાણે કેમ નહોતા ચાલતા અને તેમના પર દબાણ કેમ નહોતા કરતા? સીનશીનનાગાઓએ તો પાછું પોતે જ આગળ અનેક વાર જી હવે તે જ જી કે આ એક વધુ દાખરો છે કે જેથી એમ પુરવાર થાય છે કે ઈંગ્લાંડ આયર્સ પર ફક્ત બળજેરીથી રાજ્ય કરે છે અને મરવા માગે છે એ લેખિકાએ એમ પણ બતાવ્યું કે આયર્સની જીતી પાનમિન્ડને પણ આ સત્તા નહોતી અને એ પાનમિન્ડની સત્તા મો વર્ષપરના 'યુનીયન એક્ટ' (આયર્સ અને ઈંગ્લાંડને જોડવાના કાયદા) પ્રમાણે ઈંગ્લાંડની પાર્ટી મેન્ડેને મળેલી છે, તો જ સત્તા આયર્સની પાલમિન્ડને નહતી તે ઈંગ્લાંડની પાનમિન્ડને આપી શકે નહિ જો પોતાની પામે ન હોય તે બીજાને આપી જ ન રાખાય કાઈ પણ આદમીનો જન અમલ છુટાપછું જ્યારે તેને ઈંગ્લાંડે ક્યાં હોય અને તેને શિક્ષા થઈ હોય ત્યારે જ તે શિક્ષા

અને આપણે ઈસલાંબના શુવામો છીએ એવું સ્વીકારવું પડશે. આવો કાયદો બિટીશ સરકારને પસાર કરવાનો હક્ક જ નથી. આવો કાયદો જો પસાર થાય તો ઈસલાંબના લોકોએ આયર્લેન્ડ સામે લડાઈ જાહેર કરી છે એમ માનવું. એ કોન્ફરન્સે કેથોલિક પાદરીઓની પણ મદદ માગી. તેઓએ પણ તે આપવા કબૂલ્યું અને એક મેનીફેસ્ટો બહાર પાડ્યો. તેમાં આવા કાયદાની સામે થવાને તેઓએ કહ્યું હતું પણ તેની સામે ધર્મની બાબતને એવી રીતે જોડી દીધી હતી કે મીનશીનરોને લાગ્યું કે આના કરતાં તો મદદ ન જ માગી હતે તો સારું, ઈસલાંબના ધર્મીઓએ તરત જ 'No Popery' (એટલે કે કેથોલિકો રોમના પોપના અનુયાયીઓ છે અને તેમનો મત આપણા પરીવર્તમાં ન જોઈએ)ની છુમ પાડી અલ્ટરવાળા પ્રોટેસ્ટન્ટોએ પણ તેની સામા વધી ઉઠાવ્યો. આવા મેનીફેસ્ટોથી જે કંઈ કાયદો થાત તેના કરતાં નુકસાન થવાના વધારે સંભવ દેખાવા લાગ્યા.

પણ લોકોનું આ કાયદા સામે થવાનું તો ચાલુ રહ્યું. નેશનાલીસ્ટોએ આ કાયદાની સામે થવા મોઝદ લીધા. મજૂર પક્ષે ૨૩ મી એપ્રિલ ૧૯૧૮ ને દોને એક મોટી હડતાળ પાડી. ફરજિયાત લશ્કરમાં દાખલ કરવાના કાયદાની સામે જેટલા વાંધા હતા તે બધા ધડી કાઢી એક મુસદ્દો તૈયાર કરી કમ્પ્લીનના લોર્ડ મેયર (નગરોફ)ને અમેરીકા મોકલવાનું નક્કી કર્યું. આયર્લેન્ડના લોર્ડ લેફ્ટનન્ટ લોર્ડ કેન્સે લોર્ડ મેયરને અમેરીકા જવાની ગ્લ ન આપી અને કહ્યું કે તમારો મુસદ્દો અમને વાંચવા મોકલો અને અમારી પસંદગી મેળવે. ખીજે રસ્તો જે અધિકારીઓએ પકલ્યો તે આ ચળવળના નામકોને પકડવાનું શરૂ કરવાનો હતો. સીનશીનના બે સર્જારો મી. ડી. વેલેરા અને મી. આરથર મીશીથને કેદ કર્યા, ખીજા કેદવાદિને પણ કેદ કર્યા અથવા દેશ-પાર કર્યા. ઈસલાંબના લોકો આયર્લેન્ડના લોકો લશ્કરમાં જોડાવાના કાયદાની સામે થતા હતા એટલે તેમની સાથે ગુસ્સામાં તો હતા, પણ જે રીતે અમર-દારો આયર્લેન્ડમાં કામ લેતા હતા તે તેમને પસંદ નહોતું. આવી લોક-લાગણી જોઈ ત્યારે અમરદારોએ કહ્યું કે, ઉપલા આદમીઓને તો જર્મની સાથે છુપો તામડો રચવા માટે પકડ્યા છે. લોર્ડ વીચમેર્ન જેના વખતમાં આ કરવાનો તામડો રચાયો હતો તેણે આવી કોઈ વાન ગણવાની સાક્ષ ના પાડી અને આવું કંઈ દેએ એવું પણ સ્વીકારવાની ના પાડી. વડા પ્રધાને

કહ્યું કે મેં તપાસ કરી છે અને પુરાવા જોયા છે, પણ તે ગદાર પાડવાની ના પાડી. આયર્લેન્ડના વલીવટ ખાતાની કમેરીએ એક મોટો દેવાક બહાર પાડ્યો. તેમાં મીનશીનનો આગલો ઇનિદાસ આપ્યો હતો અને કેઈ આસા-મીઓએ જર્મની પાસેથી પૈસા લીધા છે અને તેઓ જર્મની સાથે વ્યવહાર રાખે છે એવું તેમાં. જલ્દીથી હતું. પણ કેદ પકડાયેલાઓની સામે કઈ સીધી પૂરાવા ન હતો અને કેટલાકે તો ત્યારે આ છુપો તાગડો રચવાનું કહેવામાં આવતું હતું તે વખતે કેદમાં હતા. સરકારે જે દેવાક બહાર પાડ્યો હતો તેની “ન્યુ આયર્લેન્ડ” નામનો છાપામાં સખ્ત ખબર લેવાઈ. સરકારની આગળે ઘોડો પદોએ અને ફરીથી આપા દેવાલો છાપવાનું માંડી વળાયું. સને ૧૯૧૮ ના જુલાઈ મહીનામાં મીનશીન, ગેલીક લીગ નામની એક ખીજ એવી જ મડળી, અને આયર્લેન્ડવામી સ્વયંચક વિગેરે મડળો દેશને માટે ધારનીશયાં છે એવું જાહેર થયું. સરકારને જે ન ગમતા હોય એવા પુરુષોના આશરો નીચે જે મેળાવડાઓ, અંગકસર-તના અખાડાઓ વિગેરે થતા તો તેમને પણ બંધ કરાવવામાં આવતા હતા. રાજ્ય એટલે તેનો અર્થ એમ થતા માંડ્યો કે અમલદારોને જે કરવું હોય તેમ કરવાને માટે જેટલા લશ્કરી આદમીઓ આયર્લેન્ડમાં જોઈએ તેટલા રાખી તેમ કરવા દેવાની સગવડ કરી આપનારી સંસ્થા. વળે આયર્લેન્ડ જાણે સત્તુનો એક દેશ હોય અને તેનો કખતે લીધો હોય અને ત્યાં રાજ્યબધારણની રૂએ કારભાર ચાલતો ન હોય એમ છુપી રીતે વર્નવામાં આવતું હતું. મી. ઓશીથને ત્યારે પકડવામાં આવ્યો ત્યારે સરકારની આવી ચાલ આખત જાણે સામે જવાબ આપતા હોય તેમ સીન-શીનવાળાઓએ તેને ઇન્ટ કેવેન તરફથી ઇંગ્લાંડની પાલમિન્ટ માટે સુંદી કાઢ્યો.

મી. રેડમંડની પાલમિન્ટરી પક્ષકારોએ ઇંગ્લાંડથી આયર્લેન્ડ આવી લશ્કરમાં ફરજિયાત દાવાના કાયદાની સામે થતા મીનશીનવાળાઓને જે મદદ તો કરી, પણ તેઓ કેઈ સીનશીનવાળાઓનો આખો કાર્યક્રમ યા તો તેઓની બધી માંગણી વ્યાજબી છે યા મજા એવી છે એમ કમ્પ્લેટ કરના નહતા. હજી તેઓ તો જુની પદ્ધતિને વળગી અંગ્રેજ પાલમિન્ટ પાસેથી ધીમે ધીમે સ્વગત મેળવવાની રૂઢિ ચાલુ રાખવાના જ વિચારના હતા.

સીનશીનવાળાઓની તકરાર વાજબી નથી એમ એ લેકાથી પૂરવાર થઈ

શક્તિ નહોતી અને સીનશીનવાળાઓને નેશનાલીસ્ટોના મોટા ટેકા હતો અને રેડમંડની ટોળીને કાર્ષ ટેકા આપતું નહતું.

સીનશીનવાળાઓ અને ધર્મગુરુઓ વચ્ચે મહેવાઈથી સમજાય એવો સમય હતો. કેટલાક કહેતા કે સીનશીનવાળાઓએ ધર્મગુરુઓને મેળવી લીધા છે, ત્યાર કેટલાક કહેતા કે ધર્મગુરુઓએ સીનશીનવાળાઓને મેળવી લીધા છે. વાસ્તવિક એ બન્ને વાત ખોટી હતી કાર્ષ કાર્ષ ધર્મગુરુની સીનશીનવાળાઓ માટે લાગણી હતી, પણ ધણુઓ એના હતા કે તેઓને સીનશીનવાળાઓ સાથે કંઈ સમય નહોતો લશ્કરમાં ફરજિયાત હાજર રવાના કાય-ની સામે થયા એઓ અને સીનશીનવાળાઓએ સાથે મળી કામ કર્યું હતું મેટલુજ. સીનશીનવાળાઓ પણ એ ધર્મગુરુઓની પોતાના પ્રત્યેની ખરી લાગણી માટે કંઈ જૂલ ખાતા નહોતા કાંઈ એ 'ફલેતેચન' (જેણે થોડાક ખાત ઉપર પોતાને આધારીશ પ્રગતિસત્તાના કામચલાઉ પ્રમુખ તરીકે જાહેર કર્યો હતો તે) નામના એક પાદરીએ સીનશીનવાળા તરફથી ઇસ્ટ કવેનની વરણીમાં ઘણો મોટો ભાગ લીધો હતો તેના ઉપરી રેવરંડ ડોક્ટર કોઈને તેની બધી સત્તાઓ બધી લીધી અને તેને દેનજમાં 'માસ' (mass) કહેતા પણ અટકાઓ કોમાનાના લેફ્ટિ આથી ગુએ થયા અને દેનજ બધ કર્યું અને બીજા કોઈને પણ 'માસ' (ઉપદેશ) કહેવા દીધો નહિ બ્યાં પાદરીઓ સીનશીનવાળાની સામે દેવજોમાં બોલતા ત્યારે સીનશીનવાળાઓ તેનો સામો જનાળ તત્કાળ આપતા, પણ તે ધણી માનભરી રીતે આપના અને અપમાનગરક કંઈ દેવના કે બોલતા નહિ આવર્ણાંડના કેથોલિકોના ધર્મગુરુઓ હમેશા કાંઈક અને પૂરી વ્યવસ્થાની બાજુ પર હમેશા રહેતા તેઓએ રીનિયોનેની સાથે વ્યવહાર બધ કાંઈક હતો, લેન્ડ લીગ(જમીન રાજમંડળી)ની સામે હતા, અને બજવાને વખોડી કાઢ્યો હતો જે આ લેગિ આવી રીતે કાયદાને માન આપીને આવવાની બાબતમાં ચુસ્ત ન હતો તો આવર્ણાંડના લેફ્ટિ ક્યારના એ દેવની બહાર નીકળી ગયા હતા તેઓ ખનામરશીની સામે ખૂબ જોશથી બોલતા જે તેઓ આવર્ણાંડની રાજ-દારી બાબતમાં માયુ માગના હતા તો તેઓ જ કંઈ એમ નહોતા કરતા, પણ પ્રોટેસ્ટાંટના ધર્મગુરુઓ પણ એમ જ કરતા હતા.

મહુરપક્ષ અને સીનશીનવાળાઓ સાથે મળી કામ કરના હતા તેથી કંઈ મહુરપક્ષ સીનશીન બની ગયો હતો અથવા સીનશીનવાળા મહુરપક્ષના વિચારના થઈ ગયા હતા એવું કંઈ નહોતું. આ પક્ષ પણ સીનશીનવાળાની સાથે લશ્કરમાં ફરજિયાત રીતે માણસોને દાખલ કરવાના કાયદાની સામે હતો. બળવા વખતે પણ પ્રજાસત્તાવાદી સ્વયંસેવકો અને 'સહેરીઓના લશ્કર' વચ્ચે જે જોડાણ થયું હતું તે કામચલાઉ જ અને થોડાક વખતને માટે જ હતું. સીનશીનના એક નેતા મીં વંસેરાએ કહ્યું હતું કે આપસોડને છૂટાપણ મળવા દે, પછી તમારા એટલે મહુરપક્ષના જે હકો હશે તે જરૂર મળશે. મહુરપક્ષ કહેતો કે છૂટાપણ ભોગવના દેશમાં પણ મહુરોના હજી પૂરા મળ્યા નથી અને અમે કંઈ ત્યાં સુધી ધોલવા માંગતા નથી, પણ અમને તો ત્યાંથી અને ત્યારે પણ તક મળશે તે અમે લેશું અને અમારું લાખું કરશું. મહુરપક્ષ કંઈ 'અગ્રેજ કાયદાનો' તદ્દન બહિષ્કાર કરવા માંગતો નહોતો, જે જમણા હાથે કાંઈ તમારો મારે અને કાંઈ હાથે જો કાંઈ બક્ષિસ આપે તો કાળા હાથની બક્ષિસ લેવા મહુરપક્ષ ના ન પાડે, પણ એમ પણ સાથે લાખું કહે કે એ બંને હાથવાળાને વખત આવે જરૂર જોઈ લઈશું, પણ જમણા તો અમારે છવત્તું એ ધણું આવશ્યક છે. સીનશીનવાળા તેમને અગ્રેજ મહુરપક્ષથી છૂટા પડવા કહેતા, પણ તેઓ કંઈ તેમનું સંભળતા નહિ. અસ-તરવાળા પણ એલફાટના મહુરપક્ષને અગ્રેજ મહુરપક્ષથી છૂટા પડવાનું કહેતા, પણ જુદાજ કારણે સીનશીનવાળાઓના વાધો મહુરપક્ષ અગ્રેજોને છે એટલા માટે જ હતો; ત્યારે અગ્રેજ મહુરપક્ષ આપસોડને હોમરુવ અપાવવાની તરફેણમાં હતો તેટલા માટે અસતરવાળા ઉપથી માંગણી એલફાટના મહુરપક્ષ પાને કરના હતા.

લગાઈ બધ થઈ, પણ આપસોડના રાજ્યતંત્રમાં કંઈ ફરકાર થયો નહિ. આપસોડમાં સુલેહ અને શાંતિ જાળવવાને વધારે લશ્કર ફાજલ પાડી સકારી એમ અગ્રેજ રાજદ્વારીઓને લાગ્યું. લશ્કરી કાયદાનો અમલ કંઈ બધ પડ્યો નહિ. પુરોને અને સ્ત્રીઓને કંઈ પણ ચુંદો દર્શાવવા વિના કેદખાને મોકલાવવામાં આવતાં, અને તેઓ કેટલો વખત ત્યાં રહેશે એ તેઓને કેદમાં મોકલાવનારા અથવા ત્યાં રાખનારા પણ ચોક્કસ કહી શકતા નહિ.

આવા સંજોગોમાં ૧૯૧૮ માં જર્મની સાથેના યુદ્ધના અત પછી ‘ફોદની વરણી’ થઈ. કેટલોક વખત તો મજૂરપક્ષ અને સીનશીનવાળાઓની માંદા-માંદિ તકરાર ચાલી, પણ આખરે મજૂરપક્ષે પોતાના ઉમેદવારો ખેંચી લીધા. ૧૦૬ જણા જેઓને વરવામાં આવ્યા હતા તેમાંના ૭૩ જણા સીનશીનરો હતા. તેઓએ ઈંગ્લાંડની પાર્લામેન્ટમાં ન બેસવાના સોગંદ લીધા હતા અને આયર્લેન્ડને સ્વતંત્ર થવાનો હક્ક છે એમ માનનારા હતા. તેઓ અગ્રેજ પાર્લામેન્ટમાં બેસા જ નહિ. તેઓએ આયર્લેન્ડના વહીવટ માટે આયર્લેન્ડના મનદારોના પ્રતિનિધિઓની એક નવી પાર્લામેન્ટ આયર્લેન્ડમાં સ્થાપી. અસહકારનું આ એક વિચારવા જેવું સ્વરૂપ છે. એક પક્ષે વરણીમાં ન ઉભા રહેવું અને અસહકાર કરવો, અને બીજા પક્ષે ઉભા રહી, વરાઈ, પછી ધારાસભામાં બેસવું જ નહિ અને તેમ કરી અસહકાર દર્શાવવો અને વળી કિયાતમક કાર્ય સાથે લાડું કરવું, એવા બે જાતના અસહકારમાં કયો ફાયદાકારક છે એ બાબત વિચારવા જેવી છે.

જે સખ્તાઈથી ઈંગ્લેન્ડે આયર્લેન્ડમાં ઇસ્ટરના બળવાને માટે કામ લીધું અને સીનશીનના સરદારોને પકડીને કેદ કર્યા અથવા ફાંસી દીધા તેથી સીનશીનવાળા થોડોક વખત તો ડઘાઈ જ ગયા. સર્વત્ર થોડોક સમય શાંતિ પથરાઈ. ઈંગ્લાંડના લોકો સમજ્યા કે આપણી દમનનીતિ ફોદબદ થઈ છે. આપણે ઠીક ધોડા બેસાઓ છે. હવે કંઈ નહિ તો થોડોક વખત તો આયર્લેન્ડે આપણે રહેશે. પણ આ આશા હિતબુત ગયા સરખાએકી નહોતી. એખતી દમનનીતિથી કોઈ દિવસ પણ સ્વરાજ માંગતી ને તેને માટે લડતી પ્રગળે શાંત રાખી શકાય જ નહિ. બલે, એ પ્રગળના વધારે આકળા લોકો પકડાઈ ગયા કે ફાંસીએ ગયા, પણ ત્યાં એ સ્વરાજ અને સ્વરાજ જ લેઈએ એવી ત્યાં તીવ લાગણી પ્રગળા મોટા ભાગમાં પસરી દોષ સારે તો એખતી દમનનીતિ તદ્દન નકામી થઈ પડે. ધણી વખતે તો તેને લીધે ધારવા કરતાં ઉપદ્રવ પરિણામ આવે છે. એથી કરીને તો સ્વરાજ માટે લડતી પ્રગળમાં વધારે જુઓ આવે છે ને રાજ્ય કરતી પ્રગળની સામે વધારે સમય લાગણી ઉભી કરે છે. આયર્લેન્ડમાં પણ તેમજ થયું. સીનશીનવાળા જે પોતાનો પક્ષ અતાર મુખી નહોતો વધારી શકના તેમને માટે અસહકારના છ પરમ્પાઓ બાદ કરનાં આખા દેશમાં ખુબ

સરસ લાગણી ફેલાઈ ને તેમનો પક્ષ એકદમ ખુબ વધવા માંડ્યો. તેમને પણ પોતાની કામ કરવાની પદ્ધતિમાં ફેરફાર કર્યો. અત્યાર સુધી જેઓ પશુબળમાં માનતા નહોતા તે તેમાં માનવા લાગ્યા. ઇસ્ટરના બળવાની નિષ્ફળતાથી પશુબળમાં શ્રદ્ધા ઘટવાને બદલે વધી, અને બળવાની નિષ્ફળતાનું ખરું કારણ તેમને પશુબળ વાપરવાનું બુદ્ધિ લરેલું છે એમ લાગવાને બદલે મોટા પ્રમાણમાં અને સચોટ રીતે તે ન વપરાયું ને તેને માટે જોઈતી લોક-તૈયારી અને સાધનની અછત તે લાગ્યાં.

૧૦ મી જુન ૧૯૧૬ માં મી. રેડમંડે જાહેર કર્યું હતું કે મી. લોઈડે જ્યોર્જ ઈંગ્લાંડની સરકાર તરફથી વચન આપ્યું છે કે હોમરુસ બીજા જેને પસાર કરી મુક્તવી રાખવામાં આવ્યું હતું તેને એકદમ અમલમાં મુકવું. પણ લડાઈ દરમ્યાન અને લડાઈ પછી થોડોક વખત તેને અલ્ટરના ઇ પરગણાંએ ન લાગુ પાડવાનો મુસદ્દો પાર્લિમેન્ટમાં દાખલ કરવો. અલ્ટરનાવાળાઓ પોતાનો વાંધો ઉઠો રાખીને અને તેને માટે ખુબ મજકુનીથી લડવાનું જાહેર કરીને આયર્લેન્ડના બીજા લાગેને હોમરુસ લાગુ પાડવાના બીજાને પોતાનો ટેકો છે એમ જાહેર કર્યું. આયર્લેન્ડમાં વસ્તા બીજા પ્રોટેસ્ટન્ટોએ આવા બીજાની સામે પોતાનો મજબુત વાંધો ઉઠાવ્યો અને જાહેર કર્યું કે આયર્લેન્ડમાં રામન કેથોલિકોની વધુમતી હોવાથી આયર્લેન્ડને હોમરુસ આપવાનો એક જ અર્થ થશે કે તેમણે રામન કેથોલિકોના અમલ તથા રહેલું અને તે તેઓ કદી કબુલ કરશે નહીં. આ લઘુમતીને ઈંગ્લાંડના પ્રોટેસ્ટન્ટોનો ટેકો હતો. ઈંગ્લાંડના લોકો લઘુમતીને હમ્મેશાં ટેકો આપનારા અને તેઓના કેદવાના હકોનો બચાવ કરનારા હોય છે. તેઓ હમ્મેશાં તેમના રાજ્યમાં વસતી અને સ્વરાજ માંગતી સર્વ પ્રજાઓને નિરંતર એક જ શાન કલા કરે છે કે લઘુમતી ને બહુમતીવાળા બન્ને પક્ષો એવી સરસ આપસઆપસમાં સમજુતી કરે ને બધારણુ તૈયાર કરે કે લઘુમતીવાળાને લવિષ્યમાં કોઈ દિવસ જરા પણ આપદા ન પડે અને બહુમતીવાળા જરા પણ કનડી ન રહે અને તેરી ખામી બધારણુમાં હોવી ન જોઈએ. આનું અંધાગલુ તમે સમજીને તૈયાર કરો કે ઈંગ્લાંડ પોતાની સક્ષિસલામતી સંપૂર્ણ રીતે જળવાઈ રહે અને સર્વોપરીપણું જાહેરાતનું જગવાઈ રહે એવી બધી સાવચેતી રાખી

તમને સ્વરાજ આપવા તૈયાર છે. આવું બંધારણ તૈયાર કરવું એ કંઈ સહેલું કામ નથી. ભે પક્ષ કવચિત જ એક બાબતપર એકમત થાય. ઇંગ્લાંડ-વાળા વારા ફરતી એક બાબત અથવા બીજી બાબતને ટેકા આપે અને કોમી ઝઘડા અથવા મોહિમાંહેની લડાઈ કાયમ ચાલ્યા જ કરે, અને આ બધો વખત ઇંગ્લાંડવાળા તે પ્રજાને કલાજ કરે અને તે તમને સ્વરાજ આપવા અને તે માટે બધું કરવા તૈયાર છીએ, પણ તમારું જ ક્યાં ફેકાણું છે? ઉપર પ્રમાણે બીજા દાખલ કરવાનું કેહેવાયું તો ખરું, પણ ઉમરાવોની સલા જે દુનિયાની પ્રજાતિથી પચાસ વર્ષ હમ્મેશ પાછળ હોય છે તેમાં માવણી થયાં ને તેમાં નવી જ વાતો કેહેવાઈ. આ દરમ્યાન આયર્લેન્ડમાં કાંઈએની ફેરફારી થઈ, અને તે પણ એવી કે ઇંગ્લાંડની લાવી નેમોને માટે જરા પણ વિશ્વાસ આવ્યો હોય તો તે તરત ઉડી જાય.

આ બધાથી મીં રેડમંડે જાહેર કર્યું કે હોમરૂલ બીજાની વાત પડતી મુકાઈ છે. આનો લાભ પણ મીનશીનવાળાઓએ લીધો. મીં રેડમંડના પક્ષ-વાળાઓ જેમને તેઓ આયર્લેન્ડના ભાગલા કરનારા પક્ષ તરીકે હમ્મેશ ઓળખાવના તેમની પણ થી રિયલિ હતી તે વધારે સચોટ રીતે બોલોને બતાવી. એ પક્ષમાં જે થોડાક પણ માનનારા હતા તેમના દીક્ષમાં પણ વસવસો ઉમેરો થયો ને મીનશીનનો પક્ષ વધ્યો. મીં રેડમંડે પણ પોતાની

સાંભળ્યો છે. કાઈ પણ દિવસ આવો બચાવ તેમને મળે ઉત્તરો નથી તરતને માટે તો ઉલ્લેખ સમાઈ જાય, પણ અસંતોષ વધારે બોલોળા પ્રમાણમાં અને લાંબા વખતને માટે પથરાય.

ચીનશીનની ચળવળને આવી સ્થિતિએ મોટો ટેકા આપ્યો. તેમના નાયકો કેદમાં પડ્યા હતા અથવા ફાંસીએ ગયા હતા. છાપાઓ બંધ થઈ ગયાં હતાં. લોકોની શ્રદ્ધા તેમનામાંથી જરા ડગવા માંડેલી. આવી સ્થિતિમાં આવી પડેલી ચીનશીનની ચળવળ દમનનીનિના ચાપુ ઉપચારથી પાછી સતેજ થઈ. ‘આઈરીશમેન’ નામના છાપાના ૯ મી ડીએમ્બર ૧૯૧૬ ના અંકમાં ચીનશીનવાળાઓએ પોતાની કામ કરવાની પદ્ધતિ સમજાવી પેહેલાં તો પરદેશીઓના રાજ્ય સાથે બેઠો વિરોધ. ખીજું દેશની ઉત્પત્તિનાં સાધનોનો વિકાસ. એ વિકાસ પરદેશીઓની નક્કશ કરીને નહિ પણ જાતી ખામીઓને ધ્યાનમાં લઈને તેની સપૂર્ણ ખીલવણીથી. અને છેવટે નેશનલ કાઉન્સિલની મદદથી દેશનું પરદેશીઓનું રાજ્યતંત્ર ઉધુ વાળવું ‘ન્યુ આયર્લેન્ડ’ નામના છાપાના ૩૦ મી ડીએમ્બરના અંકમાં આઈરીશ સ્વયંમેવકાથી આયર્લેન્ડનો ઉદ્ધાર થવાનો છે એમ લખાયું. વળી ખીજા અંકમાં આયર્લેન્ડની સ્થિતિ પોલાડ કરનાં પણ કેટલી ખરાબ છે તે વર્ણવાઈ. સને ૧૯૧૭ ની શરૂઆતમાં ચીનશીનવાળાઓએ ‘ધી આઈરીશ વર્ક’ કરીને એક સાપ્તાહિક પત્ર દાઢ્યું. આરથર ગ્રીશીથે ‘નેશનાલીટી’ પત્રને સંસ્કરણ કર્યું. આવા પત્રોની અને તેમાં આવતા લખાણોની એક જ અસર થાય, અને તે એ કે સરકારને માટે-મામલો ગંભીર થવો જાય આ વર્ષમાં અમેરિકા જર્મનીની સામે લડાઈમાં ઉતર્યું, તેથી ચીનશીનવાળાઓની મોટી આશાઓ અને મદારો જે અમેરિકાની મદદ પર બધાવા હતા તે નષ્ટ પામ્યા. હવે તો તેની જે મદદ સુવેહની સભામાં મળે તે ખરી. આમ અડચણ આવતાં તેઓએ પોતાની જુની રીત પ્રમાણે પાણું કામ લેવાનું શરૂ કર્યું. પરદેશી રાજ્યતંત્રની સાથે અસહકારનો પ્રયોગ પાછો અમલમાં લાવવાની મેહેનત કરી આ પ્રયોગને પાર ઉતારવાને માટે પ્રજાના મોટા ભાગની સહાનુભૂતિ જોઈએ. એ માટે ફરજિયાત લશ્કરી તાલીમના કાયદાથી દેશને શી શી હાનિ થશે તે બતાવવાનું હાથ ધર્યું. તે વખતે જર્મની સાથે યુદ્ધ જોડાઈ લડાઈ ચાલતી હતી. જર્મન સજામરીનોથી દેશના

વેપારને ઘણી હાનિ થઈ હતી. સીનશીનવાળાઓએ કંઈ કે આપણા દેશના માણસો, પૈસા અને ખોરાક બધું જ આ મોટા યત્રમાં હોમાશે અને આપણો નિર્ધન દેશ પાપમાલ થશે. વળી લડાઈ પછી પણ બહુ જ સખ્ત કરે. નાંખવામાં આવશે અને આ બધું આપણે ઈલાકને લીધે ખમવું પડશે. આ બધી વાતોમા લોકોને ગમે એક વાત સજડ ઉતરી ગઈ તે એ કે તે લડાઈ દરમ્યાન જ આપણે સ્વતંત્ર થઈ જઈએ તો લડાઈ પછીના કરોમાથી બચી જઈએ. વળી સળભરીનેને લીધે આયર્લાંડમાં ખોરાકની વેઠુંચણી માટે દેટલાક કાયદા કરવા પડ્યા હતા તેનો પણ લાભ સીનશીનવાળાઓએ પૂરતો લીધો. ઈંગ્લાંડમા ખોરાકની અછત હતી ત્યાના લોકો પુષ્કળ ધનવાન હતા. આપણા દેશમાંથી ખોરાક વિગેરે મોઢ માગે હામે પણ ખેડતો પામેથી તેઓ લઈ જશે અને આપણે બુખે મરીશું એમ પણ એ લોકોએ લખ્યું મોટી લડાઈ ઘણા જ જોશમા ચાલતી હતી ઈંગ્લાંડે તેવે વખતે ખનતી નાંખતી કરી આયર્લાંડ સાથે કામ કરવાની નીતિ પકડી હતી, તેને લઈને સીનશીનવાળાઓનું જોર એકદમ વધી ગયું છાપાઓમા ઘણું જ સખ્ત લખાણો આવવા માંડ્યા એ પક્ષના છાપાઓ પણ વધી ગયાં સને ૧૯૧૮ ની શરૂઆતમાં અમેરીકામા પૈસાની સારી જેની સમવડ કરી એ લોકોએ આયર્લાંડને માટે ખરીખોટી વાતો ખુબ ફેલાવી અને આયર્લાંડનો સવાલ દબ્બેસાં લોકોની સમક્ષ રાખ્યો ૨૩ મી ફેબ્રુઆરી ૧૯૧૮ ને ફિવમે ૨૮ મીનશીનરોને આયર્લાંડમા જર્મનીથી છુપી રીતે હથીઆરો આપાન કરવા માટે પકડવામાં આવ્યા ૭ મી માર્ચે માં ૧૯૧૮ આ બાબતપર પાર્લામેન્ટમાં તકરાર ચાલી તે દરમ્યાન મી. લોઇડ જોર્જે ફરીથી કંઈ કે આયર્લાંડના જે ભાગને હોમરૂય જોઈનું હોય તેને ઈંગ્લાંડ હોમરૂય આપવા તૈયાર હતું, પણ જે ભાગને ન જોઈનું હોય તેનાપર જ્યાણ કરી ચકરો નહિ. એટલે કે અવસ્થરના છ પરગણાઓને હોમરૂલના કાયદામાંથી બાકી ગાખવાના, એટલે કે બીજા ખોલોમા ફલીએ તો આયર્લાંડના ભાગવા પાડવાની વાત પાછી કરી આ વાતની તો મી. ડેડમડે પણ ના પાડી એની બાબુવાળા પાલમિન્ટ હોડી ગયા. બીજે દિવને તેઓએ એક સભા ભરી એમ જાહેર કર્યું કે આયર્લાંડના એક નાના ભાગને એકત્ર આપવાંને હોમરૂય આપવાની બાબતમા સામે થવાનો દક્ષ નથી.

આ ચળવળ સીનશીનરોએ પણ ઉચકી લીધી. મીં રેડમંડની ટોળી-
આવી સ્થિતિનો તેઓએ પૂરો લાભ લીધો. એ ટોળીને પાછું ને
મળ્યું. ૧૯ મી એપ્રિલ ૧૯૧૮ માં એક કોનફરન્સ કાર્ડિટ પ્લંકેટે બોલાઈ
તેમાં પાંચસોથી ઊંચો પ્રતિનિધિઓ હાજર હતા. એ કોનફરન્સમાં કાર્ડ
પ્લંકેટે જાહેર કર્યું કે હવે તેઓ વધારે વાર જંજીર પહેરેલા ગુલામે
રહેવાના નથી, અને ઈંગ્લાંડની કાર્ડિટ પણ માંગણી ને સંપૂર્ણ સ્વતંત્રતાન
કરતાં આજી હશે તેને તેઓ ધિક્કાર સાથે નાકબુજ રાખશે. મીં આરથ
શ્રીફીથે આ સભામાં સીનશીન, ધી નેચન લીગ, આઈરીશ અમેરીકન ને
એલાઅન્સ, ધી આઈરીશ વોલન્ટીઅર્સ, ધી આઈરીન લેબરપાર્ટી વિગેરે
મંડળોના જોડાણ અને સાથે મળી કામ લેવા બાબત એક દરખાસ્ત
પસાર કરાવી. આ રીતે સીનશીનવાળાઓને એક રાષ્ટ્રીય મંડળ પોતાની
નેમો બર લાવવા અનાયાસે હાથ લાગ્યું.

આ ઠેકાણે આયર્લેન્ડની બધી રાજદ્રારી ટોળાઓની એક કોનફરન્સ
બોલાવી આયર્લેન્ડના સવાલનો ફડવો લાવવાની યોજના બાબત ટુંકાણમાં
થોડીક વિગતો આપવી ઠીક પડશે. ૧૬ મીએ ૧૯૧૭ ના દિવસે વડા પ્રધાન
મીં લોઇડ જ્યોર્જે એક કાગળ મીં રેડમન્ડને લખ્યો, તેમાં આયર્લેન્ડના
સવાલના ફડવા બાબત એ રસ્તા સુચવ્યા, (૧) ૧૯૧૪ માં પસાર થયેલા
હોમરુલ એક્ટનો એકદમ અમલ કરવો, પણ પાંચ વર્ષ લગણુ અલસ્ટર-
ડના ૭ પરગણાઓને તેમાંથી બાકાત રાખવા. આ વાત એવી હતી કે
કેઇ દિવસ પણ આયર્લેન્ડની એક પણ રાષ્ટ્રીય ટોળી કબૂલ રાખેજ નહિ.
આયર્લેન્ડના લાગણા કબૂલ રાખી હોમરુલ લેવું, એ વાત તો સ્વપ્ને પણ
કબૂલ કરાયજ નહિ; માટે આ વાત તો તરત જ પડતી મુકાઈ. બીજો
રસ્તો એ કે આયર્લેન્ડને સ્વરાજ્ય આપવા કેવી જાતનું બંધારણ કરવું તે
નક્કી કરવા એક 'કનવેનશન' જેમાં આયર્લેન્ડની બધી રાજદ્રારી ટોળી-
ઓના પ્રતિનિધિઓ આવે તે બોલાવવું. આમાં એક વાત ખાસ નોંધવા
જેવી છે કે રાજ્ય કરતી પ્રગતનો કાર્ડિટ પણ પ્રતિનિધિ નિમવાની વાત જ
નકતી. તેવા પ્રતિનિધિની મદદની જરૂર પણ ન જણાઈ. આવા 'કનવેન-
શન'થી કંઈ નહિ વળે અથવા તો જે કંઈ વળે તે બહુ દમવાળું ન હોય એમ
ધારી સીનશીનવાળાઓએ તરત જ જાહેર કરી નાંખ્યું કે તેઓ કંઈ આ

‘કનવેનશન’માં જોડાશે નહિ. આ ‘કનવેનશન’નું કામ બંધખારણે ચાલવાનું હતું. તેમાં ૧૦૧ જગ્યાને આમંત્રણ કરવાં એમ ઠરાવ્યું હતું. આમાં પાંચ જગ્યા સીનડીનવાળાને માટે ખાસ રોકાઈ હતી. ઈંગ્લાંડની સરકાર “કનવેનશન”નો પ્રમુખ નીમે અને બીજા પંદર પોતાની પસંદગીના આધરીશનેના નીમે. આ ‘કનવેનશન’નું કામ સરળ રીતે ચાલ અને કડવાશ ઝોડી થાય એ માટે સરકારે ૧૯૧૬ ના બળવામાં સખ પામેલા સર્વે કેદીઓને છોડી મુક્યા. આ કેદીઓને બીન સરતે છોડી મુક્યામાં આગ્રહ હતા. આ છોડી મુકાએલા કેદીઓએ સરકારનો ઉપકાર માનવાને બદલે છુટ્યા તે જ દેવમે અમેરીકાના તે વખતે જગબત્રીસીએ ચઢેલા મીં વિશ્વસનને એક અરજ જે બીજા આધરીશ લેકિએ તૈયાર કીધી હતી તેના પર સહી કરી આપી. આ અરજમાં ઈંગ્લાંડની વિરુદ્ધ સખન ભાષામાં લખવામાં કંઈ ક્યાસ રાખવામાં આવી નહોતી. આ છુટેલા કેદીઓનો કબલીનમાં વર-ધોડો કાઢવામાં આવ્યો. ડા. વલેરા તરત જ આ ચળવળમાં દોષી નીકળ્યો એને વકનુવશકિત કુદરતે જન્મતાં જ બક્ષિસમાં આપી હતી. કોઈ પણ બાબતપર માંડવાળ ન કરવી એ તો એનો જન્મથી સિદ્ધાંત હતો. ઉશ્કેરણી કરવામાં એ એણે હતો. એણે એની ઈશ્વરદત્ત સર્વે શક્તિઓનો ઈંગ્લાંડની સામે આપલીડના લેકિને ઉશ્કેરવામાં ઉપયોગ કરવો શરુ કર્યો. એ ઈંગ્લાંડનો કદો શત્રુ હતો. એટલું જ નહિ પણ આપલીડનો કોઈ પણ માણસ ઈંગ્લાંડની સારામાં સારી માંગણી પણ કમૂલ કરવાની હીમાયન કરે તો તેનો પણ એ શત્રુ બની જતો. એ ઘણી જ ઝડુની ભાષા વાપરતો. એ કામ કરવાથી યાકતો નહિ. મીં રેડમંડના હોકરાની પાલાં-મેન્ટમાં ખાલી પડેલી જગ્યાએ કલેર પરગણાના લેકિએ એને મુંડી કાઢ્યો. ડા વલેરાએ તરત જ ભાષણમાં કહ્યું કે મારી જ ટોળીનું કામ લેકિને પસંદ છે અને બીજાઓ તેઓના ખરા પ્રતિનિધિ નથી.

મે ૧૯૧૭ માં નીમાએલા ‘કનવેનશને’ માંડમાંડ સપ્ટેમ્બર ૧૯૧૭ માં જે યોજનાઓ મળી હતી તે ‘માંડ કમીટી’ને તેના પર વિચાર કરી તેમનો અભિપ્રાય દર્શાવવા મોકલી આપી. લગભગ નવેમ્બરની આખેરીએ તેણે પોતાનો રીપોર્ટ બાહર પાઝો. તેપરથી તરત જ દેખાઈ આવ્યું કે કંઈ વળવાનું નથી. સ્વરાજ્ય માંગની પ્રજાની દબોચની આડખીત્રીઓએ

ત્યાં પણ દર્શન દીધું. લઘુમતીઓને હમ્મેશ કેમ બચાવવી, આપણોડને નાણું પ્રકરણમાં કેટલી સત્તા આપવી; આ બાબતોપર એકમતી થઈ જ નહિ. 'આંડ કમીટી'એ એ બાબત 'કનવેનશન'પર મોકલી આપી. ત્યાં બે મહીના સુધી તકરાર ચાલી. ત્યાર પછી વડા પ્રધાને પેલે તે બાબતસર મેટેનલ કરી. તથા મહીના બીજા ગયા. આખરે બલસ્ટરના પ્રતિનિધિઓના વાંધા છતાં એપ્રિલ ૧૯૧૮માં એક યોજના એ 'કનવેનશન' બહુમતીથી પસાર કરી. તે યોજના પ્રમાણે આખા આયર્લોડ માટે એક પાર્લામેન્ટ સ્થાપવી અને તેનું કારોબારી મંડળ તે પાર્લામેન્ટને જોખમદાર રહે. આ પાર્લામેન્ટમ રાજ, એક 'મેનેટ' અને એક આમની સલાહના સમાવેશ થતો હતો. ઇંગ્લેન્ડની પાર્લામેન્ટનું સર્વે બાબતમાં અને સર્વે માણસપરનું સર્વોપરીપણ જાળવી રાખવામાં આવ્યું હતું. આયરીશ પાર્લામેન્ટને લડાઈ જાહેર કરવા કે સુલેહ કરવાની બાબતમાં, લશ્કરી અને નૌકાની બાબતમાં, પરદેશી રાજ્યો સાથે કોલકરાર કરવા બાબતમાં જરા પણ સત્તા આપવામાં આવી નહોતી. પ્રોટેસ્ટન્ટોની લઘુમતીના બચાવ માટે, આઈરીશ અમલદારોના દિલના બચાવ માટે પણ આ પાર્લામેન્ટની સત્તાપર અંકુશ મુકવામાં આવ્યા હતા. આબકારી અને જમાત સિવાય કર નાખવાની સત્તા આયર્લોન્ડની પાર્લામેન્ટને આપવામાં આવી હતી. આ યોજના એવી હતી કે આયર્લોન્ડની એક પણ ટોળાને બધી રીતે ગમતી નહોતી.

આ 'કનવેનશન'નું કામ ચાલતું હતું ત્યારે સીનશીનવાળાઓ જેમણે પેહેલેથી એમાં લાગ નહિ લેવાનું જાહેર કર્યું હતું તેઓ કંઈ નવરા બેસી રહ્યા ન હતા. સરકારની ઇચ્છા એવી હતી કે 'કનવેનશન'ના કામ દરમ્યાન દેશમાં જેમ બને તેમ શાંતિ અને લખી લાગણીઓ ફેલાય એમ કરવું. આ શુભ ઇચ્છાનો જેટલો ઉપયોગ સીનશીનવાળાઓથી થયો તેટલો ક્યો. જરાક પણ કંઈ કારણ મળ્યું કે તેનો ઉપયોગ સરકારની સામે કરવાનું તેઓ સુક્તા જ નહિ. આ ઉસ્કરણીથી કોઈ કોઈ ઠેકાણે ડુંકડો થવા માંડ્યાં. પોલીસ પર હુમલા થવા માંડ્યા અને જે સરકારને શાંતિ જાળવી લેવી લોકલાગણી પેદા કરી નવું બંધારણ તૈયાર કરાવ્યું હતું તે આશા ફળીજીત થઈ નહિ. કેટલાક સીનશીનવાળાઓને સરકારને પકડી ફરીથી કેદ કરવા પડ્યા. તેઓએ કેદખાનામાં જીખમરો સરુ ક્યો. એમાંનો એક

ભોગભોગે કેદખાનામાં મરી ગયો, તેથી લોકોમાં ખુબ ઉત્કરણી વધી ગઈ. એટલે સરકારે જે કોઈ બુખમરો શરુ કરે તેને છોડી દઈ, જેવો તે બાહાર નીકળી સારો ચાપ કે ફરી પકડી શકાય એવો કાયદો જે 'ફેટ અને માઉસ' ('ઉંદર અને બીલાડી')ના કાયદા તરીકે ઓળખાતો હતો તે પસાર કર્યો. આથી જેલમાં જનારાઓની સંખ્યા મોટી થઈ, કારણ કે આ સૌથી સહેલો અને સસ્તો રસ્તો કેટલાકોને પોતાની જાહેરખર્ચ આપનારા તરીકે મળી ગયો. હિંદુસ્તાનમાં પણ અસહકારની ચળવળમાં એક વખત એવો આવ્યો હતો કે ત્યારે એમ જ લાગે કે કેટલાકો તો બાણીએમને એવો ગુન્હે કરતા કે થોડીક મુદતની જેલ જવા મળે, અને તેને લીધે એકદમ પ્રસિદ્ધિ પામી જતાં. લાંબી મુદત સુધી એક નિષ્ઠાથી દેશમેવા કરી નામ કરવાની ખટપટ જ નીકળી ગઈ હોય એમ લાગતું.

સને ૧૯૧૮ ની શરઆતમાં આયર્લેન્ડમાં તોફાની વાવડો ચઢ્યો હતો. ઠેર ઠેર હુલ્લડો થતા હતાં. પોલીસના ચાલુ પર હુમલાઓ થતા હતા. લોકોના ઠોરે વાળી જવામાં આવતા હતા. તારનાં દોરડાં કાપી નાખવામાં આવતાં હતાં. અને રસ્તાઓમાં ઠેકઠેકાણે અડચણો ઉભી કરી પોલીસ અને લશ્કરને એક ગામથી બીજો ગામ જવામાં મુશ્કેલીઓ ઉભી કરવામાં આવતી હતી. મીંડેમંડ આવા વખતમાં શ્વેત પાખો. આયરીશ 'ફનવેનશન'નું કામ એવી રીતે અજાણ થયું હતું કે કોઈને પણ સંપૂર્ણ સંતોષ મળ્યો નહોતો. માર્ચ ૧૯૧૮ માં જર્મનોએ મોટા હુમલા કરી બિટીશ હરોળને ક્રાન્સમાં જરા પાછી હઠાવી હતી. બ્રીટીશ લશ્કરમાં માથુ-સોતી હારતીની ઘણીજ જગર હતી. તે માટે ફરજિયાત લશ્કરી કાયદો એપ્રિલની શરઆતમાં પાર્લામેન્ટમાં લાવવામાં અને પસાર કરવામાં આવ્યો હતો. આ કાયદામાં એક એવી કલમ હતી કે જે શરતે ઈંગ્લાંડમાં માથુ-સોતે ફરજિયાત લશ્કરમાં જોડાવતું પડે તેની જ શરતે આયર્લેન્ડમાં પણ જોડાવતું પડે. આ બીજા પસાર થતાં જ 'નેશનલીસ્ટો' આમની સભા છોડી ગયા. તેઓએ મીંડે જોન રીલનની સરદારી તળે સીનશીનવાળાઓ સાથે મળી જઈ આ કાયદા સામે કામ કરવા માંડ્યું. આ કાયદાની સામે સખ્ત અગવળ ચાલી અને તેની અંદર લગભગ બધી ટોળાઓ જોડાઈ ગઈ. રોમન કેથોલીક પંથના પર્મેયુરોઓ પણ જોડાયા. આડ મદીના મીપાઈઓ મેજ-

વધા સભાઓ ભરાઈ, પણ તે દરમ્યાન દોઢ લાખ માણસો જોડાવા નોંધએ તેને બદલે ફક્ત ૧૧,૩૦૦ માણસો જ જોડાયા. આ કાયદાથી સરકારમાં ભરતી તો ઠંધ ધંધ નહિ, પણ સીનશીનની ટાળીને ખુબ જો મળ્યું. જુલાઈ ૧૯૨૮ માં એટલું તોફાન વધી ગયું કે દેશના રક્ષણન કાયદા તળે સીનશીન મંડળો અને ક્લબો, આયર્લેન્ડના સ્વયંમેવકા, ગ્રેલી લીગ, અને 'ક્યુમન બન' (ક્વીઓનું મંડળ) એ બધાને ગેરકાયદેસર ઠરાવવામાં આવ્યા. આ 'ક્યુમન બન'(ક્વી મંડળ)ની વાત જાણવા જેવી છે. એમાં આયર્લેન્ડની રાષ્ટ્રીય ચળવળમાં આગેવાની ભયો ભાગ લેનારી ક્વીઓ સભાસદ હતી એમાં કેટલીક તો ધણી જ સખ્ત અને અનુની વિચારો ધરાવતી હતી જ્યારે જ્યારે દેશનેતાઓ જરાક પણ દીક્ષ મુકવાની વાત કરે અથવા વિચાર કરે કે આ મંડળના સભાસદો તેમના પર આક્ષેપો મુકે. ધણિકા તો રોકના લૂમડે જ ફરતી.

ઉપલી ચળવળની એક બીજી અસર એ થઈ કે 'નેશનાલીસ્ટ' ટાળીનું જોર કમી થઈ ગયું. તે ધીમે ધીમે 'સીનશીન'ની ટાળીમાં ભળી ગઈ. આની અસર એ થઈ કે ડીસેમ્બર ૧૯૧૮ ની વરણીમાં મીંડો જોડીસન તો વરાયો જ નહિ. અને 'નેશનાલીસ્ટ' ટાળીની મોટી હાર થઈ. ૭૩ સીનશીનરો મુંઢાયા. 'યુનીઅનીસ્ટ' ટાળીના એટલે ઇંગ્લેન્ડ જોડે સંબંધ રાખી ને સ્વરાજ માંગતી ટાળીના ૨૬ વરાયા અને પ્રોટેસ્ટો તરફથી ફક્ત ત્રણ જ વરાયા. એટલે કે ૧૦૫ જણા જેઓને વરવાના હતા તેમાં ૭૩ સીનશીનરો વરાયા. આ રીતે ફત્તેહ પામેલી ટાળીએ પોતાને 'આધરીશ રીપબ્લીકન' ટાળીનું નામ આપ્યું. જેઓ મુંઢાયા તેમણે એમ. પી (અગ્રેજી આમની સભાનો સભાસદ) એમ પોતાને ન ઓળખાવતાં એફ. ડી. ઇ (રીસીર ડાલ એરીન એટલે કે આયર્લેન્ડની એમેચ્યલીને સભાસદ) એમ ઓળખાવવા માંડ્યું. એટલે કે ઇંગ્લેન્ડની આમની સભા અથવા ઇંગ્લેન્ડ સાથે હવે તેમને સંબંધ નથી એમ જાહેર કર્યું. 'ડાલ એરીન'ની પહેલી સભા ૨૧ મી જાન્યુઆરી ૧૯૧૯ માં થઈ, તેમાં આયર્લેન્ડની સ્વતંત્રતાને દંદેરો અગ્રેજી, ફ્રેંચ ને ગેલીક (એટલે આયર્લેન્ડની સ્વભાષામાં) વંચાયો. એમાં પેરીસમાં મળતી સુલેહની સભાના સભાસદો નીમાયા. મીંડો ડા વલેરા આયર્લેન્ડના રીપબ્લીકન પ્રમુખ તરીકે વરાયો. એક પ્રધાનમંડળ રચવાયુ. પ્રખ્યાત મીંડો માધકલ કોલીન્સને

લગઈ ખાતાનો પ્રધાન બનાવવામાં આવ્યો હતો. આવહાંડના દસ નાય-
કાએ આવહાંડનો સવાલ સુઝેહની પરિષદ પાસે લાવવાનો અને તેનો ડો.
વિલસનના જગજહેર કરેલા સૂત્રોને આધારે મજબુત પ્રયાસ કર્યો પણ
તેમાં નિષ્ફળ ગયા. એટલે એ લોકોએ અમેરીકામાં ઇંગ્લાંડની સામે અને
આવહાંડની તરફેણમાં ખુબ જોડાઈ ચળવળ ચલાવી. ૩૧ વલેરા પણ
અમેરિકા જઈ પહોંચ્યો. ત્યાં એની અદ્ભુત વસ્તુત્વ શક્તિથી એણે આવ-
હાંડના સવાલ બાબત ખુબ જાગૃતિ આણી મુકી. અમેરીકાની સહાનુભૂતિએ
મીનશીનવાળાઓના હાથ મજબુત કર્યા. ૩૧ જોરીને અમેરીકામાં એક
રોન ઉભી કરી. આ પૈસા સીનશીનવાળાઓએ પાછળથી પોતાની ઇંગ્લાં-
ડની સામેની લડાઈમાં છુટે લાગે ખર્ચ્યા.

સને ૧૯૧૯ ની શરૂઆતથી આવહાંડમાં મારફાડ અને જોરજુલમનું
સામ્રાજ્ય જામ્યું. જોઈતાં હથીઆરો ચોરીને, પોલીસ અને લશ્કરના
માણસોને લુટીને અને પરદેસથી છુપી રીતે આપાન કરીને લઈ આવ્યા.
પોલીસને બોલકાટ કરવા માંડી. રાયલ આઈરીશ ફ્રાન્સ્ટેબ્યુલરી એ આવ-
હાંડની હથીઆરખંધ પોલીસનું નામ હતું. સને ૧૯૧૯ ની શરૂઆત
મુધી એમાં જોડાયા માણસોની તાણ પડતી નહિ. એક જગ્યાને
માટે એકબે ઉમેદવાર મળતા હતા. રામન દેથોલીક પંથના ખેડુતો
ધણે ભાગે જોડાતા. આ લોકો હથીઆર ક્વચિતજ વાપરતા. આ પોલીસ
ફોર્સને તોફાનીઓએ પેલલા હાથ ધરી. તેને અનિશય દુઃખ દેવું શરુ
કર્યું. 'ક્યુમન બન'માંજાતી સ્ત્રીઓએ પોતાના સજાસદાને ક્યુ ક તમારે
તેમની સાથે જોલતુ નહિ, તે લોકોની સાથે દેખાવું નહિ અને દેવળમાં તેમની
માથે એક બાંક પર બેસવું પણ નહિ. તેઓની સામે લોકોને કેમ ઉત્કેરી
મુકામમાં આવ્યા હતા તે નીચે લખેલી મુચનાઓથી માલમ પડશે.
'તેઓના હાથ પૈસાને માટે તેઓના જ લોકોના લોભમાં ખરડાએલા છે.
તેઓ કુમનના આંખ અને કાનો છે. તે આંખો અને કાનો સાથે જરા પણ
રામનદારી બનાવતા ના. તેઓને તેઓના દેશમાં જ ન્યાતજહાર જેવાજ
મળવા. દેશને માટે જોગ આપનારાઓનું ખૂન તેમના અને તેમના છોક-
રાંના છોકરીઓને કપાને ચોંટગે અને જે માતાઓ આવા પુત્રો પેદા
કરે તેમને ત્રાપ દેશે' જે બાપડાઓ આ પોલીસ ફોર્સમાં જોડાતા

તેમની સામે કંઈ ખાલી ઉપલેા સાંસારિક બદિષ્કાર હોતો એમ ન હતું કેટલાક પરગણામાં તો આ બાપડાઓને કોઈ વેપારી યા ખેડૂત કંઈ વેચતો નહિ. પૈસા આપી લાડતી ને ખૂનીઓ આવા નિર્દોષ પોલીસવાળાઓના ખુન કરવા શેકવામાં આવ્યા હતા. જે કોઈ તેમની તરફથી માં સાક્ષી આપે અથવા ખજાર આપે અથવા જુરીમાં બેસી સામે કામ કરે તેમનો જીવન ભેદા અને બીજી પણ ધમકીઓ આપના. પોલીસની યોગીઓ બાળના, અને એટલે સખ્ત ત્રાસ વર્તાવ્યો હતો કે જ્યારે એક હાથ પર ખન કરીને પોલીસના માણુમે કમી કરતા હતા ત્યારે તવા ન જોડાય તેની પણ ત્રેવડ રાખી હતી આમ કરી દેશમાં અંધાધુધી ફેલાવવાની પોતાની નેમ જર લાવવા પોતાનો રસ્તો કેટલેક અંગે સરળ કર્યો. આયર્લેન્ડની કોર્ટોને ઉજ્જડ બનાવી દીધી. ત્યાં જનારના જીવનમાલ સમામન નહોતા એની ડીઠીઓ બગાડી શકાતી નહીં. તેમને બદલે પોતાની અદાલતો સ્થાપી સને ૧૮૨૦ ની અધવચ સુધીમાં આયર્લેન્ડના બે તૃતીયાંશ ભાગમાં સીનશીન કોર્ટો સ્થપાઈ ગઈ. તે કોર્ટો જે ન્યાય આપે તેજ લેકિંગમે લેવો એવી વાત આવી રહી. છઠ્ઠાંડના રાજની સ્થાપેલી કોર્ટોમાં કોઈ જુનું નહીં. તે કોર્ટો પણ પોલીસ અને લશ્કરથી સુરક્ષિત હોય તો જ ભરાતી આ કોર્ટોમાં રોમન કેથોલિક પાદરી અને ગાયના એક બે જણીના સીનશીનરો બેસતા. તેઓના કાયદાનું જ્ઞાન મીઠા કરતાં વિશાળ ન હતું પણ જેમ તેમ કશુંએ પતાવતા. તે માટે ખુબ ત્યારે શીઓ લેતા અને જે કોઈ આવી કોર્ટોની ડીઠી ન માને તો તેણે પોતાના જીવની આસા બહુ જ ઓછી રાખવાની હતી આવી બાદથી કોર્ટો ગેરકાયદેસરની હતી અને તેમાં કામ કરનારા ફોજદારી કાયદાની રુએ ગુન્હેગાર હતા, પણ દેશમાં જ્યાં મોટા પાયા ઉપર અંધાધુધી ચાલે ત્યાં કરી પણ શું થકાય ? સરકારના માણુમેને તો કોઈ વખત ખજાર પણ પડતી નહિ કે આવી કોર્ટો ક્યાં ભરાય છે ને તેમાં ફાણુ કામ કરે છે. આ કોર્ટો આખરે જ્યારે થોડાક વખત પછી લશ્કરી કાયદો (Martial Law) આયર્લેન્ડમાં દાખલ થયો ત્યારે જ અંધ પડી

આખા દેશમાં બહુજ આરામારી, કાપાકાપી ચાલી રહી, અંધાધુનીનો પારજ રહ્યો નહિ સીનશીનવાળાઓનો ત્રાસ બહુ વધી પડ્યો. એ ત્રાસને તોડવાને વિગ્રીય સરકારે ત્રાસ બેસાડવા માંડ્યો. આયર્લેન્ડના ઇતિહાસમાં

જાણીતા થયેલા ‘બ્લેક એન્ડ ટેન’ એ સીનશીનવાળા જેટલો જ ત્રાસ વર્તાવવા માંગ્યો. એ એ તરફના ત્રાસમાં ઘણાં નિર્દોષોનો ધાણ નીકળી ગયો. હમ્બેશાં બને છે તેમજ બન્યું. જેઓ ઉશ્કેરણી કરનારા હોય છે, જેઓ બદમાશ હોય છે તેઓ પોતાનું કામ કરીને ખસી જાય છે તે બાપડા નિર્દોષો સપડાઈ જાય છે, તેમ આયર્લેન્ડમાં પણ બન્યું. આ ‘બ્લેક એન્ડ ટેન’ શાયસ આઈરીશ કોનસ્ટેબ્યુલરી અને લશ્કરના હથિઆરબંધ માણસો હતા. તેમને સરકારનો તેમના કામમાં ટેકો અને સહાનુભૂતી હતી, તેઓ હિન્દુસ્તાનમાં જાતીયાવાળા બાગની કતલથી પ્રખ્યાત થયેલા જનરલ ડાયરના વિચારના હતા. તેઓનો એક જ વિચાર હતો તે એ કે એવી કડક રીતે કામ લેવું, એવો ત્રાસ બેસાડવો કે લોકો ડહાંધળા થઈ જાય અને નરમ પડી જાય. તેમણે જે કામો કર્યાં છે તેની વિગત આપવાની જરૂર નથી. જેમને જાણવાની જિજ્ઞાસા હોય તેમણે ‘આયર્લેન્ડમાં બળવો (Ireland in Insurrection)’ જેમાં એક ખુદ અંગ્રેજે લેવાલ આખો છે તે વાંચવો. ‘આયર્લેન્ડમાં બંદ (Ireland in Rebellion)’ નામની એક બીજી ચોપડીમાં પણ સીનશીન અને તેના આ ભાગના ઇતિહાસની ટૂંકલીક જાણવા જેવી વિગતો આપેલી છે. ‘આયર્લેન્ડમાં વિપ્લવ (The Revolution in Ireland 1906-1923)’ એ નામની ચોપડીમાં પણ ઠીક વિગતો છે. એનો લખનાર સીનશીનની ચળવળની સામે હતો અને ઘણે ઠેકાણે એકપક્ષી પણ લખ્યું છે છતાં તેણે પણ ‘બ્લેક એન્ડ ટેન’ના કામોનો હિમ્મતથી સંપૂર્ણ ખવાવ કર્યો નથી. પણ આ રીતે સીનશીનવાળાઓની સામે કામ લેતાં તેઓ કંઈ ત્રાસથી ડહાંધળા નરમ પડ્યા નહિ. તેઓએ તો પોતાનું કામ ચાલુ રાખ્યું. જે ‘બ્લેક એન્ડ ટેન’ દોષ ઠેકાણે ધરા બાળી નાંખે તો પોતાની પાર્ટીની સામેવાળાનું સરસમાં સરસ મેદલ જેવું મકાન સીનશીનવાળા બાળી નાંખતા. આવી જાતની ‘સરસાઈમાં દેશના ઘણા પ્રખ્યાત ને સુંદર મકાનો કાંતી બળી ગયાં કે તોડી પાડીને નાશ થયાં. આ રીતે આયર્લેન્ડને બહુ જ મોટું નુકસાન ખમવું પડ્યું. દેશનો વેપાર અટકી પડ્યો. રેલ્વેઓ, રસ્તાઓ, લાવ લઈ જાય કરવાનાં સાધનોને પણ નુકસાન કરી ઉપયોગમાં આવતાં અટકાવ્યા અને બીજી બધી રીતે આયર્લેન્ડના લોકો પાંચમાલ ને દુઃખી થયા. ‘સીન’

વાળાઓએ પોતાના માણુએને લડન અને લીવરપુવ સુધી મોકલી ત્યાં પછી માંદગી અને તોફાનો મચાવ્યા. આમ છેક જુન ૧૯૨૧ સુધી ચાલુ પછી બન્ને બાલુનાળાઓએ જાહેર કર્યું કે મારફાડ દાખાડાપી તડકું ૨૧મી, અને જેવું કે આપસઆપસમાં મળીને માડવાળ થાય છે કે નહિ. આમ જાહેર કર્યું છતાં પણ છુટાછવાયા આગ અને ખુન તો ચતાનાં જ બન્ને પાર્ટીનાળાઓની લડનમાં ખુબ મસખતો ચાલી અને આખરે તા. ૬ ટી ડીએમ્બર ૧૯૨૧ ને દિનએ એક કોનકરારનામાં પર ઇંગ્લાંડ અને આયર્લેન્ડના પ્રતિનિધિઓએ સહી કરી એ કરારની શરતો નીચે મુજબ હતી

આયર્લેન્ડ ને કેનેડા, ઓસ્ટ્રેલીયા, ન્યુઝીલાંડ અને દક્ષિણ આફ્રીકા જેવું બ્રિટીશ સામ્રાજ્યમાં સ્થાન આપવું લોર્ડ બેક્ટેનન્ટની જગ્યા કાઢી નાખી, કેનેડાની માફક એક ગવર્નર-જનરલ નીમવો વફાદારીના મોગદ નક્કી કર્યા તેમાં આયર્લેન્ડના ક્રી-સ્ટેટને વફાદારી ને તામેદારી જાહેર કર્યા પછી સ્પષ્ટ લખ્યું કે આયર્લેન્ડના લેફ્ટી ચેટબ્રિટનના ચેફિ જોવાજ રહેરી તરીકેના હજી ભોગવે છે તેથી અને બ્રિટીશ સામ્રાજ્યમાં આયર્લેન્ડ એક સભાસદ છે તેથી ઇંગ્લાંડના રાજાને વફાદાર છીએ આયર્લેન્ડે દેશના દેવામાં પોતાનો હિસ્સો આપવો, કેટલી રકમ આપવી તે જો માહોમાહે નક્કી ન થાય તો એક અથવા વધારે તટસ્થ આદમીને (પણ તે બ્રિટીશ સામ્રાજ્યનો રહેરી હોવો જોઈએ) લનાદ નીમીને નક્કી કરવી આયર્લેન્ડનો દરિયાપરના કીનારાનો બચાવ પાચ વર્ષ સુધી ઇંગ્લાંડે કરવો, અને તે દરમ્યાન ક્રી-સ્ટેટ એમાં જો ભાગ લેવો તે નક્કી કરવું, પણ તે મુદત દરમ્યાન ઉપજ અને માછલાં પકડનાના ધધાના બચાવ માટે જેટલા હથીઆરબંધ વહાણો રાખના પડે તે રાખવાને ક્રી-સ્ટેટને છુટ હતી, ક્રી-સ્ટેટના બારાઓમાં ઇંગ્લાંડને તુલેલે થા લડાઈ દરમ્યાન કેટલીક છુટ આપી હતી ક્રી-સ્ટેટનું લશ્કર આયર્લેન્ડની પ્રજાના પ્રમાણમાં જ રહે ક્રી-સ્ટેટ જે સરકારી નોકરો આ પ્રમાણેની રાજ્યની ફરકારીને લીધે રાજાનામું આપે તેમને પેનશન વિગેરે આપવું. અલસ્ટરની બાળતમાં એમ નક્કી કરવામાં આવ્યું હતું કે જો એક મહી નામાં ઉત્તર આયર્લેન્ડની બન્ને (આમ અને ખાસ) સભાઓની એકત્ર અરજ આવે તો હદ ઠેરવવા માટે એક કમીશન નીમવું, અને તે કમીશન જે હદ ઠેરાવે તેટલી હદ ઉત્તર આયર્લેન્ડની રહેશે ઉત્તર થા દક્ષિણ આયર્લેન્ડની

સરકાર કોઈ પણ ધર્મને સીધી અથવા આડકતરી રીતે ઉત્તેજન આપશે નહિ. અથવા તેમની કોઈ જમીન આ મીલકત બહાર પ્રજાના ઉપયોગ સિવાયના કામ માટે બદલો આપ્યા વિના લઈ શકશે નહિ. આ તહનામુ પાકું થાય ત્યારથી તે જ્યાં સુધી ફ્રી-સ્ટેટની પાર્લામેન્ટ અને રાજ્યતંત્ર બરાબર ચાલવાય ત્યાં સુધી કામ ચલાવવાની ગોઠવણ કરી હતી આ કારનામામાં ઇંગ્લેંડના નૌકા ખાતાના અને હવાઈ બચાવના સાધનોની પૂરતી સગવડ સાચવી રાખી હતી

આકાલકરારથી ઇંગ્લેંડ અને આયર્લેંડ વચ્ચે તો થોડાક વખતમાં શાંતિ થઈ, પણ ખુદ આયર્લેંડમાં તો આકાલકરાર પર બે પક્ષ પડી ગયા. એક પક્ષની સરકારી ડા વલેરાએ લીધી અને બીજીની જેમ્સે કાલકરાર પર આયર્લેંડ તરફથી સહી કરી હતી તેઓએ લીધી આયર્લેંડમાં આ પક્ષો વચ્ચે જબરી માગમારી ચાલી એક પક્ષ કહે કે જે કંઈ મળ્યું છે તે તદ્દન અસંતોષકારક છે અને તે નકામું છે, અને આપણે તો જ્યાં સુધી માંગીએ છીએ તેટલું ન મળે ત્યાં સુધી લડાઈ ચાલુ રાખી જ નેહએ. બીજો પક્ષ કહે કે મળ્યું છે તે જો કે થોડેક અંશે ઓછું છે, પણ તેટલું લઈને પૂરું મેળવવાની તજવીજ કરીશું. મળ્યું છે તેને જવા તો દઈશું નહિ. જે મળ્યું હતું તે એટલું બધું હતું કે દેશના મોટા ભાગના લોકોને તે છોડી દેવાનું ગમે તેમ હતું જ નહિ સંપૂર્ણ સ્વતંત્રતા જો ન મળવાની હોય તો જે સ્વતંત્રતા મળી હતી તે ધણી હતી અને તે દેશના લોકોને માટે ઠીક જેવી રીતે વાપરી શકાય તેવી હતી એમ ધણાઓ માનતા હતા ડા વલેરાએ પ્રેમીડટ પદનું રાજીનામું આપ્યું. ૧૦ મી જાન્યુઆરી ૧૯૨૨ ને દિને મીંચ આર્થર ગ્રીફીથ પ્રેમીડટ થયો. જેવી કામચલાઉ સરકાર આયર્લેંડમાં નીમાઈ કે તરત જ ઈંગ્લેંડે આયર્લેંડનો કબજો છોડવો શરૂ કર્યો. ઈંગ્લેંડનું લશ્કર પાછું ફર્યું. ફ્રી-સ્ટેટની સરકારે મહા મુશીબને રાજ્યતંત્ર ગોઠવ્યું. માહોમાંદિની માગમારીથી આ કામ પાછું જ મુશ્કેલ થઈ પશુ આવી મારામારી આખું ૧૯૨૨ નું વર્ષ ને છેક ૧૯૨૩ ની અધવચ સુધી ચાલી તે દરમિયાન આયર્લેંડ ને કંઈ નુકસાન થવાનું જાણી રહ્યું હતું તે પુરું થયું. ઓગસ્ટ ૧૯૨૩ ની સાલમાં બે મોટા શીનફીનરો (૧) આર્થર ગ્રીફીથ અને (૨) માઈકલ કોલીન્સ જે બન્નેએ કાલકરાર પર સહી કરી હતી અને ફ્રી સ્ટેટ

સ્થાપનામાં મોટો ભાગ લગ્નગૃહો દ્વારા અને તે સ્થપાયા પછી તેને ઉત્તર રાખ્યા અને તેને ડા વચેરાના હુમલાથી બચાવવા અનિશ્ચય લેદમન ખેડી હતી તેઓ યુગ્ગરી ગયા. મી૦ ક્રીશીય મરતાં મી૦ ક્રાસ્તેવ પ્રેમીડટ નામાયો તે અભાર સુધી પ્રેમીડટ છે. તેણે ઘોડાક વખત પછી ડા વચે રાની સામે મજબુત હાથે કામ લેવા માંજીને ઘોડાક વખતમાં એ ટોળીને તોડી દેશમાં ચાંનિ પાથરી અને આધરીય સ્ટેટનું કામ સપૂર્ણ સુધેક અને શાંતિથી ચલાવવાને જે કંઈ કરવું જોઈએ તે તેણે કર્યું.

આ રીતે સીનશીન ટોળીનો એક રીતે અંત આવ્યો અને તેણે માથે લીધેલું કામ પાર પડ્યાથી તેના મતે રિસેક કામ કરવાની કંઈ જરૂર રહી નહીં

તંવાં કેટલાંક સંગ્રહ પુસ્તકો

—:—

શ્રી વિષ્ણુ સહસ્ત્રનામ

શ્રીપૂર્ણપાદ આદ્ય શંકરાચાર્યના સાધ્ય અનુસાર માત્ર આ એક જ સાધાંતર છે. બીજા કોઈ પણ સાધાંતરો કરતાં આમાં અર્થ વધારે અને સરળ છે.
કિંમત રૂ. ૦-૨-૬ દપાલ જુડું.

શ્રી પંચરત્નગીતા

ઉપરનાં બન્ને પુસ્તકો તથા શ્રી ભીષ્મ રત્નવરાજ, અનુસ્મૃતિ અને ગણેન્દ્રમોક્ષ આ પાંચેનો ગ્રંથો (કિંમત રૂ. ૦-૧૨-૦ દપાલ જુડું.)

મીમાંસક નીલકંઠ કૃતઃ

દાનમયૂઃ

મીમાંસક નીલકંઠ ભદ્રે ૧૨ મૂળો રચેલા છે અને તે બ્યવહારમાં ધણા ઉપયોગી મનાય છે. એમાંનો આ નવમો મૂળ અતિ પ્રાચીન સિખિન પ્રતિ મેળવી શોધીને છાપેલો છે. આમાં દાનને લગતી હકીકત વિસ્તારથી આપેલી છે. એમાં ૧૪૮ વિષય છે. વસ્તુ દાન કરતી વેળા ઘોલવાના મંત્રાદિ આમાં ૨૫૯ આપેલાં છે. આ પુસ્તક જેમની પાસે હશે તેમને દાન સંબંધી બીજા પુસ્તકની જરૂર રહેતી નથી. પૃષ્ઠ સંખ્યા ૩૦૦ કાગળ ચીકણા ગ્લેઝ. કિંમત માત્ર રૂ. ૨-૦-૦. દપાલ જુડું.

પ્રતિષ્ઠામયૂઃ

શંકરભટ્ટના પુત્ર નીલકંઠ મીમાંસકનો રચેલો આ ગ્રંથ આદ્ય-પયોગી અને પ્રમાણુત્ત છે. પ્રાચીન પ્રતિજ્ઞાને આધારે એનું સંશોધન કરેલું છે. એમાં નીચેના વિષયો છે: (૧) સામગ્રી; (૨) પૂજનો ક્રમ; (૩) તીર્થાવાહન; (૪) દેવસ્નાન વિધિ; (૫) હોમ; ઇલાદિ ૨૦ વિષયો છે. ઉત્તમ છપાઈ એજન્ડ ચીકણા કાગળ કિંમત માત્ર ૮ આના દપાલ જુડું.

ઉત્સર્ગમયુક્ત:

ખીમાંસક નીલકણ્ઠ ભટ્ટનો રચેનો વિષ્ણુ ધર્મોત્તરમાં કહેલા જન્મ
ચપનો ઉત્સર્ગ, જલાચપનો આરંભ કાળ, વાવ, કૃષ્ણ, તગાવ આદિના
ઉત્સર્ગ આદિ વિષયો આમાં કહેલા છે.

ગમેજક ચિત્રણ કાગળ, કિંમત માત્ર ૪ આના. ટપાલ છુટું.

હિરણ્યકેશીય ગૃહ્યસૂત્રમ્ ॥

આજ સુધી કોઈ પણ રચણે ન પ્રકટ થયેલું આ પુસ્તક મોટા
પ્રમાણથી મેળવી તેનું સંશોધન કરાવીને છાપેલું છે. વળી વેદિક પદ્ધતિ
પ્રમાણે તેના મૂળ પાઠ કાયમ રાખેલાં છે. પાંનીયામાં મોટા અંકુરે
ઈન્દ્ર કાગળપર છાપેલું છે. સ્માર્તોના સંસ્કારો માટે ઉપયોગી ૭૫
ગૃહ્યકારિકા આમાં આપેલી છે. યજુર્વેદીએને આ ગ્રંથ ખાસ ઉપયોગી છે.

વાર્તા

ભદ્રપુરની ભદ્રશ્યામા ...	...	...	...	૨- ૦-૦
ભાગીરથીની ભૂલ્ય ...	...	...	...	૨- ૮-૦
કચ્છનો કાર્તિકેય ...	...	...	...	૩- ૦-૦
ચિત્રાગનો પુનરુદ્ધાર ...	...	...	...	૩- ૦-૦
ખાદશાહ બાબર અથવા નૂરે હસલામ ...	...	...	...	૩- ૦-૦
અનંગભદ્રા ...	...	...	...	૨- ૦-૦
દૈનક મહેલની રાજખરબ ...	...	...	...	૨- ૮-૦
સતીધર્મપતિસેવા ૨ ભાગમાં ...	...	...	...	૫- ૮-૦
પંચામૃત (કવિ ખીમજી વજનજી બગચારાવાળા દ્વારા) ...	...	...	...	૨- ૦-૦
સુકિર્તિમોહનમંત્ર ...	...	...	...	૧- ૦-૦
લેડીઆ પુરાણ ધર્મ ઉપયોગી ...	...	...	...	૨- ૪-૦
શ્રી શિવપુરાણ ૨૪૦૦૦ શ્લોકોનું ...	...	...	...	૫- ૦-૦
એકાદશી મહાત્મ્ય ચતક ...	...	...	...	૨- ૦-૦
સૌભાગ્ય સંગીત સંગ્રહ (સુધારેલી આશ્રિત) ...	...	...	...	૧- ૦-૦

“ગુજરાતી” ન્યુસ પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ,

નં. ૨૦-૨૪ બેક-હાઉસ લેન, ફોર,

મુંબઈ.